TEODOR MAZILU

Proza satirică

1 9 6 9
EDITURA PENTRU LITERATURĂ
Coperta: *Sergiu Georgescu*

...Deasupra fumului albăstrui al ţigărilor, al aburilor de ţuică fiartă şi al mirosului de fripturi în sînge plutește suverană, ocrotitoare şi generoasă bunăvoinţa generală. Dacă n-ai cu ce să-ţi plăteşti sfertul de vin, poţi să ţi—1 comanzi liniştit: se vor oferi zece să-ţi facă cinste. „Eu plătesc“ ! „Cu Jean de la spaţiu am copilărit, mîine ai casă." „Dă-mi numărul de telefon, şi te caut eu." „Se iface, domnule, se face."

Bunăvoinţa, aprigă şi zgomotoasă, bîntuie masa negustorilor ca un vînt de nebunie. Cuprinşi de un elan de generozitate, micii afacerişti ise îmbrăţişează, fac schimb de adrese şi de invitaţii, îşi notează numerele de telefon, îşi promit unul altuia nevestele sau amantele. Scepticii sînt ironizaţi, şi ca pedeapsă li se toarnă vin în cap. Foarte multe glume reuşite se fac pe seama scepticilor. „Turturică e omul meu. Nu mai cobi, mă !ft „Anul ’952 să fie cu noroc şi bucurie." Se ridică de la locurile lor ca să se mai îmbrăţişeze încă o dată sau să mai descopere un coleg cu care au făcut liceul la Mihai Viteazul, şi încă un coleg, apoi un consătean, apoi unul cu care au făcut armata etc., etc.

La întreaga masă nu se mai aude decît clinchetul paharelor, clipocitul pupăturilor, zumzetul jurămintelor de credinţă veşnică, foşnetul filodormelor, murmurul micilor servicii, şoapta bacşişurilor, susurul şustelor, larma adreselor strigate în gura mare, zgomotul invitaţiilor ameninţătoare de botez şi de Sfînta Maria mică sau la nunta băiatului care şi-a luat şi capacitatea. Satisfacţiile se ţin lanţ, cu greu mai pot fi oprite din mersul

lor nebunesc. O bucurie naşte ibrusc o altă bucurie. Cine e iubit are şi butelie, cine are butelie are şi copii ascultători. Cine are copii ascultători are şi... etc.

în mijlocul acestei atmosfere zgomotoase, înconjurat de un grup de bărbaţi cu cămăşile descheiate pînă la brîu şi de femei fardate ţipător, ameţite de băutură, stă, demn şi rezervat, amabil, dar vizibil stingherit, un tînăr cu înfăţişare plăcută şi distinsă.

Tînărul cu înfăţişare plăcută şi distinsă e îmbrăcat într-un costum gri ^petrol de gabardină italiană, de o croială şi de o fineţe vădit nepotrivite cu această circiumă bătută de Dumnezeu. Expresia tînărului, un copilandru aproape, radiază o imensă repulsie faţă de adunătura din jurul lui, are în el ceva fragil şi suav, ceva de pianist al cărui compozitor preferat e Chopin. Delicata înfăţişare îngerească e obiectul simpatiei şi atenţiei generale, comesenii se înghesuie să-i sărute obrajii şi să ciocnească un pahar de vin cu el.

— Vino să te pup şi eu... Daţi-vă la o parte, eu nu l-am pupat...

Tînărul nu se prea simte în largul lui. Se lasă îmbrăţişat cu indiferenţă aristocratică : soarbe cîteva picături de vin, se strîmbă puţin şi pune paharul deoparte. Nu e obişnuit cu această atmosferă gălăgioasă şi cu glumele proaste care se ţin lanţ. Noii lui prieteni alături de care intrase în combinaţie sînt inculţi, nemanieraţi, vulgari... Faptul că trăiesc din afaceri necurate nu le scuză, după părerea lui, lipsa de cultură şi de ţinută... Mă rog, omul trăieşte cum poate. Ăsta nu-i un motiv să nu se instruiască, să nu pună mîna pe o carte. Nici unul dintre ei n-a auzit de Thomas Mann. Şi, ca orice intelectual pus pe autoperfecţionare, îl iubeşte pe Thomas Mann şi de aceea ignoranţa prietenilor îl doare... „O, n-au citit nici măcar *Moartea la Veneţia !“*

Unul dintre noii lui prieteni îl bătu zdravăn pe umăr şi-l ciupi părinteşte de obraz.

— Bravo, voinicule, eşti de-al nostru !

Tînărul cu înfăţişare plăcută se dădu mai la o parte, scîrbit de această apropiere.

„Nu. Nu sînt de-al vostru — se împotriveşte admiratorul lui Thomas Mann. Degeaba mă tutuieşti, nu sînt de-al vostru. Un complex de împrejurări cu totul nefericit m-a adus în mijlocul vostru.

=— La început nu prea aveam încredere în tine... recunoscu Unul dintre comeseni. Cu intelectualii subţiri nu se pot face afaceri serioase. Credeam că o să te răzgîndeşti... de la ăştia cu mania problemelor, te poţi aştepta la orice.

La o mişcare greşită a unui asemenea comesean gălăgios, paharele se răsturnară, şi tînărul cu înfăţişare plăcută se trezi stropit pe costumul cel nou. Nefericita întîmplare îi mări iritarea : timp de cîteva minute nu .mai scoase o vorbă.

—Ce e, fiule ? se miră un alt comesean, pe care tăcerea tînărului îl făcea să se simtă prost. Nu-ţi place societatea noastră ? Eşti foarte sensibil...

„Da. Sînt sensibil — îşi luă tînărul apărarea. N-am nimic comun cu voi. Vă dispreţuiesc. Numai un complex nefericit de întîmplări m-a adus alături de voi."

—Ei, micule, te-ai supărat pe noi ? Nu sîntem manieraţi ? Nu vorbim ou *parle franse ?*

„A, de ce nu pot să le spun tot adevărul în faţă ? se dojenea tînărul. De ce trebuie să tac şi să le înghit toate observaţiile ?"

Lucid, tînărul cu înfăţişare plăcută înţelese că toate aceste năzuinţe ţin — cel puţin deocamdată — de domeniul utopiei. Ar fi vrut să-i scuipe în obraz, dar ştia că încă nu venise vremea să-i scuipe în obraz. Ceva foarte important îl împiedica să dea frîu liber revoltei, pe care o socotea pe deplin justificată. Dorea să-şi mobileze garsoniera, şi din afacerile pe care le făcuse cu aceşti indivizi nu reuşise să-şi cumpere decît un aparat de radio şi cîteva tablouri. Tînărul cu înfăţişare plăcută ştia foarte bine că atîta timp cît nu-şi va mobila în întregime garsoniera, aşa cum dorea, aşa cum trebuia, vremelnicii lui prieteni nu-i vor cunoaşte dispreţul.

îi ipărea rău că nu reuşise încă să-şi mobileze garsoniera ; trebuia deci isă le mai suporte eîtăva vreme feţele tîmpe, glumele ‘stupide, beţia gălăgioasă, mahmureala după ibeţie. A, e îngrozitor... ce nivel... Nu pot să deipăşească faza senzaţiilor animale, ce mai voiibă lungă, nişte animale ! Şi apoi, femeile lor... Gîtă vulgaritate !

„Trebuie să le îngjhit grosolăniile pînă-mi mobilez garsoniera. Trebuie să le mai rabd mutrele idioate, n-am încotro."

—Cum să mă supăr ? se miră tînărul care încă nu-şi mobilase garsoniera. De ce să mă supăr ? Aş avea vreun motiv să mă supăr ?

în clipa aceea tînărul nu găsea nici un motiv de supărare. Se simţea bine, dar i se părea o impietate să recunoască acest lucru.

Cînd beţia devenise generală, reuşi să se facă nevăzut. în tot timpul drumului spre casă, blestema şi amenința :

„Lasă-lasă, derbedeilor ! Numai să-mi cumpăr eu ce-mi trebuie, pe urmă vedem no'i... îmi mobilez eu garsoniera şi daţi voi de idracu..."

Într-o asemenea stare sufletească era firesc ca tînărul să se gîndească la garsoniera pe care dorea să şi-o mobileze după gustul lui, ca la un înalt ideal moral, ca la o obligaţie faţă de sine însuşi şi faţă de toţi oamenii. Mobilarea garsonierei după ultimul strigăt al modei încetase de-a mai fi o problemă strict personală. Garsoniera devenise în mintea tînărului o înălţime morală implacabilă de unde hoţii şi escrocii puteau fi condamnaţi, batjocoriţi şi pedepsiţi. îşi dădea seama că achiziţionarea garsonierei nu-l mai privea numai pe el. „Trebuie să-mi mobilez garsoniera... Cu orice risc... Chiar dacă trebuie să plătesc cu viaţa pentru asta... Dacă nu-mi mobilez garsoniera sînt un ticălos, un om demn de tot dispreţul... Lasă-lasă, derbedeilor ! îmi mobilez eu garsoniera \"

Cu sentimentul unei înalte satisfacţii sufleteşti, cu conştiinţa datoriei împlinite, se gîndea la vremea — nu prea îndepărtată — cînd garsoniera va fi mobilată după toate legile confortului şi ale bunului-gust. Un studio plăcut, ou o veioză la că- pătîi, covoare oltenești, fotolii de tip vechi, măsuţe de lemn de trandafir. „Cînd o să-mi mobilez garsoniera, or să vadă dumnealor cu cine au avut de-a face... De-abia atunci vor cunoaşte chipul meu cel adevărat. îşi mai fac de cap, se mai cred ei mari şi tari, idar o să-mi mobilez eu garsoniera şi or să idea ide idracu !"

Garsoniera luxos mobilată devenise un ideal moral pe care era ferm hotărît să-l atingă. Garsoniera era o datorie faţă de el însuşi. Da, el ştia foarte precis... Nu-i va fi uşor să-şi mobileze garsoniera. Vor fi greutăţi. Dar le va învinge... Va fi lovit, o va lua de la capăt, nu se va da bătut. Garsoniera era tot ce avea el mai bun şi mai frumos. Nu, dacă nu-şi mobilează garsoniera, înseamnă că a trăit degeaba, că şi-a ratat existenţa. Şi o să-l năpădească scîrba faţă de el însuşi, o, şi atunci e foarte grav... cînd tu însuţi nu te mai iubeşti, atunci vine -sfârşitul.

Da. Da... Numai oamenii abrutizaţi, numai oamenii indiferenţi nu-şi mobilează garsoniera după ultimul tip. Acestor

biete fiinţe le sînt indiferente fotoliile pe care stau şi ceştile în care-şi beau cafeaua. O, nu, el n-o să meargă pe acest drum...

Da.... Da... El e dator faţă de semenii săi să facă duş într-o baie de faianţă, el e dator faţă de urmaşi să aibă tot confortul. Dacă nu-şi cumpără tablouri scumpe, înseamnă că nu e om. Da, da, e datorie, nu un capriciu, şi ar fi o crimă să se sustragă... De aceea se gîndea la realizarea acestui plan cu îndîrjirea pe care ţi-o poate da numai sentimentul că acolo, la locul tău, îţi faci datoria şi numai datoria. Auzea parcă în urma lui acordurile eroice ale *Simfoniei a IX-a.*

— Trebuie să-mi mdbilez garsoniera cu orice preţ...

După convingerea cu care rostise aceste cuvinte, nimeni n-avea nici o îndoială că tînărul cu înfăţişare plăcută îşi va face datoria pînă la capăt.

Cafeneaua era aproape goală la ora aceea matinală. La un capăt al cafenelei se aflau doi bărbaţi cu tâmplele argintii care luau împreună un filtru, iar la celălalt capăt — alţi doi bărbaţi, la fel de bătrîni, care făceau aceeaşi operaţie. Erau cu toţii patru clienţi statornici şi devotaţi. Nu se puteau muta la altă masă, deoarece fiecare dintre ei îşi avea ospătarul lui preferat, cunoscut ide ani de zile ; trecerea la o altă masă ar fi luat amploarea unui afront sau chiar a unei trădări.

Aşa cum erau aşezaţi faţă-n faţă se puteau examina cu uşurinţă unii pe alţii, deşi era limpede că această confruntare nu le face cîtuşi de puţin plăcere. Şi nu le făcea plăcere tocmai fiindcă se cunoşteau foarte bine. Parcă însuşi destinul ho- tărîse în această zi o asemenea aşezare a meselor şi o asemenea împărţire a ospătarilor, încît săd sileascăsă se poată examina îndelung unii pe alţii, să se confrunte şi să se judece.

Nu le făcea plăcere să se uite unii la alţii fiindcă se cunoşteau foarte bine. Fiecare ştia pînă la ce punct fusese celălalt om de treabă şi de la ce punct anume se apucase de afaceri necurate. Trăise fiecare cu femeile celorlalţi, şi din ceea ce înainte însemnase remuşcare, patimă, nu mai rămăsese decît o uşoară istingherealăă. Ceea 'ce-i irita însă în cel mai înalt grad era convingerea intimă că toţi apucaseră pe un drum greşit, aproximativ cam în acelaşi timp. Cam în acelaşi timp descoperiseră alcoolul şi destrămarea, cam în acelaşi timp ajunseseră la Concluzia că toate femeile sînt la fel. Urcaseră ideci împreună treptele ratării : nici unul nu întîrziase decît cel mult

o iclipă, toate le făcuseră în acelaşi timp. Sentimentul ratării pe toate planurile se împletea la aceşti artişti cu sentimentul lipsei de originalitate a destinelor lor. Fiecare se gîndea că se ratase exact în acelaşi fel şi din aceleaşi motive pentru care se rataseră şi ceilalţi vecini de masă.

Dar în acea zi se petrecu o întîmplare cu totul ieşită din comun. După cîtva timp intră în cafenea o femeie străină. Ca în toate localurile unde mai toţi clienţii sînt bine cunoscuţi, „senatorii de drept[44] privesc cu ostilitate „intruşii[44]. Clienţii vechi se simt jigniţi în amorul lor propriu : socotesc cafeneaua un fel de academie unde nu poate intra oricine.

Străina care intrase în cafenea, o femeie tînără şi frumoasă, învălui pe toţi cei de faţă într-un zîmbet pe jumătate blînd, pe jumătate ironic. Ţinea în mînă o servietă sau mai precis o mapă ; era îmbrăcată elegant, dar sobru ; se vedea că e în trecere, că a venit să ia ceva în fugă şi să plece. Această impresie se propagă ca prin miracol în toţi cei de faţă, şi asta le mări enervarea. Simţeau că nu era unul de-ai lor ; căci cei de-ai lor nu trec în fugă prin cafenea, ci stau multă vreme, chiar dacă nu consumă decît o cafea mică şi un pahar de apă. Necunoscuta privea în jurul ei cu linişte, fără să ia în seamă uimirea cu care fusese întîmpinată, cu aerul unui stăpîn care-şi poate permite orice.

De-abia cînd trecuse pe lîngă mesele lor, căutînd cu privirea o masă care să-i convină, şi o văzură astfel mai de aproape, cei patru bărbaţi înţeleseră că în faţa lor se află o femeie de o frumuseţe neobişnuită. Ca prin minune, la toţi patru răceala se preschimbă într-o mare încîntare. Şi, ca la un semnal magic, toţi cei patru se gîndiră cu spaimă la clipa în care femeia aceea de o frumuseţe dumnezeiască o să părăsească cafeneaua. Nehotărîrea femeii în ceea ce priveşte masa la care urma să se aşeze stîrni multă tulburare în rîndul ospătarilor şi al nefericiţilor clienţi. Impresionaţi de frumuseţea şi de aerul ei straniu, cîţiva ospătari se apropiară de ea şi-i indicară cîteva mese.

— Poftiţi aicea, doamnă... Aveţi şi o privelişte frumoasă.

Doamna respinse cu un zîmbet blînd propunerile, mirîn- du-se parcă de naivitatea celor care i le făcuseră. Era clar că nu voia să se aşeze la întîmplare, ci după anumite calcule numai de ea ştiute. Ospătarii o priveau buimăciţi ; n-aveau cum s-o ajute, fiindcă nu cunoşteau gusturile după care se conducea

străina. în cele din urmă, străina se apropie de o măsuţă din mijlocul cafenelei ; dar, cum nu se arăta pe deplin mulţumită de această poziţie, îl rugă pe ospătar să mute măsuţa cu cî- ţiva paşi.

Femeia se aşezase drept în mijlocul cafenelei, în aşa fel în- cît cei patru bărbaţi care se aflau într-o parte şi în cealaltă a localului să nu se mai poată uita unii la alţii. înţelegînd raţiunea după care femeia se aşezase în mijlocul cafenelei, nedumerirea celor patru bărbaţi crescu şi mai mult. Bineînţeles, şi acest sentiment de nedumerire pătrunse în sufletele bătrînilor în acelaşi timp.

Dar nu era numai nedumerire, era şi bucurie. Erau bucuroşi că în loc să-şi vadă chipurile buhăite, bătrîne şi cunoscute or să admire chipul blînd şi liniştit al acestei femei frumoase.

Cu un fel de spaimă, cu un fel de durere şi cu un fel de regret, privirile lor se năpustiră asupra femeii. Şi uitîndu-se la această femeie tînără se simţeau mai puţin bătrîni, mai puţin rataţi, mai puţin puhavi.

Necunoscuta ceruse ceva de mîncare şi mînca cu poftă, amuzîndu-se din cînd în cînd de ritualul prea complicat cu care era servită. Dar toţi cei patru bărbaţi înţeleseră că în cu- rînd se va petrece cea mai mare nenorocire din viaţa lor : femeia va sfîrşi de mîncat, va face plata şi va pleca. Ea va pleca, şi ei vor rămîne iarăşi cu ei înşişi.

Femeia înţelese parcă rugămintea celor patru bărbaţi. Chemă ospătarul şi-i spuse cu o voce pe jumătate maternă, pe jumătate ironică :

— S-ar părea că trebuie să mai mănînc o prăjitură...

Dar, spre spaima celor patru bărbaţi, nenorocirea, marea nenorocire se apropia cu paşi mari. Cu o voce metalică, necunoscuta rugă ospătarul să-u facă plata.

— Plata, vă rog...

Dar cei patru bărbaţi nu înţelegeau din ce pricină se schimbase glasul femeii. „De ce s-a schimbat aşa ? Oare cu ce i-am greşit ?“

Cu ochii uimiţi de spaimă, cei patru bărbaţi Q văzură cum se ridică de la masă şi se îndreaptă spre ieşire.

în bătrînelul fără nici un fir de păr, care după fiecare pas se oprea ca să-şi tragă răsuflarea, nimeni n-ar fi recunoscut pe amantul reginei Maria.

La măsuţa de la Nestor, unde se întîlnea în fiecare după- amiază cu vechii săi prieteni, amantul reginei era figura centrală. Toţi ceilalţi fuseseră la vremea lor consilieri la înalta Curte de Casaţie, comandanţi de divizii şi regimente, ambasadori la Paris sau Lisabona, miniştri la Comerţ sau Comunicaţii, nici unul însă nu se putea lăuda că regina Maria l-a mîn- gîiat pe păr şi i-a şoptit „Te iubesc !“ Sigur, mai erau şi alţii care se lăudau că regina le căzuse la picioare ; dar, evident, minţeau. Prietenii — dintre care mulţi îl cunoscuseră bine pe mareşalul palatului — ştiau că bătrînelul fusese cu adevărat amantul reginei. Regina îl iubise.

La discuţiile politice, amantul reginei nu se prea amesteca. Lăsa politica pe Seama celorlalţi. Singura lui grijă era eternul feminin. Dădea prietenilor sfaturi despre felul cum trebuie să se comporte într-o împrejurare sau alta ; ironiza pe cei care nu se mai îndrăgosteau.

-— Apropo... cu -cine se mai strînge de mînă Dobrescu ?

Amintirea reginei revenea adeseori în conversaţie : se mira şi el cum de-o iubise atîta.

— Cînd eram îndrăgostit de regină şi nu puteam intra la palat umblam toată ziua ca un zănatec.

După ce chipul reginei adorate se deStrămă în ceaţa timpului, îşi aminti că n-are cu ce să cumpere tinerei amante blana

pe care i-o promisese, şi asta îl sili să facă cîteva observaţii răutăcioase la adresa regimului.

Vechii prieteni se bucurară văzînd că amantul reginei îşi aminteşte că a fost cîndva şi om politic, nu numai Don Juan, dar nu-i aprobară ieşirile reacţionare şi-l lăsară singur, cu ura lui. Ca la un semnal, amicii schimbară vorba ; discutau numai despre fleacuri, curse, actriţele de odinioară.

Amantul reginei se simţea izolat. Nimeni nu se mai ocupa de el.

Au mai stat vreo oră în cofetărie, crispaţi şi îngînduraţi, pînă cînd li se făcuse somn. Consilierul la înalta Curte de Casaţie, care, neavînd decît şaizeci şi cinci de ani, deţinea rolul de dădacă, se ridică în picioare.

— La culcare... copii !

Ascultători, îşi luară bastoanele, galoşii şi umbrelele şi se îndreptară spre masă.

Amantul reginei rămas'e singur. Mergea încet, greoi, făcînd mereu escale, oprindu-se să mai tragă puţin aer în piept. Brusc, îşi aduse aminte de discursul pe care-l ţinuse în cafenea cu voce tare, în auzul atîtor oameni. „Ce naiba a fost cu mine ? Unde mi-a fost prudenţa ? Dacă m-a auzit chelnerul ? Şi nu era Mişu, omul nostru, ci unul nou, scos din producţie, sau poate chiar de la Reşiţa. Dacă mă reclamă ?"

Hotărî să se întoarcă înapoi la Nes'tor, să examineze situaţia şi să îndrepte impresia pe care o lăsase. Mergea repede, nu se mai oprea să tragă aer în piept. Alerga ca în prima tinereţe, cînd mergea să se întîlnească cu regina. Cofetăria era goală ; se aprqpia ora închiderii. Amantul reginei îşi luă inima-n dinţi şi deschise uşa. „Fie ce-o fi..." Ospătarul care-1 servise işedea pe un scaun şi-şi făcea socotelile. îşi zări clientul, dar nu-1 salută ; îşi văzu mai departe de socotelile lui. Apoi, ospătarul ajută o femeie să bată în perete un fotomontaj. „Desfăşoară activitate obştească, remarcă îngrozit amantul reginei, şi se făcu galben de frică. Trebuie neapărat să mă aşez la măsuţa lui, el m-a servit în timpul discursului, trebuie să-i alung orice bănuială." Mesele din raionul ospătarului care-1 servise cu o oră înainte erau înşirate lîngă fereastră ; bineînţeles, nici una nu era liberă. Un ospătar îl invită la altă masă ; amantul reginei respinse categorica ofertă şi-şi alese o poziţie strategică foarte bună, de unde putea să ocupe imediat masa lui preferată. Pîndi o pereche de îndrăgostiţi pînă plecă şi, fericit, se aşează pe locul crimei.

—Tovarăşe ospătar ! strigă amantul reginei, cu voce energică, dar plăcută.

— Ce doreşte domnul ? Şi ospătarul se înclină respectuos. Un mareşal, un *creme diplomate* ?

—Astea sînt pentru burjui — şi amantul reginei strîmbă scîrbit din nas.

— Sînt delicioase, continuă ospătarul, netulburat.

— Dă-mi ceva mai simplu... o violetă.

Ospătarul dădu din umeri şi plecă să execute comanda.

Amantul reginei mînca prăjitura încet, ca nu cumva s-o termine înainte de a-şi fi revizuit radical convingerile politice. Ospătarul, care acuma nu prea mai avea clienţi, îşi înfăşurase şervetul 'de jgît ca ipe-un fular şi se lipise de perete, aştepDÎnd noi mușterii.

—Eşti nou pe-aici ? încercă amantul reginei să intre în vorbă.

— M-au transferat de la Mioriţa...

Se apropia ora de închidere, şi amantul reginei nu reuşise încă să spulbere impresia discursului său fulminant. Disperat, înfiorat de o speranţă nebună, îşi pironi privirea asupra fotomontajului de lingă bufet.

—S-au făcut multe realizări... Dac-ar fi numai grădiniţele de copii... Apoi, ţăranul trăieşte mai bine ca înainte. Incomparabil.

Os'pătarul, care e din Gorj, e de aceeaşi părere, dar nu-i obişnuit să poarte asemenea discuţii în cafenea, mai ales cu un domn în blană veche de astrahan.

— Da... da... s-au făcut progrese mari... degeaba încerci dumneata... căută amantul reginei să-l contrazică.

Amantul reginei plăti şi, împotriva tradiţiei, nu lăsă pe masă nici un bacşiş. Procedînd în acest fel, se simţi o clipă ceva mai liniştit. „Să ştii că puşlamaua de chelner e reacţionar... Făţărnicia i se citeşte pe faţă. E salariat, şi tot nu-i convine regimul."

Amantul reginei se grăbea să ajungă acasă, convins că acolo va alunga mai uşor prostiile pe care le debitase în cofetărie. „Am să recunosc că am greşit, trebuie să recunosc."

Singur în cele două camere imense, îl cuprinse iarăşi teama, „Ce mi-a venit şă vorbesc în gura mare ? De ce am susţinut

că în regimul trecut se trăia mai bine ? Şi de ce trebuia să spun asta tocmai eu ? Cristes'cu era cel mai indicat. Cristescu e şi mai convins decît mine în privinţa asta, el trebuia să facă neghiobia asta, nu eu."

Se dezbrăcă şi se urcă în pat. TraSe telefonul lîngă el, să-l aibă la îndemînă. îl ura pe Cristescu ; el trebuia să comită imprudenţa asta, dar ticălosul şi-a ţinut gura; totdeauna Cristescu şi-a ţinut gura.

— Alo... Domnul Cristescu... Scuză-mă că te deranjez... Dormeai ? Iartă-mă... e o chestiune importantă... De mult vroiam să-ţi spun ce gîndesc despre dumneata. N-ai dreptate cînd critici regimul... S-au făcut multe... A... te strîmbi... Te strîmbi fiindcă ţi-au luat moşia..,

Şi amantul reginei îi trînti telefonul în nai Ce brută era şi Cristescu ! Cum îşi mai bătea ordonanţele ! Dacă nu intervenea el atunci, l-ar fi omorît pe loc, şi asta fiindcă i-a pus prea mult zahăr în ceai.

Amantul reginei nu reuşeşte totuşi să doarmă, frica nu-1 părăseşte. încearcă ,ailt număr de telefon.

— Alo... domnu[5] consilier... în baie... Scoateţi-1 din baie... Tu eşti, Petrică ?... De ce-ţi telefonez la douşpe noaptea ? Fiindcă eşti o puşlama şi un reacţionar, de-aia... Ce ?... Boule...

Amantul reginei obosise de atîta vorbit la telefon. Pe toţi îi blamase, tuturor le adusese la cunoştinţă că nu vrea să mai audă de ei. Era ora 2 noaptea. Adormi cu telefonul în mînă, istovit de frică şi oboseală. Vorbea în somn, fapt cu totul neobişnuit.

„Jos acei ce vor război...

Pentru pace sîntem noi."

bîiguia în somn, agitat şi neliniştit, amantul reginei.

îşi luase toate măsurile de precauţie, examinase situaţia pînă-n cele mai mici amănunte. îi era atît de silă de ceea ce făcuse, încît nu uitase nici un amănunt. Alesese dinainte locul unde urma să ascundă materialele furate şi constatare, nu fără durere în suflet, că nu greşise de loc ; altă ascunzătoare mai bună nici nu exista.

„Am lucrat cu cap", îşi spunea Cornel Irimescu după ce terminase toate operaţile preliminare. Această constatare însă, în loc să-l bucure, îl întristă şi mai tare. „Uite în ce domeniu îmi dovedesc eu talentul ! Am des'coperit o ascunzătoare admirabilă, şi tocmai asta mă face să mă simt prost, o greutate îmi apasă sufletul."

Sentimentul acela de surdă nemulţumire îl silise pe Cornel Irimescu să găsească pînă şi pretextul cu ajutorul căruia va intra înăuntru în întreprindere la ora aceea nepotrivită. Pretextul era foarte plauzibil, şi tocmai asta îl întrista. „N-o să se mire nimeni. Absolut nimeni. Un pretext natural, simplu, omenesc. Nimic original cu orice preţ. Naturaleţe, cît mai multă naturaleţe, în toate împrejurările, naturaleţea triumfă."

Transportul materialelor din curtea întreprinderii la domiciliul complicelui principal fusese atît de bine organizat, încît orice surpriză era exclusă. „Curios lucru : totuşi, nu sînt bucuros !"

După ce punea la punct o afacere, îi plăcea să viseze. De mic copil îi plăcuse să viseze, dar de cînd se ţinea de potlogării, visul devenise o necesitate aproape biologică, îi plăcea să se

gînde«ască la ziua de mîine. întotdeauna după ce termina o afa^ cere, Cornel Irimescu era hotărît să rămînă acelaşi om vesel şi simplu, gata să sară în ajutorul oricui. Afacerile lui erau atît de încurcate, încît după ce le termina cu bine se gîndea cu lăcomie numai la lucruri din cale-afară de simple.

Cornel Irimescu detesta din toată inima amicii care îşi schimbau felul de-a fi. Acest lucru îi provoca pur şi simplu greaţă. „Adică, fiindcă am făcut şi eu o afacere, să devin un individ posac şi nervos ? Nu, asta ar fi o prostie. Nu. Eu n-am să devin niciodată un tip irascibil. N-am să mă ţin de beţii şi de femei. De ce să mă destrăbălez, oînd există şi sentimente curate ? Trebuie să rămînem oameni. Şi nici nu trebuie să fiu invidios, trebuie să-i las şi pe alţii să trăiască..."

Dar starea asta de echilibru sufletesc nu ţinu multă vreme. O nemulţumire al cărei izvor nu reuşi să-l înţeleagă începu să pună stăpînire pe el. Undeva într-un ungher al sufletului se cuibărise bănuiala, convingerea că uitase un amănunt foarte important. „Nu, nu cred, încercă Irimescu să se îmbărbăteze. Totul a fost cîntărit minuţios."

Curînd însă, Irimescu înţelese că nu e vorba de o simplă greşeală de ordin tehnic-administrativ, ci de ceva mult mai adînc. Şi acea nemulţumire, încă nedesluşită, îi spunea că nu totul se află în ordine.

Pe măsură ce timpul trecea, nemulţumirea difuză care-1 apăsa căpăta contur, se clarifica. în mintea lui Cornel Irimescu se făcu lumină. O lumină puternică şi dureroasă în acelaşi timp. „Ah, ce greşeală, ce greşeală imensă am făcut, cît sînt eu de sensibil, şi ce greşeală imensă am făcut !"

în organizarea furtului de materiale, organizare pe care o socotise pînă atunci de o precizie matematică, o probă de virtuozitate îşi competenţă, .neglijase ceva fundamental : regretul sincer, din toată inima, pocăinţa adlîneă, durerea (simplă îşi omenească pentru pagubele imense pe care le va aduce statului. „Ei, mă mai întrebam de ce n-am linişte sufletească. Am făcut ceva urît şi nici nu mi-am dat seama cît e de urît. Nu mi-am dat seama de gravitatea faptelor mele, am trecut uşor, prea uşor. Sau chiar dacă mi-a părut rău, nu mi-a părut rău suficient.

Analizînldu-işi cu luare aminte sufletul, domnul Cornel Irimescu înţelese că nu regretase suficient ceea ce făcuse. „N-am procedat ca un om cinstit. Ce dracu, există o limită la ţoaţe J*

Cornel Irimescu se gîndea acum ia afacerea pe cîre urina s-o ducă la bun sfîrşit cu toată scîrba cuvenită unui funcţionar conştiincios.

în timp ce se gîndea cum să transporte mărfurile furate, Cornel Irimescu îşi aminti cu duioşie de tovarăşii săi de. muncă, de şeful de serviciu, care-1 primise cu atîta simpatie, de tovarăşul director, care intervenise să plece în concediu medical la Slănic. „Ar fi trebuit să nu decad pînă în halul ăsta, îşi re- proşă Cornel Irimescu. Ar fi fost normal ca atitudinea oamenilor să mă schimbe în bine." I se părea că dacă nu regretă ceea ce face, îşi dezamăgeşte prea mult tovarăşii de muncă. „Oricum, s-au purtat frumos cu mine. Atîta lucru pot să fac şi eu pentru ei."

Cornel Irimescu regreta, şi asta îi făcea bine. „Dacă ar şti tovarăşul director cît de mult mă căiesc pentru ceea ce fac, prin cîte suferinţe am trecut pînă să ajung la hotărîrea asta desperată..." Se gîndea cu-n sentiment de iblîndă superioritate la cei care fură şi nu regretă. „Cîţi nu fură, şi nici nu se întreabă de unde fură..."

Dar Cornel Irimescu nu numai că se căia, dar înţelegea şi consecinţele actelor lui. „Cîte locuinţe nu s-ar putea construi din ibanii pe care-i fur ca un netrebnic... Cred că vreo două apartamente."

Regretul îl ajută pe Irimescu să-şi recapete stăpînirea de sine, atît de necesară într-o afacere anevoioasă. Departe de a apărea ca o frînă în calea scopurilor urîte pe care şi le propusese, convingerea că apucase pe un drum greşit îl ajută parcă să se mişte mai uşor. „Vezi, domnule, ce bine e să-şi dea omul seama de situaţie ? îşi spunea Irimes'cu freeîndu- şi mîinile de încîntare. Nu e bine să fie omul lucid şi să-şi dea seama ce e bine şi ce e rău ?"

...La o anumită depărtare, Irimescu zărise silueta şefului său de serviciu, omul care-1 primise cu atîta simpatie şi care-i subli- niase progresele.

Irimescu îşi adus'e aminte că şeful, deşi om de treabă, e cîteodată neîncrezător. Neîncrederea şefului în oameni i se părea lui Irimescu de- a dreptul criminală. De ce să n-ai încredere în om ? De ce să te gîndeşti că omul e capabil numai de rele ? De ce cu toţii vedem numai întunericul din sufletul omului, de ce nu vedem şi scînteia divină ?

„£>ar şeful n-are încredere în oameni... îşi aminti Cornel. O să creadă că în geamantanul ăsta sînt materiale furate. E desigur absurd, dar el aşa o să creadă. Şi o să uite totul într-o clipă. O să uite c-am stat şi după program în fiecare întîi ale lunii.[f<]

După o clipă de spaimă, Irimescu se linişti. Regretase prea sincer ceea ce făcuse ca să se simtă vinovat cu ceva. „Şeful trebuie să aibă încredere în mine. Ar fi monstruos să nu aibă încredere în mine. De ce să n-aibă încredere în mine ?“

Primejdia era atît de mare, încît Irimescu trăia cu toată convingerea sentimentul nevinovăţiei lui. Atît de mare era convingerea domnului Irimescu în curăţenia lui sufletească, încît uitase *că ţine în mană am geamantan burduşit cu materiale furate.

— Ce-i acolo, măi Cornel ? auzi Irimescu ca prin vis vocea blîndă şi uşor amuzată a şefului de serviciu.

Cel mai mult îl înfuria ideea că cineva, un străin, i-ar putea explica lui gravitatea faptelor pe care le comisese. „Adică eu nu ştiu că a fura e ceva odios ? Adică eu nu sînt conştient de ce fac, trebuie să vină altul să mă tragă de mînecă ?[ff]

—Păi nu mi-aţi semnat dumneavoastră delegaţia pentru Olteniţa ? Chiar dumneavoastră mi-aţi semnat-o...

„O să creadă, îşi spunea în sinea lui Irimescu. Trebuie să creadă în fondul meu bun ! Asta nu e vigilenţă, asta e suspiciune. “

— Şi ce-ai acolo, în geamantan ? Pijamale, periuţe de dinţi, o cămăşuţă de schimb, o carte, să ai ce citi în tren ?

„Nu vrea să mă creadă... E convins că în geamantan sînt materiale furate...“

O dată prins asupra faptului, sentimentul nevinovăţiei dispăruse brusc, şi o mînie surdă îi stăpînea sufletul. „Acu, dacă m-a prins, n-am să regret mai nimic. N-are nici un rost.“

Tovarăşul Sasu, şeful, ţinea cu tot dinadinsul ca tovarăşul Măcinoiu să-şi întemeieze o căsnicie fericită, bazată pe dragoste, stimă şi înţelegere reciprocă. Sasu dorea să demonstreze organelor superioare că nu e indicat ca doi soţi să se dedice cauzei în cadrul aceleiaşi instituţii. Planul tovarăşului Sasu era diabolic de simplu : îl ajută pe tovarăşul Măcinoiu să-şi întemeieze un cămin, după aceea îi transferă în altă parte, iar în locul rămas liber îşi instalează prietenul căruia îi datorează tot ce-a reuşit în viaţă.

De data aceasta, interesul şefului coincidea cu starea de spirit a subalternului. Măcinoiu voia să se însoare. E drept că în hotărîrea de a-şi întemeia un cămin fericit contribuise şi faptul că Măcinoiu văzuse la cinematograful Progresul — sau, cum se lăudase el în mijlocul unui grup de amici, vizionase — un film în care avantajele căsătoriei erau convingător demonstrate.

La un moment dat, uitase că are de gînd să-şi instaleze prietenul în locul lui Măcinoiu ; asta nu i se mai părea important. Important i s'e părea ca Măcinoiu să-şi găsească în sfîrşit fericirea.

— Tovarăşe Măcinoiu, n-are rost să ne ascundem după deget, problema sexuală nu-i o vorbă goală. Rău facem cînd nu-i dăm atenţie, o ignorăm ca şi cum n-ar exista. Or, viaţa, tovarăşe Măcinoiu, ne-a maturizat, am crescut, privim altfel problemele.

Ca întotdeauna, crizele de demnitate îl năpădeau pe Ma- cinoiu brusc, ca nişte dureri de cap. Niciodată nu se mira mai mult Măcinoiu de propria lui existenţă ca atunci cînd spunea cuvinte pline de demnitate.

— Sentimentul iubirii îl priveşte pe fiecare în parte.

— Da şi nu, tovarăşe Măcinoiu. Cooperativa noastră şi-a pus mari speranţe în tine. Cînd te gîndeşti la o fată, trebuie să te gîndeşti şi la cooperativă. A Sosit vremea să-ţi înteme- iezi un cămin. Ăsta-i adevărul, şi nu văd de ce ne-am ascunde. Noi rezolvăm problema deschis şi operativ. Tot operativ am rezolvat-o şi eu, şi sînt fericit. Găseşte-ţi o fată şi re- zolvă-ţi problema.

— Dar nu-i aşa de simplu...

—Dar cine *a* spus că-i simplu ? Am spus eu că-i simplu ? Nu-i simplu de loc, se apăra cu bliîndeţe tovarăşul Sasu. Dar tu eşti dotat cu multe calităţi. Slut nu eşti. Prost nu eşti. O oarecare situaţie ai... Du-te la o reuniune, invită o fată la dans, şi pe urmă vezi. Mă, eu nu spun că totul o să meargă pe roate, că nu pot nici eu ds aici de la birou să prevăd totul. Ar fi absurd să-mi pretinzi aşa ceva, dar trebuie să încerci.

—Parcă ştii pe cine inviţi la dans ? Poate să danseze foarte bine şi să aibă totuşi un caracter urît. Fiinţele armonioase sînt extrem de rare...

— Se poate. Ai dreptate. E frumos să nu neglijezi aspectul moral.

— Trebuie să ţineţi seama şi de timiditatea mea... riscă Măcinoiu.

—Sigur că ţin. Cum aş putea să nu ţin seama de toate datele

problemei ?!

— Eu nu prea am succes la femei.

— Mă Măcinoiule mă, de ce-ţi place ţie să faci pe prostu ?

supăra tovarăşul Sasu. Nu te ştiu eu, vulpe bătrînă ? Nu ştiu eu ce zace-n tine ? Dacă aş fi femeie, m-aş îndrăgosti de tine... risca şi tovarăşul Sasu la rîndul lui.

— Bine, dar nu vreau. Poate dragostea trebuie să vină spontan.

—Ah, te-am prins, crai bătrîn ! zîmbi părinteşte Sasu. Aicea am vrut s-ajung. Singur te-ai dat de gol. Ţi-o fi căzut cu tronc una de-a noastră, zise şeful prefăcîndu-se că a şi ghicit despre cine e vorba. Ai ştiut ce s-alegi. Şi iarăşi to-

Vâraşui Sasu riscă : E drăguţă. Nici eu nii m-âş da în lături; Taci, craiule, taci ! Zdrobeşte inimile fetelor, şi pe urmă — „nu ştiu nimic şi n-am văzut nimic*.

Deşi neîntemeiate, acuzaţiile şefului îi măguleau amorul propriu.

— Dacă şi fata vrea... surîse cu viclenie Măcinoiu.

— Aşa, Măcinoiule, şi spuneai că n-ai succes la femei ! Că te dezavantajează fizicul. Eu un singur lucru îţi spun : priveşte problem-a cu seriozitate, se răsti ibrusc tovarăşul Sasu, convins că pînă atunci dăduse dovadă de familiarism. N-avem numai instincte, ci şi obligaţii, şi la tine obligaţia trebuie să predomine în detrimentul instinctului, care o ia în orice caz înainte, precizăşeful, ca să nu fie greşit înţeles.

Şi, deodată, Măcinoiu simţi nevoia să-i facă şefului o bucurie.

— Tovarăşe Sasu, o iubesc, recunoscu mirat şi buimac Măcinoiu. Am intenţii serioase, tovarăşe Sasu, o iubesc.

— Mă Măcinoiule, iar vrei să mă duci ? Mă crezi cretin ? Mai cunoaştem şi noi ce-i aia un sentiment. Tot din sînge şi carne sînt făcut şi eu — îl linişti parcă tovarăşul Sasu. Dar fata, ce zice fata ?

—Ce să zică ? Face mofturi, cică n-o preocupă, admise Măcinoiu, văzînd că se îngroaşă gluma.

— O (fi vrlînid să se mărite icu altul. în ifond, de ce trebuie să vedem în fiecare gest neapărat intenţii dubioase ?

Tovarăşul Sasu se îmbună iarăşi.

— O iubeşti mult, Măcinoiule... Asta se vede după strălucirea ochilor. Toţi trecem prin asta, Măcinoiule. Lasă- lasă, că rezolvăm noi problema!... Şi zi, corespunde fata?

—E dezgheţată, admise Măcinoiu, ştiind că tovarăşa Sasu detestă oamenii înceţi la minte.

— Şi profesional, mă ?

— Şi, tovarăşe Sasu.

— Dar face mofturi.

— Face, tovarăşe Sasu.

— Aşa şi pe dincolo...

— Ezită.

—Ia te uită, iface Ifiţe -dumneaei ! ise indignă (tovarăşul Sasu. Dar cine-i, mă, puştoaica ?

Măcinoiu spera că din delicateţe şeful n-o să-l întrebe. Dar tot Măcinoiu îşi spunea că n-are dreptul să-şi amă- raşca şeful, să spună că

nu âre pe nimenea. înfricoşat, Mă- cinoiu trecu în revistă toate fetele din cadrul cooperativei. Ştia că acum i se hotărăşte soarta, ce-şi alege acuma e bun ales pentru toată viaţa.

— Rozalia, se pomeni Măcinoiu aruncînd la întîmplare primul nume de salariată care-i venise în minte.

— Dactilografa ?

— Da, tovarăşe Sasu.

— Şi o iubeşti ?

— Enorm.

—Gîodeşte-te bine, Măcinoiule. Omul se însoară o singură dată în viaţă. Trebuie să-i cunoşti şi caracterul, nu numai autobiografia. Nu vreau să aud că după două-trei luni bagi divorţ.

— Tovarăşe Sasu...

—Bine, Măcinoiule, bine ! admise Sasu ou un fel de resemnare. Bine ! Dar de ce nu vă luaţi, dacă vă iubiţi ? De ce vă sărutaţi în parcuri, pe furiş ? De ce nu vă sărutaţi în casa voastră, cu toată demnitatea ?

2

Sasu n-o cunoştea pe Rozalia. Auzise de ea, dar de văzut n-o văzuse niciodată.

—Mă bucur, tovarăşă Rozalia, o întâmpină Sasu radios. Toţi ne întrebam de ce nu se mărită Rozalia. Că e şi drăguţă, şi disciplinată. Chiar ieri m-a întrebat tovarăşul Olaru de la centrală : „Ce-i, mă Sasule, icu Rozalia voastră ? Tot domnişoară e ?“ „Tot domnişoiară, tovarăşe Olaru. “ Dar Rozalia e mai şmecheră decît mine şi decît tovarăşul Olaru, surîse Sasu amenin[illegible]ţînd-o în ,glumă ou degetul. Rozalia tace şi face, Rozalia nu-i demagogă. A lucrat pe ascuns. Lasă-lasă, e bun şi elementul surpriză. Foarte bine, o linguşi Sasu, foarte bine ! Nu se supără nimeni, nici eu, nici tovarăşul Olaru.

—Informaţie greşită, tovarăşe Sasu, răspunse înţepată Rozalia, şi-şi aranjă toaleta, aşa cum fac întotdeauna femeile după ce spun ceva ispiritual sau demn.

—Te faci că nu ştii nimic, drăooaico ! Nu ştii că tovarăşul Măcinoiu moare după tine ? Moare în sensul bun, dar moare.

— îl cunosc numai din vedere. „Bună ziua, bună ziua !rt Atîta tot.

— Să nu intrăm în amănunte.

— Tovarăşe Sasu, sînt domnişoară.

—Mă Rozalia, tu eşti mai deşteaptă idecît mine (şi tovarăşul Olaru ?! Pe cuvîntul meu de onoare ! Cum ştii tu să te prefaci, eşti inimitabilă. Ne duci de nas, ne ţii pe jeratic, ne perpelesti, ne pui să juicăm tontoroiul. Faci ce vrei din noi. Parcă am fi nişte ,cîipe.

—Eu, tovarăşe Sasu ? se îngrozi Rozalia. Eu nu ţin pe nimeni pe jeratic.

—Dar nu sîmtem cîrpe. Om fi noi proşti, dar iniei aşa, să-ţi baţi tu joc de noi.

— Tovarăşe Sasu...

—Te-ai isupărat ? Vezi /că eşti proastă ? Nu te mai preface, Rozalia, că-i absurd. Ce, dragostea-i un păcat ? Noi n-o negăm, tovarăşă

Rozalia, nici n-o stimulăm ; ce-i drept, o lăsăm în pace, că e sentiment. De ce nu eşti sinceră, Rozalia, eu asta nu înţeleg ! Mai bine spune deschis: „îl iubesc, tovarăşe Sasu !“ Ce, crezi că-ţi dau cu ceva în cap ? Mă crezi absurd ?

— Mi-e antipatic.

—A, Rozalia, Rozalia, nu mă .mai perpeli atîta ! Ce ? Vrei să joci tontoroiul, ce vrei de la mine, în definitiv ? Vrei să-mi zbor creierii, riscă tovarăşul Sasu pentru a nu ştiu icîta oară.

— Nu-l iubesc, tovarăşe Sasu, murmură Rozalia.

—Nu ţipa ! Te-nţeleg şi fără să ţipi. Nu sînt absurd, ştiu ce se fîntîmplă în sufletul tău. Ce fel de om o fi Măcinoiu ? Da, sînt de acord, cîteodată aparenţele pot să înşele. înţeleg, sînt sentimente fireşti, pe care orice fată le trăieşte înaintea pasului hotărîtor. Dar să-ţi spun ceva, Rozalia, fiindcă te văd receptivă. Dragostea, dragostea adevărată vine pe parcurs. Dragostea nu ne e dată de cine ştie ice forţe necunoscute, nu pică din cer, ci se obţine.

—Prin muncă, mai avu putere Rozalia să facă o glumă proastă.

— Da, ida, prin muncă. Degeaba rîzi.

—Dar nu rîd, tovarăşe Sasu. Nu rîd, sînt logodită, protestă Rozalia.

—Acu, de ce te enervezi ? Eu ide ce nu mă enervez ? Nu ne 'supărăm pentru ce a fost înainte, nici eu, nici tovarăşul

Oiaru. Dar oînid vezi un om de caracter, cum e Măcinoiu, nu trebuie isă mai priveşti în urmă, căci trecutul e un balast.

Rozalia încercă isă sipună ceva, dar şeful îi făcu semn ,să tacă.

— Ştiu ce vrei .să spui. Că e greu. Eu merg mai departe de- cît tine, şi spun că e foarte greu. Sigur, nu-i de loc exclus, că pe omul acela nu-1 işltiu, nu-1 cunosc, nu fac nici o apreciere, te-a legat un .sentiment, tot uman şi el, eşti fată serioasă şi nu te angajezi dacă nu 'simţi. Dar nici de sentimentele lui Măcinoiu n-are rost să faci abstracţie.

— Tovarăşul Măcinoiu e cam ursuz.

—De acord, foarte de acord. E ursuz, de ce să ne ascundem după deget?! Şi eu 'l-am criticat. Şi nu numai la şedinţe. Şi între patru ochi. Dar caracterul omului nu stă pe loc. Omul se schimbă. Azi e ursuz, mîine e un băiat vesel, plăcut. Dar aici ai şi tu un rol. Şi încă unul mare.

—Nu-1 iubesc, tovarăşe Sasu, îşi aduse iarăşi aminte Rozalia. Ce, vrei să-mi comand ?

—Nu, nu vreau să-ţi comanzi. Cum o să-ţi pretind o asemenea barbarie ? Te înţeleg foarte bine, Rozalia. Nu-1 iubeşti ? Mă rog, s-a mai văzut, dragostea e determinată de mulţi factori subiectivi. Aici nu neg. Ar fi o prostie ; factorul subiectiv e predominant. Te calcă pe nervi. Şi asta înţeleg. Nu te atrage carnal ? Nu trebuie să te ruşinezi, e foarte posibil ,să nu te atragă sexual. Credeai ică tovarăşul Sasu e un om mecanic ? Nu, nu este. Crezi că am cap pătrat ? Nu. Dar eu văd mai departe, în perspectivă. Ai să fii fericită cu Măcinoiu. O să te atragă şi carnal, ai numai puţină răbdare. Peste ani o să spui: „Mă, dar multă dreptate a avut tovarăşul ăla Saisu !“

— Nici nu (mă gîndese...

—înţeleg, Rozalia, foarte bine. Te măriţi cu cine pofteşti. Dragoste eu sila...

— Ce să (fac, tovarăşe Sasu ? ,Să-mi comand ?

—Nu. Asta să nu faci niciodată, Rozalia ! Eu aş fi primul care ite- aş dezaproba. Nu te conistiiîngem, ica să nu zici mîine- poimîine că (te forţăm.

— Tovarăşe Sasu, mă-nţelegeţi ?

—• Tovarăşul Măcinoiu o să-mi ia locul, minţi în linişte tovarăşul Saisu. Ştiu că asta n-are nici o influenţă asupra dumi- tale, care eşti o sentimentală, dar ţi-o spun cu titlu istrict informativ. Gîindeşte-te !

— Funcţia nu contează.

Tot tovarăşul Sasu le facilită ;şi prima întîlnire de amor, sub clar ide lună, în grădina cofetăriei 1 Mai.

îmbrăcat frumos, cu costum ide opit sute, şajpcă (gri ide la particular, cămaşă (galbenă ,şi cravată de mătase chinezească, tovarăşul Măcinoiu sosi primul. Cu o rochie albastră priimăvăra- tiică, Rozalia sosi cu cîteva minute întârziere.

—A, .sînteţi punctual, surise enigmatic Rozalia, şi-i întinse mîna să io sărute.

Cu aerul unui bărbat care s-a ruinat cu (femeile, Măciinoiu cheimă ospătăriţa şi făcu comanda :

—Două porţii de îngheţată cu vanilie — una pentru min£ şi cealaltă pentru domnişoara.

Rozalia era fericită. „Ah, dacă rn-ar vedea tovarăşul Sasu, cît de mult s-ar bucura !“, apoi surise şi-şi dezvălui dantura tânără şi sănătoasă. Măcinoiu vru să-i mîngîie mîinile pe sub masă, dar, sperioasă, Rozalia şi le retrase. Pe urmă, învinsă, îl lăsă să i le mîngîie şi-l privi intr-un fel ciudat.

— Ţi-a ispus ceva tovarăşul Sasu ?

— Mi-a zis, admise Rozalia, surîzînd. Ţi-a spus şi ţie ?

— Da. Mi-a ispus şi mie.

—Foarte bun tovarăş tovarăşul Sasu ! constată Rozalia. Se interesează de oameni, îi întreabă.

—Şi nu e încrezut, ca alţi şefi, adăugă Măcinoiu. Pentru mine pot să spun că a fost ca un părinte.

Luna palidă şi îngîndurată învăluia în razele ei obosite pe cei doi îndrăgostiţi. Plutea în văzduh un miros îmbătător ide liliac, de pomi înfloriţi. Au discutat pînă la 11 şi jumătate, icînd, sosind ora închiderii, s-au despărţit.

3

Fără să ţină seama de protestele secretarei, Rozalia dădu buzna în biroul tovarăşului Salsu.

— Tovarăşe Sasu, nici nu ştiţi ce s-a întâmplat.

— Ce-i cu tine ?

—Nu imă iubeşte. Zice că şi-a dat iseama că nu mă iubeşte, că i iS^a părut, că i s-a părut că mă iubeşte, dar că nu mă iubeşte.

—Mă Roz alia, glumeaţă mai eşti tu ! Eşti mai glumeaţă decît imine (şi chiar decît tovarăşul Olaru. Vrei să mă necăjeşti. Ştii precis că 'te iubeşte ca un prostănac, dar ce zici tu : „Ia să-l mai necăjesc puţin pe tovarăşul Sasu, că nu-1 necăjeşte destul regiunea".

— Nu mă iubeşte.

— Te iubeşte. Dar tu vrei să-ţi baţi joc de mine. Că tovarăşul Sasu e un idiot, un cretin. Da, sînt cretin că mă ocup de voi.

— Tovarăşe Sasu...

—* Ascultă, Rozalia. Tu pe cine crezi : pe mine, sau pe Măcinoiu ?

După un ,sfert de oră, „Tovarăşul Măcinoiu, urgent la tovarăşul Sasu !“

— Ce-am auzit, Măcinoiule ?

— Tovarăşe Sasu...

—Nimic. Te-ai purtat ca un golan. Fata a investit în tine un capital moral.

— Tovarăşe Sasu...

— Nici un tovarăşe Sasu ! Nu sînt tovarăş cu tine. Să te însorii cu fata.

— N-o iubesc.

— S-o iubeşti ! Că dacă n-o iubeşti, ai de-a face cu mine. Crezi că mă duci, vulpe bătrînă ? Că eşti mai deştept decît mine şi tovarăşul Olaru ? Că sînt o cîrpă ? Că mă învîrţi cum vrei, că mă pui isă joc tontoroiul ?

4

Peste cîtăva vreme, Sasu fu mutat ou serviciul în altă localitate, dar iubirea dintre tovarăşul Măcinoiu şi tovarăşa Rozalia mai dăinuie şi acum.

S-au întîlnit din nou în grădina cofetăriei 1 Mai, la aceeaşi masă unde au stat împreună pentru prima oară.

— Ce-o face acuma tovarăşul Sasu ? întrebă Rozalia exa- minîndu-şi îngîndurată unghiile.

— O duce bine, asta mă bucură, omul ăsta nici cu aur nu-i plătit de ajuns ! Ţi-aminteşti cu cîtă căldură se apropiase de noi ?

Cum m-a ajutat sa trec peste faza aia cind credeam că nu te iubesc ?

— El mi-a vorbit antîia oară de tine. Pană la el, tu nu existai pentru mine.

— Sasu mi-a spus că vrei să te întâlneşti cu mine aici, în această cofetărie. El mi-a adus vestea cea bună. Spunea că mă iubeşti ca o nebună.

— Ţi-a spus Sasu asta ?

— iDa. Ca o nebună. Chiar asta a fost expresia lui.

O, iubire... Spinoase şi complicate sînt drumurile tale !

ÎNTERNAZIONALE

— Ce echipă mai e şi asta — Intemazionale ?

Manole tresări. Vocea îi era cunoscută. Era vocea fostului său şef, tovarăşul Soare. Cu sufletul năpădit de recunoştinţă, Manole îşi salută vechiul şef. „Omul ăsta mi-a condus primii paşi în viaţă ; el m-a sfătuit să-mi ridic în permanenţă nivelul cultural."

Soare îl întîmpină cu o privire ruşinată ; simţea că locul lui nu-i aici.

—îmi încerc şi eu norocul, băiatule. Apropo... ce echipă mai e şi asta Intemazionale ?

Această întrebare, atît de simplă în aparenţă, îl împinge pe Manole cu gîndul spre trecut. îl vede parcă pe tovarăşul Soare ridicîndu-se în numeroase işedinţe şi propuniînd cu entuziasm tineresc să se meargă la muncă voluntară. îşi aminteşte iarăşi — nu ifără o isioceră emoţie — privirea mustrătoare cu care îl chema deoparte şi-l critica. „O, de cîte ori nu m-a luat deoparte ca să-mi spună că am greşit în cutare sau cutare problemă !"

Din respect pentru tovarăşul Soare cel de odinioară, Manole tace încruntat, nu-i spune ce echipă e Intemazionale.

— Ai ? Ce, mă, taci ca mutu ? Nu trebuie să te pierzi cu firea cînd stai de vorbă cu mine, îl încurajă Soare, amuzat ^de timiditatea cu care Manole îşi muta şapca dintr-o mînă m- tr-alta. Nici respectuos nu mai trebuie să fii cu mine, că doar nu-ţi mai sînt şef. Poţi să mă scuipi şi în obraz, îl îndemnă şeful de odinioară. îţi spun eu, n-ai să păţeşti nimic. Mă, dar eu stau de vorbă cu tine şi nu ştiu exact cine eşti, se amuză Soare, şi această constatare îl bimedispune grozav. De multe ori păţesc chestia asta : mă salută unul, îl salut şi eu, dar, pe cuvîntul meu, habar n-am cine-i. După figură, mi-eşti cunoscut.

Tovarăşul Soare îşi mută plasa cu tîrguieli dintr-o mînă într-alta şi scotoceşte buzunarele în căutarea pachetului cu ţigări. îşi aprinde o ţigară şi-l examinează îndelung pe Manole. Ca să nu-1 facă să aştepte, zîmlbeşte încontinuu, ca zîmibetul să-i ţină de urît pînă cînd o să-şi aducă aminte cu cine anume stă de vorbă.

—Da-da-da, acum mi-aduc aminte de tine, suspină fericit Soare, în timp ce-şi retrage încetul cu încetul zîmbetul ca- re-i ţinuse lui Manole de urît. Tu erai la bunuri, ăla cu echipa de dansuri naţionale, te certai mereu cu preşedintele sindicatului... Erai băiat bun, dar cam obraznic, dar şi eu te puneam la punct... îmi pare rău că nu ţi-am dat o locuinţă... Aveai parcă nevoie de o locuinţă, parcă trebuia să te însori. Apropo... te-ai însurat ! Ce-ţi face soţia ? Copii ai ?

De cînd tovarăşul Soare nu mai are o muncă de răspundere, Manole descoperă la el o mulţime de calităţi pînă atunci nebănuite: o anume delicateţe sufletească, grijă pentru nevoile omului şi chiar şi puţin spirit autocritic.

— Unde lucraţi acum ? se interesă Manole.

— Nu sînt încadrat nicăieri. Lucrează soţia, şi eu fac piaţa. Nici nu ştii ce bine şi relativ uşor am învăţat să gătesc. Fac nişte sărmăluţe — să te lingi pe buze, nu altceva ! Cînd o să fie şi soţia mea mai bine dispusă, am să te invit într-o zi la masă. Gospodăria îmi aduce foarte multe satisfacţii. Asta fac de cînd m-au transferat. Spuneau că-s incapabil. Am refuzat transferul... înadins, tovarăşul Soare lasă o pauză, ca Manole să aibă timp să se indigneze în linişte... Dacă şi eu am fost incapabil...

Manole, care-şi amintea că tovarăşul Soare nu admitea să meargă niciodată pe teren, nu prea înţelegea de ce acesta rîde cu atîta poftă.

— Asta e pur şi simplu culmea. Eu, şi incapabil ! Eu de cînd mă ştiu am fost legat de muncă. Dar am fost un copil. Am procedat ca un licean. Am aşteptat prea mult de la oameni. Am depus prea mult suflet. Trebuia să fiu un funcţionar cu

un orizont îngust, nu un visător. Am depus în munca mea tot ce aveam eu mai bun. Nici sănătatea nu mi-am cruţat-o.

Soare îşi mută sacoşa dintr-o mînă într-alta şi îşi examină în spirit critic pornirile tinereţii.

— Am fost inadmisibil de naiv. Am crezut că tot ce zboară se mănîncă. Puneam totul la inimă. Credeam că e suficient să fii cinstit. Uite că n-a fost...

Din sacoşa tovarăşului Soare se prăbuşiră pe podea cîţiva ardei graşi de toată frumuseţea. Cu o mişcare plină de eleganţă şi demnitate, tovarăşul Soare culese ardeii graşi şi-i puse iarăşi în sacoşă.

— Am auzit că au venit nişte sacoşe mai moderne. Se găsesc în comerţ.

Un frumos ardei gras zăcea undeva departe, în apropierea uşii de la intrare. Tovarăşul Soare îl priveşte cu un fel de nostalgie stranie şi-i face semn lui Manole să nu se deranjeze, să-l lase acolo.

— Ei, aşa gîndeşti cînd eşti tînăr. Am avut şi condiţii speciale şi nici nu prea ştiam eu ce e viaţa.

După această mărturisire, Soare se îndreaptă cu o uimitoare claritate a ţelului spre ardeiul gras care zăcea pe podea.

De data aceasta, Soare nu mai aruncă ardeiul gras în sacoşă ; îl ţine în mînă, cu teama de a nu-1 pierde.

— Şi cît am urît eu stilul birocratic ! Ce mi-a trebuit mie spirit ide iniţiativă ?!

Ajungînd la spiritul de iniţiativă, tovarăşul Soare se înfurie brusc şi, drept consecinţă, muşcă din ardeiul gras.

— Conţine vitamina C. De ce să-ţi faci injecţii, cînd fructele şi legumele au atî'tea vitamine ?

Indignarea şi plăcerea de a mînca ardei graşi se contopiseră armonios. Cu dumicatul în gură, tovarăşul Soare îşi blestema viaţa pe care o trăise.

— Nu era mai bine dacă mă izolam şi munceam ,sectar ? Trebuia să-mi văd de munca mea, ca un funcţionar mărginit. Dacă eram un om îngust, era foarte bine. Trebuia să am un cap pătrat...

Manole îl privea cu uimire. Nu ştia de ce tovarăşul Soare îşi dorea să fie un cap pătrat, cînd avea un cap pătrat.

— Ah, de ce n-am avut un cap pătrat ? De ce mi-a plăcut să gîndesc creator ?!

Ardeiul gras se sfîrşise, şi în lipsa acestuia, suferinţa tovarăşului Soare apărea şi mai limpede.

— Ah, de ce n-am avut cap pătrat ? Am crezut prea mult în oameni. Prea mult, prea mult. Tu procedezi cum vrei, nu vreau să spui pe urmă că eu te-am influenţat... Asta mi-ar trebui acum ! Să se creadă că influenţez în rău elementele sănătoase. Mă duc la Zimnicea şi trăiesc izolat. Soţia mea e cadru didactic ; leafa ei ne ajunge, copii n-avem.

— La Zimnicea ? încercă Manole să se mire, fără succes.

— Da, da, la Zimnicea — şi tovarăşul Soare îl bate protector pe umăr. Am să trăiesc izolat şi fericit. Cu soţia mă înţeleg bine, şi asta contează.

Tovarăşul Soare îşi aduse aminte că n-a completat pronosticul, şi azi, fiind duminică, e ultima zi.

— Ei, domnule, ce fel de echipă mai e şi Internazio- nale asta ?

De data asta, întrebarea tovarăşului Soare nun mai trezeşte lui Manole nici un fel de amintiri.

— Ea doua clasată în campionatul italian, în prima ligă. De obicei, în deplasare face meciuri tari...

HOCHEI PE GHEAŢĂ

Pe patinoarul artificial 23 August se desfăşura meciul de hochei C.GA. — Miercurea-Ciuc. Era un meci amical, campionatul se terminase, veniseră doar cîţiva spectatori, „microbiştii".

L-am descoperit pe Cercel înfofolit într-o căzăcească şi o şubă groasă de piele ; numai pe el nu credeam să-l văd aici, la un asemenea meci şi într-o zi atît de friguroasă. Nu-l cunoşteam ca pe-un sportiv înfocat, şi din această pricină prezenţa lui la acest meci amical mă uimea. Cercel şedea sus, lîngă tribuna centrală, acolo unde nu există bănci, dar de unde se vede mai bine. Pînă şi această mică viclenie de spectator experimentat mă îngrozea, îmi spunea că se petrecuse ceva neobişnuit. Am aflat pe urmă că aici, la „mansarda de beton", era locul preferat al lui Cercel ; tot aici stătuse şi la meciul Dukla Praga. Rafinamentele lui de spectator încercat, care ştie că nu întotdeauna locurile din faţă, cele mai scumpe, $înt în acelaşi timip şi cele mai bune, îmi dădeau — nu ştiu de ce — un sentiment de nelinişte.

Lipsindu-i miza campionatului, partida era destul de anostă. Dar gerul era atît de cumplit, încît oamenii nu-şi puteau permite luxul de a privi partida cu indiferenţă sau comentarii ironice. Electrizaţi de cea mai plăpîndă tentativă de atac, spectatorii vociferau, tropăiau, apostrofau, şi în felul acesta, gerul se mai domolea.

Vocea lui Cercel domina patinoarul. De acolo de sus, de la tribună, conducea întreaga partidă,

Bine, şobolanii, bine ! Patinajul, mă patinajul...

Spectatorii întorceau capul cinci Cercel spunea ceva ; lă „mansarda de beton" se bucura de mult respect. Aici, la hochei, Cercel era cineva. Mulţi dintre spectatori îl cunoşteau de mult, îl auziseră şi cu prilejul altor partide. „Ăsta a condus galeria şi în meciul cu suedezii".

La un meci de hochei nimeresc mai întotdeauna şi cîţiva spectatori ignoranţi, care asistă nedumeriţi la agitaţia de pe patinoar. Necunoscînd regulile elementare, ei se miră foarte mult că ceea ce văd nu se aseamănă perfect cu ceea ce ei cunosc foarte bine. Din această pricină, trăiesc o adevărată dramă, se simt aruncaţi dintr-o dată într-o lume absurdă şi ireală. Ignoranţii, doi asemenea nefericiţi spectatori -se pregăteau după terminarea a două reprize să plece, ferm convinşi că, în virtutea a ceea ce ştiau ei pînă atunci, comit un gest logic. Cu ironia leneşă a omului care cunoaşte adevărul, Cercel veni lingă ei şi le făcu semn să nu se mişte.

— Staţi jos...

Cei doi ignoranţi — o fată de vreo nouăsprezece ani şi un bărbat voinic, puţin trecut de treizeci —îl priviră cu nedumerire, dar şi cu un fel de inexplicabilă recunoştinţă.

Cercel le zîmbi cu o îngăduitoare ironie. Era pentru prima oară în viaţă cînd îl vedeam pe Cercel zîmbind cu atîta superioritate şi siguranţă de sine. Cîtva timp îi lăsă pe cei doi să se perpelească, şi numai după

aceea se hotărî să le explice încet şi rar, aşa cum explici unor copii lucrurile cele mai elementare.

— Aici se joacă trei reprize.

Vocea lui Cercel degaja o siguranţă deplină. Dar tocmai această siguranţă îmi dăidea un sentiment de groază şi-mi spunea că se petrecuse ceva ieşit din comun.

Fata îl privea atît de speriată, încît Cercel îşi stăpîni cu mare greutate zîmbetul.

— Nu sîntem la fotbal, domnişoară...

—Şi ce dacă nu sîntem ? se încăpăţînă domnişoara. De ce nu se joacă două reprize ?

Răspunsul domnişoarei i se păru atît de monstruos, încît Cercel ridică braţele în sus a neputinţă. Dar deznădejdea care-1 cuprinsese nu-1 mulţumea pe deplin. Cercel se întrista brusc, o tristeţe dulce, aproape copilăroasă. Dar şi această tristeţe dispăru repede, şi în locul ei se statornici dispreţul cel maî profund. Dezgustat, Cercel se ridică de lingă cei doi ignoranţi.

Ca orice om care adunase o nemulţumire în suflet, Cercel simţea nevoia să găsească pe cineva în faţa căruia să se mărturisească. Avea deci nevoie de un specialist, căci numai un specialist putea să-i aprecieze aşa cum se cuvine dezamăgirea. Cu ochiul său de expert, descoperi repede un alt expert, în persoana unui individ care şi în timpul pauzei continua să încurajeze jucătorii şi să blesteme arbitrii, ca şi cum meciul ar fi continuat.

— Ai fost atent la tipii ăia ?

— Care ţipi ?

—Ăia de pe bancă... Credeau că aici e ca la fotbal şi voiau să plece după două reprize.

Celălalt expert se arătă la fel de îngrozit.

—Ce-s, nebuni ? Care sînt ăia ? se amuză sincer celălalt expert. Arată-mid şi mie. Unde sînt, domnule, vreau să-i văd şi eu cum arată.

— Tipul cu basc, şuieră Cercel. Cu tipa aia blondă.

Celălalt expert coborî cîteva trepte, ca să-i vadă mai bine.

— A, ăştia doi... Şi cum, chiar voiau să plece ? I-ai văzut dumneata ipledînid ? Formidabil ! Bine, dar nu ştiu că se joacă trei reprize ?

—Pe cuvîntul meu, nu ştiau, îl asigură Cercel cu o voce dramatică. îţi jur, voiau să plece...

Niciodată nu l-am văzut pe Cercel trăind o gamă atît de variată de sentimente. Se înveseleşte, se indignează, se zbuciumă, crede !în ceva, are un crez, o 'speranţă se năruie, apare alta... Dacă nu exista acest meci de hochei, nu descopeream că Cercel e şi el un om, cu ideile şi sentimentele lui.

Făcîndu-i-se milă de perechea caraghioasă, Cercel se aşeză lînigă cei doi îşi începu să le dea sfaturi. Din iciînd an icînd, trăgea cu ochiul la celălalt expert, ca să-l ia părtaş la toată povestea.

—Aici >se joacă itrei reprize, nu două reprize. Cum o să fie corner ? Nu e, domnule... Se joacă şi în spatele porţii... Atunci, cum o să fie ?

—Corner la hochei ? se miră celălalt expert. Mirarea violentă se preschimbă repede în oboseală şi dezgust. Dă-i dracului... Corner la hochei ? Sînt cretini.

în timpul pauzei, Cercel veni la bufetul stadionului, să se încălzească cu o ceaşcă de ţuică fiartă. Cînd mă zări, tocmai voia să se ducă dincolo, în cabinele jucătorilor, „să stea de vorbă cu băieţii".

— Ce-i, mă, cu tine la hochei ? se miră Cercel. Ce cauţi tu aici ?

— Meseria...

—Aşa e, mă... Tu eşti la rubrica de sport, ai văzut şi mondialele, eu am divorţat. Nu mai ţinea.

— Dar ţie nu-ţi plăcea hocheiul... De cînd cu pasiunea asta ?

—A, hocheiul e viaţa mea. Nu mai lucrez. Satisfacţii puţine. Prieteni n-am. De bani se îngrijesc babacii...

După pauză m-am aşezat lîngă el, aşa că auzeam tot ce spunea.

— Nu cădea, Zacos, -nu cădea...

Era bine dispus. Era foarte bine disipus. Bătea din palme, tropăia, domina parcă întreg stadionul,

— Patinajul, băieţi, patinajul...

— Crosa, băiatule, crosa...

— Du-te la mă-ta să te înveţe patinajul...

Energia pe care o depunea la hochei... şi apoi acel îngrozitor „Bine, băieţi !", acel lamentabil „Hai, şobolani !", acel sinistru „Crosa, crosa !" îmi dovedeau că în nici un alt domeniu al vieţii Cercel nu mai trăise de foarte multă vreme un eveniment cît ele cît important.

—Acu, băieţi, că au rămas în trei ! ţipă Cerce], parcă apucat de un acces de nebunie.

Aceste cuvinte mi s-au părut atît de triste, îneît m-am întors spre Cercel, cercetîndu-1 cu privirea, implorîndu-1 să înceteze.

— Acu, băieţi, că au rămas în trei ! ţipă iar Cercel.

Inconştient de ce se petrecuse cu el, Cercel se cutremura de fericire la ideea că Miercurea-Ciuc rămăsese în trei ju* cători.

— Mai e un minut, băieţi... Acu, băieţi...

C.C.A. nu reuşi să fructifice situaţia favorabilă. Scîrbit de atîta nepricepere. Cercel deveni posac şi înigînsdiiraţ, Odă-

lalt expert se apropie de Cercel şi încercă să-l trezească la viaţă.

— Ce-i, mă, cu tine ?

Dar Cercel nu răspundea. îi făcu semn amicului să plece, să-l lase singur.

— De ce nu joacă Verdeş ? îl întrebă careva de lîngă el, convins că el, Cercel, trebuie să ştie totul.

îmi închipuiam, în bunătatea şi naivitatea mea, că Cercel o să-i întoarcă spatele. în adîncul sufletului meu se născuse o licărire de speranţă : poate că o să-i întoarcă spatele... „Nu-i spune, dragă, de ce nu joacă Verdeş ! Eşti băiat tînăr. De ce să-i spui tocmai tu de ce nu joacă Verdeş ? Sau cel puţin răspunde aşa, într-o doară."

— Cum, nu ştii nimic ? se învioră brusc Cercel.

— Ce să ştiu ?

— Păi, pe ce lume trăieşti ? N-ai citit *Sportul* ?

— N-am citit...

— S-a transferat la Braşov, anunţă Cercel cu o voce puternică şi triumfătoare.

Claritatea cu care erau spuse aceste cuvinte mă zgudui : un fior de gheaţă îmi străbătu trupul. „S-a transferat la Braşov." îngrozit de cele auzite, părăsii stadionul fără să mai întorc capul şi fără să mai salut.

MAMA POPESCU NU VREA SĂ FIE MARIA POPESCU

La începutul cunoştinţei noastre, Maria Popescu era o fată veselă, puţin cochetă, plină de idei proprii, curajoase. Se emoţiona uşor, pliîingea cu lacrimi cînd vedea *Vinovaţi far a vina.* E drept, isemma condica la ora 7, dar nu-şi făcea probleme din asta ; dacă lucrul începe la 7, condica trebuie semnată la 7. Avea un fel robust de a înţelege viaţa, unii o acuzau de simplism, dar personal, îmi plăcea comportarea ei.

...Ga prin minune, după ce se înapoie din concediul de odihnă de la Govora, Maria Popescu se schimbă. Maria Popescu nu mai voia să fie Maria Popescu.

Primele «semne (îngrijorătoare ale transformării Măriei le-am descoperit într-o seară cînd ne-am întâlnit întâmplător în acelaşi tramvai. Se uita la călători cu o privire ironică şi plictisită : gestul mecanic al taxatoarei care perfora biletele o enerva, mereu tresărea, ca împinsă de un resort. Cînd mă văzu, îmi făcu semn isă vin lingă ea.

— E aşa plictiseală în (tramvai... Nu înţeleg cum poate o femeie isă perforeze la nesfîrşit bilete...

— Dacă asta-i e meseria...

—Ştiu... Şi eu gîndeam ca tine, dragă Grigore, nu ştiu cum să-ţi spun... a fost aşa, ca o revelaţie... Mi-am dat seama că trăiesc o viaţă mediocră, plată... (stupidă, inutilă...

Pentru prima oară ieşeau din gura ei fragedă şi copilăroasă asemenea exigenţe.

—O viaţă plictisitoare, neluminată de nici un ideal, continuă Maria Popescu. Semnez condica la 7 dimineaţa, mă înfund în şedinţe de analiză, ascult mustrări stupide : „De ce, (tovarăşa, nu-ţi ştergi pantofii cînd intri în şedinţă ?“, mă întorc acasă, citesc puţin, şi pe urmă mă duc cu iubitul la un film sau la cofetărie.

După ce aşteptă ca vorbele să-şi facă efectul, Maria Po- pescu mă privi drept în ochi.

— Asta e viaţă ?

— Evident... precizai eu imediat.

, — Şi poezia unde e ? întrebă ea uitîndu-se undeva departe, spre orizonturi necunoscute mie. Ce are contabilitatea cu arta ?

—Sînt în strîn'să legătură, luai eu apărarea şi artei, şi contabilităţii.

—Ah... şi tu, fiul meu Brutus... şi itu... Dă-rni voie să ţi-o spun, eşti un mediocru... Te îngrijeşti numai de burticică ta... Ţi-ai cumpărat un costum nou de haine, şi cu asta te simţi feri- (cit...,

—E un icoistum frumos... căutai eu să justific mărunta mea fericire.

—Dragă Grigore... te rog, te rog... taci din gură... mă plictiseşti îngrozitor...

Cu logodnicul (după cum mi-a mărturisit el, înnebunit) avusese o (discuţie asemănătoare :

—Dragă Pavele, trebuie să ne despărţim... şi începuse să ţipe la el

ca ieşită din minţi. Ce înţelegi tu din Gide ? Ce înţelegi tu din versurile lui Valery ? Ai plîns vreodată în faţa unui vers de Valery ? Ţi-ai ridicat pălăria în faţa unui apus de soare ?

— Nu, de ce să mint ?... mărturisise logodnicul crima.

—Atunci... recunoaşte... totul s-a sfîrşiit între noi... Pleacă... Tu nu înţelegi nimic... nu poţi să mă faci fericită...

Ge repede ise schimbase Maria Popesicu ! Maria colinda birourile şi aducea la (cunoştinţa fiecărui salariat în parte că este un oim mediocru, un impostor, un ratat, care face degeaba umbră pămîntului.

„Pentru voi, nesimţitorilor, degeaba s-a născut Gide, degeaba s-a născut Valery..."

Exigenţa Măriei Popescu mergea uneori pînă la (Sancţiuni corporale :

—Cine nu plînge î;n faţa unui apus de soare trebuie împuşcat... Cine nu-'l iubeşte pe lAndre Gide să facă bine să se sinucidă...

Cuvintele acestea mari, răsunătoare, se aflau în contradicţie cu înfăţişarea ei de .şcolăriţă.

Mai tîrziiu am descoperit taina Măriei Pop eseu. Urmărea cu desperare să intre în societatea unor tineri artişti, pătrunzători, inuman de inteligenţi, care emiteau paradoxuri de dimineaţă pînă noaptea. Această dorinţă devenise o chestiune de viaţă şi de moarte. Prezenţa ei înitr-o societate atît de intelectuală îi cerea uriaşe eforturi vestimentare îşi intelectuale. îşi adunase toate puterile, gîfîia de încordare, cădea jos, se ridica, o lua iar de la capăt, înapoi nu dădea însă. Biata Marîa Popescu ! Filo^ zofa pe picior (mare, cu .mult peste leafa ei !

Inteligenţii au început s-o modeleze. Unul dintre ei, A.G., o invită la teatru, să vadă *Vinovaţi far a vina.* în ultimul act, cînd artista îşi regăseşte fiul pe care-1 .socotea pierdut, Maria izbucni în plînis. A.G. se retrase iSperiat la o parte, de parcă fata ar fi comis cine ştie ce neghiobie.

— Ce faci, tovarăşă ? o întrebă el, surprins. Aici, la teatru ?

— Cum ce fac ? Plîng...

— De ce plîngi ? Ţi-e rău ?

— Doamne f ereşte ! Din cauza piesei plîng.

—A, care va să zică, Ostrovski e de vină... zîmibi ironic A.G. Apoi, călim, pedagogic, A.G. îi explică limpede că numai fetele prostuţe plîng la spectacole. Lacrimile .sînt duşmanii artei. Plîmsul anulează emoţia artistică, înăbuşă spiritul critic.

—Da... anulează ? întrebă cu seriozitate Maria Popescu, necăjită că in-a înţeles singură un adevăr atît ide elementar.

A.G. se grăbi să-i explice mai departe :

—Dragă fetiţe... esteticul şi sentimentalul... sînt aşa... cum să-ţi explic eu ţie... — A.G. îşi chinuia mintea ca să găsească o formulă pe măsura înţelegerii ei —, sînt aşa, cum să-ţi explic eu ţie... fetiţo... ca işoarecele ,şi pisica...

—Adică se exclud... spuse rqpede Maria, oarecum lezată în amorul ei propriu de forma prea populară în care A.G. îi explicase oonoqpţiile lui estetice.

Pentru candoarea ei, A.G. o răsplăti cu o altă candoare : o isărută pe frunte.

De atunci. Maria Popescu hotărî să nu mai plîngă la spectacole. îşi înghiţea lacrimile cu ură, vedea în ele o mărturie a inferiorităţii ei estetice. în schimb, realiza progrese în ceea ce privește exigenţa : „Ce piesă imbecilă... mici tu personaje bine conturate, nici tu decoruri stilizate."

La instituţie nu mai primea sarcini obşteşti.

— Iar ,şedinţele de U.T.M. ? Iar discuţii ? La ce oră e şedinţa ?

— La ora 6.

— La 6... Mi-am închipuit eu !

— Sigur, la 6...

— A, la 6, zîrnbea tainic Mama Popescu. A, la 6.

— Da... la 6 fix...

— Nu pot...

— D e ce ?

— La ora aceasta începe apusul ide soare... vreau să-l văd...

— Bine, dar e o şedinţă importantă...

— Să renunţ eu la un apus de soare pentru o şedinţă ? Dumneata ai văzut vreodată un apus de soare, dragă tovarăşe ? Toate şedinţele care încep în timp ce afară se desfăşoară amurgul ar trebui contramandate... idin oficiu.

Dacă i se cerea să scrie un articol la gazeta de perete, Maria Popescu refuzia net:

— N-am inspiraţie...

— îţi dăm noi date... îi propunea responsabilul gazetei de perete.

Maria Popescu, care nu voia să fie Maria Popescu, îl privea cu compătimire :

— „îţi dăm noi date... îţi dăm noi date...“ Ce să fac cu datele, dacă n-am inspiraţie ? Dumneata, tovarăşe, habar n-ai de complexitatea muncii de creaţie... Ai scris vreodată o poezie de oiţe va rînduri, măcar ?

— Nu...

— Atunci... nu te băga în chestiunile astea.

Maria Popescu credea că neglijenţele vestimentare, dificultăţile financiare, «cinismul şi vinul de Porto sînt de provenienţă sacră, ascund în ele o logică superioară. De aceea, se lăuda cu ele în gura mare :

— Am la datorii... nu ştiu ce să fac.

— Am ibăut aseară la Continental.

— Toţi sîntem nişte pigmei... cu excepţia lui Gide.

Cu ajutorul unui amic redactor, reuşi să publice o poezie oarecare într-o gazetă oarecare.

Pentru instituţia noastră, publicarea versurilor unui salariat într-o gazetă era un eveniment. M-am grăbit s-o felicit. Maria Popescu se arătă nedumerită :

— Care poezie, dragă ?

— Aia... din gazetă...

Maria Popescu ise făcu roşie de supărare.

—' Ce... nu cumva... au publicat-o ? Imbecilii î... Ce-au făcut ?...

Eu le-am spus că mai am de făcut unele modificări !! Grigore... tu ţii puţin la mine... îţi cer un serviciu... nu mai spune la nimeni că a apărut... e o calamitate...

/Comitetul sindical ii-a solicitat colaborarea pentru un festival artistic. De icînd aştepta şi ea o colaborare ide natură artistică ! Să poată să refuze, să invoce obligaţii mai importante, să îndrume comitetul spre alţi artişti, mai puţin prinşi de treburi.

—Nu pot să vă sprijin. înţelege, tovarăşe, mi-e imposibil... Am atâtea pe cap... Şi n-am nimic gata... finisat !... încercaţi la Eugenia... Mi-a citit aseară câteva sonete, nu erau tocmai rele... Poate că are ‘timp să le citească... eu...

Î!ntr-o dimineaţă o întâlnesc plimbîndu-se nervoasă prin birou, fnngîndu-şi indignată mâinile, gata-gata să izbucnească în plîns.

— Ai citit articolul din gazetă ? L-au criticat pe... şi pomeni numele unei celebrităţi căzute, provizoriu, în braţele formalismului. E criticat de un oarecare... Este o infamie... Cum se poate admite aşa ceva ? O să-i dau un telefon... Dragul de el... trebuie isă fie intr-un hal de nervi...

Maria Popescu înghiţea cu mîndrie şi bărbăţie palmele adresate altora, se arunca desperată în învălmăşeală, numai şi numai ,să nu scape nelovită. Dacă scăpa nelovită, se simţea prost, icăpăta complexe de inferioritate. Când era lovită din neglijenţă, în vîrtejul pasiunii, nu lua în seamă greşeala, nu primea eventualele scuze... oricum, se simţea bine că a fost şi ea părtaşă...

—Am fost criticată aseară... Cică eu aş fi căzut în braţele formalismului.

Părăsi facultatea de matematică :

— Nu mă mai ocup cu matematică... Oricît te-ai strădui, în matematică doi «şi cu doi fac patru... în matematică nu poţi să ai idei proprii.

Şi, brusc, cădea intr-o stare de melancolie.

— Şi aşa-mi vine să beau... Şi aşa aş pleca undeva... Ce n-aş da să văd aurora boreală...

La discuţiile intelectuale, la chefurile prelungite pînă-n zori, Maria rezista din ce în ce mai greu, «arăta palidă ca un bolnav de ficat. Gînd unul dintre tineri discuta despre Lafcadio, Maria inu mai asculta, îşi aducea aminte că a lăsat ferestrele deschise, ică magazia de lemne ar trebui urgent reparată, piînă nu vine iarna. Cînd un actor icu vocea *â la* Ion Manolescu aducea vorba despre tragedia inevitabilă a iubirii, ea nu voia ca tragedia să ifie inevitabilă, se gîndea cu îngrijorare la logodnicul părăsit, la serile petrecute împreună iîn (Parcul de Odihnă, la Circul de Stat, la prăjitura cu frişcă pe care i-a dat-o Pavel într-o cofetărie particulară de pe Brezoianu. Dacă intelectualii izbucneau în rîs, Maria rîdea şi ea cu multă poftă, temîndu-se de ridicol. Aipoi, întoarsă acasă, analiza cu multă atenţie spiritul cutioscu- itului prozator, îl analiza cu seriozitate, ca pe-o problemă de algebră. îşi dădea seama că zămlbise gratuit, fără să priceapă nimic. Onestă, căuta să se justifice faţă de isine, încerca să descifreze farmecul vorbelor de duh, dar nu reuşea...

Zilele trecute, fiind de gardă la sediul instituţiei noastre, am pornit să verific dacă luminile fuseseră stinse. într-o cameră cufundată în întuneric, am ghicit silueta Măriei Popescu. M-am bucurat, am închis uşa la loc, fără să mă observe, şi am lăsat-o singură. De mult nu mai plînsese Maria Popescu !

INHALAŢIA

Domnul Gherman îşi dădu seama că îmbătrinise în ziua în care îşi pregătise apă fiartă pentru inhalaţie cu o seriozitate şi cu o atenţie necunoscută pînă atunci. Domnul Gherman mai fusese suferind, se mai tratase cu frecţii şi inhalaţii, dar toate aceste operaţii le făcuse pînă atunci cu o anume istînjeneală, o anume nepricepere şi, de fapt, fără să le prea ia în serios. Căci neseriozitatea cu care-şi făcuse pînă atunci asemenea tratamente — de multe ori nici nu avea răbdare ca apa pentru inhalaţie să dea în clocot — venea din convingerea intimă a domnului Gherman că dacă vrea, la urma urmei, se poate lipsi de ele.

Dar într-o anume zi, fără să ştie de ce, domnul Gherman se pomeni pregătindu-se pentru inhalaţie cu atenţia încordată, cu o mare seriozitate, foarte preocupat şi foarte interesat de reuşita ei. Această subită seriozitate îl sperie ; nu ştia cînd şi de unde venise. Nu mai era deci obişnuita inhalaţie pe care o făcuse de multe ori aproape în bătaie de joc, cu o ştrengărească dezinvoltură. Se prqgătea pentru inhalaţia din ziua aceea ca pentru un eveniment cu totul deosebit, cu urmări dintre cele mai importante.

De dimineaţă, domnul Gherman se duse la farmacia din colţul străzii să cumpere cele trebuincioase. Farmacista nu mai surîse ştrengăreşte, cum făcuse de atîtea ori cînd domnul Gherman venise să-şi cumpere pastilele pentru inhalaţie ; înţelese şi ea că ele data aceasta nu mai e vorba de o inhalaţie obişnuită. Surîsul jucăuş al femeii dispăruse, şi domnul Ghefmân ilu înţelegea de ce. întors acasă, domnul Gherman încărca soba cu lemne, ca sa-i fie cald cînd s-o băga în pat. Inhalaţia, conform prescripţiilor medicale, urma s-o facă seara, înainte de culcare, dar pînă atunci domnul Gherman trecu printr-o chinuitoare stare de nelinişte. Amî- nase toate treburile şi toate telefoanele, presimţind eă ori- ce-af fi întreprins înainte de a face inhalaţia ar fi devenit lipsit de sens.

Cînd se apropie ora decisivă, domnul Gherman transportă cu mare ibăgare de seamă din bucătărie în camera de culcare vasul cu apă. Mergea încet şi foarte atent, temîn- du-se să nu risipească nici o picătură de apă. Simţi în acele clipe hotărîtoare un fior necunoscut străbătîndu-i trupul, dar nu reuşi să schimbe nimic, teama de a nu pierde nici o picătură de apă continua să existe, deşi ştia foarte bine că această iteamă e un semn dintre cele mai rele. Vremea cînd aproape fugea cu vasul cu apă, fiindu-i indiferent dacă se varsă ceva sau nu, sau dacă-i scapă din mîini, rămăsese cu mult în urmă.

Căută un cearşaf curat cu care să acopere vasul, apoi îşi luă un scaun şi se aşeză lîngă reşou, urmărind încordat cum apa începe să fiarbă. Cînd apa dădu în clocot, arunca încet şi cu mare atenţie pastilele cumpărate încă de dimineaţă.

„De unde această seriozitate ? se întreba îngrozit domnul Gherman. Cînd şi de ce a apărut această seriozitate ? De ce arunc pastilele cu atîta

atenţie ?"

Pe un colţ de scaun, în apropierea patului, se aflau scufia de noapte, sticluţele cu medicamente, ultimele analize ale sîngelui, şi toate astea îi apărură deodată foarte apropiate, foarte familiare. îşi probă scufia de noapte, de curmei făcută, şi domnul Gherman simţea că i se potriveşte şi în orice caz nu i se mai părea de loc ridicolă. „Totdeauna această scufiţă mi-a fost prea largă... Ştiu precis că mi-era foarte largă. De ce dracu nu se potriveşte pe mine ? Unde sînt glumele reuşite pe care le făcusem pe seama scufiţelor de noapte ?[c<] se întreba înfricoşat domnul Gherman. Spre groaza sa, domnul Gherman observă cum îşi aşază scufiţa de noapte pe cap cu o anume cochetărie, care pînă atunci

nu existase. A, şi cochetăria asta fără seamă de unde a mai apărut ? Vremea cînd o arunca cit colo dispreţuitor, vremea cînd glumea pe seama babalîcilor care purtau scufiţe şi bretele trecuse de mult.

—O să iasă o inhalaţie straşnică ! se pomeni spunînd domnul Gherman, înfricoşat de seriozitatea cu care-şi pregătea inhalaţia.

Domnul Gherman se urcă în pat, istovit şi obosit. Lingă el, pe un scăunel, vasul cu apă clocotindă. Ar fi vrut să nu se laude pentru aşa ceva, dar domnul Gherman înţelese ca aşa ceva nu stă în puterea lui.

— Teribilă inhalaţie am să-mi fac !

Apoi, îndemnat de o voce lăuntrică, strînse cu grijă analizele şi buletinele, care se aflau risipite în toată casa, şi le puse într-un sertar. Pentru prima oară i se deştepta în faţa acestor burţii neghioabe simţul de proprietate, pentru prima oară înţelese că aceste analize — inclusiv cea care-i anunţa că tensiunea se ridicase la 19 — sînt ale lui şi numai ale lui. Pînă acum şedeau aruncate prin toate părţile, nu le lua în seamă, n-avea sentimentul că-i aparţin.

„O să-mi fac o inhalaţie grozavă ! se lăuda în sinea lui domnul Gherman. Cea mai bună inhalaţie pe care am făcut-o în viaţa mea.“[c]

La dispensar, în faţa laboratorului, două doamne aşteaptă să le vină rîndul. Prima strînge în mînă o sticluţă înfăşurată în hîrtie de celofan, cealaltă, impacientată de atîta aşteptare, ţine între dinţi cartonaşul cu numărul de ordine.

Cele două femei se plictisesc de moarte, ar vrea să stea de vorbă, presimt că ar avea atîtea şi-atîtea să-şi spună...

— Urina ?... întreabă în şoaptă, ou maximum de discreţie, doamna cu sticluţa.

— Nu... Wassermannul, răspunde cu o stranie demnitate cealaltă doamnă.

Doamna cu sticluţa e mai puţin sensibilă ; natura suferinţelor sale fizice o obligase să-şi deschidă ochii, să privească viaţa cu mai multă seriozitate şi mai puţine prejudecăţi. E aproape o oră de cînld nu s-a mai spovedit nimănui; nu mai poate, trebuie neapărat să stea de vorbă cu cineva.

— Mi-am mai făcut o dată analiza urinei, oftă doamna cu sticluţa. Ştiţi ce mi-au găsit, doamnă ? Glucoză...

— Glucoză ?

Din laborator iese o femeie tînără şi frumoasă. Resim- ţindu-se încă de pe urma analizei, îşi tamponează cu vată vîrful degetului. Îşi făcuse pesemne o hemogramă. Doamna cu sticluţa o recunoaşte. îi strigă în gura mare numele şi năvăleşte asupra ei. Femeia care-şi făcuse hemograma nu se arată prea bucuroasă de întîlnire. Greu lovită de vicisitudinile vieţii, biata femeie trece pesemne printr-o criză de mizantropie, nu vrea să mai vadă în ochii ei nici o fiinţă

omenească : cîinii sînt de o mie de ori mai inteligenţi şi mai buni. îi spune ceva în şoaptă doamnei cu sticluţa. Doamna cu sticluţa dă de cîteva ori din cap, protestează, ridică braţele a desperare, nu vrea să creadă, doamna cu hemograma o asigură că nu exagerează nici cu-atîtica, nu-i spune decît purul adevăr. Femeia care-şi făcuse hemograma oftează, îşi scoate oglinjoara, se pudrează, oftează iarăşi şi se îndepărtează.

Doamna venită să-şi facă analiza urinei se întoarce lingă vecina ei de bancă. I-au dispărut complexele de inferioritate. A căpătat, în sfîrşit, conştiinţa propriei sale valori. Tace chitic, îngîndurată şi plină de importanţă ; convingerea că se află în posesia unei veşti senzaţionale îi dă tot dreptul s-o privească de sus pe fandosită care venise să-şi facă Wassermanoul. Tace înadins, conştientă că cealaltă se perpeleşte de ciudă şi nerăbdare ; în acest fel, se răzbună pentru toate umilinţele la care doamna cu Wassermannul o supusese pînă atunci.

Doamna cu Wassermannul moare de curiozitate.

— S-a întîmplat ceva ?

Urina, misterioasă, se face că nu aude şi, ca s-o înnebunească 'şi mai mult, ca să priceapă că s-a întîmplat ceva grav, îşi scoate batista şi-şi şterge ochii.

Dar doamna cu sticluţa nu e o femeie rea ; nu ţine multă vreme supărarea. Deşi doamna cu Wassermannul îi e groaznic de antipatică, deşi i-ar smulge cu plăcere părul oxigenat fără gust, simte nevoia să mărturisească cuiva vestea senzaţională pe care i-o adusese doamna cu hemograma.

— îl ştii pe Lupaşcu ?

Doamna cu analiza sînlgelui încruntă sprîncenele şi-şi încordează memoria.

— Care Lupaşcu, tu ?

—Lupaşcu, dragă... ce, tu n-ai cap să judeci ? se enervează doamna cu sticluţa, convinsă că acuma poate să-i spună orice vecinei. Tu crezi că sînt o mie de Lupaşcu ? Unul care rîde uşor, din te-miri-ce... nu se poate să nu-1 cunoşti...

—Dansatorul ? strigă triumfătoare analiza sîngelui, amin- tindu-şi că o dată dansase cu un băiat drăguţ, care, făcîn- du-i-se milă de singurătăţile ei, o ţinus»e strîns în braţe.

—Ei, parcă numai un dansator bun era el... se supăra doamna cu sticluţa, văzînd că vecina de bancă e dispusă să-l închidă într-o singură formulă. Şi dansator... şi spiritual... era foarte reuşit...

— A murit ? întrebă doamna cu Wassermannul, crezînd că atacînd frontal va afla mai repede taina. Ştiam că suferă de ulcer.

—Duodenal... o corectă iritată doamna cu sticluţa. Nu de la ulcer i s-a tras. A reuşit operaţia... cu cei mai buni profesori...

— Bine c-a reuşit !

—Şi ce dacă a reuşit ?... sări ca arsă doamna cu sticluţa. Mai bine nu reuşea... şi murea acolo, în sala de operaţie... era mult mai bine.

— Ce s-o fi petrecut în sufletul lui în clipa aia, ce i-o fi trecut lui prin cap, în ce stare o fi fost, de-a ajuns să ia hotărîrea aia grozavă...

— Ce te miri ca viţelul la poarta nouă ? izbucni doamna cu sticluţa, ştiind că nici de data asta analiza sîngelui n-o să se simtă jignită. O fi trecut omul printr-o criză ; şi eu cînd mă enervez îmi vine să-mi iau lumea-n cap. Te pune viaţa în nişte situaţii...

—Avea toată viaţa în faţă... trăiesc atîţia semidocţi, şi el să se prăpădească... se necăjeşte sincer doamna cu Wassermannul, convinsă că domnul Lupaşcu, într-un moment necugetat, încercase să se sinucidă.

—Nu mai cobi, tu, n-a murit omul... tu vezi încontinuu numai cadavre... Lupaşcu e om tînăr, de ce să moară ?

Analiza sîngelui e profund jignită. I-ar smulge părul vecinei, dar nu poate ; trebuie să afle exact ce s-a întîmplat cu Lupaşcu.

— Atunci, ce e, tu, cu el ?

— Ce e ? Ce să fie ? Nimic...

— Atunci, de ee-l jeleşti ?

— II jelesc... fiindcă n-am inima ta de piatră. A ajuns pe mina justiţiei... el, care nici circa de miliţie nu ştia unde e ! Trăia cu capul în nori, nimica nu ştia, nu era materialist...

— A furat, tu ?

— O, bine că venişi de-acasă... grea mai eşti de cap !

Analiza sîngelui fierbe de ciudă, dar înghite jignirea, ca să afle toată povestea pînă la capăt. Dac-ar face-o prost- crescută, ar fi în stare să-i întoarcă spatele şi să nu-i mai spună nimic în legătură cu Lupaşcu. Pe deplin conştientă de acest adevăr, analiza sîngelui înghite în sec şi e numai ochi şi urechi,

— De unde a furat, tu ?

— De la cine vrei să fure ? De la stat. De la cine vrei sa fure bietul băiat ? Că doar nu era să-şi jefuiască părinţii, care şi-au smuls bucăţica de la gură ca să facă om din el...

înfricoşată de batjocura doamnei cu sticluţa, analiza sîn- geîui se limitează numai la întrebările strict necesare :

— Şi a furat mult ?

■— Eşti grozavă... de unde-ai scornit-o şi pe-asta ?... Lupaşcu nu e lacom de bani, a luat numai strictul necesar... De ce să ia mai mult ? Ca să-i bea cu prietenii, care pe urmă îţi întorc spatele ?

— Ce făcea, tu, cu banii, îi bea ?

— Nu punea picătură de alcool în gură. Nu numai din cauza ulcerului, cum fac atîţia, ci din convingere... „Nu beau, rnaidam Teoharide... Mai bine cu banii ăştia cumpăr o carte.“

—- Ce-a făcut, atunci, cu banii ?

— Nimic nu şi-a făcut pentru el, nici măcar un .costum.., ai văzut cum umblă. El, sa aibă alţii întîi... El şi-a luat un Luchian, că-i place pictura... cu asta s-a ales.

— I-a jucat la cărţi ?

— Cum să joace Lupaşcu la cărţi ?... se strîmbă analiza urinei, iritată de atîta ignoranţă. Se vede că nu-l cunoşti... Ura jocurile de noroc. „De ce, madam Teoharide, îşi pierd oamenii timpul cu fleacuri, cînd pot să danseze sau să citească o carte ?“ Ii plăcea să fie la curent cu toate...

— Atunci ?...

— A fost prea sincer în dragoste... Toţi banii i-a băgat în Liza...

— In scheletul ăla ?

— Ce schelet ?! Ai v.rea ‘tu .sa ai corpul Lizei...

Analiza sîngelui simte că dacă nu-i dă două palme vecinei, viaţa nu mai merită să fie trăită. îi pierise cheful să discute cu doamna venită să-şi facă analiza urinei. Dar, cu

preţul oricăror jigniri şi umilinţe, trebuie totuşi să mai afle ceva.

— Ce sumă a furat Lupaşcu ? Cît a luat ?

— Nici nu-ţi trece ţie prin minte... După cum îmi spunea doamna inginer... vreo trei sute de mii de lei.

Doamna cu Wassermannul tace : e sincer îngrozită, dar şi fericită că Lupaşcu nu s-a sacrificat pentru o sumă oarecare<

—Voia să facă şi părinţilor o bucurie, să taibă şi ei un locşor la bătrîneţe, că destul au stat cu chirie... Tu, în locul lui, te-ai fi gîndit numai la tine...

Acum, pe cele două analize — a sîngelui şi a urinei — nu le mai leagă nimic. Doamna cu sticluţa şi-a vărsat focul, n-o mai interesează analiza sîngelui. Wassermannul a aflat tot ce se petrecuse ou Lupaşcu, n-o irnai interesează analiza urinei. Tac amîndouă, aşteptînd să fie chemate în laborator. Acum, cîncl nu le mai leagă nimic, vechea duşmănie reînvie, cu o forţă şi mai mare. Faptul că una venise să-şi facă analiza sîngelui, iar cealaltă analiza urinei le apare şi mai limpede ca înainte.

— Sclifosite ! izbucneşte doamna cu sticluţa.

— Ordinaro ! strigă doamna cu Wassermannul.

N-AUZI PAŞII ŞEFULUI ?

De fapt, Cucu n-avea nici o pregătire la bază, nu era nici funcţionar, nici muncitor. Absolvise doar trei clase de gimnaziu comercial îşi nimic altceva. Din această pricină era plimbat mereu de colo pînă colo, în servicii mai puţin importante, era făcut cînd referent, cînd magaziner, cum se nimerea. La iiecare nouă reorganizare a schemei, Cucu trecea prin mari emoţii. De aceea, se purta rezervat, nu se amesteca în nici o problemă mai complicată, nu voia să supere pe nimeni şi, mai ales, nu voia să-i supere pe şefii săi direcţi.

în uzină funcţionau cursuri de calificare profesională, dar se obişnuise atît de mult cu liniştea şi căldura birourilor, încît nu se gîndise niciodată să se înscrie la asemenea cursuri. Oricîte suferinţe erau legate de situaţia lui de funcţionar fără studii la bază, Cucu prefera să le îndure decît să se apuce să înveţe o meserie.

Atitudinea şefului cabinetului tehnic în problema inovaţiei lui Matei îl îngrozise. Pur şi simplu nu-i venea să creadă că asemenea fapte mai sînt posibile. Cumplita indignare se unea cu o vie curiozitate... „Cum, domnule, tocmai el face una ca asta, el, care ar trebui să sprijine inovatorii ? Păi, pentru asta e plătit, să sprijine inovatorii... Urîtă chestie *V'*

Cucu simţea că şeful cabinetului tehnic vrea să-l murdărească şi pe el ; de aceea, Cucu încerca să nu se mai gîn- dească la întîmplarea cu inovaţia lui Matei.

Dar acel lucru urît şi îngrozitor care se petrecuse se fi«

gase adine *în* conştiinţa lui Cucu şi n-avea cum iă*4 mai *m*

alunge... „Dar cum dracului nu i-e ruşine ? Dă-o-ncolo, şi ruşinea e un sentiment omenesc. “

Pe măsură ce se apropia de casă, indignarea lui Cucu creştea. „Escrocul dracului !“

De cum îl văzu, Larisa înţelese că se petrecuse ceva grav.

— Ce e, dragă, cu tine ?

Indignarea soţului era prea proaspătă şi prea vie ca el să-i poată spune femeii imediat şi răbdător tot ce-1 fră- mîntă. Era atît de indignat, încît îi era greu să-şi explice mînia în cîteva cuvinte, să facă o frază cursivă, cu subiect şi predicat. „Doamne-Dumnezeule, ce mârşăvie !“ lîn afară de asta, Cuieu avea impresia că nevastă-sa iîî întreabă aşa, într-o doară, din obişnuinţă, dintr-o grijă care -se tran&fonmase în rutină cu trecerea timpului, şi această tehnicizare a comunicării sufleteşti lîl întrista. Cucu era un băiat de-o susceptibilitate extremă, şi, în ochii lui, atitudinea Larisei luase proporţii uriaşe. îl jignea orice lipsă de înţelegere, orice gest lipsit ide delicateţe. Gînd, de pildă, Larisa îi mărturisea că îl iubeşte şi după aceea fugea la bucătărie, Cucu suferea. „Doamne-Dumnezeule, şi într-o clipă ca asta se gîn- deşte la friptură/'

în cele din urmă, Cucu se hotărîse să-şi descarce sufletul.

—La noi în cabinet se întîmplă lucruri groaznice... Be- nedict ăsta e un escroc...

— Anunţaţi organizaţia de partid. Aşa se procedează.

Felul exagerat de simplu în care Larisa privea aceste probleme îl intimidă pe Cucu şi-l făcu să regrete ideea nechibzuită de a-şi descărca sufletul. „Nu trebuia să-i spun nimica." Larisa nu aşteptase ca el să-i explice încet şi răbdător situaţia care se crease, ea se şi grăbise să-i dea soluţia.

Vocea prea energică a nevastinsi îl descumpăni, îi risipi în cele patru zări argumentele şi justificările strînse cu grijă şi gingăşie.

Soţului Larisei îi plăcea să se indigneze în faţa nedreptăţilor strigătoare la cer, şi nu admitea să fie trezit din această stare printr-o întrebare absurdă, lipsită de sens. Indignarea în faţa nedreptăţilor îi dădea întotdeauna o stare plăcută, de mole- şeală dulce, ca după o masă bogată, cu mîncăruri bune, dar puţin caim grele, luată împreună cu rudele din provincie, pe care nu le mai văzuse de mult timp. Dîn pricina energiei ne- vesti-si, această stare plăcută se risipise.

Cucu se simţea lovit în nevoia sa de echilibru şi de armonie. „Păcat! Eu îi spuneam părerea mea, ea îşi spunea părerea ei... Ar fi fost minunat."

Nedreptatea comisă de Benediot — care se oferise să sprijine inovaţia lui Matei numai cu condiţia ca acesta să-l recunoască coautor —■ îi arătase lui Cucu că e de datoria sa să ia atitudine hotărîtă. Dar scârba pe care o simţea faţă de Benediot era atît de mare, micit îi paralizâ voinţa. „Doamne- Dumnezeule, nici nu pot să mă .gândesc." Excesul de sensibilitate se transforma la Cucu într-o senzaţie de

oboseală şi neputinţă;

Ceea ee-1 liniştea pe Cucu, ceea ce-i dădea armonie şi echilibru era convingerea intimă şi odihnitoare că el are dreptate, şi nu esoroicul de Benediot. Cu cit Cucu devenea mai sigur pe dreptatea lui, cu atît avea şi mai mult impresia că dacă ar lua o atitudine clară, făţişă, ar profana parcă, intr-un fel, gingăşia şi puritatea dreptăţii. Scîrba adîncă pentru afacerile necurate se amesteca în conştiinţa lui cu sentimentul propriei laşităţi : după o scurtă zbatere, cele două direcţii contrare se contopeau şi formau astfel un sentiment nou, pe deplin unitar. în cazul bărbatului Lariisei îţi era aproape imposibil să-ţi dai seama unde începe mînia cea dreaptă unde se sfîrşeşte laşitatea cea mai obişnuită. Descoperind un abuz, o nedreptate, Guicu avea grijă să descopere şi greutăţile legate de îndepărtarea acestora, şi astfel mînia lui necruţătoare, care o fermecase cîndva pe Larisa, nu era de fapt decît una din milioanele de posibilităţi de a trece uşor prin viaţă.

Cîmd Benediot îşi făcu apariţia, Cucu nu-1 mai salută cu obişnuita plecăciune. Dîndu-işi însă imediat seama de gravitatea gestului, :se grăbi să se justifice faţă de el însuşi. „Sugrumă iniţiativele, de ce isă mă port frumos cu el?"

Benddict se simţea vinovat faţă ide Cucu. Ce e drept, nu-i atrăsese nimeni atenţia, el singur îşi dăduse seama. Simţindu-se vinovat faţă de subalternul său conştiincios, se îngrozise cu adevărat. „Cum dracu poit eu să mă port ca o fiară cu un om aşa de gingaş?" Nu se purtase omeneşte. Gîite necazuri nu i-a ifăcuit, de oiţe ori nu l-a bruscat... în oîte probleme importante nici măcar nu i-a cerut părerea...

— Ce e cu tine, ai necazuri? îl întrebă Benediot cu blîn- deţe.

Şeful cabinetului tehnic nu observase pesemne atitudinea uşor dispreţuitoare cu care-1 întâmpinase Cucu. Sentimentul vinovăţiei îl făcea pe Benedict să-şi închipuie că nedreptăţitul Cucu stă prost cu sănătatea. Nu-mi place cum arăţi... îl dojeni şeful, îngrijorat. Du-te la Slănic să te întremezi, acolo simt condiţii bune... Vorbesc eu cu sindicatul..*

Bunăvoinţa şefului, aerul degajat, protector, atmosfera aceea de linişte şi omenească fraternitate îmbunară sufletul isubalternului. Desigur, toate cele petrecute nu-1 făcuseră .să uite cu desăvârşire escrocheriile şefului. „Oare aşa ceva se poate uita?"

In apropierea şefului, Cucu se simţea fericit. Dacă ar fi fost duipă el, n-ar mai fi plecat niciodată din faţa biroului lui Benedict. Doamne, ce bine .se isimţea...

— Dumneata, tovarăşe Cucu, ce părere ai? Ai văzut docarele de la mecanică? Te rOig să te uiţi prin ele...

Şeful cabinetului tehnic îşi arătă îngrijorarea faţă de soarta altor isubalterni şi-l luă pe Cucu părtaş la îngrijorarea lui.

Blândeţea şefului născu în sufletul subalternului nevoia aproape biologică de a fi de acord cu şeful, de a nu-1 contrazice. Dădea mereu din cap, chiar când n-avea nici un motiv (s-o facă.

— Da... da... Trebuie să luaţi măsuri...

Starea aceea de beatitudine, de dulce moleşeală, de pace îşi deplină siguranţă de sine, pe care i-o adusese bunăvoinţa işefului, era foarte asemănătoare cu acea stare, la fel de plăcută, născută de sentimentul intransigenţei faţă de tot felul de abateri şi nedreptăţi.

Din zâmbetul binevoitor al şefului, din tonul lui blând şi protector, Cucu trăsese concluzia că poate să-l .şi critice zdravăn pe Benedict şi să-l şi flateze ân acelaşi timp.

Hotăriîrea de a-i atrage şefului atenţia asupra grosolanelor şi nenumăratelor abuzuri săvârşite nu dispăruse deci din planurile subalternului. Acum însă Cucu vedea, cu o sinceră uimire şi o inexplicabilă bucurie, cum tocmai şeful, prin bunătatea şi lipsa lui de prejudecăţi, îl va ajuta să-şi ducă planul la)bun sfârşit. „Tovarăşul Benedict o să înţeleagă... E prea inteligent, ca să nunmi dea dreptate... O să-l critic şi o să-mi dea dreptate... Nu-i obiceiul lui .să persiste într-o greşeală..."

Cucu era convins că şeful cabinetului tehnic va primi critica lui asipră cu acelaşi zîmibet părintesc şi protector cu care-i propusese să meargă în concediu la Slăniic.

— Tovarăşe Benedict, în anumite probleme eu am altă părere idedît dumneavoastră.

Benedict zîmlbi larg, prietenos. Şeful cabinetului tehnic îimpin'se uşor spre Cucu pachetul cu ţigări.

— A, uitasem, tu nu fumezi... Ia zi, mă băiatule... în ce probleme nu eşti tu de acord cu mine?

—Am să vă spun, tovarăşe Benedict, oftă Cucu, încurajat de zîimibetul bun şi prietenesc al şefului. Am să vă spun foarte (sincer...

—Procedezi foarte bine aşa, îl încurajă şeful. Nu-mi place să fiu înconjurat de oameni fără păreri, simple instrumente. E neplăcut ,să lucrezi cu asemenea oameni...

—Am impresia, tovarăşe Benedict, că dumneavoastră nu aveţi o suficientă legătură jcu tovarăşii din comisiile de inovaţii de pe lingă secţii. S-ar putea să (greşesc... o să vedeţi dacă am (sau nu dreptate.

—Nu greşeşti de loc, tovarăşe Cucu — şi şeful se în- tristă brusic. Aşa e. Ce rost ar avea să mă ascund după deget? Vezi, dragă Cucu, nu e chiar aşa uşor să răspunzi de munca unui întreg colectiv. E foarte greu să stăjpîmeişti tot complexul de probleme.

Bunăvoinţa şefului i se dezvăluise atît de limpede, atît de frumoasă şi atît de ademenitoare, încît lui Cucu îi era frică să n-o piardă cumva. îmtr-o fracţiune de secundă, (Cucu înţelese (că bunăvoinţa şefului e un lucru gingaş, sortit să se destrame la cea mai plăpîmdă atingere. Emoţia lui Benedict era cu atît imai mare, cu cît nu sperase niciodată s-o obţină. Nu, Cucu nu crezuse în bunăvoinţa şefului.... Să ajungă Benedict să se intereseze pînă şi de sănătatea lui, isă-i ceară părerea în legătură cu (diferite probleme, nu crezuse... Şi tocmai cînd Voia să-i (smulgă masca de pe faţa lui mincinoasă, tocmai cînd avea de igjîud să-i arunce toată scîiiba şi tot dispreţul său, îi apăruse în cale, frumoasă şi ademenitoare, bunăvoinţa şefului...

în primele dlilpe, cînd lîncă nu se dezmeticise, (salariatului cabinetului tehnic îi era chi'ar puţin ciudă pe Benedict şi pe bunăvoinţa lui târzie. Din asta, Cucu îi făcea o vină şefului. „De ce tocmai acuma, cînd vreau să-i demasc caracterul odiois, se poartă omeneşte cu mine, îmi întinde mîna, îmi cere părerea?
Pe ce de-abia acuma şi-a dat seama că sînt şi eu un om? Pe ce, tovarăşe Benedict?"

Ambiţia de a fi om cinstit şi idorinţa aprigă de a se afla în bune relaţii cu şeful ise contopiră într-un singur sentiment. Cucu itrăiia acum numai amărăciunea că toate acestea se petrecuseră iatît de târziu...

„A, tovarăşe Benedict, ce treabă bună am face noi idoi... Am imnnici cot la cot -de dimineaţă pînă seara... Ne-am ajuta reciproc. Am reacitiviza comisiile de inovaţii de pe lingă secţii... Am pune imediat în aplicare inovaţia lui Matei. Treaba ar (merge ca un ceasornic..."

în perspectiva acestui ţel înalt, criticile pe care avea de gînd <să i le aducă şefului i se păruseră ridicole, fără nici o noimă.

— Aveţi şi iduimneavoastră multe pe cap, tovarăşe Benedict.

Şeful respinlse înţelegerea subalternului.

—< Ei, jşi ce dacă? De-aia sînt pus aici, să rezolv lucrurile... Ascukănmă pe mine, tovarăşe Cucu... Cel mai prost obicei al nostru e încercarea de a ne justifica lipsurile... Şi un zîimbet trist întunecă ifaţa Obosită a (şefului. Nu asta e important, (dragă Cucuie. Justificări se găsesc destule.

Cu/cu plecase de la Beneldict înfăşurat din cap pînă-n picioare în mantia largă, bună şi călduroasă a bunăvoinţei şefului. Avînd înţelegerea şi aprobarea şefului, repulsia lui Cucu împotriva spiritului afacerist al şefului, în loc să dispară, crescuse... Tocmai ziîmbetul prietenesc al şefului, aerul protector, întrebările pline de căldură despre starea sănătăţii îl ajutară pe Cucu să înţeleagă şi mai profund însemnătatea inovaţiei lui Matei, îmbrăţişarea şefului se dovedise atît ide largă îşi de generoasă, înidît îl cuprinsese pe Gucu în întregime, din cap pînă-n picioare, îşi de aceea avea convingerea că nimic, dar absolut nimic nu va rămîne pe dinafară, nemîngîiat şi neîmbrăţişat. „Tovarăşul Benedict o să înţeleagă just atitudinea mea... N-o să-imi poarte pica.

Larisa nu mai credea că bărbatul ei o să bată cu pumnul în masă şi că din iniţiativa lui se organizase şedinţa, dar se aştepta la o situaţie normală, în care Cucu „o să fie puţin frecat".

Binevoitoarea înţelegere pe care o arătase cel care citise referatul se transformase în cele din urmă în batjocură. „Desigur,

tovarăşul Cucu va avea şi pe viitor posibilitatea de a munci în cadrul colectivului nostru.*

Cucu înregistra oarecum batjocura, dar nu se simţi jignit. Cercetă batjocura cu lu are-aminte, extrase din ea informaţiile icare i se (păreau necesare şi apoi o aruncă uşor la o parte. Din batjocuri, ironii şi dispreţuri încerca să extragă informaţii exacte, să ghicească „pulsul*, să-şi dea seama de atmosferă.

Politicos şi înfricoşat, cu acea eleganţă distinsă pe care o naşte de obicei spaima, Cucu îşi nota respectuos fiecare întrebare: „N-am înţeles bine. Vă rog repetaţi întrebarea...*

Impresia cea mai neplăcută pe care o lăsa Cucu în şedinţă era aceea a unui om foarte ocupat. După felul în care se purta, (Palpă seriozitatea cu care asculta întrebările, Cucu dădea impresia unui om care munceşte şi care, în ciuda greutăţilor, îşi vede de treaba lui. Nu-şi permitea nici o clipă de răgaz. îşi nota întrebările şi, după aceea, 'îşi făcea un plan, ce şi cum să răspundă.

După descoperirile pe care le făcuse în această după-amiază, (emoţia stârnită de clipa în care ea-i auzea paşii urcînd grăbit *şi* zgomotos scările îi apăru caraghioasă. „Eu tresăream la fiecare zgomot, şi el nu crîcnea în faţa lui Benedict.“ Tot caraghioasă îi apăru Larisei şi bucuria ei maternă cînd, întorcîndu-ise tîrziu acasă, îl găsea dormind liniştit cu nasu-n pernă. „Uite ce uşor doarme... Parcă ar fi un copil..*

Cineva chiar luase cuvîntul în acest spirit, încercînd să impună în discuţii un ton ceva mai echilibrat. Cînd ajunse la calităţi, în afară de modestie nu descoperi nimic. Vorbea despre modestia vinovatului cu un fel de disperare, încerca s-o diferenţieze. s-o nuanţeze, s-o multiplice parcă. Numea modestia şi podoaba omului, şi factor de bază, şi garanţie pentru viitor...

— Benedict e principalul vinovat. El a introdus în cabinetul tehnic debandada şi necinstea. De tovarăşul Cucu ce să spun ?

Cînd ajungeau la tovarăşul Cucu, toţi vorbitorii căpătau o expresie blajină şi puţin (plictisită. „Ce-o mai fi şi eu tovarăşul ăsta Cucu? în fond, dînsul e un element cinstit.*

Spre sfîrşit i se dădu şi lui Cucu cuvîntul. Fu invitat în faţă, să vorbească de acolo. O tăcere rece şi dispreţuitoare se deschise larg în Faţa lui. şi Cucu fu silit s-o străbată.

Cucu îşi scoase hîrtiuţa pe care-şi notase autocritica, cu un gest meticulos şi greoi, cu igestul babelor care-şi dezleagă năframa în care ,şi-au ghemuit banii de biserică.

Ascultîndu-i cuvintele jalnice ide om care cerşeşte îngăduinţa tuturor, Larisa avu impresia că de-aeum înainte Gucu va veni să facă dragoste cu ea în felul în care luase cuvîntul la şedinţă.

— ...M-am gîndit bine, Larisa, am cumpănit toitul, poţi să .stingi lumina. Ce bucurie pentru mine să-ţi muşc siînii şi să nu păţesc nimica ! Ce, iubita mea ? Pot să ţi-i şi mingii ? îmi dai voie, ce bună eşti tu, îţi mulţumesc...

— ... A, iubita mea, uite şi părul tău mătăsos, odihna sufletului meu. îmi vorbea şi tovarăşul Benedict de el... dar eu nu voiam să-l cred. De ce nu credeam? Din prostie, din dorinţa mea de a fi personal, din dorinţa mea de a-1 contrazice pe şef. Şi tovarăşul Benedict a avut dreptate. Ce păr mătăsos, ce păr odihnitor!

— ...Iubita mea, soarele sufletului meu, poţi să te dezbraci ? Nu vrei să te dezbraci? Ţi-e frică, iubita mea? N-are de ce fsă-ţi fie frică. Ce poate să ţi se întîmple dacă te dezbraci în faţa 'Soţului tău legitim? In cel mai rău caz... am vorbit şi cu tovarăşul Benedict. E şi dînisul de acord să te dezbraci goală în faţa mea. Ce frumos s-a purtat! Auzi, iubita mea, nu vede nimic rău în asta. Nu te bucuri, iubita mea ? Şi dacă tovarăşul Benedict, de care depind direct, a spus că nu vede nimic rău, tu de ce nu te dezbraci, de ce te uiţi aşa la mine ?...

Şi deodată, în clipele cele mai decisive, se făcea că bărbatul o părăseşte brusc. O frică animalică punea stăpînire pe Cucu.

— N-auzi paşii şefului?

— harutamia...

— Cum isă te sărut, n-auzi paşii şefului?

— Mîngiîiemiă...

— Cum să te mîngîi, n-auzi paşii şefului?

Şi bărbatul, înfricoşat, pleca de acasă, o părăsea... Şi se întorcea acasă după luni sau ani de zile...

Domnul Rotaru nu mai lua parte la viaţa familiei, din motive independente de voinţa lui. Ar fi vrut, desigur, să mai dea îşi el un isfat, să-işi impună un punct de vedere bătrânesc, îndelung chibzuit. încercase o dată să .spună şi el ce crede că ar fi bine să se facă şi ce nu. Nimeni nu-l ascultase, neva'stă-isa ridicase mirată din umeri, iar fiică-sa, Emilia, îşi stăpânise cu greu rîsul. Domnul Rotaru înţelese în cele din urmă ică părerile celor din apropierea morţii nu prezintă un interes ,deosebit.

Din fotoliul unde zăcea aproape nemişcat, vedea cu durere, dar şi cu o anume curiozitate, cum viaţa mergea înainte, fără consimţământul lui. Din pricina atâtor păreri îndelung chibzuite şi niciodată exprimate, avea convingerea că, drept compensaţie, el ar trebui consultat de-acum înainte în toate marile probleme. De aceea, tot ce se petrecea îl nedumerea. Mereu se petreceau evenimente asupra cărora nimeni nu-i ceruse sfatul. O nouă expediţie la Polul Sud, schimbări guvernamentale în America Latină, cutremure în Chile... Ciudat, foarte ciudat, el ou-işi dăduse consimţământul.

NESCAFfi

în imaginaţia deformată de suferinţă a domnului Rotaru, medicii deveniseră nişte indivizi suspecţi a căror treabă era /doar să se uite cinci minute la el şi apoi să clatine îngrijoraţi din cap. Nu înţelegea însă de ce pentru această operaţie, (destul de simjplă — orice s-ar spune, nu e cine ştie ce lucru mare să dai îngrijorat din cap —, bărbaţii aceştia distinşi fuseseră siliţi să înveţe ani şi ani de zile.

Cei ai casei aşteptau, cu linişte şi demnitate moartea bâtlanului. Moartea isosise parcă de foarte multă vreme, dar, din motive neînţelese pentru toţi icei ai casei, din cine ştie ce ambiţie prostească, domnul Rotaru nu voia să se conformeze legilor ei definitive. în cuvinte bine găsite, simple, dar sincere — „la toţi ne vine rîndul“, „de asta nimeni nu scapă“ —, lumea încerca s-o consoleze pe iminenta văduvă. Delicata înţelegere a -rudelor şi cunoscuţilor ise dovedise inutilă. Ca o adevărată bună gospodină ce era, doamna Rotaru se gîndise din timp la suferinţele care o aşteptau, incit, mai prevăzătoare decîit toţi ceilalţi, ise resemnase de multă vreme cu soarta îngrozitoare de femeie văduvă. Ştia foarte bine ce înseamnă să rămîi văduvă în pragul bătrîneţii, cu toate acestea îşi biruise durerea. Se resemnase cu atîta sinceritate, încît era chiar puţin neliniştită cînd vedea că timpul suferinţei şi al supliciului întîrzie. Se pregătise să întîmpine lovitura, îşi plecase deja capul în faţa cruzimii destinului, se călise şi se îmbărbătase, dar toate acestea se dovediseră zadarnice. Pusese totul la punct în aşa fel încît cumplita suferinţă, oricînd ar fi sosit, n-ar fi găsit-o nepregătită : cunoştea şi ce anume cuvinte de îmbărbătare să-i spună Emiliei, cum să anunţe rudelor vestea la telefon. Nimeni n-avea însă nevoie de puterea ei de a îndura orice lovitură a vieţii. O imare energie zăcea nafolosită. Femeia înţelese în cele din urmă că nimic nu-i mai greu pe lumea asta decît să primeşti o lovitură insuportabilă, îşi acea lovitură insuportabilă să întîrzie.

Cu fruntea plecată de durere, cu o expresie de uimire şi groază întipărită pe faţă, gata să izbucnească intr-un hohot de iplîns isfîşietor, doamna Rotaru aştepta ca soţul ei să moară. Atîit de .lungă îi fusese aşteptarea, încît nimic nu i se părea mai firesc, mai simplu şi mai în ordinea lucrurilor decît tragicul deznodământ al domnului Rotaru. Murind, domnul Rotaru ar fi săvîrşiit ceva firesc, normal, de bun-simţ. El ar fi murit, n-ar mai fi suferit, ea l-ar fi îngropat, ar fi plîns la mormântul lui. Dar soţul se împotrivea acelui lucru firesc, şi tocmai absurditatea situaţiei o îndurera icel mai mult. Refuza să-şi dea suflet u l — jşi ce normal ar fi fost! —, continua s-o terorizeze cu privirea din fotoliul unde-,şi ducea agonia — „se chinuie şi el >şi ne chinuie şi pe noi“. Inc ăpăţîri arca pe care soţul o dovedea în faţa sorţii era o încăpăţînare necunoscută pînă atunci, o tră- jsătură de caracter abia acum descoperită. „Curios, el nu era aşa încăpăţînat de felul lui.**

îneăjpăţînarea soţului nu-i producea ,soţiei ideaît dispreţ. Avea impresia că, luptîndu-se cu urgia morţii, soţul nu-işi îndeplineşte o făgăduială de multă vreme dată. Ca mai toţi oamenii înzestraţi cu o inteligenţă mărginită, doamna Rotaru avea o putere de asociaţie preia rapidă şi prea diversă. Stand la căpătâiul bolnavului şi pregătinjdu-i acele zadarnice doctorii, femeia îşi amintea cum şi altă dată, în alte împrejurări, soţul ninşi ţinuse făgăduiala. Cu o sumbră simplitate, ea asocia agonia lui îndelungată cu alte necazuri pe care i le pricinuise de-a lungul vieţii, cu alte promisiuni pe care nu le respectase. „Mi-a ispus eă

mă duce la Expoziţia de la Paris; praful s-a ales din expoziţia lui... Nici pînă-n ziua de azi n-am văzut Parisul.“ De cîte ori îl veidea zăoînid în fotoliu, imspeotînid-o cu privirea aceea tristă şi imobilă, doamnei Rotaru îi treceau prin minte nenumăratele defecte ale soţului, ticuri nervoase, obiceiuri ridicole. Agonia îndelungată, obiceiul acela enervant de a se lupta cu moartea, devenise în oichii femeii ticul nervos cel mai agasant.

De cîte ori se trezea şi vedea că soţul încă nu-şi idăduse ultima suflare, doamna Rotaru îi întorcea supărată spatele. Soţul continua să se împotrivească morţii, femeia nu putea să suporte acest tic arogant, bărbatul se obişnuise aşa de mult cu el, incit n-ave a cum să se mai dezveţe.

Domnul Rotaru descoperea în fiecare zi în ochii soţiei aceeaşi imputare mută, cînjd umilă, cînd dispreţuitoare: „Ce-ai făicut cu moartea promisă ?“

Făgăduiala soţului era foarte veche. încă din tinereţe, cînd soţul îi făcea scandal pentru prea repetatele ei aventuri galante, -doamna Rotaru se gînldise la moartea (soţului ca la unica salvare. Această soluţie nu-i apărea numai în momentele grele, oînld prezenţa soţului o stingherea, ci în orice altă împrejurare, oriidît de mică şi de neînsemnată ar fi fo>st acea împrejurare. „Dacă murea el, mergeam ;singură la operă!“, sau: „Dacă pleca dintre noi, nu mai dădealm cămăşile la spălat.“ Moartea soţului se dovedise o soluţie bună pentru orice împrejurare mai complicată sau mai puţin complicată, capabilă să elimine orice grijă, să atenueze orice conflict, să-i facă ei viaţa mai uşoară.

De la începutul căsniciei, domnul Rotaru îi fusese obligat cu moartea lui prematură, şi ea vedea cu spaimă cum anii trec,

cum tinereţea se duce, şi el nu-şi ţine făgăduiala. în raport cu ■acel lucru îngrozitor şi definitiv aşteptat de doamna Rotaru, /toate celeilalte dovezi ide dragoste — flori, cadouri de ziua ei, mici atenţii drăgălaşe — nu făceau decît s-o întărite îşi mai mult împotriva lui. Ea vedea cum, sub diferite pretexte, surprize îşi galanterii, soţul evita să-şi respecte făgăduiala. De cîte ori primea flori sau alte mici atenţii, îi arunca o privire idisipreţuitoare şi dezamăgită: nu asta aşteptase ea. Femeia respingea cu dispreţ aceste triste şi inutile mărturisiri de dragoste. Poznele ,şi drăgălăşeniile soţului nu reuşeau niciodată să-i st'îr- nealscă râsul. Dacă ar fi vrut să facă cu adevărat ceva nostim şi poznaş, apoi atunci ar fi trebuit să închidă ocinii pentru veşnicie. „A îmbătrânit, recunoştea cu dispreţ femeia. Ce şotie ştie să facă el ? Nici măcar să sară într-un picior nu ştie.,.“

Durerea de văduvă în veci neconsolată, de femeie lipsită de (Sprijinul unui bărbat tocmai în anii grei ai bătrîneţii şi singurătăţii, devenise visul cel mai arzător al doamnei Rotaru. Să plângă în hohote, să i se facă rău, şi cineva să încerce s-o liniştească. „Aşa i-a fost scris, doamnă, n-aveţi ce face. Degeaba plîngeţi“. Teribila lovitură a destinului era singura bucurie pe care o mai aştepta de la viaţă.

Doamna Rotaru se isiimţea nedreptăţită. Ea ducea tot greul, suporta toate neajunsurile, şi soţul, egoist şi neputincios, nu-i dădea nici o mlînă de ajutor, privea cu indiferenţă strădaniile ei. Trăia aceeaşi senzaţie pe care o avea cîod făcea curăţenie în toată casa, şi soţul, nepriceput .şi neputincios, mai mult o încurca decît o ajuta. Era destulă treabă de făcut. Femeia făcea tot ce omeneşte era posibil pentru ca lucrurile să se desfăşoare normal. Luase toate măsurile, se arătase gata să izbucnească an plînis, nu putea însă să faică ea chiar absolut totul. Nu putea <să moară ea în locul lui. De aici încolo începeau obligaţiile soţului, şi tocmai aici, la punlctuil acesta hotărî tor, situaţia se iîmlpotimolise.

Zilele treceau una după alta, şi domnul Rotaru tot nu renunţase la ticul acela agasant, la obiceiul acela puţin ridicol şi evident desuet de a a nu se da bătut în faţa morţii.

După atâtea Speranţe înşelate, femeia ajunsese la capătul puterilor. Nu pierduse însă cu desăvîrşire speranţa. îşi alcătuise cu energie şi cu cea mai deplină seriozitate planuri de viitor. Şi cum nu voia ca după moartea soţului să fie copleşită de griji materiale — de la Emilia nu se mai aştepta la nici un

sprijin —, se aprovizionase de pe-acuma cu cele trebuincioase, începînd cu rochii /confecţionate în casele de modă pariziene şi terminînid cu alimente de /tot soiul.

Printre alte asemenea achiziţii, a căror folosire era stabilită după moartea soţului, în zilele negre ale văduviei şi singurătăţii, se numărau şi cîteva cutii cu nescafe. Pe vremea aceea, o asemenea cutie costa o sumă aproape fabuloasă, drept care doamna Rotaru socotise înţeleaptă o atare investiţie.

Domnul Rotaru înţelesese că nevastă-sa se pregăteşte să trăiască foarte bine după trecerea lui în cealaltă lume. Viitoarea văduvă nu-şi ascundea planurile, îi făcea dhiar plăcere să le dea în vileiag. Chiar la telefon, de faţă cu domnul Rotaru, vorbea în acest sipirit: „Nu, dragă, nu, mi-e imposibil, mai trăieşte ancă, suferă enorm", sau: „Dragă, acuma nu, peste o lună, două, după ,ce sărmanul..."

Pregătirile, convorbirile, cumpărăturile şi telefoanele soţiei îi creaseră muribundului convingerea că, fără îndoială, toţi oamenii — bărbaţi, femei, copii, de toate culorile, albi, negri, galbeni — ,se pregăteau să-i sărbătorească siflînşitul. Moartea lui va aduce aitîita uşurare în llume, înoît în toate oraşele lumii, la Tokio şi la Paris vor avea loc mari serbări şi petreceri. „Ce-or •să mai petreacă, ce-or să mai bea, pînă or să ,cadă sub mese! Numai să mor eu, şi să vezi ce bairam o să înceapă..." Avea .senzaţia că clin pricina lui viaţa se oprise în loc. Vagoanele stăteau nemişcate în gări pustii şi n-aveau să circule mai departe decît după moartea lui. Şcolile urma să se deschidă după moartea lui. Fetele nemăritate nu voiau încă să-şi aleagă bărbaţii, amînaseră marea hotărîre pînă după moartea lui. Sătule de atîta aşteptare, şi trenurile, şi şcolile, şi fetele nemăritate îi reproşau că mai trăieşte încă. N-avea nici o îndoială că şi trenurile din gările pustii, şi şcolile încă nedeschise, şi fetele nemăritate făceau jocul doamnei Rotaru, se înţeleseseră cu ea.

Domnul Rotaru îşi dădu seama că proviziile de nescafe, ca de altfel toate celelalte cumpărături pe care soţia le închisese în bufet, urma să fie folosite numai după moartea lui. „Bine o s-o mai ducă după moartea mea, o să se pună pe trai!"

în fiecare zi, doamna Rotaru arunca în bufet cîte-o cutie de nescafe, închidea bufetul, ascundea cheile într-o pungă anume făcută, ;şi pe urmă (se retrăgea într-un colţ, să se odihnească puţin, ca după o trudă grea. Cutiuţele de nescafe simbolizau, în modul cel mai lipsit de echivoc, încrederea femeii în

^ ~ satirică

.moartea Iui apropiam. Domnul Rotaru simţea cum cu fiecare asemenea cutiuţă azvîrlită în bufet puterile începeau să-i slăbească. Pînă la aceste blestemate şi frumos colorate cutiuţe de nescafe, moartea i se înfăţişase ca ceva groaznic, dar totuşi abstract, ireal. Cutiuţele de nescafe adăugate de soţie cu grijă gospodărească, zi de zi, îi dezvăluiseră caracterul foarte real al morţii. Domnul Rotaru mai credea de asemeni că nu ştiuse ,să lupte cum trebuie cu moartea, ,că nu i se împotrivise cu destulă străşnicie, moartea descoperise o fisură în sistemul lui de apărare şi, bineînţeles, profitase... Undeva, prin apropiere, cineva lucra îndelung şi răbdător la moartea lui, şi el n-avea ce să mai facă, cum să se apere. Acuma, moartea nici nu mai lupta direct cu el. Ideea că moartea venea de undeva din afară îl convinsese, cel puţin cîtva timp, de zădărnicia acelei încleştări.

Acolo, în bufet, cu mâini grijulii de gospodină, soţia îi pregătea moartea. De aceea, se uita înfricoşat în direcţia bufetului. De-acolo avea să vină încercarea cea mare. De cîte ori ascundea blestematele cutiuţe de nescafe, doamna Rotaru închidea uşa bufetului cu o mişcare bruscă şi energică, şi zgomotul stîrnit de această mişcare îl făcea să asude de frică.

Soţul presimţea că aceste cutii strălucitor colorate vor fi folosite chiar a doua zi după moartea lui. Ceşcuţele turceşti pline cu acea licoare dulce şi otrăvitoare deveniseră în imaginaţia lui ceva foarte întunecos, (diform, straniu, ide neînţeles; ceşcuţele turceşti vor redeveni din nou obişnuitele ceşcuţe turceşti tîrziu de tot, de-abia după moartea lui. Femei tinere ,se vor întinde pe canapele, vor bea cafea şi vor povesti nimicuri... „Nimicuri? Oare ce sînt nimicurile?" se întrebă domnul Rotaru, simţind că nu mai înţelege ice se întîmplă cu el. îşi forţă memoria, şi în cele din urmă îşi aminti ce -sînt nimicurile. „Ce dracu,.. Dar şi la universitate ni s-a predat o lecţie despre nimicuri. Nimicurile, sigur că da, bine că şi-a amintit, sînt animalele alea scârboase. Dihănii! e alea îngrozitoare, reptilele acelea care trăiesc numai după ce un om îşi dă ultima suflare. Nimicurile... sigur că da. Alea sînt. Reptilele alea scîrboase care se vor naşte îndată ce el va închide ochii..."

Din greşeală, doamna Rotaru uitase într-o zi pe măsuţa de la căpătâiul bolnavului cheile de la bufetul unde ascunsese cutiuţele de nescafe.

Iată cheile blestemate... O sa deschidă bufetul şi-o sa vadă şi el tot ce-o isă se înrâimple după moartea lui. O să deschidă bufetul şi-o să vadă ce nimicuri or să discute cucoanele după moartea lui. Moare de curiozitate. O să deschidă bufetul şi-o să-îşi ucidă moartea cu mima lui.

Cheile erau foarte aproape. Atât de aproape, înot domnul Rotaru se dădu puţin la o parte, înspăimântat. Domnul Rotaru .se pomenise în faţa unui fapt împlinit, el nu voia însă aşa ceva. Voia să fie oît mai departe de cheile bufetului, ca să poată judeca, isă ia o hotărîre, şi numai în urma acelei hotărîri să se apropie ,de ele. Să deschidă bufetul? N-o să fie şi mai rău? Des- chizirnd bufetul şi pipăind tot ce se afla ascuns înăuntru, toate obiectele acelea care vor trăi după moartea lui, avea convingerea că va cunoaşte exact ce se va întîmpla după trecerea lui în cealaltă lume. îşi aduse aminte că propria lui moarte se află zăvorită acolo, că ar putea s-o prindă şi :SHO strîngă de gît, şi astfel căpătă curaj. Domnul Rotaru luă hotărîrea de a deschide bufetul.

Pentru prima oară după foarte multă vreme, domnul Rotaru părăsi fotoliul. Cu faţa luminată de teamă şi bucurie, răsuci cheia în broască şi, cu o mişcare nebănuit de energică pentru un om slăbit de boală, deschise uşa bufetului.

Oare ce ascunde bufetul acesta elegant, cumpărat în primele zile ale căsătoriei? Viaţă, sau moarte? Bufetul era atît de burduşit, incit o parte din obiectele ascunse înăuntru se prelinse pe covor, la picioarele lui. Nu dădu nici o importanţă obiectelor care căzuseră jos, ca şi cum acestea deveniseră brusc obiecte fără nici o putere, cu totul deosebite de obiectele care se aflau înăuntrul bufetului. Se minună de ceea ce descoperise înăuntrul bufetului: pantofi de damă subţiri, eleganţi, cutii de nescafe, pretutindeni cutii de nescafe, baloturi de stofă de toate nuanţele, de la griul şters, pierdut, pînă la roşul cel mai violent, o întreagă lume feerică şi multicoloră. Domnul Rotaru căuta însă ceva anume, ceva foarte precis. „Doar eu am un ţel, urmăresc ceva", îşi aminti ca prin vis. Curîmd, se dădu îngrozit la o parte — moartea sa se afla înăuntrul bufetului. Moartea nu era o anumită arătare hidoasă — cu acest gînd se obişnuise de multă vreme şi pesemne ar fi suportat mai uşor şocul. Moartea nu era o arătare hidoasă, era în schimb reală, şi ceea ce înţelesese cu precizie era moartea lui. Şi iată, venise vremea cînd trebuia să se contopească cu acea realitate înspăimîntătoare.

Obiectele adunate de doamna Rotam — acestea eraţi nioarieâ şi sfîrşitul. Obiectele acelea se aflau în bufet înghesuite, claie peste grămadă, tocmai fiindcă moartea lui părea tuturor ca ceva real, simplu, inevitabil. Spectacolul feeric care i se înfăţişa în faţa ochilor — cutii de nescafe ascunse în baloturi grele de stofă, ceasuri de aur vârâte înăuntrul pantofilor subţiri, cu toc înalt — „Aşa se poartă acuma, cu toc înalt...", îşi aduse el brusc aminte —, toate aceste bogăţii fascinante prezentau moartea lui ca pe-un lucru deja petrecut,.

Ajceasta era deci moartea.

„Atunci... am murit... Pantofii trebuia isă existe după moartea mea... Dacă pantofii există, nu mai exist eu..."

.Copleşit de aceste taine care depăşeau înţelegerea lui, nu mai ştia dacă trăieşte, dacă murise, sau dacă, printr-o minune, nu se trezise din somnul cel veşnic. Peste cîtăva vreme, îşi mai reveni puţin, înţelese că trăieşte, că nu murise încă.

Pantofii cu toc înalt şi subţire, „aşa cum e moda acuma", baloturile ou stofă englezească şi cutiuţele de nescafe îi zdruncinau din cînd în oînd această convingere. Un lucru era foarte sigur: bufetul era plin cu atâtea bogăţii fascinante tocmai fiindcă moartea lui apărea tuturor ca inevitabilă, apropiată.

Şi cutiuţele de nescafe îi spuneau că va muri. Şi pantofii eleganţi, cu tocul înalt şi foarte subţire, îi spuneau că va muri. Pînă şi baloturile cu stofă englezească îi spuneau acelaşi lucru. Ca om care cunoscuse şi iubise Anglia, în iscurta lui carieră diplomatică, se aşteipta ca cel puţin baloturile de stofă englezească să fie de altă părere. Auglia-1 trădase. Baloturile de stofă englezească îi spuneau ceea ce-i spuneau ,şi pantofii eleganţi, cu tocul înalt şi foarte subţire.

„Trebuie să le distrug", hotărî domnul Rotaru, înnebunit la gândul că soţia arătase o atât de mare încredere în apropiatul lui sflîrşit. „Trebuie să distrug totul... şi pantofii, şi cutiuţele, şi Stofele. Dacă nu, imă distrug ele pe mine... Nu vreau să mor strangulat de-o pereche de pantofi cu toc înalt." înşfăcă fiecare obiect c-un amestec de frică şi scîrbă, ca pe-o vietate umedă şi veninoasă. Deschise larg ferestrele şi începu să le azvîrle în stradă. Dqşi măcinat şi slăbit de boală, această operaţie anevoioasă îl întărise parcă. Din tot ceea ce soţia adunase în atâta amar de vreme nu mai rămăsese decât o cutiuţă de nescafe.

„Am s-o beau eu pe asta. Credeţi c-o sa beţi cafea după moartea mea? N-o să beţi nici o picătură de cafea. Nici eu n-am .să mor, nici voi n-o să beţi ,cafea.[a]

Domnul Rotaru hotărî să-şi pregătească singur o ceşcuţă de nescafe. Evenimentul era cu atât mai riscant şi mai curios cu cit pînă atunci nu mai încerjcase niciodată să-şi pregătească singur ceaiul sau cafeaua. Dar presimţea, şi nu se înşela de loc, că în acea clipă, de reuşita sau de nereuşita acestei obişnuite operaţii depinde viaţa sau moartea lui.

Era supus la o mare încercare. Va reuşi el să-şi prepare o ceaşcă de nescafe îşi s-o soarbă fără să-i tremure mina?

Voci stranii, necunoscute, venite din altă lume, îi dădeau întcontinuu sfaturi, îi călăuzeau mişcările, îi atrăgeau luarea- aminte asupra oricărei primejdii.

„Pune o (singură linguriţă de zahăr", auzea domnul Rotam porunca unui cor de femei bătrâne şi puţin răguşite. Cînd uita ceva, întreba, şi de undeva de departe răspunsul venea imediat: „Las-o să fiarbă puţin".

In această grea încercare, frica de moarte se dovedise aliatul cel mai credincios. Frica de moarte îl ajutase să scotocească prin dulapuri şi să găsească tot ce-i trebuia. Frica de moarte îi ajutase să ţină ferim linguriţa în miînă, să pună exact atâta zahăr cât trebuia.

„Bravo, eşti un bătrân descurcăreţ! răzbise pînă la el, de foarte departe, o voce blajină, protectoare. Ai grijă cum apuci ceşcuţa... Dacă vrei să trăieşti, ai grijă cum apuci ceşcuţa... Las-o să se răcească puţin."

Dar domnul Rotaru obosise.

îi tremura mâna.

Ar fi răsturnat precis ceşcuţa...

Dar tocmai atunci, în acele clipe decisive, frica de moarte se dovedise nu numai puternică, ci şi foarte înţeleaptă. Se părea că frica de moiarte îl dădu la o parte cu o mişcare hotărî- toare şi puţin dispreţuitoare; domnul Rotaru mai mult o încurca decât o ajuta. Domnul Rotaru se transformase într-un copil slab şi neputincios, în timp ce frica de moarte devenise mai energică şi mai chibzuită, asumîndu-şi ea întreaga răspundere,

Domnul Rotaru nu mai avea nici răbdare, nici putere.

Dar lîn locul lui se dovedise răbdătoare şi neobosită propria lui frică de moarte. Şi i se păru la un moment dat că propria *Im* frică de moarte îşi pune o boneţică şi *m* şorţ de gospo-

dina, îşi suflecă mînecile, pregătindu-se de lucru. Ea lăsă cafeaua să se răcească puţin şi, cu o mişcare sigură, apucă ceşcuţa de toartă şi i-o întinse c-un zîmbet prietenesc. Frica de moarte se desprinsese de el, nu mai făcea parte din el, şi, eliberat de această povară, domnul Rotam privea liniştit şi împăcat cu el însuşi, ca un copil de care are grijă cineva mai puternic şi mai bun. Apucă ceşcuţa, fără să-i tremure mina, supravegheat ou atenţie şi grijă maternă de propria şi cumplita lui frică de moarte. Sorbea cu nesaţ ceşcuţa ele neseafe, şi în acele clipe se simţea nemuritor.

De cîte ori se întorcea acasă, doamna Rotaru aştepta ca soţul să-şi fi ţinut sumbra făgăduială. Se pregătise atît de minuţios în vederea acestei mari nenoroci ri — nu-i nici o plăcere să rămîii văduvă la bătrîneţe —, înot n-avea nici o îndoială că va descoperi în ea puterea de a o primi cu demnitate. In aşteptarea împlinirii acelei vechi promisiuni, soţia nu înregistra cu exactitate tristeţile şi amărăciunile din timpul zilei în toate consecinţele, nu le ducea ipîna la capăt, multe dintre ele le lua destul de uşor, iar multor supărări şi chiar jigniri dintre cele mai erele nu le acorda nici o atentie. Proceda în acest fel fiindcă ştia că, în eventualitatea în care soţul ei îşi va da sfîrşiitul, toate ofensele şi nemulţumirile vor trece pe planul al doilea. Moartea soţului ar fi făcut-o să-şi uite toate supărările şi, fire realistă, nu voia deci să sufere din pricina unor nemulţumiri al căror efect putea fi atît de uşor atenuat. De-abia după ce vedea că fusese din nou înşelată, tristeţile şi jignirile se întorceau împotriva ei. Soţul, care mai trăia încă, o ajuta pe doamna Rotaru să vadă mai adînc şi mai realist motivele pentru care doamna Oomănescu o invitase la nunta singurei ei fiice. Soţul, care mai trăia încă, îi amintea pînă şi faptul că stătuse la cinema în rrndurile din faţă şi nu văzuse mai nimica.

în orice caz, doamna Rotaru se gîndea cu plăcere la ceşcu- ţele cu neseafe pe care le va sorbi după ce soţul va trece în lumea drepţilor.

Cînd deschise uşa casei, în faţa ochilor i se înfăţişă un spectacol de neînţeles. în mintea doamnei Rotaru, cutiuţele de neseafe aveau o semnificaţie foarte limpede: ele urma să fie scoase din bufet numai după moartea soţului. Se gîndise cu atîta bucurie la zilele în care va putea să bea nescafc-ul adunat cu înverşunare şi chibzuinţă, *\nQ\X* însoţea cu destulă uşurinţă
acest eveniment reconfortant de trupul neînsufleţit al răposatului.

O ceaţă groasă îi întunecă mintea. Doamna Rotaru nu mai înţelegea nimic.

„Cine e atunci bărbatul care-şi soarbe tacticos ceşcuţa de nescafe? Dacă cutia de nesicafe e pe masă, înseamnă că el a murit. Atunci, cine istă la masă şi-mi bea cafeaua?"

Doamna Rotaru privea realitatea prin prisma egoismului ei înfricoşător. De aceea, tot ceea ce vedea era la fel de înfricoşător. Se părea că soţul se trezise din morţi numai ca sări facă ei în ciudă, să-i bea cutiuţele de nescafe.

Domnul Rotaru continua să-şi bea tacticos nescafe-uL. pe deplin convins că zdrobise moartea.

Cu o expresie de montare, Beldiman îi mai examina încă o dată faţa albă, ştearsă şi puhavă.

— întineriţi... întineriţi...

Doamna Cazacu nu mai era la vîrsta dînd putea să-şi permită riscul de a-şi da seama de ipocrizia unui compliment. Aişa că se îmlbujoră de satisfacţie.

— Da... dar sînt foarte deprimată — se grăbi doamna Cazacu să precizeze.

Ca de obicei, nu-şi duse însă suferinţa pînă la capăt. De altfel, nimic nu ducea ea pînă la capăt; totul se transforma în altceva; trăia într-o veşnică şi aprigă agitaţie. Bucuria de a vedea un prieten se transforma, pînă la urmă, în durerea de a vedea că liftul se stricase, durerea de a vedea că liftul se stricase — în bucuria de a fi primit un cadou neaşteptat şi aşa im ai dep arte.

— Vă pregătesc o cafea — spuse nefericita doamnă cu vocea ei ascuţită, care ascundea întotdeauna un viitor oftat. N-o să fie ,chiar aşa bună cum o faci dumneata... N-aţi mai fost de mult pe la noi. Nici nu ştiu cum o doriţi: mai amară, mai dulce... Fiecare persoană îşi are preferinţele ei...

— Nici prea amară, nici prea dulce.

—- iPotrivită — sintetiză doamna Cazacu.

Saloimeia căută c-o privire îndurerată cutia de cafea.

— E sus de tot... în ultimul raft... vreţi să mi-o daţi, domnu[5] Beldiman?

Beldiman se înălţă şi-i întinse cu graţie cutia de cafea.

—■■ Femeile de serviciu au devenit foarte obraznice. Se gîmidesic numai îa interesul lor. Am avut una foarte obraznică şi am dat-o afară. Eu am pe cap toată gospodăria. O să trebuiască să aşteptaţi puţin...

— Am o răbdare flaubertiană, doamnă Cazacu...

— Aş vrea să miai ies şi eu seara într-un local... De la o vreme, nu prea ieşim în oraş, stăm mai mult în casă.

— La Capşa ,se mănâncă foarte bine.

— Nu e vorba de mine are — îşi continuă Salomeia ron- ţăiala suferinţei. Omul are nevoie şi de puţină destindere. Te mai duci într-un local, mai asculţi o muzică...

— Sîmt câteva şlagăre interesante... A pătruns şi la noi stilul strigat — încercă Beldiman să culturalizeze discuţia.

în timp ce turna cafeaua în .cești, doamna Cazacu îşi aduse aminte de un lucru care-i înfrumuseţase viaţa.

— Am şi .ceva cu care pot să mă laud. Avem vecini foarte inteligenţi. Toţi vecinii ide la etajul nostru islîmt liniştiţi.

Beldiman cercetă cu luare-iaminte fruntea Salomeii, între- bîn|du-ise cu îngrijorare cam pe unde ar putea pătrunde vreun giînd în capul ei. „Nu văd nici o posibilitate[c<] — se resemnă Beldiman.

— Aş avea o rugăminte la dumneavoastră — îşi luă Beldiman inima-n dinţi.

— Vă rog, cu cea mai mare plăcere! îl îndemnă doamna Cazacu.

— Delicată — îi atrase Beldiman atenţia.

— Dacă pot să vă servesc cu ceva... cu cea mai mare plăcere... Natural, în limita posibilului...

— Dragă Salomeia, trec prinltr-o împrejurare grea.

— Nici eu nu stau pe roze. De cîte ori cineva îi mărturisea vreun necaz, doamna Cazacu îşi aducea aminte, în mod automat, de propriile ei suferinţe. Soţul meu e un soţ bun, dar lipseşte prea mult de acasă. Nici cu sunătorii nu stăm admirabil...

— Sîntaţi drăguţă -să-mi mai turnaţi puţină cafea?

Domnul Beldiman sorbi cîteva picături de cafea şi căpătă curaj:

— Dragă Salomeia, am neplăceri la serviciu...

— Soţul meu e apreciat la serviciu... învaţă şi limba rusă. Limba rusă e în vogă acuma...

— Eu nu-s apreciat — preciza Beldiman, puţin iritat. Nici domnul Cazacu nu mă mai apreciază...

— Trebuie să fie vreo intrigă — răspunse Saiomeia cu liniştea omului care intuise imediat cum stau lucrurile. Oamenii sînt foarte răi.

— Aveţi dreptate, doamnă — hotărî Beldiman să abandoneze discuţia.

iCîiid îl văzu intrând cu pantofii în casă, doamna Cazacu clătină cu tristeţe din cap. Nu mai avea putere să ţipe ca în primii ani ai căsniciei. Oboseala femeii făcea ca suferinţa ei să pară şi mai crînoenă.

— De cîte ori te-am rugat ? îi aminti Saiomeia cu o tristeţe binevoitoare. Atîta ţi-am cerut şi eu într-o existenţă de om: să nu intri cu pantofii în casă. Nu vezi că sînt bătrînă? De ce nu vrei să mă ajuţi, Nicule ?

— Am uitat — mormăi Cazacu, scoţîndu-şi ruşinat pantofii şi căutîndu-şi papucii cu o privire speriată.

Saiomeia îl cercetă cu aceeaşi suferinţă resemnată.

—* Eu de ce nu uit, Nicule, să am grijă de tine ? Eu de ce sînt dispusă şi la sacrificiu?

Lui Cazacu îi era aproape teamă să se mişte şi să intre în casă. II scoase din încurcătură tot dispreţul femeii.

— Acu, ce stai acolo? Măcar intră în casă, că tot eu am să Scutur covoarele, nu tu...

împins de durerea şi dispreţul Salomeii, Cazacu se pomeni în mijlocul camerei.

— Ai ceva de miîncare? îndrăzni Cazacu.

De data aceasta îl salvase capacitatea doamnei Cazacu de a se simţi oricînd jignită şi desconsiderată. Vrînd să sufere în tăcere, Saiomeia se refugie în bucătărie; cînd lacrimile îi secară, se apucă aproape în mod mecanic să pregătească masa. De fapt, şi aranjamentul mesei era o ironie a Salomeii la adresa neînţelegătorului ei soţ. „El se poartă ca un barbar, şi eu îi dau ele mînoare.“

Doamna Cazacu avea grijă să însoţească fiecare fel de mîn- care pe care-1 servea de-o scurtă şi convingătoare descriere a sacrificiilor îndurate.

— Hai şi mănîncă! îl anunţa doamna Cazacu. Hai repede, că se răceşte! Pentru supa asta m-am trezit la cinci dimineaţa.

în loc să întrebe ce fel de mîneare urmează, Gazacu, vrînd să simplifice, trecea direct la sacrificiul care l-a făcut posibil.

— Dar friptura aia, pentru care ai căpătat un brînci pe scări, s-a încălzit?

Desertul se dovedi şi mai greu de suportat.

— ŢLam făcut plăcintă de caise, cum îi plăcea răposatei mele mame. Mi-am adus aminte de ea... Cîte zece mînca la o masă.

— Şi ce sînt eu vinovat ? Du-te la cimitir şi pune-i o floare pe mormînt... se supără Cazacu, şi-i întinse înapoi farfuria cu plăcintă.

Tăie o bucată de prăjitură şi o mestecă gînditoare.

— De ce nu mănînci ? E delicioasă ! Am pus multă smîntînă... Am mers prin ploaie ca să cumpăr smîntînă, şi tu nu vrei să mănînci !

— Nu!

— Oare va să zică, m-am sacrificat degeaba?

— Da — admise Cazacu.

Incidentul cu plăcintele, printr-o ciudată asociaţie de idei, o făcu să^şi aducă aminte de vizita lui Beldiman.

—[1] Eu nu ştiu să gătesc, e vina mea e-am rămas la cratiţă, ca să-ţi fiu servitoare... dar tu eşti un om rău. De ce persecuţi oameni cinstiţi şi inteligenţi?

— De unde ştii tu ce e un om cinstit? se amuză sincer Cazacu. Nu persecut pe nimeni...

— Eu sînt soţia taişi am dreptul ,să te întreb. Nu sînt numai un animal de tras la jug, sînt şi eu o fiinţă... Adică tu crezi că eu isînt o fiinţă care nu judecă ?

Cazacu trânti uşa şi fugi din bucătărie. „E îngrozitor, G îngrozitor! Rar mi-a fost dat să văd o femeie mai stupidă şi mai lipsită de haz ! Dracu m-a pus să mă-nisor cu ea ! Nici copii n-a vrut să-mi faică. Zicea că ea nu vrea. să-şi strice silueta. Care siluetă? Niciodată n-a avut aşa ceva. E ceva de speriat, îmi macină nervii, nici nu pot să mă gîndesc la ea. Cum am putut trăi douăzeci de ani de zile cu nenorocita asta stupidă, egoistă ,şi slăbănoagă? La nimic nu poate fi folosită! Oricum ai lua-o, n-ai ce face cu ea. Măcar de-ar fi vulgară. Dar nici vulgară nu e. Nu e nimica. O, dacă ar fi măcar vulgară!“

Salomeia nu intuia de loc legile aspre ale vieţii, şi atunci Cazacu se simţea silit să inventeze o altă viaţă, o viaţă anume făcută pentru doamna Cazacu? Q viaţă stupidă şi falsă.

din care să ciugulească şi ea cîte ceva din icînld în cînd. „Ia... ia şi ciuguleşte şi tu puţin."

După cîteva clipe, Salomeia îşi făcu, furioasă şi tragică, apariţia. C'azacu, palid şi tras la faţă, se dădu puţin înapoi, înfricoşat.

— Ce vrei, omule, ce vrei?

— N-ai curajul unei discuţii. Cînd nunţi convine ceva, te retragi... Asta e obiceiul tău. Beldiman e un om /corect.

— De unde ştii tu ce e un om corect?

— Dar ice, eu nu cunosc oamenii ? Mă pricep la oameni mai bine decât tine.

— Beldiman e un idiot ! strigă Cazacu. Asta e Beldiman...

iFără nici un motiv, Saloimeia izbucni în rîs.

— Eşti foarte surmenat în ultimul tiimjp... Bine — admise doamna Cazacu. N-am ,să-ţi mai spun nimic. Am să vorbesc cu cîinii...

— Eşti insuportabilă... De unde dracu ai mai apărut şi tu?

— Vrei să divorţezi de mine?

— Nu — o linişti Cazacu. Sînt prea bătrîn... pentru aşa ceva.

— Asta înseamnă convenţionalism ! descoperi brusc doamna Cazacu. Făţărnicie ! Ce să ne amărîm în continuare unul pe celălalt ?

— Sigur că da — /aprobă Cazacu. O să ne amărîm în continuare.

— Nu e cinstit cum procedezi tu. Dacă nu mă iubeşti, trebuie să mă laşi. Aşa e normal.

— Ei, eu nu mai sînt capabil de gesturi mari. Nu mai am putere.

—- Eu nu sînt laşă ca tine. Poate că nu admit eu. La asta ţe-ai gîndit ?

r— Şi unde te duci ?

în lume — :se avântă doamna Cazacu.

— Bine... admise Cazacu.

— Dar tu, tu ce-o să faci ? se înduioşă Salomeia. Cum o să te descurci tu ifără mine ?

„Asta e problema — zîimbi Cazacu ide inconştienţa femeii. Cum o isă imă descurc eu fără ea... Trebuie is-o mint — hotărî Cazacu. Altă isoluţie omenească nu există. „După ce mi-a amărît viaţa, vrea isă mai fiu şi sincer ~ se întunecă Cazacu, După ce-o

n

rabd din milă, mai sînt şi laş, şi mincinos. Vrea is-o iubesc cu adevărat, asta e prea din icale-afară."

— Sînt foarte obosit, iartă-;mă ică din cînd în icînid am şi eu nişte ieşiri. Totuşi, te iubesc — şi Cazacu încercă isă zîm- bească.

Doamna Cazacu îl -crezu. Şi nu numai căd icrezu, dar se hotărî să-şi şi impună, cu sumbră promptitudine, privilegiile de femeie oare se ştie iubită.

— Atunci, idacă mă iubeşti, să nu mai intri în leasă eu pantofii, isă ite dese alţi în antreu...

— îţi jur ! o asigură Cazacu.

— Eşti uin om ifoarte rău ! continuă doamna Cazacu să-şi impună prerogativele de femeie iubită. O să-l nenoroceşti pe Beldiman... Şi-l icunoşti de aproape douăzeci de ani...

— îl cunosc ide mult, ,şi loe-i 'cu asta ?

— îl icunoşti ide mult! Dar tu n-ai isuflet, eşti un egoist !

— Nu ! ţipă Cazacu. Eu n-am suflet ! Voi aveţi suflet!

— Vai, dragă, de ce ţipi aşa ? Nu imă mai iubeşti !

— Te iubesc ! ţipă isteric Cazacu, în conştiinţa căruia repulsia pe oare o simţea faţă de ne v astă-sa şi convingerea că n-are dreptul să părăsească o femeie ibătrînă şi singură ise contopiseră pe ideplin. Te iubesc ifoarte mult! iciontinuă Cazacu să strige şi să gesticuleze.

— Minţi, dragul meu, minţi ! strigă doamna Cazacu. Dacă mă iubeşti, de ce nuni ajuţi pe domnu Beldiman ?

— Du-rte ! 'suspină Cazacu, şi-o împinse uşor la o parte. Eşti stupidă. Nici măcar egoistă nu eşti ! Nu eşti nimic.

Dar doamna Cazacu nu înregistră repulsia pe oare i-o arătase (bărbatul, oi primejdia oare se anunţa.

— lartă-mă, -dragule, iartă-mă. Nu ite rniai supăra ipe mine ! Crezi oă seu nu-mi dau seama, nu văd oît suferi tu ? Oe-s eu de vină dacă rn-am născut aşa ? N-am isă te mai isupăr. Ştiu oă sînt proastă, ştiu ică nu fac nimica...

— Te iubesc, 'te iubesc ! continuă să ţipe Cazacu, cuprins de un acces ide isterie. Te iubesc, înţelege asta şi lasă-mă dracului în pace !

ILUZIA

Bărbaţii ou care domnul Bogdăneanu ,se întâlnea seară de seară prin (cafenele nu erau propriu-zis prieteni — adevăraţii prieteni ai domnului Bogdăneanu muriseră ide (multă vreme, iar cei icare nu muriseră plecaseră în (Străinătate :sau erau grav bolnavi şi aşteptau să moară în oîteva zile. întâlnise noile isale cunoştinţe prin cafenele, aduse pesemne aici de aceleaşi neveste cicălitoare şi aceleaşi odrasle isterice. După o (scurtă perioadă de singurătate, idoimnul Bogdăneanu fusese invitat la masa lor. El primise cu recunoştinţă, şi după aceea devenise ceea ice se numeşte un „obişnuit de-al casei".

Serile domnului Bogdăneanu şi ale noilor lui cunoştinţe aveau un caraeter foarte «tineresc, deşi cei mai mulţi dintre ei trecuseră de vîrsta de şaptezeci şi cinci ide ani. Ei alcătuiau grupul cel mai zgomotos din cafenea. De multe ori, clienţii mai liniştiţi se arătau supăraţi de atâtea râsete şi zgomote şi aruncau spre masa lor priviri pline de indignare. Ei însă nu se sinchiseau ide loc de aceste priviri demne şi răutăcioase şi-şi vedeau mai dqparte de petrecerile lor.

Bătrânii din grupul domnului Bogdăneanu dădeau impresia, prin întreaga lor atitudine, prin felul voios şi totuşi puţin ruşinat în care deschideau uşa cafenelei, prin aerul ştrengăresc şi complice prin care cereau ospătarului băutura preferată, prin gălăgioasa veselie pe care-o manifestau de cîte ori >se întâlneau, prin ghionturile prieteneşti date unul altuia, că în ziua aceea se ţinuseră numai de şotii şi ide nebunii. îşi spuneau unul altuia pe numele copilăriei — „Ce mai e nou, Dorel ?", „LJite-1 pe
Gicuşor, s-a îngrăşat"... şi era un spectacol ciudat să vezi cum oameni slabi şi (prăpădiţi, bolnavi şi bătrîni răspundeau la aceste nume copilăreşti.

Discutau despre tot felul de lucruri — îşi mai aduceau aminte de un dicton latin plin iele înţelepciune sau de prezenţa de spirit a nu ştiu cărui prim-ministru englez, dar cel mai mult discutau despre femei. Iubeau 'femeile, adorau femeile, erau gata să facă orice pentru ele.

Din pricina bătrîneţii, domnul Bogdăneanu (începuse (să stea prost cu memoria, atît de prost încîit uita şi cuvinte dintre cele mai obişnuite, printre care *şi* cuvinte indispensabile într-o discuţie despre femei. în ici uda acestui greu inconvenient, domnul Bogdăneanu nu ise recunoştea învins, participa cu voioşie la aceste discuţii tinereşti. Orgoliul de bărbat încă în putere se dovedise mai puternic decît dezastrele bătrîneţii.

Bineînţeles, în acele discuţii domnul Bogdăneanu aducea un punct de vedere foarte propriu. Detesta din adâncul sufletului discuţiile filozofice despre dragoste îşi despre femei, socotea că este o adevărată barbarie să abstractizezi o temă atît de vie şi de plăcută. îi venea isă adoarmă de plictiseală icînd auzea veşnicele întrebări despre cinstea sau necinstea femeilor. Domnul Bogdăneanu vedea în (dragoste numai o sursă de plăceri şi desfătări. Resemnarea şi înţelegerea filozofică

aduceau a bătrîneţe, ceea ce (îi (displăcea profund, în timp ce atitudinea poznaşă şi neruşinată (semăna atît de mult cu necruţarea şi uşurinţa tinereţii. De multe ori, (domnul Bogdăneanu întrerupea amintiri foarte gingaşe sau consideraţii foarte poetice pri-n- tr-o observaţie răutăcioasă la adresa femeilor (sau prin otova cuvinte mai piperate.

într-o zi, domnul Bogdăneanu se plictisise atît de amarnic de nesfârşitele discuţii romanţioase, incit simţise nevoia să le sfîşie prin ceva foarte dur şi foarte picant.

— Măi băieţi... Ce-ţi veni şi ţie, măi Costele ? Lăsaţi, măi, chestiile astea... Femeia nu trebuie să fie nici deşteaptă, nici gingaşă... Femeia trebuie 'să aibă...

Domnul Bogdăneanu uitase însă cuvîntul cel mai hotărîtor şi, oriaît îşi chinuia memoria, mu izbutea să şi-l reamintească. Toţi ceilalţi prieteni îl priveau (nedumeriţi. Domnul Bogdăneanu simţea cum îl apucă frigurile. Lucru foarte curios era că adjectivul cuvîntului pe care voia să-l rostească şi-l amintea foarte bine, 'dar cuvîntul, cuvîntul propriu-zis, pe acesta-! uitase. Păstrase, ce e drept, amintiri vagi în legătură cu acel cuvînt. Ştia că e un fcuvîmt (foarte important. îşi aducea aminte ca prin vis că la auzul acestui cuvînt cele mai multe femei roşesc şi chiar unii bărbaţi mai delicaţi. Mai ştia de asemeni că se foloseşte în mai toate anecdotele. Mai ştia că, în ceea ce priveşte aprecierea formelor femeieşti, acel cuvînt revine încontinuu, ca un laitmotiv. Domnul Bogdăneanu presimţea chiar şi o anume legătură, confuză şi nelămurită, care exista între acel cuvînt dur îşi noţiunea de demnitate personală. După cum se vede, intr-o formă indirectă, cunoştea destule lucruri. Cu toate eforturile însă, cuvântul propriu-zis nu reuşise isă şi-l reamintească. Adjectivul legat ide acel cuvînt blestemat şi-l amintea exact şi, în speranţa că de data aceasta prietenii or să pună ide la ei cuvântul decisiv, domnul Bogdăneanu repetă încă o dată fraza aceea piperată.

— Măi băieţi, femeia trebuie să aibă... şi mai departe, în locul cuvântului decisiv, domnul Bogdăneanu bîigui ceva şi apoi adaose repede şi tare, ou o (sclipire jucăuşă în ochi: mare...

— Ge isă aibă mare, domnule Bogdăneanu ?

Domnul Bogdăneanu se prefăcu că n-aude. îşi gusta în linişte satisfacţia de a fi curmat o discuţie atît ide plictisitoare. Netulburat, continuă să privească adunarea cu aceeaşi sclipire jucăuşă.

— Ei, faceţi pe copilaşii acuma.

— Adică, să aibă c... mare ? La c... ite refereai ?

—* Dar la ice dracu voiai să mă refer ? admise supărat domnul Bogdăneanu, îngrozit în adîncul sufletului la ideea că uitase un asemenea cuvînt important. „M-am ramolit complet, şi mai fac pe zvăpăiatul.[C£]

După această groaznică şi penibilă întâmplare, domnul Bogdăneanu începu să recunoască, deschis şi total, realitatea crudă care-i spunea că îmbătrânise. Nu-işi mai ascundea 'vârsta, nu mai făcea pe

tinerelul nebunatic, nu se mai uita focos după orice femeie care intra în cafenea, nu mai arunca cu dezinvoltură cuvinte deocheate. Cu preţul acelei scene îngrozitoare care-l făcuse ridicol în faţa prietenilor, domnul Bogdăneanu pricepuse că legile vieţii trebuie respectate chiar şi atunci cînd ele îţi islînt potrivnice. „M-^am ramolit. Asta-i situaţia... Trebuie să mă resemnez/[4]

'Ceilalţi prieteni ai domnului Bogdăneanu nu voiau însă să se comporte după legile vieţii, se cramponaseră cu înverşu

nare de o mincinoasă îşi {înşelătoare tinereţe. Descoperiseră în ultimul timp o iplăcere cu desăvîrşire inofensivă şi, 'tocmai de aceea, mai ridicolă îşi mai tristă. îşi {procurau, prin felurite comibinaţii, reviste ilustrate străine îşi, cu o {bucurie copilărească şi o palidă sclipire de excitaţie erotică, decupau din pagini trupuri ide .femei tinere, frumoase, celebre şi ispititoare. Revistele de acest gen (publicau încontinuu, icu frenezie şi disperare, număr de număr şi aproape în fiecare pagină, (fotografii de femei frumoase, 'surîzînd ademenitor, în poziţii ispititoare.

Decupînd fotografiile şi examinîndu-le după aceea cu luare-aminte, cîntărindu-le îndelung icu o privire vicleană de cunoscători, 'cunoştinţele domnului Bogdăneanu căpătau o senzaţie de mişcare şi aventură, convingerea că ţin pasul cu viaţa cea clocotitoare. Nici unul nu iubise măcar în tinereţe o femeie sau alta, doar le plătiseră isă itrăiasică ou ei ; de aceea, spectacolul magnific ;şi aţîţător al atîtor femei care le işedeau parcă la dispoziţie şi îi aşteiptau plinuţe îşi doicile îi ducea cu gîridul la glorioasele timpuri de odinioară cîind puteau să cumpere orice bust mai atrăgător. în acele clipe, mai mult ca oricînld, îşi aminteau cu duioşie de capitalism. „E mai bine în capitalism... Acolo, un bărbat de Optzeci de ani trăieşte şi cu o fetişcană de icinjcisprezece ani, dacă are bani. Cîte cazuri de astea nu s-au mai văzut... Diferenţa de viîrstă dispare../' Deveneau chiar şi puţin mai sinceri cu ei înişişi şi cu puterile lor bărbăteşti, numai ca astfel dragostea pentru capitalism să apară mai dezinteresată, dar şi mai puternică în acelaşi timp. „Nu să trăiască cu tine, un boşorog, dar cel puţin să aibă (grijă de tine, 'să vezi în pat un trup tînăr şi sănătos... Tot e ceva decît :să dormi cu o istrigoaică (bătrînă care-şi aruncă seara dantura în pahar..." Apoi, încetul cu încetul, îşi aduceau aminte îşi de isoicialism, şi în această perspectivă se gîndeau şi la soarta fetei de cincisprezece ani. „Noi, bătiiînii, n-o ducem mult... Noi murim, şi p-ormă fata se mărită cu cine-i (place."

Acum însă nu mai aveau cum 'să cumpere femei, ise mulţumeau să decupeze poze de femei frumoase din revistele ilustrate, dar făceau această 'operaţie într-un fel anume : înainte de a îmcejpe să taie, fluturau nărăvaşi foarfecia în aer, ca pe-o sabie; aveau aerul unor isultani care, cu (spada în mină, îşi îmbogăţesc mereu haremurile.

§î

Cunoştinţele domnului Bogdăneanu se întîlneau seară de seara şi discutau cu aprindere despre ultimele fotografii de femei frumoase decupate din revistele străine. Domnul Bogdăneanu nu tăia din reviste trupuri de femei 'tinere, nici nu se amesteca în aceste discuţii; îşi sorbea liniştit şi rezervat citronada, era un om ibătrîn şi voia 'să arate ca un om bătrîn.

— Ia spune, tu ce-ai mai decupat ?

Cunoştinţele domnului Bogdăneanu dădeau acestui astmatic şi blajin cuvint un sens foarte erotic, aproape obscen. Când aduceau vorba de fotografiile decupate se înroşeau de plăcere, de parcă .se şi culcaseră

cu femeile ale căror poze le decupaseră cu mîinile tremurînde.

— Am decupat o suedeză... O blondă grozavă. Ce coapse, ce ibust... o nebunie !

iGînd se folosise pentru prima oară cuvîntul „decupat" în sensul ide posesiune fizică, acută şi pătimaşă, cunoştinţele domnului Boigdăneanu pufniseră în ras ca de-o iglumă foarte izbutită. „A decupat o suedeză ; grozavă chestie !“

Ou trecerea timpului însă, cuvîntul acela bătut de soartă îşi pierduse sensul lui peiorativ, inofensiv; căpătase deva misterios şi fascinant, şi pînă la urmă devenise sinonim cu expresia cea adevărată. Pe cît de repede creslcuse în ochii bătrînilor cuvîntul „decupat", care se încărca încontinuu de senzaţii tari şi excitante, pe atît de mult scăzuse expresia obişnuită. Expresia mai crudă „a te culca cu o femeie" isau altele, şi mai directe, iii se păreau din eale-afară de cuminţi, de ipocrite şi de copilăreşti. Lovit nemilos zi de zi de autoritatea mereu eresicîmdă a cuvântului „decupat", după o scurtă perioadă de dizgraţie, celălalt cuviînt, cuvîntul adevărat, dispăruse aproape cu desăvîrşire din memoria bătrînilor.

Mistificarea devenise astfel realitate, iar realitatea — o glumă ide prost gust, inoportună şi obscenă. Decupatul ajunsese în culmea gloriei.

— Nu-mi place isă decupez brunete. Am încercat de cî- teva ori, dar foarfecă m-a refuzat. Nu tăia de loc în ziua aia... Avea ceva vulgar...

— Da. Aşa e. Deşi toţi se dau în vînt după brunete. Şi eu am păţit-o cu o brunetă. N-o iubeam, nu trebuia s-o decupez. Dar, în sfârşit... am decuipat-o, dar oînid m-am uitat m^i bine, iacă, nu mi-a mai plăcut.

— Tu eşti şi foarte capricios.

— Da, şi nu prea. Dar sînt foarte bun. Eu am grijă de poze şi după ce le decupez. Alţii le aruncă cine ştie unde, eu le păstrez pe toate.

— Mie mi-e mai greu să le ascund. Cu o franţuzoaică mi s-a întîmplat iceva neplăcut. Am avut un incident. O decupasem dintr-o revistă progresistă. îmi pierdusem orice speranţă iso mai îmtîlnesc — era o revistă foarte sobră —, oînd, la sfîrşitul unui articol politic, .tocmai icînd mă aşteptam mai puţin, apare franţuzoaica. Splendidă femeie! Am decupat-o, şi după ce am mai privit-o de icîteva ori am ascunso într-un dulăpior, nu ştiu ce mă enervase la ea în momentul ala. Ne- vastă-mea a umblat pe-acolo, căuta ceva în dulăpior, şi dă cu odhii de franţuzoaică.

— A ,făcut scandal...

— Doamne, ce-a mai ţipat! „Ce caută curva asta în casa mea ? Voiai să fiu şi eu femeie de stradă, ca să-ţi plac ?“ A rupit-o bucăţică cu bucăţică faţă de mine şi a aruncat-o afară în plină iarnă. Ştii cum sînt fotografiate femeile în reviste ? Aproape goale. Păcat de franţuzoaică ! îmi .plăcea foarte mult. Avea ceva deosebit. Nu era numai frumoasă, părea şi foarte inteligentă.

Celălalt bătrîn asculta cu amestec de groază şi durere (Spovedania prietenului. Socotea purtarea soţiei acestuia din cale- afară de iscandaloasă. De altfel, el, ca şi toţi ceilalţi, căpătase în ultima vreme o părere detestabilă despre femeile vii, în carne şi oase. Nici nu le mai socoteau femei în adevăratul sens al cuvântului. Le descopereau mereu alte defecte : bătrîne, urîite, pisăloage, false, lipsite de temperament, acrite de greutăţile vieţii, obosite, capricioase şi mai ales false, îngrozitor de false. Femeile din revistele străine, da, acelea erau femei pline de viaţă, jucăuşe, sprinţare, femei din cap pînă-n picioare. Tot timpul surîdeau, tot timpul umblau aproape goale, tot timpul erau dispuse să facă dragoste. Niciodată nu deschideau gura să-şi dea cu părerea, nu le atrăgea atenţia că n-au plătit lumina, nu le făceau scandal cînd se culcau cu femeia de serviciu. Fotografiile nu făceau mofturi, nu arătau niciodată o falsă şi mincinoasă pudoare. Femeile din revistele ilustrate nu se ruşinau dacă te uitai la goliciunea lor, nu-ţi dădeau peste degete cînd le ciupeai de sîni, nu-şi întorceau spatele indignate în faţa unei propuneri directe. înţelegînd care

6 adevărata lor misiune pe acest pamîmt, femeile din fotogrâ- fiiile decupate se lăsau eu uşurinţa iscodite, admirate, idorite.

Desigur, femeile din fotografii arătau foarte bine, dar adevărul era că şi ei se purtaseră cu ele admirabil, cu multă bărbăţie îşi gingăşie.

— Tu ai o foarfecă ibună ?

— La început n-am avut — alea de tăiat unghii nu sînt potrivite —, dar mi-am făcut rost de o foarfecă foarte bună. Nici nu ştii ce uşor taie, alunecă parcă.

— Foarfecă e desigur factorul principal, dar nu e totul. Trupul femeii e foarte gingaş. Trebuie să ştii să decupezi.

— Acuma ştiu. La început îmi cădea foarfecă din miînă. Cîte neghiobii n-am mai făcut...

— Dacă nu ştii să decupezi, totul se duce de rîipă, necăjeşti degeaba trupul femeii. Ciînd ţinem foarfecă în miînă, trebuie isă ne glîmdim numai la fotografia pe care vrem .s-o decupăm ; dacă ne gândim şi la alte fotografii, Dumnezeu ine pedepseşte. Trupul femeii are rotunjimi, şi dacă nu tai fotografia cu atenţie, frumuseţea femeii se veştejeşte...

— Se cere foarte multă atenţie.

— Atenţia e şi ea un sentiment omenesc, mai puternic decît dragostea... Un om adevărat e întotdeauna foarte atent...

— Eu cînd iau foarfecă în mâini mă isimt cu adevărat bărbat. Nu sînt numai excitat — asta n-ar fi mare lucru —, sînt şi foarte generos. Răsfoiesc revistele ilustrate pagină cu pagină ; atîtea femei aşteaptă să fie decupate, să iasă în lume, isă-^şi trăiască viaţa... Soarta femeii depinde de felul în care tu ştii s-o decupezi. Femeia nici nu există atîta timp oît n-ai decupat-o. Trupul femeii nu există decît în raport cu foarfecă. Nici bust, nici sini, nici mijloc, nici păr, nici un fel de rotunjimi. Trebuie să venim noi, să le decupăm cu atenţie, pentru ca formele lor să iasă în evidenţă. Altfel, zac şi imucegăiese în pagini, lingă reclame şi reţete de bucătărie.

— Nici nu ştii cită dreptate ai !

— M-am gândit la toate astea. Am făcut şi greşeli.

— Trebuie să ne ferim de greşeli. Dacă o decupezi prost, femeia rărnîne pînă la sfârşitul vieţii cu un gust amar. Dacă o să aibă din cauza neîndemiînării tale un şold prea îngust, o să te blesteme, o să te facă de rîs în faţa femeilor.

— Da... recunoscu îngîndurat celălalt prieten. Dar câteodată foarfecă .se strică, nu mai taie cum trebuie. Apoi, ne tremură ,şi mîinile. Sîntem bătrâni.

—* O dată, din greşeală, am decupat prost o fotografie. N-am făcut-o din răutate.

— Te plictiseşti ide atâtea femei.

— Orice lucru are avantajele îşi dezavantajele lui. Aşa mi se întâmplă îşi mie cînd stau toată ziua cu foarfecă în mînă.

— Nu, dimpotrivă, eram într-o stare de surescitare. Voiam să decupez o blondă splendidă, fată de la ţară, voinică, crâncen de sănătoasă. Am vrut să-i scot sînii în relief — avea sîni mari, bogaţi, foarte frumoşi. Eram prea concentrat, şi foarfecă mi-a alunecat.

—* Nu ştii să decupezi, iartă-mă că ţi-o spun. N-ai destulă atenţie. De câte ori văd pe stradă o femeie urâtă, am senzaţia că tu ai decupat-o. O să umpli lumea cu femei ciopârţite, fără un sîn, icu picioare strîimbe, chele, sau dracu mai ştie cum. Pe blondă ai nenorocit-o.

— Intr-un fel, da.

— Eu sînt prea sentimental. Eu le decupez frumos, am grijă să le păstrez formele, şi pe urmă ele mă părăsesc. Alea pe care le decupez prost, de ţi se face groază icînd le vezi, alea nu mă părăsesc. De acum înainte am să le ciopârţesc pe toate, am să le tai strâmb, am să le fac cocoşate, cel puţin să le ştiu lângă mine.

—• Dă4e dracului, sînt destule muieri.

— Asta aşa e. Nici astea din poze nu sînt mai bune. Gîte n-am citit despre ele, de dîte drăcovenii nu se ţin... Orgii pe Marea Mediterană. Dacă nu le decupezi tu, le decupează altul.

— Bineînţeles ! Că doar n-or să stea nedecupate toată viaţa. Trebuie să ile iertăm. Noi sîntem bătrâni, ele sînt tinere, şi nici bani n-avem. Nu putem să le cumpărăm. Ce putem să le dăm noi ? Gută ? Reumatisme ?

— Da, dar şi decupatul e ceva.

—* De ce expresia asta „e oeva“ ? E chiar foarte mult. E în toată chestia asta o înţelepciune. Aşa, lavem mai multe. Le avem pe toate. în carne şi oase am fi avut maximum... una. Pe cînd aşa, noi decupăm toate femeile frumoase din lume, Sîntem stăpânii lor, Le putem distruge, le putem ciopârţi,

m

— E foarte bine că le putem şi ciopîrţi. Asta mai baga groaza în ele. Femeile trebuie să ştie de frică.

— Noi avem foarfecă. Noi sîntem stăpînii.

— Ai dreptate. Dar cîteodată uit că sînt stăpînul •tuturor femeilor din lume... Mă duc pe la doctor, mă iau cu alte griji şi uit.

— Aşa ceva nu se uită. Nu zic că eu uit de bătrâneţe. Nu mai am mult de trăit. înainte de a muri o să decupez prost, cu mîna tremurîndă, toate fotografiile, şi toate femeile or să iasă ciopîrţite, urîte, gheboase, pipernicite... Ce-mi pasă mie cum or să arate femeile după ce-am să mor eu ?

— Grozavă idee ! După ce-o să murim noi, o să moară şi noţiunea de frumos. Aşa, se moare mai uşor. Vom lăsa în urma noastră milioane şi milioane de femei slute. Ei, voi ăştia, bărbaţii vii, vreţi să faceţi dragoste ? Iubiţi femei slute ! Trăiască foarfecă !

— E cea mai mare invenţie. E foarte bună pentru noi bă- trînii. îţi cere eforturi puţine *şi* poţi să razi totul de pe suprafaţa pămîntului. Putem să distrugem şi noi, ăştia bătrînii.

La masa cunoştinţelor 'domnului Bogdăneanu, într-o bună zi, ;se aşează un alt bărbat, foarte departe de a mai fi om tânăr, dar nu chiar atît de bătrîn ca toţi ceilalţi. Părea o fire veselă şi deschisă ; de cum îi cunoscuse şi-i tutuise şi-i bătuse prieteneşte pe uimăr îşi, ceea ce-i impresionase pe toţi, se arătase dispus să plătească el întreaga consumaţie. Explicase de la bun început cauza veseliei şi a uşoarei lui oboseli.

— Am făcut-o lată astă-noapte. M-am culcat cu o femeie dată dracului. Cam trecută ea, dar im-a istovit.

Ceilalţi bărbaţi, cu excepţia domnului Bogdăneanu, pufniră în rîs auzind mărturisirea noului-venit. Apoi, ca să nu-1 jignească — era şi plata consumaţiei la mijloc —, zîmbeau uşor pe ascuns, îşi făceau unul altuia cu ochiul. Noul-venit căuta privirea domnului Bogdăneanu ; acesta, ruşinat, i-o ocolea. Pînă la urmă, cunoştinţele domnului Bogdăneanu se dădură în întregime de gol ; nu mai puteau să-şi ascundă Tisul.

— Cum adică te-ai culcat cu o femeie ? şi iar izbucneau în rîs, ca de ceva din cale-afară de absurd.

— Asta se face cu femeile,,, răspunse cu demnitate noul* venit.

— Vrei sâ spui ,că ai decupat o femeie ? De ce nu vorbești ca un om în toată firea ? Numai ramoliții zic că s-au culcat cu o femeie. Un bărbat în toată firea spune că a decupat o femeie.

Îngrozit, bărbatul se ridică în picioare. Aruncă pe masă o hîrtie de o sută de lei.

—* Au înmebuTuit ! suspină noul-venit.

— Au înnebunit ! admise domnul Bogdăneanu.

>Coman nu ajunsese numai la o bună stare materială, ci îşi la un anume stadiu de dezvoltare spirituală, când omului i-e greu să trăiască idacă nu se dăruie cu generozitate, dacă nu-şi cheltuieşte energia isulfletJealscă. Se simţea atît de mulţumit, încîit socotea ică o asemenea fericire e prea mare pentru un singur om îşi voia s-o împartă cu cineva. Cu alte cuvinte, îi mergea bine.

In ciuda acestor stări de lucruri, ideea de a se căsători nu fusese a lui. Această idee i-o dăduseră, oricît ar părea de neînţeles, mobilele grele şi fastuoase cumpărate în ultima vreme, sau, mai exact, praful care se aşternuse peste ele. „Nu mai merge aşa... Trebuie o mînă de femeie." Oricît de mult se obişnuise cu burlăcia, înţelese că dreptatea se găsea de partea prafului care se aşternuse peste mobile.

între mobila pe care şeful cabinetului tehnic şi-o cumpărase timp de ani de zile şi apropiata lui căsnicie exista o strînsă legătură. Cînd se gîndea la căsătorie, se gîndea de fapt la mobila deja cumpărată. Atît de adîneă şi de sinceră era această contopire, încît, imaginîndu-şi viitoarea soţie, ea i se înfăţişa ca o prelungire indispensabilă şi suavă a fotoliilor, scaunelor şi meselor. Coman nici nu-şi imagina viitoarea soţie altfel decît mutând un scaun dintr-o parte în alta a camerei sau ştergînd, plină de graţie şi energie, praful care se aşternuse deasupra mobilelor.

Mobila, fleacurile scumpe din glorioasele şi trecutele veacuri franceze şi italiene născură necesitatea .uinei fiinţe omeneşti care să le îngrijească cu devotament. Coman îşi crease astfel singur femeia de care avea nevoie. Cumpărînd azi un fotoliu din secolul cincisprezece, mîine un bibelou de fildeş sau o măsuţă florentină, Corn an modela în acelaşi timp sufletul şi trupul viitoarei neveste. Luxoaisele covoare persane cereau viitoarei soţii eleganţă şi moliciune, tot aşa cum dulapurile înalte, unde praful se abatea mai des şi mai dens, solicitau nu numai o statură înaltă, ci şi multă vrednicie gospodărească. Cînd cele două camere începuseră să geamă de atîtea obiecte înghesuite într-un spaţiu strimt şi neprietenos, iar praful devenise gros de cîteva degete, viitoarea soţie a şefului cabinetului tehnic exista, plutea în aer. O auzea şi o simţea, ştia cum arată la faţă. Viitoarea soţie, care se născuse pesemne cînd el cumpărase de la Consignaţie primul fotoliu de piele, devenise în acest răstimp o femeie în toată firea, bună de măritat. Prin această fericită întîmplare, fusese ferit de chinurile alegerii; soţia lui exista, şi el nu trebuia decît s-o identifice în realitate şi s-o ducă la ofiţerul stării civile.

Coman îşi căută pretutindeni soţia hărăzită de praful gros care se aşternuse peste mobilă, şi într-o bună zi o identificase în persoana domnişoarei Melania, singurul copil al domnului şi al doamnei Bogdăneanu. Cu această predestinare, comuniunea sufletească dintre Goman şi Melania se stabilise rapid şi profund.

Astăzi, tîn sfîrşit, Coman voia să facă pasul decisiv, să ceară în mod solemn mîna domnişoarei Bogdăneanu şi să obţină îmbrăţişarea şi .consimţământul părinţilor fetei.

Ca mai toate femeile încă relativ în putere, dar care ştiu că blestemul bătrîneţii le pîndeşte în fiecare clipă, doamna Bogdăneanu era plină de energie. Doamna Bogdăneanu ştia însă că nu va mai avea timp să se realizeze prin ea însăşi, ci doar prin intermediul celor tineri. Adunase de-a lungul întregii sale vieţi o bogată experienţă, păreri despre oameni şi viaţă, şi socotea de datoria ei să transmită toate acestea celor mai tineri.

Dorinţa de a mai fi cineva, de a nu fi tratată ca o bătrînă inutilă, ambiţia de a-şi mai manifesta personalitatea născuseră tîn doamna Bogdăneanu capacitatea de a înţelege anumite fenomene pe care alţii, de aceeaşi condiţie socială ca şi ea, nu le (înţelegeau. Groaza de o bătrâneţe anostă jşi .ridicolă ascuţise mintea femeii. Nu se poate afirma că doamna Bogdăneanu înţelegea cu adevărat fenomenele care se petreceau în jurul ei ; în orice caz, nu se revolta împotriva schimbărilor politice.

„Prea ne-am făcut şi noi de cap ! Au şi comuniştii dreptate în felul lor."

Aşa se explică de ce doamna Bogdăneanu se adaptase destul de uşor noilor relaţii sociale. După atitudinea pe care o avea faţă de situaţia internaţională şi chiar faţă de măsurile economice luate de guvern împotriva claselor exploatatoare, îţi era greu să recunoşti în doamna Bogdăneanu pe boieroaica lacomă şi trufaşă, care stăpânise înainte vreme moşii întinse. Era membră (în comitetul de bloc, colabora la gazeta cetăţenească de stradă cu articole despre realizările regimului de democraţie populară sau despre ultima sesiune a Organizaţiei Naţiunilor Unite. Judeca totul după criterii politice, oricărei întîmplări, chiar mai neînsemnată, îi desluşea imediat implicaţii de natură politică şi ideologică. Cînd, din felurite motive, primea cu în- tîrziere butelia de aragaz, doamna Bogdăneanu era convinsă că la mijloc se află o mînă criminală. „Iar îşi fac de cap reacţionarii ăştia !"

Nu se ştie din ce pricină, doamna Bogdăneanu devenise în ultima vreme şi extrem de vigilentă, extrem de suspicioasă ; pretutindeni vedea numai reacţionari, legionari, spioni, sabotori, antisemiţi şi denigratori. I se părea că oamenii nu se comportă aşa cum ar trebui. Doamna Bogdăneanu se indigna de tot ce se petrecea în jurul ei. „Gîte au făcut comuniştii, şi ei tot nu înţeleg." _

Pînă şi micilor neplăceri de îfiecare zi, doamna Bogdăneanu le clădea o explicaţie politică. Călătorul care din neatenţie o călcase în tramvai pe picior era un „reacţionar împuţit", iar taxatorul care uitase să-i dea restul — „un individ suspect, duşmănos regimului". De altfel, de cîte ori mergea să cumpere ceva şi se crea vreun incident între ea şi celălalt client sau între ea şi vînzător, îşi apostrofa adversarii cu invective de natură politică. „Nu mai face mofturi ca o boieroaică ! Dacă nu-ţi place magazinul de stat, stai acasă !"

Doamna Bogdăneanu n-avea încredere în cinstea politică a

nimănui. Privea cu suspiciune orice laudă pe care cineva o adresa regimului. Cînd soţul ei legitim se entuziasma de scena mutării unor muncitori într-un bloc nou, în plin centru al Capitalei, doamna Bogdăneanu izibuicnea în rîs. „Ce să zic, mare bucurie ţi-au făcut ! O viaţă întreagă ai visat tu aşa ceva !"

De nivelul politic al femeilor de serviciu, doamna Bogdăneanu se îngrozise, îi venea să se ia cu mîinile de cap. Mereu le certa, mereu le atrăgea atenţia : „Mă fetelor, mai citiţi şi voi ziarele, că al vostru este viitorul". Doamna Bogdăneanu aflase cu mare surprindere că mecanicul blocului e membru de partid. Vestea aceasta o făcuse să sufere îngrozitor. „Dar ăla nu e bun să fie membru de partid... N-are el atîta conştiinţă cîtă se cere."

Cînd, îmbolnăvindu-se în urma unei gripe violente, fusese nevoită să se interneze în spital, doamna Bogdăneanu îşi îndulcise suferinţa scriind în fiecare zi numeroase şi drastice reclamaţii. Reclamase medicii, infirmierele, bolnavii din salonul ei, bolnavii din celelalte saloane, medicamentele, tratamentele, lenjeria, aparatura medicală, mîncarea, fetele care găteau mîn- carea şi fetele care-i aduceau mîncarea, tot ce văzuse reclamase. Chiar şi pentru insuccesul ei la bărbaţi descoperise cu uşurinţă aceeaşi explicaţie politică. „Lor le plac fandositele alea reacţionare. Nu după luptătoare se dau ei în vînt." Această explicaţie avea printre altele şi avantajul că doamna Bogdăneanu &u-şi mai punea insuccesele pe seama vîrstei înaintate.

Cu rudele cele mai apropiate, doamna Bogdăneanu avusese repetate scandaluri şi tot felul de incidente neplăcute, din pricina neînţelegerilor politice. îi numea pe toţi egoişti şi reacţionari.

— în casa mea să nu mai veniţi cu anecdote reacţionare ! Noi sîntem oamenii regimului.

Cel mai strălucit îşi dovedise doamna Bogdăneanu capacitatea de a ţine pasul cu noile cerinţe ale societăţii prin felul în care-ţşi educase unica odraslă, Melania, o fată înaltă şi uscată, sortită să arate totdeauna ca o fată bătrînă. O ţinuse de scurt, n-o lăsase să-şi facă de cap, o debarasase de multe idei greşite, nepotrivite noilor cerinţe. O silea să citească ziarele, să se pună la curent cu evenimentele politice. Cînd o vedea citind un roman de dragoste, îi smulgea cartea din mîiîni.

— Lasă romanele, fetlţo. Egiptenii au naţionalizat Canalul de Suez...

De cîte ori observa că Melania încearcă să pună în aplicare ceea ce o învăţase cu ani în urmă, doamna Bogdăneanu se mînia — structura social-politică a societăţii era acum cu totul alta. „De ce nu se ghidează fata asta după realităţi, eu nu înţeleg ! Pe ce, pentru Dumnezeu* nu ţine pasul cu vremea

— Lasă prostiile, fetiţa mamei. Nu te mai înhăita cu toate reacţionarele. Tu ai alt drum.

O discuţie extrem de violentă avusese loc în casa familiei Bogdăneanu în ziua în care Melania terminase liceul. Melania voia să se mărite, şi apoi să stea acasă.

— Nu mai e modern, fata mamei, să stai acasă. Acum, chiar femeile de condiţie activează. Trebuie să te încadrezi. Ca salariată, ai o serie de avantaje.

— Am vorbit şi cu tăticu.

— Parcă taică-tu ştie pe ce lume trăieşte ? El a rămas la aceleaşi concepţii. Trebuie să urmezi o facultate, şi pe urmă să te încadrezi. O să avem şi noi un salariat în familie, adăugase doamna Bogdăneanu, cu o tresărire de duioşie şi mîndrie.

După cîteva zile, Melania îşi anunţase mama că are de gînd să urmeze filologia. Doamna Bogdăneanu nici nu vru- sese să audă de aşa ceva.

— Ce spui tu, Melania ? Filologia ? se prefăcu doamna Bogdăneanu că nu auzise bine. Filologia ?! Nici să nu te gîndeşti !

Doamna Bogdăneanu îşi cerceta fiica din cap pînă-n picioare ; voia să ghicească din înfăţişarea Melaniei taina acelei hotăriîri neghioabe.

— Acu e vremea de filologie, fata mamei ? Eu nu ştiu ce să mai cred despre tine. Filologia e suprastructură, fata mamei. Tu nu vezi că elementul economic e cel predominant ? Tu nu trăieşti în lumea asta ? Tu nu citeşti ziarele ? Urmează şi tu o facultate tehnică.

Cea de-a doua intervenţie a doamnei Bogdăneanu se dovedise şi dureroasă, deoarece se exercitase într-o zonă şi mai gingaşă. De multă vreme, Melania voia să se mărite, dar doamna Bogdăneanu nu părea prea grăbită ; ţinea ca fii- că-sa să-şi termine facultatea şi de-abia după aceea... Ajunsese pînă acolo încît îi dăduse Melaniei şi anumite sfaturi pe care de obicei mamele nu le dau *i* „la-ţi deocamdată un prieten pentru anumite necesităţi. Acuma nu mai sînt atîtea prejudecăţi. *

Ghicind în sfaturile libertine ale maică-si o încercare de a-i amina măritişul, Melania descoperise CU uşurinţă vulgaritatea aceşţor şf$turL

— Cum adică ian „prieten[44], mama ? „Anumite necesita,ţi “ ?! Astea-s cuvinte ? Dumneata, care l-ai iubit pe tăticu, vorbeşti aşa ? Dumneata ai face aşa ceva ? Eu am nevoie de dragoste, de un cămin...

Dezamăgită, Melania hotarîse să-şi ia soarta an propriile ei mîini, şi într-o bună zi venise acasă cu logodnicul ales, dornică să ceară bineeuvîntarea familiei.

l ogodnicul, un tînăr de aproape treizeci şi cinci de ani, subţirel şi cu o înfăţişare cadaverică, făcea parte din familia Bibeştilor, sau ceva asemănător. Doamna Bogdăneanu se purtase elegant şi cuviincios eu logodnicul Melaniei, dar numai atît cît era necesar ca acesta să-şi dea seama că nici ei nu sînt mai prejos ca rang.

Bărbatul pe care şi-l alesese Melania nu-i plăcu doamnei Bogdăneanu. In primul rîrid, viitorul isoţ al Melaniei n-ave a nici o meserie. Urmase cîtva itimp facultatea de medicină, dar se retrăsese din anul al doilea. Declarase cu mândrie că el n-are de gîînd să se încadreze într-un serviciu. „Numai ideea, simpla idee, doamnă Bogdăneanu, că trebuie să mă duc în fiecare zi în acelaşi loc mă îngrozeşte.[44] După toate acestea, mai avea de gînd s-o retragă de la facultate pe Melania. „Vă daţi seama, doamnă, că ar fi absurd să-şi petreacă cei mai frumoşi ani ai vieţii citind tratate marxiste../[4] Ca să-i câştige încrederea doamnei Bogdăneanu, logodnicul mărturisise că între el şi Melania nu se petrecuse nimic grav şi ireparabil. „Stimată doamnă, numai după ce o voi duce în faţa sfîn- tuiui altar/[4] Doamna Bogdăneanu, care suferise mult în prima tinereţe din pricina lipsei de îndrăzneală a bărbaţilor, primise cu dispreţ această dezvăluire. Aversiunea doamnei Bogdăneanu atinse culmea cînd iubitul Melaniei socotise de cuviinţă să-i povestească o anecdotă reacţionară. „Vă rog să nu vă supăraţi. Noi sîntem oameni de stînga, tinere ![44]

După plecarea musafirului, doamna Bogdăneanu o chemă pe Melania sus, în camera ei.

— D-unde l-ai găsit pe neisprăvitul ăsta ? La mine vine el cu anecdote reacţionare ? Tu nu l-ai informat ce fel de părinţi ai tu ?

Melania o ascultă înfricoşată.

— Să nu te mai văd cu reacţionarul ăsta ! Auzi la el, cu ce concepţii vine el la mine !

— îl iubesc, mămico. E foarte culant.

— Ce e aia bărbat culant ? se strîmbă doamna Bogdă- neanu. Astea sînt criterii ? Taică-tu ţi-a băgat în cap prostiile astea. Culant trebuie să fie un bărbat ? Ai văzut tu vreo femeie să se omoare pentru un bărbat culant ?

— Nu pot să trec peste sentimentele mele, încercă Melania s-o îmbuneze. Sînt mai puternice decît mine. Dragostea nu e formată numai din raţiune. Şi dumneata l-ai iubit pe tăticu.

— Logodnicul ăsta al tău n-are nici un haz. Nu vezi că vorbeşte cam peltic ? Şi e şi cam trecut. Peste două-trei luni ai să te plictiseşti cu el.

— El mă iubeşte, mămico, îşi apără Melania dragostea. Şi eu îl iubesc. Cînd mă gîndesc că trebuie să mă despart de el, mă apucă groaza. Am impresia că în lipsa mea o să i se în- tîmple ceva rău. Trebuie să fiu mereu cu el. îmi place să mă uit la el. Mă uit la el şi sînt fericită.

— Dar bărbaţi tineri, membri de partid, nu există ? izbucni doamna Bogdăneanu, pierzîndu-şi răbdarea.

La toate argumentele politico-filozofice ale mamei, Melania nu mai răspundea la un moment dat decît printr-un singur argument : vîrsta ei înaintată. Dorinţa de a avea în sfîrşit un bărbat, fie el prinţ isau măturător de stradă, căpătase o intensitate alarmantă.

— Altele mai mici decît mine au deja copii. Nu pot să mai suport, mămico, îşi pierduse şi Melania, la rîndul ei, răbdarea. Mi-e imposibil, mamă !

Nimic nu e poate mai neplăcut decît argumentele, amănuntele pe care le dă cineva în legătură cu propria sa suferinţă. O dramă, cîntărită şi măsurată foarte exact, cercetată şi bătătorită în toate dimensiunile, chiar de cel care se află in mijlocul ei, capătă un gust neplăcut. Domnişoara Melania se apucase şi ea să-şi măsoare dificultatea în lung şi-n lat.

— Gîndeşte-te la situaţia mea. Am aproape douăzeci şi patru de ani şi nu ştiu ce înseamnă un bărbat. E totuşi o problemă, mămico. Prea frumoasă nu sînt. Am şi eu oglindă. Nu sînt urîtă, dar nici o frumuseţe după care să întorci capul pe stradă. Talente deosebite n-am. Noi nu mai sîntem bogaţi. Din tot ce am avut nu ne-a mai rămas nimic. Să nu crezi că eu mu ştiu dî't suferi tu din cauza asta. Simt că vă sînt o povară. Consum, dar nu produc.

— Nu te lua după ce spun reacţionarii. Sînt şi printre comunişti bărbaţi drăguţi şi simpatici... şi chiar mai culanţi decît reacţionarii.

— Dar trebuie să mă şi iubească, mămico, încercă Mela- nia o palidă împotrivire.

— De ce să nu te iubească ? se arătase uimită doamna Bogdăneanu. De ce ţi-am scos eu prostiile din cap ? O să poţi suci capul unui tovarăş. Ai atîtea calităţi.

Cu inginerul! Coman, doamna Bogdăneanu ,se declarase de acord. De bucurie, îşi îmbrăţişase fiica şi o sărutase de cî- teva ori. „Da, fata mamei, ăsta zic şi eu bărbat \[tc]

Doamna Bogdăneanu socotise de datoria ei să-i atragă atenţia asupra unor anumite particularităţi ale Metaniei : oricum, ea o cuinoştea mai bine decî't Coman.

— Cunoşti sentimentele unei mame ... într-o asemenea împrejurare...

Şeful cabinetului tehnic îşi pregătise de multă vreme o atitudine respectuoasă, aşa că nu-i fusese prea greu să se comporte exact cum trebuia.

— Metania e foarte sensibilă, preciza de ta bun început doamna Bogdăneanu.

— Vă înţeleg foarte bine, doamnă. E mai delicată decît celelalte fete. Orice cuvînt nepotrivit o face isă sufere. Am să vă spun un secret, zîmbi Coman înduioşat. Tocmai asta m-a atras spre dînsa. Are în dînsa ceva fragil.

— îmi pare bine că mă înţelegi, oftă recunoscătoare doamna Bogdăneanu. Pentru o mamă, asta e suprema fericire. Şi mai am o rugăminte ta dumneata, dragă tinere...

Coman prevăzuse şi o eventuală rugăminte ; de aceea, nu-i era greu să se arate cu desăvîrşire emoţionat.

— N-o lăsa să se retragă de 1a facultate. Mai are puţin. Am ifăcut sacrificii s-o văd ajunsă pînă aici. înţelege-mă... E bine să aibă şi ea o meserie, chiar dacă n-o profesează.

Coman avea nevoie de o femeie care să-i şteargă cu cea mai mare atenţie praful gros care se aşternuse peste mobile, aşa că nici nu se gîndea s-o lase pe Metania să-şi urmeze facultatea. De altfel, şi Metania îi comunicase dorinţa ei de a abandona studiile. Ideea viitoarei soacre i se păru atît de absurdă, înoît Coman izbucni în rîs. Nevrînd însă s-o jignească pe biata femeie, Coman îşi justificase după aceea hohotele de rîs prin uimirea pe care i-o provocase nelinişitea mamei- soacre.

— De ce să renunţe la facultate ? Să stea la bucătărie ? Vai, doamnă, cum v-aţi putut închipui ? Păi tocmai asta m-a atras la Melania — o anumită seriozitate...

O mare tristeţe încercă doamna Bogdăneanu după ce-şi dădu consimţământul, tristeţe pe care nu se sfii să i-o comunice imediat viitorului ginere. Un singur lucru nu înţelegea doamna Bogdăneanu. „Dumneata, bărbat tînăr, nu eşti membru de partid ?“

Coman nu se aşteptase să audă asemenea imputări grave din partea viitoarei soacre.

— Am refuzat, încercase Coman să se justifice.

întîlnind însă privirea rece şi mustrătoare a bătrînei femei, Coman lînţelese că nu poate să scape printr-un cuvînt aruncat la întîmplare. încercase o senzaţie ciudată şi plăcută în acelaşi timp : simţea nevoia să discute serios cu viitoarea lui soacră.

— M-am preocupat mai mult de latura tehnică...

Răspunsul viitorului ginere o dezamăgise pe doamna Bogdăneanu.

— Desigur, nimeni nu vă pretinde să neglijaţi latura profesională. Esenţialul rămîne munca în producţie. Acolo se verifică ataşamentul salariaţilor...

Cu şeful cabinetului tehnic nimeni nu discutase pînă atunci asemenea probleme importante. De aceea, într-un fel îi era chiar recunoscător doamnei Bogdăneanu.

— E foarte important, admise Coman cu sinceritate. Trebuia să mă gîndesc la această problemă. Vedeţi, doamnă Bogdăneanu, e destul de greu totuşi. E chiar foarte greu.

Coman se gîndea cu seriozitate la ideea mamei-soacre de a începe o altă viaţă în clipa tîn care, însoţit de Melania, cumpăra un frigider Pinguin alb şi strălucitor. „Trebuie să fiu mai politic, trebuie să fiu mai curat. Are drepltate bă- trîna aia reacţionară/'

Frigiderul i se păru lui Coman atît de alb şi de strălucitor, încît ideea mamei-soacre, pe care o socotise la (început absurdă şi caraghioasă, i se relevă într-o altă lumină. „în partid n-or să mă primească, asta este clar. Soacră-mea nu ştie pe ce lume trăieşte. Dar pot să mă politizez şi eu, să ţin pasul cu vre

mea..." Examinînd frigiderul cu un sentiment de încîntare şi duioşie, hotărî să privească viaţa cu alţi ochi. „Aş putea oricum să devin un om mai curat."

Frigiderul Pinguin era alb şi strălucitor, Melania — tînără şi jucăuşă ; toate acestea îi dădeau lui Coman nu numai o reală bună dispoziţie, ci şi un sentiment de împăcare şi împlinire. Dar tot Coman simţea şi o dulce nemulţumire care-i spunea că-i mai trebuie ceva alături de mobilă, alături de frigider şi de tinereţea abia descoperită a Melaniei.

Conform unei legi nemuritoare, bucuriile se cer continuate şi desăvîrşite. Bucuria de a ocupa funcţia de şef al cabinetului tehnic născuse după aceea şi bucuria de a-şi întemeia un cămin. Apoi, după foarte puţin timp, căsătoria crease frigiderul, şi iată că, la rîndul lui, frigiderul cerea şi el altceva. Frigiderul îi cerea să-şi deschidă capul, să judece mai profund şi mai realist.

Brusc, şeful cabinetului tehnic se posomori. Cineva, un cumpărător grăbit, îl împinse din spate şi, dezgustat de energia acestuia, îi aruncă o privire plină de milă şi dispreţ. Se simţea stingher printre toţi aceşti oameni care cereau vînză- torilor să-i servească cît mai grabnic ; îl supăra şi chiar îl întrista gălăgioasa larmă din jurul său.

Dispreţul pentru agitaţia şi îmbrînceala din jurul său era binevenit, îl ajuta să uite în ce fel făcuse rost de bani. Privind cu dispreţ acea zarvă şi larmă vulgară, încerca să uite amintiri neplăcute. Se lăsa parcă înadins împins şi îmbrîncit.

— Ce-i cu tine ? Nu te duci să plăteşti ? se răsti Melania.

Coman tresări iritat.

„A, şi la Melania zarva asta vulgară, stupida asta de lăcomie !"

Coman nu se confunda niciodată cu micile lui afaceri, se lepăda de ele, în grabă şi cu dispreţ.

— Du-te şi caută o maşină, spuse Melania după cîteva minute.

— Lasă-l, dragă, că nu ni-l fură nimeni, o linişti batjocoritor Coman.

Frigiderul fusese deja cumpărat şi deci acest fapt devenea inevitabil ceva de domeniul trecutului. „Nimic nu pricepe femeia asta." Coman îi reproşa Melaniei, cu alte cuvinte, lipsa de gingăşie sufletească. El nu voia să transporte frigiderul cu sentimentul unui om care înfăptuise ceva urît, ci cu senti-

mentul omului care vrea să ia viaţa de la capăt. Ce-a fost a fost. Frigiderul fusese cumpărat — de ce atîta grabă cu transportarea lui ? Acuma, şeful cabinetului tehnic voia să obţină cu totul altceva, mult mai mult decît un frigider, şi pentru asta se cerea o cu totul altă optică asupra vieţii. Şi nu numai o altă optică asupra vieţii, într-un sens abstract. Trebuia — şi Coman i'şi dădea foarte bine seama — să înţeleagă altfel dedît (înainte roistul omului şi relaţiile dintre oameni ; cu totul altfel.

— Nu-mi place, dragă, agitaţia asta. Toţi cumpără ca nişte apucaţi. Butelii, maşini de spălat, aspiratoare... Oribil spectacol !

Tristeţea nud părăsise nici cînd ajunse acasă, Gînd văzu frigiderul instalat în bucătărie, starea de nemulţumire se amplifică. „A, şi Melania asta... Ce vulgară şi gălăgioasă ![ff]

Fascinată, Melania nu voia să se despartă de frigider ; scotea mereu strigăte de bucurie îşi iădmiraţie.

— Ce te bucuri, dragă, în halul ăsta ? izbucni Coman. Şi, cu o mişcare leneşă şi blîndă, care ascundea de fapt mult dispreţ, Coman o dădu la o parte. Astîmpără-te odată ! ţipă isteric Coman. N-ai mai văzut frigider ? Crezi că n-ai (să mai mori daca ai frigider ? Crezi că devii mai (deşteaptă ?

Melania nu-i luă supărarea în nume de rău.

— Degeaba te-nfurii tu, tot bărbat bun eşti.

Casa soţilor Coman era ghiftuită cu tot felul de obiecte — multe fotolii, aparate de radio, tablouri iscălite de nume aproiape ilustre, achiziţionate prin consignaţie, ceasornice din veacuri foarte îndepărtate, statuete de fildeş. Şeful cabinetului tehnic le iubea, dorea să le păstreze, dar ajunsese la concluzia că nu le poate păstra decît dispreţuindu-le puţin, elibe- rîndu-se într-un fel de povara acestor griji tiranice. „Dacă nu mă fac robul bunurilor materiale, am să fiu mai bine văzut. Trebuie să le şi păstrez, trebuie să le şi dispreţuiesc. Aşa e acuma moda.“

Coman îşi inspecta încăperile burduşite cu felurite obiecte cu alţi ochi : cu ochii viitorului. Făcu o mişcare (greşită şi, din pricina spaţiului strîmt, se lovi puţin.

— Ce dracu, măi Melania, în casa asta n-ai nici unde să te mişti. Te sufoci, zău aşa ! Cum faci un pas, dai de ceva. E burduşită ca un magazin în ajunul sărbătorilor, încercă şeful cabinetului tehnic să devină un alt om.

, — Ne-ar mai trebui o cameră, traduse Melania, în felul ei, suferinţa bărbatului. Te lauzi că te ai bine cu indivizii de la Spaţiu.

„E nebună ! Eu vreau să devin un om cu suflet de copil, şi ea îmi pune întrebări criminale *1“*

— Nu o cameră ne-ar trebui... ci alte principii, oftă Contau, împiedicîndu-se iarăşi de un fotoliu. Nu mă am bine cu nici un tip de la nici un Spaţiu.

Lovitura primită în fluierul piciorului îi provocase o durere acută. Asta făcu să-i crească starea de iritare şi nemulţumire. Tot ce întîlnea în drumul lui dădea la o parte — masa, fotoliile — lovea scaunele cu piciorul, împingea covoarele. Se suise pe canapea, aşa, încălţat cum era, şi 'se apucase să dea jos tablourile de pe perete.

Melania îl privea îngrozită.

— Ce te-a apucat, dragă ? Ai înnebunit ? Ce, tu faci curăţenie în casă ?

— Ce-i nevoie de atîtea boarfe ? se arătă soţul dezgustat. Mai mută-le dracului de aici ! Ce-i nevoie de atîtea fotolii ? Ce, sîntem casă de oameni, sau sală de aşteptare ?

— Spune şi tu, unde să le mut ? răspunse prompt Melania, încîntată că poate să-şi ascundă dispreţul în bun-simţ. Şi cînd avem invitaţi, ce să facem ? Spune tu unde, şi eu acu le mut, în momentul ăsta. Să-şi bea cafeaua în picioare ?

Coman îi făcu semn să tacă.

— Du-te, du-te de-aci cu prostiile tale ! se arătă Coman scîrbit din cale-afară. Du-te la un film, du-te la o prietenă, numai du-te odată şi lasă-mă-n pace !

Cînd ajunse în dreptul uşii, Melania se opri puţin. Aştepta, conform unei înţelegeri de mult statornicite între ei, ca el să vină să-i ceară iertare şi să-i sărute ochii. Coman însă întîr- zia. „Ce dracu durează atîta ? se enervă Melania. Pierd jurnalul/4 Melania nu putea să plece ; pentru amîndoi soţii, acele împăcări şi îmbrăţişări rapide în pragul casei deveniseră simbolul căsniciei. în sfîrşit, Coman se îndreptă leneş şi indiferent spre Melania, dar o dată ajuns în faţa ei se lumină la faţă.

— Nu te supăra pe mine. Sînt surmenat.

Şi spumînd aceste ultime cuvinte, vocea lui Coman deveni iarăşi obosită şi iritată.

Rămas singur în toata casa, singur cu divanuriîe, fotoliile, statuetele de fildeş şi mulţimea tablourilor, Coman se simţi copleşit de ceva greu şi apăsător. „Are dreptate vulpea aia de soacră-mea. Dacă vreau să fiu bine văzut, trebuie să devin alt om. Poate că ar ,'trebui chiar să iau cuvîntul da şedinţe. Mobilele din casă, îşi aduse aminte Coman, trebuie să le privesc cu dispreţ. Trebuie să devin un om cinstit, că de îngrăşat, m-am îngrăşat/[4]

Coman se uita cu duşmănie la fotoliul masiv din faţa lui, care avea să trăiască mai mult decît el şi chiar decît o broască- ţestoasă. Pentru prima oară în viaţă înţelese tragismul condiţiei umane. „Ia te uită ! Lemnul ăsta prăpădit o să trăiască mai mult decît mine.[Cf] I se părea că fotoliul îl priveşte de sus, cu un aer de superioritate. Se opinti şi îmbrînci fotoliul în- tr-un colţ al camerei, de parcă ar fi vrut să discute cu el şi să-i ia la rost. „Am să te distrug, scorpie bătrînă, îşi ameninţă Coman fotoliul. Uitaţi-vă pentru cine mi-am călcat eu sufletul în picioare ! Ca să aibă soacră-mea unde să-şi aşeze fundul ei voinic. Am fost un prost, nu m-am gîndit bine. Am de toate. Am şi frigider, şi televizor, şi divanuri, şi scaune, şi aparate de radio, şi aparate de fotografiat. Am şi motocicletă. Am pînă şi maşină de scris. Ei, şi ?[c<]

Covoare, butelii, fotolii, motocicletă, maşină de iscris. După un asemenea inventar se simţea un om frustrat de drepturile lui elementare, jefuit şi minţit. „N-am făcut o afacere grozavă, deşteptul de mine, îşi eu, care mă şi credeam de-acuma un om căpătuit şi aranjat. Mai există pe lumea asta şi bunuri morale, şi bunuri spirituale. Gîte idei generoase nu s-au perindat de-a lungul veacurilor... îşi aduse aminte Coman. Cîţi martiri ai ştiinţei n-au fost pe lumea asta..."

Nu se ştie de ce, tocmai numele lui Tolstoi şi al lui Gior- dano Bruno îi dădeau lui Coman în modul cel mai acut convingerea că fusese frustrat, că nu se orientase bine, că nu achiziţionase chiar ce-i trebuia. „De ce să nu înţeleg şi eu drama titanului ide la Iasnaia Poli ana ?“

în lumina acestei mari dezvăluiri, Coman se dojenea pentru anumite obiceiuri greşite : „Cărţile, de pildă. Trebuie să le citesc altfel, să sufăr o dată cu eroul, să discut pe urmă cu colegii de birou, să văd ce-au înţeles ei, care sînt preferinţele lor... Oamenii, bunăoară... Trebuie să găsesc în fiecare om ceva frumos... ceaşca mă-si de viaţă !“

„Ce reazim am eu în viaţa ? se întrebă brusc Coman. Pe ce mă bizui eu de fapt ?" Spre durerea lui, şeful cabinetului tehnic nu putea să dea un răspuns eît de cît mulţumitor la această întrebare. „Mulţi dintre subalternii mei ar putea să răspundă la aceste întrebări, şi eu, şeful lor, tac chitic. Sînt pînă şi femei la cantină care au un ideal în viaţă, un scop. Eu n-am. Eu mă zbat ca un şoarece orb. Trăiesc ide azi pe mîine."

în conştiinţa inginerului, generozitatea sufletească devenise o posibilitate de a-şi păstra averea în deplină siguranţă. „Nu trebuie să se spună despre mine că sînt un filistin care se îngrijeşte numai de bunăstarea lui, îşi spuse cu hotărîre Coman. Trebuie să văd mai departe... Nu trebuie să devin robul fotoliilor, sclavul scaunelor, gîndea Coman, în speranţa că dacă gîndeşte în acest fel o să-şi păstreze averea. Avea dreptate Marx cînd spunea că proprietatea dezumanizează şi că duce la îndepărtarea omului de propria lui esenţă... Ei bine, eu vreau să fiu un altfel de proprietar... Nu vreau să mă îndepărtez de propria mea esenţă. De ce să mă transform în- tr-un robot lipsit de sensibilitate ? Vreau să mă bucur, să trăiesc din plin... Eu pot să fiu şi sincer, trase Coman această concluzie, repede, repede de tot, ca să iasă grabnic din impasul în care intrase. Pot să fiu şi sincer. De ce adică ipocrit aş putea să fiu, şi sincer nu ? Pot să mă port frumos cu oamenii. Ce mare greutate ? Te interesezi de situaţia lor, le pui la inimă frămîntările, îi ajuţi să treacă peste greutăţi..."

Fără să-şi dea seama, Coman privea oarecum de sus sinceritatea, căldura, delicateţea, dragostea pentru oameni, privea toate acestea cu prestigiul pe care i-l dădeau ipocrizia şi dispreţul pentru oameni. Afacerile în care se amestecase Coman fuseseră atît de încurcate, şi el se descurcase atît de bine în cele din urmă, încît sinceritatea şi căldura umană i se păreau lui, vulpe bătrînă, pur şi simplu nişte fleacuri.

„Trebuie să fiu sincer, că altfel mă ia dracu..." Coman storsese din sufletul lui toată sinceritatea şi avînturiîe de care putea el să fie în stare, ajungînd astfel, în ceas de cumpănă, la limita maximă. El avea convingerea că în străfundurile sufletului său există totuşi un alt om, omul de care avea nevoie, omul care ar putea să-l scoată din impas.

Afacerea pe care voia s-o realizeze Coman era una dintre cele mai simple. El se gîndea să predea mobila şi celelalte avantaje materiale în paza unui Coman mai integru. Acel Co-

man mai integru ar fi primit propunerea de a păstra ca pe ochii din cap mobila încredinţată. Acel Coman integru ar fi fost un om de treabă, eliberat de obsesia bunurilor materiale, el i-ar fi păstrat mobilele, fără să fie conştient de ceea ce face. Avea deci mare nevoie să descopere in adSîncurile sufletului său un astfel de om, un om de caracter, pe care nimeni n-ar fi îndrăznit să-l întrebe prin ce mijloace îşi cumpărase toate aceste avantaje.

Felul burghez de viaţă îi apărea, pe această cale întortocheată, un vrăjmaş periculos. Nu, nu putea să mai meargă pe acest 'drum... Se duce de nîpă totul... Şeful cabinetului tehnic avea senzaţia că dacă mai persistă să vndă viaţa cu ochii unui afacerist lipsit de scrupule, n-o să mai aibă nici măcar cu ce să-şi plătească chiria. „Dacă mă prind cu vreo afacere ? Dacă mă dau afară ? O să fiu obligat să-mi vînd mobila." La această idee, Coman se îngrozise. Şeful cabinetului tehnic era ferm hotărît să-şi păstreze cu orice preţ mobila şi toate celelalte avantaje materiale.

De aceea, nefericitul avea nevoie isă descopere în adîncul sufletului un alt Coman, băiat de treabă, căruia să-i încredinţeze averea. Dar celălalt Coman nu pricepea nimic din toate aceste vaiete, ţipete, îimibrînceli şi lovituri şi, convins că e biciuit pe nedrept, întoarse o privire mirată şi înfricoşată de animal incapabil să-şi exprime durerea. „De ce nu ite mişti, boule ? Vrei să mă nenoroceşti ?" Dar celălalt Coman continua să-l iscodească cu aceeaşi privire tîmpă şi miloasă. Şi Coman prevăzătorul, fără să ţină seama de nimic, îl plesnea încontinuu cu biciul peste faţă. „Trebuie să fii sincer, Coman. Altfel, dai de dracu !“

Şeful cabinetului tehnic n-avea curajul să se dezvăluie în faţa celor două femei, altminteri fiinţe foarte apropiate. Cele două femei erau cînd foarte reacţionare, cînd vorbeau ca la şedinţe — şi bietul om nu înţelegea nimic. Dar le minţise, spunîndu-le că în cîteva zile va fi supusă în discuţie cererea lui de a intra în partid. „S-au bucurat mult de hotărîrea mea", se lăuda Coman în faţa mamei-soacre.

Veni în sfîrşit şi ziua decisivă. Coman nu-şi făcea totuşi prea multe griji. „Dacă nu-i place de mine, n-are decît să şi-o ia pe slăbănoaga de fiică-sa."

Acasă la Melania, fără să bănuiască nimic, doamna Bog- dăneanu aştepta cu emoţie întoarcerea ginerelui de la înfri- coşătoarea şedinţă. „Pun comuniştii nişte întrebări de ţi se face părul măciucă.[44]

Melania era mai puţin emoţionată de acest eveniment şi nici nu prea înţelegea de ce maică-sa ţine aşa de mult ca soţul ei să reuşească. Instinctul de soţie credincioasă îi spunea totuşi Melaniei că n-ar fi frumos să privească evenimentul cu indiferenţă. De aceea, se îmbrăcă în rochia neagră de gală şi avu grijă să pregătească o sticlă de şampanie şi puţină friptură de curcan rece.

într-o clipă de bună dispoziţie, Melania adăugă lîngă friptura de curcan rece chiar şi oarecare zbucium.

— Ce crezi, mămică, o să-l primească pe Jean în partid ?

întrebarea Melaniei îi descreţi fruntea. „Face progrese*, constată cu satisfacţie doamna Bogdăneanu.

Doamna Bogdăneanu se înşela. Melania nu progresase. Ca toate fetele măritate, din felurite pricini, mult prea târziu, Melania era atît de încîntată de dezlegarea misterelor fiziologice, încît socotea orice fel de alte preocupări drept o profanare a ceea ce descoperise. Viaţa sexuală devenise singura realitate pe care Melania o înregistra şi-o admitea. Melania nu era îndrăgostită propriu-zis de Coman. Din pricina întîrzierii cu care Melania se hotărîse să dezlege tainele existenţei, sentimentul iubirii se transformase într-o obsesie sexuală inferioară şi exclusivă medicală. Melania se simţea legată de Coman printr-un respect sfios şi cumpătat, respectul nutrit de cei bolnavi pentru delicateţea cu care un încercat chirurg execută o operaţie anevoioasă, îndelung amânată. Dar toate acestea nu slăbeau legătura lor, ci, dimpotrivă, o făceau mai puternică. Melania n-ar fi renunţat la Coman pentru nimic în lume. Ideea desfacerii căsătoriei în caz că Jean n-ar fi reuşit la şedinţă, idee care încolţise în mintea prevăzătoarei mame, n-avea deci cum să găsească ecou în sufletul mult prea simplu al Melaniei.

— Ei ?... şuieră nerăbdătoare doamna Bogdăneanu în clipa în care Jean deschise uşa.

— Nu ! spuse Coman, neîndrăznind să înfrunte privirea bătrînei. Nu, mamă-soacră, adăugă el după puţină vreme, încercînd să ia lucrurile mai uşor. Cum o să mă primească pe mine ? Crezi că sînt nebuni ?

Doamna Bogdăneanu aruncă ginerelui o privire plină de dispreţ. Domnul Coman nu se dovedise ginerele pe care-1 visase. „Cine ştie ce-o fi avînd pe conştiinţă ?“

— Acasă ! strigă doamna Bogdăneanu, uitîndu-se cu duşmănie la Melania şi încercînd să-i frîngă împotrivirea. Acasă, fata mea ! aruncă doamna Bogdăneanu în luptă şi puţină grijă maternă. Se întoarse cu faţa spre Coman, îl privi drept în ochi şi-i spuse cu demnitate : Nu încredinţez viaţa fiicei mele decît unui membru de partid !

Coman îşi aprinse o ţigară şi se instaîă tacticos pe canapea, aşteptînd în liniştе dezlegarea conflictului. Era sigur de ataşamentul femeii, şi chiar dacă, prin cine ştie ce minune, Melania l-ar părăsi, nu şi-ar zbura creierii : trecuse el în viaţă prin încercări şi mai mari.

— E soţul meu... îşi apără Melania cu disperare fericirea.

— Nu-i nimic de capul lui, fii lucidă, Melania !

— E soţul meu legitim. Mamă, nu-1 insulta pe Jean î

Doamna Bogdăneanu bănuia de unde anume venea acest devotament fanatic.

— Nu e singurul bărbat care are ce-i trebuie. Asta e neliniştea ta, crezi ca numai el... şi încercînd să-şi emancipeze odrasla şi s-o elibereze de obsesii, doamna Bogdăneanu spuse lucrurilor pe numele lor adevărat.

Nu reuşi însă să-şi aducă fiica acasă ; Melania îl iubea pe Coman.

După demiterea din funcţia de şef al cabinetului tehnic, Coman intră în panică. Lovitura primită îi încurcase toate socotelile. Pierdea, ce e drept, şi o anume sumă de bani, dar pierdea în acelaşi timp şi adînca şi omeneasca bucurie lăuntrică pe care o avea cînd era invitat în prezidiul vreunei adunări festive, ca reprezentant al intelectualităţii. Devenea fiu numai un om cu un salariu mai mic, ci — ceea ce era poate şi mai trist — şi un om mai sărac sufleteşte. Fostul şef al cabinetului tehnic regreta din toată inima şedinţele la care participase pînă atunci şi la care — n-avea nici o îndoială — n-o să mai participe niciodată.

După câteva zile de panică, viaţa lui Coman intrase în- tr-o etapă cu desăvîrşire nouă. Pentru a nu ştiu cita oară, Coman dorea să se transforme din temelii, sincer şi radical. „Ce-a fost starea aia de spirit mic-bur,gheză ? se răstise C<5man. Direcţia ştie ce măsuri să ia. Mai bine să mă analizez pe mine şi să-mi revizuiesc concepţiile/'

Ca niciodată pînă atunci, viaţa meschină a Melaniei, viaţa lipsită de căldura unui ideal superior, începu să-l stingherească. Cu fiecare zi care trecea, Coman observa cu tristeţe, dar şi cu o anume satisfacţie, că Melania îi devine tot mai străină. „O să ajung să nu mai pot schimba o vorbă cu ea[ff], se arătă Coman înfricoşat şi satisfăcut în acelaşi timp. Cu durere, dar şi cu o anume mulţumire, descoperise realitatea aceea tristă care-i supunea că n-are nimic comun cu Melania, că el, aşa cum e el, cu preocupările şi aspiraţiile lui, n-are cum să se înţeleagă cu o femeie preocupată doar de gospodărie şi de misterele vieţii sexuale. „E foarte normal, încercă fostul şef să-şi explice taina divergenţelor dintre el şi Melania. Nu aşteptăm acelaşi lucru de la viaţă."

Cu cît se analiza mai adînc, cu atît îşi dădea mai bine seama de prăpastia care-l despărţea de propria sa nevastă. Desigur, biata femeie n-avea poate nici o vină ; adevărul era că el, Coman, se schimbare foarte mult în ultima vreme. Ca niciodată pînă atunci, sufletul fostului şef al cabinetului tehnic era plin de o reală şi adîncă dorinţă de a înţelege tot ce se petrece în jurul lui, de idealuri mari ;şi generoase, în uzină — în ciuda eforturilor pe care le făcuse —, oamenii continuau să-l ocolească, iar cu Melania, cu propria lui nevastă, nu se înţelegea. „Ce să discute cu ea ?[fC]

Coman simţea că înnebuneşte.

— Nu-mi place de tine, Melania, cum te dezvolţi... suspina Coman.

— Cum adică cum mă dezvolt ? se mira sincer femeia ; nu mai auzise asemenea cuvinte din gura soţului ei.

Coman o învălui din cap pînă-n picioare cu o privire încărcată de o suferinţă leneşă şi resemnată. îi părea rău că Melania e aşa cum este, încerca s-o schimbe, să-i deschidă capul, dar tot el îşi dădea iseama .că acest lucru e ou neputinţă.

— Ţi-e greu să te schimbi, constată Coman îngrijorat. Ai trăit într-un mediu burghez şi ai venit cu tot balastul ăla...

Fostului şef al cabinetului tehnic îi plăcea enorm acea nobilă suferinţă pricinuită de îndărătnicia sau incapacitatea unor oameni de a se lepăda de îngrozitoarele păcate ale lumii vechi. îl atrăgea cu puterea unui magnet acea nobilă suferinţă. I se părea că acest fel de suferinţă îi deschide drum spre toate izbînzile. „Trebuie să sufăr cînd văd că un om nu înţelege progresul. Dacă am să sufăr, am să fiu bine văzut.[ff]

iSe părea că fostul şef al ,cabinetului tehnic se gîndeşte cu adevărat la Melania şi la orizontul ei îngust, vrea s-o ajute, să facă din soţia lui o femeie care să privească viaţa cu alţi ochi.

— Vezi tu, Melania, ca să devii un om nou, trebuie să-ţi pui o singură întrebare : pentru ce trăieşti ?

Melania se apucă să şteargă farfuriile cu şi mai mare conştiinciozitate, ca să-şi ascundă marea ei nedumerire.

— Parcă ai fi mama...

Cînd auzi de mama-soacră, Coman se strîmbă dispreţuitor.

— Las-o pe nebuna aia ! Nu degeaba a ajuns la balamuc. Soacră-mea nu credea în socialism, se prefăcea. Tu trebuie să fii sinceră cu regimul, să simţi...

— Ce să simt, dragă Jean ?

De dragul lui Jean, Melania ar fi făcut orice, numai el să-i explice limpede şi cu răbdare.

— Cum ce să simţi ? se enervă Coman. Ce se face în ţara asta... Se construieşte enorm, Melania î istrigă Coman cu un fel de disperare entuziastă.

— Acu vorbeşti aşa, cînd te-au retrogradat ? îi aduse aminte Melania.

Obiecţia nevesti-si i se păru de-a dreptul ridicolă.

— Şi ce dacă m-au retrogradat ? se răsti Coman. Ce dacă m-au retrogradat, doamnă ? Să mă retrogradeze, dacă mă ţin de afaceri, în loc să-mi dau aportul. Nu se mai construieşte socialismul dacă m-au retrogradat pe mine ? Nu se mai industrializează ţara ?

Comportarea Melaniei i se păru atît de caraghioasă, incit refuză să se gîndească la aşa ceva, dar nu reuşi. Pur şi simplu, cuvintele Melaniei nu-i ieşeau din minte.

— Auzi la ea, fiindcă m-au retrogradat, să-mi schimb concepţiile ! încerca soţul să pară şi mai contrariat. Asta-i bună ! Maică-ta ţi-a băgat în cap prostiile astea.

Fostul şef al cabinetului tehnic se recunoştea învins şi dezarmat, chiar dacă, din anumite motive, Melania dădea semne de bunăvoinţă. Coman se străduia să păstreze proaspătă îşi intactă, neatinsă de nici o concesie, esenţa divergenţelor dintre el şi Melania. Coman ţinea să nu se asemene cu Melania, să fie un altfel de om. „Dacă semăn cu Melania, nu mai pup eu postul de la cabinetul tehnic. Dacă semăn cu burgheza de nevastă-mea, adio afaceri, adio viaţă cinstită ! „Comunicarea sufletească cu propria lui nevastă i-ar fi dat lui Coman sentimentul fatalei şi definitivei lui prăbuşiri pe tărîm politic şi profesional. Cînd, din neatenţie, se trezea îmţelegîn- du-se cîteva clipe eu Melania, îl apuca disperarea. „Pur şi simplu, sînt inconştient.“ Ca să-şi repare 'îmtr-un fel nepermisa greşeală, Coman se desfăcea înspăimântat din braţele Melaniei, ţipa la ea, o izgonea din faţa lui. Femeia îl privea uimită ;şi îngrozită ; ea n-avea cum să ghicească pricina acestor violente schimbări. Melania era convinsă că Jean ori înnebunise, ori iubeşte altă femeie. Coman se supăra încontinuu, se supăra chiar şi cînd Melania îi 'declara că-i împărtăşeşte aspiraţiile.

— Dragă Jean, nu te mai uita aşa la mine. înţeleg tot ce spui, nu sînt contra.

în ciuda acestor asigurări, Coman o privea dispreţuitor şi se retrăgea în camera lui. Melania, disperată, venea după el, voia să-i explice — „Dragă Jean, te superi degeaba" —, dar Coman închidea uşa, n-o lăsa să intre. Şi în această situaţie, discuţia mai continua cîtăva vreme.

Stingherit de neînţelegerea Melaniei, Coman se ascundea în el însuşi. Această nemulţumire îi aducea, pe căi ocolite, şi o anume siguranţă : nemulţumirea în faţa oamenilor care nu vor să priceapă grandoarea relaţiilor socialiste îi spunea lui Coman că, în cele din urmă, directorul va reveni asupra drasticei sancţiuni pe care i-o aplicase. înţelegerea grandorii socialismului i se părea lui Coman singura posibilitate de a se întoarce la cabinetul ţehnic şi, implicit, la

afacerile de odinioară. „Dacă nu-mi dau seama că socialismul e ceva măreţ, m-am ras."

Fostul şef al cabinetului tehnic, Coman, nu mai avea nici o îndoială în ceea ce priveşte caracterul inevitabil al pieirii capitalismului ; progresul era cu atît mai mare cu cit, pînă la demitere, Coman se îndoia sincer de caracterul de lege al acestui fenomen. „Da, da... îşi spunea Coman. Se duce dracului... E o lege a istoriei."

Inginerul Coman ajunsese atît de departe cu evoluţia lui sufletească, înoît vizionase de cîteva ori filmul despre greva în timipul căreia muncitorii italieni ocupaseră o vreme cu forţa marile uzine Fiat. Melania dorise să meargă şi ea să vadă filmul, dar Coman nici nu vrusese să audă de aşa ceva. „Stai mai bine acasă... Ţie îţi plac numai filmele de dragoste." Cînd lumina se aprinse, Coman avea lacrimi în ochi. Convins că, în ciuda unei trecătoare dizgraţii, treburile lui merg bine, Coman îşi şterse lacrimile îndelung, fără să se ruşineze, în faţa spectatorilor uimiţi şi înduioşaţi.

Ca inginer de ischimfo, Coman avea acuma prilejul să cunoască mai bine realităţile uzinei. Treburile uzinei îi preocupau într-un mod acut şi perseverent ; întîrzierile de la serviciu îl întristau, tot aşa cum lipsurile în organizarea muncii îl făceau să umble abătut zile întregi. în acest timp, Coman, în noua lui îndeletnicire de inginer de schimb, descoperise o serie de nereguli, dintre care multe strigătoare la cer. Coman nu se preocupa acuma numai de problemele secţiei unde muncea el ; ,se pomeni brusc interesîndu-se de ansamblul situaţiei. Visul tainic al fostului responsabil al cabinetului tehnic era să aibă o privire de ansamblu şi maşină la scară.

Multe dintre problemele care înainte vreme îl lăsau nepăsător începuse să le pună la inimă, să sufere pentru ele. Coman cunoştea de multă vreme, încă de pe cînd era şef al cabinetului tehnic, cît de neştiinţific erau organizate cursurile de calificare profesională. Atunci trecuse peste aceasta tristă situaţie destul de nepăsător... „Şi ce dacă le organizează prost ? Dă-i dracului ! Ce-mi pasă mie de asta ?“ Acum însă Coman se schimbase, simţea nevoia să intervină, să facă ceva. Coman socotise de datoria lui să discute cu directorul despre defectuoasa organizare a cursurilor de calificare.

m

— Ai venit cu o jalbă ? îl luă directorul în primire.

Fostul şef al cabinetului tehnic surîse trist şi puţin descumpănit.

— Nu e o chestiune personală... se apără Coman cu mîndrie. E vorba de uzină...

— E vorba de uzină ?! se arătă directorul sincer uimit. „De cînd l-a apucat pe ăsta dragostea de uzină ?“

Şi, brusc, Coman se aprinse la faţă.

— Tovarăşe director, vreau să vă atrag atenţia asupra unei situaţii... Cursurile de calificare se fac alandala, eu nu înţeleg ce se petrece acolo, tovarăşe director... ?e scanda- liză Coman.

Directorul îl asculta cu atenţie. Lepra asta de Coman ridicase o problemă importantă. Intr-adevăr, nu se mai ocupase în ultima vreme de soarta cursurilor de calificare.

— Ei, ia spune ce se întîmplă.

— Sînt la pămînt... oftă Coman, în speranţa că în acest fel va mări preţul a ceea ce descoperise. E o debandadă generală.

Dar, fiind prea mult preocupat să-şi mărească preţul, Coman întîrzia să intre în miezul problemei.

— E de neînţeles cum de s-a ajuns la situaţia asta, continuă el să se mire şi să se indigneze. Ce dracu, pe ei nu-i controlează nimeni ?

Directorul pricepu manevra fostului şef al cabinetului tehnic şi-l obligă să nu mai spumege.

— Ei, care e nenorocirea ?

întrebarea directorului era prea directă, şi lui Coman nu-i convenea cîtuşi de puţin. El ţinea ca directorul să fie pus la curent nu numai cu situaţia cursurilor de calificare, ci şi cu noua concepţie despre viaţă a omului pe care-1 retrogradase. Dar, vrînd-nevrînd, Coman fu silit să se supună.

— Strungari de categorii diferite sînt încadraţi la aceleaşi cursuri. Se ţin aceleaşi lecţii pentru muncitorii cu pregătire diferită. Gîndiţi-vă şi dumneavoastră... clocoti de indignare Coman.

Dar, după ce-i dezvăluise toate acestea, Coman se simţi jefuit de director. I se părea că nu spusese totul şi mai ales nu spusese esenţialul. „Are dreptate lepra... se gîndea directorul cu seriozitate la tot ce-i spusese Coman. O să ţin
seama de părerea puşlamalei... Dar să nu creadă dumnealui că pentru asta o să uit tot ce-a făcut la cabinetul tehnic \“

— Aşa e cum spui dumneata... oftă directorul, preocupat de esenţa problemei, şi nu de faptul că tocmai fostul şef al cabinetului tehnic îi atrăsese atenţia asupra ei. E, în- tr-adevăr, o mare bramburea lă. O sa iau măsuri, chiar astăzi o să iau măsuri.

Coman se sculă descumpănit şi mai ales dezamăgit. Directorul i se părea un om rău şi egoist, care se gîndeşte numai la el îşi la interesele lui. „Bine-bine, o >să iei tu măsuri, o să îndrepţi lucrurile, dar cu mine ce faci ? Cu mine ce masuri iei ?[fC]

După ce lucrurile se sfîrşiseră cum se sfîrşiseră, fostului işeif al cabinetului tehnic îi părea rău eă-i atrăsese directorului atenţia asupra

defectuoasei organizări a cursurilor de calificare profesională. „I-am dezvăluit o lipsă reală, şi ce-am eîştigat din asta ? Nici măcar nu mi-a strîns mîna la plecare. Şi-a notat ce i-am spus eu, a spus că am dreptate, că va lua măsuri, şi cu asta, «La revedere, tovarăşe Coman, să ne vedem icu bine !»“

De astă dată, dezamăgirea fostului şef al cabinetului tehnic era o dezamăgire pură şi sinceră, nu voia să obţină absolut nimic cu ajutorul ei. Dezamăgirea de acuma se deosebea radical de celelalte dezamăgiri, era o dezamăgire ca toate dezamăgirile. Coman nu ţinea să obţină nimic prin ea, nu-1 ajuta să-işi ascundă cine ştie ce intenţii. „Nu mă aşteptam ca directorul să se comporte cu mine în stilul ăsta Nu zic că n-am lipsuri, dar cînd vezi că omul se căieşte sincer, îl ajuţi, nu-i dai cu piciorul.[ff]

Coman ajunsese să creadă că venise la director cu inima deschisă, preocupat doar de interesele uzinei, şi directorul se purtase arogant şi distant, de parcă ar fi avut de-a face cu un om străin sau un carierist josnic.

De lipsa lui de interes real pentru reorganizarea cursurilor ide calificare nu-şi dăduse de loc seama în timp ce discuta eu directorul. îşi aduse aminte de ea mai itîrziu, după ce acesta îi confirmase aşteptările şi nu-1 numise iarăşi şef al cabinetului tehnic. De aceea, într-un fel, Coman îl socotea vinovat pe director de propria sa duplicitate sufletească. „Dacă directorul mă numea şeful cabinetului tehnic, nu mai eram acuma un om eu două feţe.“

în urma acestui insucces, toate progresele jpolitice şi morale eîştigate în ultima vreme îi apărură lui Coman în cu totul altă lumină, puţin ridicole şi puţin prosteşti. îi părea rău că progresase, că nu bătuse pasul pe loc. „Ce-am cîştigat din nivelul meu politic ridicat ? Cu ce m-am ales din conştiinţa mea înaltă ? M-am ales cu dracul ghem, cu asta m-am ales ! înţeleg fenomenele economice, nu mai sînt un copilaş în ideologie. Ghicesc cursul evenimentelor, şi tot degeaba. De fapt, am rămas acelaşi/'

La capătul tuturor schimbărilor petrecute în sufletul lui, la capătul tuturor ideilor generoase, la capătul tuturor indignărilor împotriva mîrşăviilor capitalismului, Coman se obişnuise să desluşească silueta unui automobil luxos sau cel puţin servieta de şef al cabinetului tehnic, şi în loc de asta, Coman descoperise aroganţa şi apatia directorului.

Degeaba o criticase pe Melania pentru orizontul ei îngust, degeaba se întristase cînd vedea că nevastă-sa n-are cum să priceapă specificul socialismului. „Cîte discuţii, cîte scene şi cîte scandaluri nu i-am făcut din pricina asta !cc

Coman se îngrozi, la un moment dat, amintindu-şi cit de profund se schimbase el în ultima perioadă şi cu cît de puţine efecte practice se soldaseră aceste prefaceri... Nu numai că nu căpătase nimic în schimb, dar era în primejdie de a o pierde şi ipe Melania definitiv.

— S-o pierd şi pe Melania ! Asta ar fi culmea ! se îngrozi Coman.

(Coman cel zdrobit pe linie politică îşi profesională se îndrăgostise de Melania, de data aceasta cu adevărat. Fostul şef al cabinetului tehnic 'simţea cu bucurie, dar şi cu un fel de teamă, că de această dată sentimentul pe care-1 are pentru Melania e ceva foarte 'serios. „Nu mai e de glumă, încercă să se îmbărbăteze Coman. O iubesc ca un nebun. De-abia acuma o iubesc/' Se gîndea eu încîntare la clipa revederii cu Melania. „Ce femeie minunată ! :se înduioşa Coman amimtindu-işi cum îi sărea Melania de gît şi cum îl întreba cum se descurcase la iserviciu. Doamne, cîtă gingăşie, cîtă bărbăţie în faţa greutăţilor !“

încerca însă faţă de Melania şi un sentiment de vinovăţie. Cît de crud, de nedrept se purtase cu Melania, eu cîtă brutalitate o îndepărtase de lingă el, cum o silise să-şi înăbuşe dragostea ! „Am făcut o crimă faţă de femeia asta... se înfioră Coman. De la începutul căsniciei m-am purtat urît eu ea. Alta în locul ei m-ar fi părăsit de mult. Ea, mititica, a suferit în tăcere, dar nu m-a trădat. Am confundat-o ou o cîrpă de şters praful. Nu m-am gândit că poate are şi ea suflet. Melania, Melania, ce-am făcut cu tine şi cu dragostea noastră ? Cum n-am ştiut să te apreciez, cum te-am lăsat să te îndepărtezi de mine ?“

Orizontul ei 'sufletesc meschin şi limitat, pe care Coman îl dispreţuise, îi devenise din nou drag şi apropiat. „Ce dacă te gîndeşti numai la tine ? Ce dacă nu înţelegi politica regimului ? Asta-i motivul ca un bărbat să-ţi întoarcă spatele ?" Viaţa îi aplicase o lecţie aspră şi-l obligase pe Comian să aprecieze la justa lui valoare orizontul sufletesc, meschin şi mărginit al Melaniei.

Şi tot Coman înţelesese, în acelaşi timp, că orizontul meschin şi

mărginit al Melaniei nu era de loc ceva înfricoşător, ci cu totul altceva, un sprijin puternic în faţa vicisitudinilor vieţii. Orizontul îngust al generoasei sale soţii îi dădea lui Coman un sentiment de plenitudine şi siguranţă, sentimentul că nu este un străin în această lume, convingerea că, undeva, cineva îl aşteaptă şi pe el ou braţele deschise. „Am şi eu cu cine schimba o vorbă, cine să-mi aducă un pahar de apă, cine să-mi pimă o mină pe frunte." De fapt, acuma Coman era recunoscător nu atît devotamentului Melaniei, cît, în primul rînd, mărginirii şi meschinăriei ei. „Ce bine-i, Doamne, că nevastă-mea nu e o ţipă justă. Altfel, îmi făcea scandal, mă lămurea..."

După recentul său dezastru, Coman avea multe de comunicat unui om care să-i împărtăşească aspiraţiile, să-i dea dreptate, să se indigneze alături de el de neomenia directorului. Alt om, mai indicat decît Melania, Coman nu cunoştea în lumea întreagă. „Ea o să mă înţeleagă, o să-mi spună că am fost un idealist. Ea o să-l înjure pe director... Melania o să-mi dea dreptate. Şi ea, mititica, e în fond o nefericită, ca şi ■mine." Gîndindu-se la toate acestea, Coman se simţea şi mai legat de Melania. „Mititica de ea... Biata fată... Ce-o fi făcînd ea acuma ?Cf Şi, înduioşat, Comian încercă să-şi închipuie cam ce-ar putea să facă Melania la ora asta. „Să ştii că doarme, mititica... Ea doarme întotdeauna un ceas, două după masa de prînz. M-a aşteptat şi m-a tot aşteptat, pe urmă a mîncat singură dacă a văzut că nu mai vin."

Gîndul că ar putea-o pierde pe Melania i se părea lui Co- man insuportabil. Durerea lui Coman era cu atît mai mare, cu oît el îşi dădea seama că pentru toate neînţelegerile din ultimul timp el fusese de vină. Intr-adevăr, în relaţiile dintre Coman şi Melania intervenise o mare schimbare. Divergenţele de natură politică pe care le avusese în ultimul timp ou propriul ei soţ contribuiseră substanţial la emanciparea erotică a Melaniei. Repulsia fizică pe care Do stîrnea apropierea Melaniei, incapacitatea de a o mai îmbrăţişa, sila cumplită care-l copleşea cînd Melania încerca să-i sărute, după un vechi obicei, grumazul îşi avea fiecare rostul lor. Toate acestea îi spuneau parcă lui Coman să nu-şi piardă capul, să nu se necăjească, să n-aibă nici o teamă, că situaţia lui se va rezolva favorabil.

Cînd Melania, dornică de dragoste, se strecura ştrengăreşte în patul soţului, Coman privea tot ce se petrece cu cea mai mare seriozitate ; fostul şef al cabinetului tehnic avea senzaţia că sub acest pretext, aparent fără nici o legătură cu esenţa problemei, forurile superioare îi discută situaţia. De aceea, Coman îşi supraveghea fiecare mişcare* nu se lăsa aţîţat de apropierea şi goliciunea femeii, nu făcea nici un gest care ar fi putut să-l compromită. O lăsa pe Melania să se apropie, «căci socotea de datoria lui să nu renunţe la această încercare, şi apoi, scârbit de ideile ei retrograde şi de incapacitatea ei de a înţelege morala vremurilor pe care le trăim, o împingea uşor la o parte, cu o aversiune reţinută, dar profundă. „De ce ? întreba Melania, îngrozită şi dezamăgită de această violentă schimbare. Explică-^mi, Jean, cu ce-am greşit ? De ce ?..." „Fiindcă nu vrei să te schimbi", o lămurea Coman cu brutalitate. După ce respingea atacul femeii, Coman nu mai simţea scîrbă, ci o mare şi deprimantă tristeţe. Tristeţea pe care o încerca fostul şef al cabinetului tehnic în acele clipe nu era tristeţea lui şi, în orice caz, nu era o tristeţe obişnuită. Era o tristeţe specială, o tristeţe pe care Coman o văzuse ia alţi oameni, stimaţi şi apreciaţi. împrumu- tînd acest gen de tristeţe, Coman credea că, în cele din urmă, situaţia lui se va rezolva.

Aţîţată de apropierea bărbatului, Melania îi promitea cu lacrimi în ochi radicale transformări politice şi morale, îi dădea perfectă dreptate. Aşa, îmbrăcată sumar, într-o uşoară pijama de mătase, Melania i se părea şi mai îmbibată de ideologia burgheză. Bărbatul nu credea în sinceritatea femeii ; se

8

întorcea cu spatele la ea, îşi înfunda capul în pernă şi dormea liniştit pînă dimineaţa.

Biata femeie fusese astfel obligată să-şi caute fericirea în braţele altui bjărbat.

Administratorul blocului ghicise repede suferinţa doamnei Coman şi-şi oferise, respectuos, serviciile. Obişnuinţa chitanţelor, a recipiselor de apă şi lumină, obligaţia de a se îngriji de soarta atîtor locatari avuseseră o influenţă hotărîtoare asupra concepţiilor sentimentale ale administratorului de bloc. El se îngrijea de soarta chiriaşelor lipsite de bucuria unui bărbat cu aceeaşi conştiinciozitate cu care se ocupa de repararea liftului şi a instalaţiilor electrice. Administratorul de bloc nu iubea, îşi oferea respectuos farmecele bărbăteşti. Nu era exclus ca la baza atracţiei administratorului pentru femei să nu fi fost decît un exces de conştiinciozitate, în favoarea acestei presupuneri venea şi faptul că administratorul nu iubise decît femei care locuiau în blocul aflat în îngrijirea sa. Spiritul de disciplină al administratorului, conştiinciozitatea şi talentele lui gospodăreşti exercitau asupra cî- torva locatare ale blocului o adevărată fascinaţie. Farmecul irezistibil al administratorului de bloc provenea, de fapt, din graţia cu care amesteca realităţi dintre cele mai diverse. Atît de abil amesteca realităţile administratorul, încît de multe ori bietele locatare nici nu ştiau exact dacă se culcaseră cu el, sau numai îi plătiseră o restanţă oarecare. Administratorul blocului bătea cuviincios la uşă, cerceta cu privire de gospodar încăperea şi întreba, la fel de cuviincios, dacă nu cumva lipseşte ceva. întreba foarte politicos şi aştepta şi mai politicos răspunsul. „Am venit în treacăt, poate aveţi nevoie de ceva...“ Se dezbrăca politicos. îşi aranja veşmintele pe un scăunel, an cea mai 'deplină ondine. Stingea lumina tot (politicos, numai după ce primea încuviinţarea chiriaşei. Clipele de dragoste petrecute alături de administratorul blocului lăsau tuturor locatarelor o amintire plăcută ; o 'senzaţie de ordine şi curăţenie, de chitanţe plătite la timp, fără restanţe, de apă rece şi caldă care curge permanent şi nu se mai închide între 5 îşi 7 după amiaza, ide lift care circulă lîncomtinuu şi nu se mai defectează la etajul III.

în dragostea cu administratorul blocului, cinstea doamnei Coman se manifestase tardiv, dar violent. Melania nu realizase oroarea de a-şi înşela soţul legitim decît după ce con-

simţi să-i cedeze conştiinciosului administrator. Cuprinsă de ruşine, doamna Coman se ridică în picioare şi-l îmbrânci cu putere. „Dă-te jos de pe mine, că iubesc pe altul.“ Această violentă şi tardivă manifestare a fidelităţii conjugale jignise profund amorul propriu al administratorului de bloc. Vrînd să se răzbune, administratorul avu grijă ca strigătul teribil al doamnei Coman să nu mai rămînă o taină. Datorită administratorului, strigătul teribil al doamnei Coman făcu repede ocolul cartierului, şi astfel se trezi peste noapte o femeie celebră. Sub ocrotirea acestei ridicole celebrităţi, progresă cu paşi mari, nu-şi mai manifesta dragostea pentru Coman în momente inoportune. în realitate, progresul Melaniei se reducea doar la faptul că acuma ea dovedea ceva mai multă răbdare.

Doamna Coman nu renunţase la demnitatea de femeie cinstită, credincioasă soţului legitim ; învăţase însă să-şi manifeste aceste sentimente într-un fel care să nu-i aducă prejudicii decisive şi să n-o lipsească de bucuriile simple ale naturii.

Timpul petrecut alături de un bărbat străin constituia pentru doamna Coman un timp absurd, enervant, de altfel singurul timp care o împiedica să-şi manifeste dragostea pentru Coman îşi să demonstreze convingător comuniunea sufletească dintre ea şi bărbatul legitim. Dar, spre lauda ei, Melania ştia foarte bine că acel timp absurd şi voluptos se va destrăma în curînd, şi atunci, imediat, Coman îi va reapărea din nou în faţa ochilor ca în ziua în care venise în casa părintească să-i ceară rnîna. Ca să-şi poată însă manifesta aceste sentimente, doamna Coman pricepu că în primul rînd are nevoie de răbdare.

Cînd Melania se înapoiase acasă de la obişnuitul adulter, îşi găsise isoţul plîngînd. Lungit pe canapeaua din antreu, domnul Coman plîngea cu sughiţuri, ca un copil. Cînd îi auzi paşii, se ridică puţin, încercă să înigîne cîteva cuvinte, dar, doborît de un val de plîns, se prăbuşi la loc.

Faptul că bărbatul legitim încerca să sse ridice i ise păru Melaniei înfiorător, de aceea, cînd se prăbuşi iarăşi pe canapea, femeii îi veni inima la loc. „Slavă Domnului, nu-i nimic grav !“

De cîte ori se întorcea de la un adulter, Melania simţea că pluteşte într-o lume de vrajă şi de poezie. Senzaţia de mister de care se simţea învăluită Melania provenea din faptul că ea, deşi păcătuise, se simţea o femeie cinstită, cît şi din incapacitatea de ă înţelege deosebirea dintre adulter şi căsnicie. Senzaţia de inexplicabil şi mister i-o dădea Melaniei convingerea că acum un sfert de ceas, în garsoniera celei mai bune prietene, se despărţise de Coman ca din nou să se în- tîlnească cu el, de data aceasta la ea acasă. „Ia te uită ce în- tîmplare ciudată ! Acu un sfert de oră m-am despărţit de el."

Convingerea că ultima ei aventură se petrecuse normal, fără nici un accident, o ajută pe Melania să-şi amintească de Coman. Privindu-1 cum plînge cu scîncete şi sughiţuri, ca un copil pedepsit pe nedrept, Melania încercă un sentiment de duioşie. Se apropie de el şi-i aranjă perna, care-i căzuse de sub cap.

— Ce-i cu tine, băiatule ? Hopa sus...

Coman nu-i răspunse ; continua să plingă ; pesemne lacrimile îi făceau bine, îi îndulceau suferinţa. Era ferm convins că lacrimile vor avea asupra soţiei o influenţă pozitivă şi, tocmai de-aceea, nu voia să renunţe la ele.

— Dacă mai plîngi, să ştii că mă supăr !

îl întristă ameninţarea Melaniei, dar se supuse. Coman îşi şterse lacrimile cu mişcări domo ale, fără nici o grabă. îi venea greu să se despartă de ele, nu se mai simţea în siguranţă ; cîncl simţi că lacrimile îl părăsesc definitiv, făcu un efort şi le întoarse din drum.

— Ei, gata, ajunge, şterge-ţi ochişorii...

Melania îi ghici viclenia şi, zîmbindu-i ca unui copil neascultător, îi luă batista din mîini şi se apucă să-i alunge lacrimile şi să-i şteargă obrazul. Iritat, Coman se împotrivi ; fără lacrimi pe obraz se simţea un om pierdut. „N-are pic de suflet femeia asta", cugeta soţul simţind energia cu care Melania îi curăţa obrazul.

— Vrei să mănînci ceva ?

Jignit, Coman nu-i răspunse.

„N-are pic de caracter", continua Coman să se gîn- dească la comportarea rece şi lipsită de suflet a Melaniei. Dar de data aceasta nu se mai gîndea cu aversiune la lipsa de suflet a Melaniei, nu mai vedea în răceala femeii un păcat. Coman se gîndea cu duioşie la lipsa de suflet a propriei sale soţii. „Eu de ce am nevoie în clipa de faţă ? De un înger care să mă critice că n-am înţeles marxismul ? De o călugăriţă ? Atunci, de ce sînt inconştient ?“

— Te iubesc... suspină Coman. Te-am necăjit cu prostiile mele. Comuniştii nu-s oameni de cuvînt.

Aducîndu-şi aminte de discuţia cu directorul, Coman se pomeni iarăşi plîngînd.

— Cîte n-am făcut, Melania, pentru comunişti, cîte concesii... M-am certat şi cu tine din cauza lor.

Melania îl asculta plictisită. N-o interesa spovedania bărbatului.

— Din cauza comuniştilor, m-am îndepărtat de tine... continua Coman printre sughiţuri.

— Ei, lasă, dragă, nu mai exagera şi tu... îi propuse liniştit Melania. Nu se ocupau comuniştii de nevastă-ta. Oi fi găsit şi tu alta, o colegă de birou...

Coman se simţi lovit.

— Nu exagerez de loc. Ce colegă de birou ? Ţi-aş fi spus imediat. Ai cuvîntul meu de inginer !

Pe Melania o interesa atît de puţin spovedania soţului şi toate vaietele şi remuşcările lui, încît căpătă la un moment dat chiar şi puţin bun-simţ.

— Ce rost are acuma cuvîntul tău de inginer ?

Fostului şef al cabinetului tehnic îi era însă greu să reziste ispitei de a spune tot ce-avea pe suflet.

— M-au influenţat, Melania. Subliniau că tu eşti boieroaică şi deci ai alte concepţii.

— Aşa e... recunoscu leneş Melania.

— Subliniau că eu n-am ce discuta cu tine, că sîntem diferiţi. Dar nu-i adevărat, Melania. Nu-i adevărat. Am fost un prost. Te iubesc.

Melania nu-1 mai asculta în nici un fel. Doamna Coman se gîndea cu cine anume s-ar mai putea culca zilele următoare. La toate acestea, doamna Coman se gîndea îndelung, cu seriozitate, ou o matură chibzuinţă.

— Ai văzut ce fel de om eram. Tu m-ai cunoscut mai bine. Te certam cînd nu ţineai cu regimul, îţi atrăgeam atenţia...

Acest „îţi atrăgeam atenţia“ îi evocă domnului Coman atîtea speranţe spulberate, atîtea şedinţe festive în prezidiul cărora n-o să mai stea niciodată, încît izbucni iarăşi în plîns.

— Ce-i cu tine, băiatule ?

Tot căutînd în cercul cunoscuţilor ei un alt bărbat, Melania înţelesese oiţ de nepotolită e dorinţa ei de a trăi cu alţi bănbaţi,

ce rol important joacă aceştia în viaţa ei. Pornind de la această realitate a vieţii ei intime, Melania ajunsese la concluzia că poate, cine ştie, postul acela de şef la care rîvnise soţul era pentru el un lucru la fel de important.

— Tu nu poţi să înţelegi starea în care mă aflu. Cînd m-am înstrăinat de tine sufleteşte, tot la binele nostru m-am gîndit. Un bărbat are o viaţă mai grea. Noi trebuie să ne zbatem, să avem grijă de alţii. Tu să mă înţelegi, Melania.

— Dacă nu te mai iubeam, divorţam.

— Să mă iubeşti, Melania, şi să încerci să mă ierţi.

— Da, da, nici o grijă ! încuviinţă leneş Melania.

Şi Melania începu să-i netezească părul, cu speranţa nebunească şi deşartă că nu e de fapt părul lui Coman, ci părul altui bărbat ; Melania încerca să-i zâmbească drăgăstos, în speranţa că acestui zîmbet drăgăstos nu-i va răspunde Coman, ci un alt bărbat.

Melania nu credea că-i cere prea mult soţului ; nu-i cerea decît să fie un alt bărbat ; fie chiar şi administratorul de bloc, numai el, Coman, să nu fie.

Coman, spre stupoarea soţiei, nu voia să se schimbe, ră- mînea acelaşi. Pur şi simplu, Melania nu pricepea de ce e Coman atît de prost şi nu-şi schimbă înfăţişarea, de ce nu se străduieşte să semene cu un alt bărbat sau chiar, treacă de la ea, cu nesuferitul ăla de administrator... Iar dacă e acelaşi Coman, atunci de ce dracu îi mai pretinde iubire ?

Doamna Coman se simţea înşelată, minţită, avea impresia că soţul vrea s-o tragă pe sfoară. „Cu mine nu-ţi merge, iubitule !“ Melania observă cu spaimă şi ciudă cum Coman nici nu se gîndeşte să se schimbe, cum se cramponează ca un idiot să aibă aceeaşi culoare a părului, cum se încăpăţînează să poarte aceeaşi mustaţă, cum nu renunţă la nimic, cum nu renunţă nici la culoarea pielii, hidos de albă, nici măcar la statura lui mică şi neajutorată.

Melania îşi dădu seama, cu o mare acuitate a senzaţiilor, că părul prin care-şi trecuse mîinile e părul lui Coman şi, simţindu-se jignită, scîrbită şi înşelată, se dădu la o parte, Iarăşi o minţise.

— Lasă-mă-n pace !

Şi de data asta, Melania nu-şi mai ascundea ura şi aversiunea.

— Mi-e silă de tine !

Soţul ei primi lovitura cu demnitate.

— Şi mie.

După aceste declaraţii de duşmănie se lăsă o linişte apăsătoare ; amândoi se simţeau înşelaţi şi batjocoriţi unul de celălalt. Acea tăcere apăsătoare îi ajutase să-şi măsoare în linişte, cu răbdare şi exactitate, aversiunea pe care o simţeau unul faţă de celălalt. Cel care ajungea primul la o concluzie nefavorabilă asupra celuilalt se grăbea s-o transforme într-o înjurătură şi să i-o aducă astfel la cunoştinţă.

— Eşti o stricată !

Din ungherul unde se ascunsese Melania, ajunse pînă la Coman şi concluzia pe care şi-o făcuse femeia despre el.

— Eşti un senil cu aere de cocoş !

îndelung gîndite şi chibzuite, înjurăturile se rosteau cu greutate şi la distanţe mari de timp. Distanţa mare de timp dintre o înjurătură şi alta le făcea parcă şi mai grele, şi mai încărcate de ură.

Dar la un moment dat, cei doi obosiseră. Oboseala pricinuită de lupta pe care o duseseră unul împotriva celuilalt îi unise într-un fel, de parcă, în conţinut, se zbătuseră pentru interese comune. Foarte curînd după aceea, înţeleseră că acuma, cînd se blestemaseră şi se înjuraseră, n-aveau nici un motiv să se considere înşelaţi sau minţiţi. De multă vreme nu se puteau suferi, şi recunoaşterea de acuma avu în ea ceva cinstit şi adevărat. Acuma nu se mai minţiseră. Relaţiile dintre Coman şi Melania, întemeiate vreme îndelungată pe minciună, se apropiaseră, pe (această cale întortocheată şi nebănuită, de adevăr.

— Aşa e... ne e silă unul de celălalt... recunoscu Melania, uşor amuzată şi cu o undă de duioşie în glas.

— Nu ne potrivim... recunoscu bărbatul, şi zîmbi fericit.

— Cu orice bărbat m-aş culca, numai cu tine nu...

— Dar eu ?... zise din toată inima Coman. Nu-ţi aminteşti cînd te dădeam Ia o parte ?

Scîrba reciprocă, recunoscută atît de deschis, crease între cei doi soţi o atmosferă de duioşie, de pace şi înţelegere. Coman voia să-şi descarce sufletul ; era convins că de data asta Melania îl va înţelege.

— Mă simt foarte singur, Melania...

— Dar de poveştile alea cu negri nu-ţi mai aminteşti ? îl întrebă Melania zîmbind.

Coman surîse ruşinat. Da, îşi amintea. Anticolonialismul. Mitingul din sala Floreasca. Secolul XX. Eliberarea popoarelor.

— Cum să nu-mi amintesc ? Ziceam că asta se cheamă barbarie, că negrii sînt egali eu albii, că în secolul douăzeci...

— Asta, aşa... îşi aminti veselă Melania. Tot ziceai ceva de .secolul douăzeci...

— Dă-1 dracului de secol ! se înfurie brusc Coman.

Şi astfel, familia Coman devenise iarăşi o familie fericită.

în acea sîmbătă seară, Adriana era condamnată să ră- mînă singură acasă. Matei lipsea din Bucureşti şi ideea de a sta acasă în cea mai veselă zi a săptămînii o întrista.

Perspectiva de a rămîne singură în cea mai veselă şi mai gălăgioasă zi a săptămînii o înverşuna împotriva logodnicului. „Ce obiceiuri şi la Matei ! Să lipsească şi el tocmai sîmbătă..."

Tot căutînd o soluţie în situaţia aceea complicată, Adriana îşi aduse aminte cu duioşie de Matei. Instinctul îi spunea că în acea duioşie s-ar putea să se ascundă soluţia mult căutată, de aceea se bucură ca de un telefon pe care-l aştepta de mult. îşi aduse aminte de Matei, şi, mai ales, de felul energic, aproape copilăresc, în care refuza să meargă singur undeva.

Şi, amintindu-şi chipul lui aspru şi neînduplecat din acele împrejurări, o undă de duioşie îi mîngîie sufletul. „Cînd am fost eu plecată la Borsec, nici la cinema nu s-a dus măcar", recapitulă Adriana, surîzînd fericită. Şi femeia se lăsă stă- pînită de acele imagini dulci şi odihnitoare cu o bucurie plină de voluptate. îşi deschise larg porţile sufletului ; amintirile se năpusteau asupra ei, venind din toate părţile, nimic nu le mai oprea. Chema încontinuu amintirile acelea dulci şi odihnitoare, se juca şi se răsfăţa cu ele, şi, ca nişte prunci dolofani îşi trandafirii, plăcutele amintiri se agăţau de gîtul ei, o sărutau şi-o mîngîiau. Şi acel sentiment plăcut, gingaş şi foarte fragil, Adriana voia să-l protejeze, să vegheze să nu fie tulburat de nimeni şi de nimic.

Tîrziu de tot, Adriana se ridică în picioare cu o mişcare domoală, temîndu-se parcă să nu zdruncine, să nu trezească din dulcea somnolenţă starea aceea de beatitudine. Mergînd uşor, în vîrful picioarelor, Adriana ajunse aproape plutind pînă la şifonier şi căută rochia cu mişcări diafane, imateriale, în aceeaşi stare de lene şi fericire. îşi dădea seama că orice mişcare prea violentă ar fi avut consecinţe dintre cele mai dezastruoase asupra amintirilor legate de dragostea lui Matei. Ştia că dacă, prin cine ştie ce nenorocire, pieptenele i-ar cădea din mînă, Matei i-ar apărea, în urma acestui neînsemnat accident, mai puţin duios şi mai puţin hotărît să nu meargă nicăieri fără ea. în sufletul femeii se formase imaginea unui iubit tandru şi credincios, şi ea voia ca imaginea aceea liniştitoare s-o urmărească încontinuu, să n-o părăsească în nici o clipă. Adriana îşi îmbrăcă în sfîrşit rochia şi, cu o expresie de leneşă încîntare, se examină îndelung în faţa oglinzii. Era îndrăgostită. Tot ce făcea îi amintea de Matei ; pînă şi faptul că aranja agrafele în păr îi amintea de încăpăţînarea copilărească a lui Matei, de hotărîrea lui fermă de a nu se duce nicăieri fără ea.

Imaginea lui Matei o ajutase să se îmbrace cu gust. Se uită încă o dată în oglindă şi se minună ea însăşi de frumuseţea şi de eleganţa ei.

Tocmai (teama de a ramîne singură sîmibătă seara născuse în sufletul femeii sentimentul acela blînd şi protector, convingerea că nimeni şi nimic n-o poate despărţi de Matei. Duioşia îi fusese absolut necesară, în aceeaşi măsură ca şi rochia de lame, pe care de altfel o dăduse din vreme la refăcut. în adîncurile sufletului, nutrea o sinceră recunoştinţă faţă de sentimentul acela isimplu şi înţelegător care n-o lăsase pradă singurătăţii şi plictiselii. Coborî scările în vîrful picioarelor, cu aceeaşi teamă de a nu-şi zdruncina, printr-un gest necugetat, starea de leneşă fericire în care se afla. Deschise încet, foarte încet, cu mişcări cumpănite şi atent supravegheate, uşa blocului, grea şi masivă.

Duioşia pentru dragostea lui Matei se dovedise şi un foarte bun mijloc de locomoţie. Sentimentul acela de duioşie, de care se lăsase în întregime stăpînită, o ajutase să ajungă cu bine şi la timp în sala de festivităţi, unde urma să aibă loc reuniunea. Şi, iarăşi, Adriana se gîndi cu recunoştinţă la Ma^ tei, ca şi cum Matei ar fi adus-o în sala balului într-o tră-

sură de aur. înţelese, într-un fel difuz şi nelămurit, că tocmai datorită intransigenţei lui Matei şi a neînduplecării copilăreşti cu care el refuza să meargă undeva singur, ea reuşise să fie atît de punctuală la reuniunea casei de cultură.

Rolul amintirilor legate de Matei fusese s-o aducă pe Adriana pînă în sala unde urma să aibă loc reuniunea. Cu aceasta, misiunea frumoaselor amintiri se sfîrşise. O dată ce-o văzură pe Adriana în mijlocul veseliei generale, amintirile legate de Matei se retraseră : ele îşi făcuseră datoria, mai departe nu mai puteau merge.

Chipul lui Matei dispăru brusc, şi Adriana se simţi descumpănită. Se simţi jignită şi cînd, cu o plecăciune adîncă, un bărbat uşor ameţit o invită la dans.

Se simţea cam obosită, ca după o noapte de nesomn. Retrasă într-un colţ, singuratică şi descumpănită, îndepărta pe toţi cei care se încumetau să-i stingherească izolarea. Cînd însă îşi aduse aminte cît de mult ţinuse să vină la bal, propriile ei reacţii o nedumereau. „De ce n-am stat acasă, dacă sînt atît de obosită ? Puteam să stau acasă o sîmbătă seară, nu se întîmpla nimic.., Tot n-am chef să dansez. Dacă nu eşti cu cine-ţi place, e inutil totul."

Veselia celorlalţi, atît de zgomotoasă şi de nepotolită, o stingherea, ajutînd-o să înţeleagă încă o dată greşeala pe care o făcuse venind singură. După toate acestea, o mai şi dureau ochii, din pricina fumului de ţigară. Femeile i se păreau urîte, lipsite de graţie, iar bărbaţii — greoi, comuni, fără nimic deosebit.

Adriana nu se hotărî totuşi să plece acasă. Deşi tot ce vedea o irita şi o nemulţumea, voia să mai stea în fumul ace^a de ţigară. în atmosfera aceea în care se simţea străină, să se pedepsească astfel pentru greşeala de a fi venit singură, fără Matei. Istovită şi plictisită, Adriana nu se mai gîndea la nimic. Nici chiar la Matei. Era prea vlăguită şi prea tristă ca să mai poată înregistra tot ce se petrece în jurul ei. Totul îi devenise indiferent. Dar acea tristă indiferenţă nu se mai în- tîlnea în drumul ei cu amintirile legate de dragostea pentru Matei. Şi neîntîmpinînd astfel nici un obstacol, indiferenţa ajunse să stăpînească sufletul şi imaginaţia femeii.

Bărbatul acela puţin ameţit de băutură trecu încă o dată pe lîngă ea şi o invită din nou să danseze, cu aceeaşi plecăciune exageraţă şi cu acelaşi zîmbet tîmp şi insinuant.

— Vă rog, domnişoară...

Ceea ce nu mai reuşise duioşia dragostei pentru Matei, reuşise în schimb indiferenţa faţă de tot ce se petrecea în jurul ei. Pentru ca lucrurile să decurgă normal, şi ea să se poată înveseli şi dansa, duioşia se dădu resemnată la o parte, ce- dînd indiferenţei rolul de prim rang.

Adriana aruncă bărbatului neruşinat o privire care nu exprima decît o foarte mare oboseală şi nimic altceva. „Cum nu-şi dă seama omul ăsta că n-am chef să dansez ?“ se mira Adriana de lipsa de perspicacitate a bărbatului. Toate acestea — dansul, bărbaţii, muzica, alcoolul, aţîţarea simţurilor — o plictiseau mai mult ea oricînd. Viaţa plecase din trupul femeii : bărbatul acesta frumos şi obraznic n-avea cum s-o ispitească.

Orchestra oînta *Castel (Tamore,* şi asta amplifica senzaţia Adrianei de oboseală şi monotonie. Individul încă nu plecase, tot mai şedea în faţa ei. Adrianei îi era însă atît de indiferent ce se petrece cu ea şi în jurul ei, încît de data aceasta nu-1 mai refuză. Se simţea atît de obosită şi de îndepărtată, încît ştia că nimeni n-avea cum să-i trezească simţurile, s-o tulbure într-un fel sau altul. Trebuia să facă eforturi ca să se mişte în ritmul melodiei aceleia enervante. îmbrăţişarea bărbatului nu-i spunea nimic, nici nu-i simţea apropierea, deşi partenerul de dans se lipise strîns de trupul ei. Cînd dansul se termină, Adriana nici nu se bucură, nici nu se întristă. îi era absolut indiferent. Peste puţin timp, Adriana se pomeni iarăşi invitată. De data aceasta o invitase Soare, inginerul de la „metalurguî-şef“. Adriana îşi dădu consim- ţămîntul, cu aceeaşi indiferenţă şi plictiseală.

Indiferenţa se dovedise astfel o soluţie înţeleaptă. Cu ajutorul ei, Adriana petrecuse pînă noaptea tîrziu.

în drum spre casă, Adriana se întîlni cu Grosu, centrul atacant al echipei de fotbal a uzinei. De multă vreme, încă înainte de a-1 fi cunoscut pe Matei, fotbalistul îi făcea puţină curte. Cînd îl văzu, Adriana îşi înfunda mîinile în manşonul de blană, şi acest gest îi dădu o senzaţie de echilibru.

— Ce noroc orb ! exclamă Grosu, şi, încîntat de această tîrzie şi neprevăzută întîlnire, se opri în mijlocul străzii, cu mîinile ridicate.

m

E ştiut că o femeie îndrăgostita de un alt bărbat se poartă cu eventualii alţi pretendenţi la inima ei cu o anume bunătate adusă de bucuria şi fericirea ei. în această împrejurare, femeia e prea copleşită ide dragostea ei ca să mai ia în serios pe altcineva, dar totodată n-are nici cruzimea de a-1 izgoni.

Bună şi maternă, Adriana primi cu un zîmbet amuzat braţul pe care centrul atacant i-1 oferise victorios. Cu acest sentiment de certitudine se trezi dimineaţă în braţele centrului atacant...

I

Deşi îmbrăţişase cariera didactică, domnul Lefteriu nutrea un profund dispreţ pentru şcoală îşi materiile care se predau acolo : „Şcoala nu pregăteşte tînărul pentru viaţă, spunea adeseori domnul Lefteriu. Tînărul învaţă teoria lui Pi- tagora, logica lui Aristotel în loc să înveţe cum să dea din coate. Cine-ţi cere în viaţă logica lui Aristotel ? La ce-ţi foloseşte ? Dacă ar fi după mine, aş renunţa la (geometrie, la logică şi chiar la ştiinţele naturale ! Aş preda lecţii de felul acestora : «Cum poate un tînăr sărac să devină general de brigadă ?» sau «Urmările dezastruoase ale sentimentalismului în viaţa lui Cutare». Şcoala trebuie să ajute tînărului să răzbească. Altfel, riscă să degenereze, să-şi piardă raţiunea de a fi“.

Domnul Lefteriu nu făcea un secret din ademenea puncte de vedere. Le împărtăşise tuturora şi, în primul rînd, fiului său, Sebastian. Domnul Lefteriu îşi începea predicile împin- gînd la o parte manualele de geometrie sau literatură de pe masa de lucru a copilului. „Lasă prostiile astea. Ascultă ce-ţi spun eu !"

în revistele aţîţător colorate şi energic ilustrate „Signal", „Tempo", „Tineretul creştin" şi multe altele asemănătoare, Sebastian descoperise izvorul de unde se inspira taică-su. Chiar domnul Lefteriu îi aducea aceste reviste, aşezîndu-i-le deasupra manualelor de algebră şi fizică. „învaţă ce e aia viaţă, fiule, nimeni nu s-a îmbogăţit din abstracţii. De rămas corijent, n-o să rămîi, de asta mă ocup eu."

Dar Iui Sebastian nu-i plăcea să răsfoiască .revistele de faţă cu părinţii. Se refugia în magazie, locul lui preferat. Voia să fie numai el singur în faţa cerului Africii şi a celor opt fiice ale regelui Italiei. Tot ce descoperise în aceste reviste fascinante produsese asupra lui Sebastian o impresie profundă. Avea sentimentul că în sfîrşit se regăsise pe el însuşi. O cu- vîntare a lui Mussolini îi stîrni un mare entuziasm. Cuvintele „Popor al Romei, popor de zei“ i se păruseră dumnezeieşti.

Era în preajma războiului, şi revistele gemeau de zei, supraoameni şi conchistadori, de apeluri la măreţie, imperii şi religii noi. în fiecare număr, chipuri de adolescenţi furioşi priveau sfidători lumea.

Sub această grea lespede a întunericului îşi trăise Sebastian adolescenţa.

Cerul era în ziua aceea atît de limpede şi de albastru, în- cît Sebastian credea că noaptea nu se va mai întoarce. Era miezul zilei, soarele dogorea puternic ; oricîtă imaginaţie ar fi avut Sebastian, îi era greu să realizeze ideea că noaptea s-ar mai putea întoarce vreodată. Undeva, departe, pe tărîmuri misterioase şi necunoscute, se dăduse o grea, sălbatică şi înverşunată bătălie. încrucişările de spade se terminaseră, cerul albastru, strălucitor, dezvăluia lumii întregi de partea cui se află izbînda.

Ciudatul adolescent dorea dispariţia nopţii şi, o dată eu aceasta, a tuturor remuşcărilor şi întrebărilor pe care i le aduceau păcatele făcute sau gîndite în timpul zilei. Noaptea îi stingherea libertatea de mişcare, şi el voia să acţioneze, să facă tot ice-i trece prin ;cap îşi, după aceea, scutit 'de remuş- cări, să se arunce într-un somn adînc şi bun. Sosirea nopţii îi încurca însă toate planurile, îl lipsea de binemeritata odihnă ; în loc să-i aducă linişte şi odihnă, noaptea îl silea să se gîndească la tot ce înfăptuise în timpul zilei, îl obliga să se vaiete şi să regrete.

Ca prizonier al nopţii, Sebastian devenea un cu totul alt om : nu mai era învingătorul necruţător din timpul zilei, oi un biet şi oarecare băieţel care tremura ca varga în prea larga lui cămăşuţă de noapte. Amorul lui propriu primea în timpul nopţii grele lovituri. „Nu-i nimic de capul meu... Dîr- aîi de frică...“ Remuşcările şi părerile de rău se preschimbau înţr-o văgăună strîmtă, rece şi întunecată ; tremurînd de frig şi de spaimă, Sebastian şedea nemişcat înăuntrul acelei îngrozitoare văgăuni, pînă la sosirea dimineţii. Atunci, remuş- cările şi părerile de rău piereau (brusc şi, o dată cu ele, pierea şi văgăuna aceea rece, întunecată şi strimtă. Sebastian se simţea din nou liber, gata să ia viaţa de la capăt.

Dar viaţa ciudatului adolescent nu era de loc uşoară. Sebastian aştepta sosirea nopţii cu teamă şi neputincioasă resemnare. N-avea ce să facă, trebuia să rabde. Adormea greu, încercînd astfel să mai întîrzie pedepsele care-1 aşteptau ; Sebastian ştia din experienţa nopţilor trecute că îndată ce va adormi va fi înşfăcat şi pedepsit.

Pentru Sebastian, remuşcarea echivala cu sfîrşitul tuturor lucrurilor, era totuna cu graniţa care desparte exact mişcarea, viaţa, ploile, zăpezile, războaiele de gîndirea stearpă, bolnavă şi pretenţioasă. El

credea că un sentiment se naşte, se dezvoltă, înfloreşte şi de-abia după aceea, ca o inevitabilă consecinţă a uzurii şi îmbătrînirii, degenerează în remuşcare. Pentru necruţătorul şi orgoliosul adolescent, remuşcarea nu era de fapt decît ultima treaptă obosită şi sfîrşită a unui sentiment care cîndva fusese puternic şi sănătos.

Cerul albastru şi nemărginit £i dădea lui Sebastian convingerea că el poate săvîrşi orice crimă, fără primejdia de a fi pedepsit. De aceea, de cîte ori voia să capete putere şi încredere în steaua lui norocoasă, şedea tolănit îndelung pe iarbă şi sorbea nemărginirea protectoare a cerului albastru. Sub un asemenea cer, Sebastian se simţea în siguranţă, nu simţea nevoia să se uite înapoi, să vadă dacă nu cumva e urmărit.

Numai linia unde sfîrşea orizontul pămîntului îl înspăi- mînta pe Sebastian. Linia unde se sfîrşea orizontul pămîntului îi spunea lui Sebastian că acolo se sfîrşeşte viaţa cea lipsită de griji şi că dincolo de această linie începe împărăţia rece şi albă a remuşcărilor.

Această constatare îl îngrozise pe Sebastian. Se întreba după aceea ce-ar putea face ca să înlăture această lege nemiloasă, sau cel puţin s-o mai îndulcească într-un fel. înainta cîţiva paşi, alerga chiar, linia orizontului se îndepărta, şi o dată cu linia orizontului se îndepărta şi împărăţia rece şi colţuroasă a remuşcărilor şi aducerilor-aminte. Dar, oricît de repede alerga Sebastian, linia orizontului renăştea din nou, statornicind o altă graniţă, la fel de teribilă şi de exactă. Cu-

rînd, Sebastian înţelese că nu stă în puterea lui să izgonească definitiv părerile de rău. Oricît alergase Sebastian, în realitatea cea aspră nu intervenise nici o schimbare : totul nu era decît o amăgire ; distanţa dintre el şi propria lui conştiinţă rămăsese aceeaşi ca la început.

Stăpînit de asemenea nelinişti, nostalgia depărtărilor, sentiment propriu adolescenţilor, începea să se manifeste la Sebastian într-un fel ieşit din comun. Nu mai visa călătorii în Africa. Cărţile de aventuri şi de călătorii în jurul pămîntului nu-l mai interesau : i se păreau grozav de plicticoase. Nu mai visa pămînturi exotice, necunoscute şi fascinante, ci alte pă- mînturi, chiar sterpe şi pustii, dar unde oamenii să nu se chinuiască noaptea pentru ce făceau în timpul zilei.

Sebastian iubea ziua, detesta puterea distrugătoare a nopţii. Ziua se dovedise aliata lui credincioasă, iar noaptea — timpul judecăţii şi al pedepsei. Ziua era îndrăzneala, gloria şi nebunia lui, ambiţia de a cuceri lumea, iar noaptea — frica pentru tot ceea ce făcuse în timpul zilei. Ziua, Sebastian săvîrşea crime grozave, făurea imperii şi religii noi, nebănuite pînă atunci de nici o minte omenească, în timp ce noaptea se văicărea, cerea iertare, tremura de frică.

De fapt, intre noapte şi Sebastian exista — în mod aproape declarat — un adevărat război. Cînd venea noaptea. Sebastian era obligat să dea înapoi tot ceea ce cucerise ziua cu preţul atîtor sacrificii şi încleştări. în mîinile lui de adolescent firav, Sebastian ţinea strîns, cu teamă şi încăpăţînare, trofeele cucerite în timpul zilei. în primele clipe, Sebastian încerca să se împotrivească, nu voia să cedeze aşa de uşor imperiile şi religiile. „Germanilor nu le ia nimeni înapoi cuceririle... Mie de ce să mi se ia ? Numai fiindcă sînt copil ?[f<] îl cuprindeau însă remuşcările, şi puterile îl părăseau. Citise el într-o revistă că remuşcările n-au ce căuta în conştiinţa unui stăpîn, dar cu toate acestea nu reuşise să scape de povara lor. „Remuşcările sînt privilegiul sclavilor.“ Dar noaptea sosea, îi desfăcea mîinile, cu hotărîre, dar fără grabă, şi-l jeftiia de tot ce Sebastian agonisise într-o zi întreagă. Părerile de .rău îl făceau mai slab, şi astfel nopţii nu-i era de loc greu să-i desfacă mîinile. A doua zi dimineaţa, Sebastian blestema remuşcările din pricina cărora se lăsase jefuit şi prădat.

9 — Proză satirică

Venea apoi o altă zi, un alt cer albastru, şi speranţele re- năşteau iarăşi...

Printre multe alte considerente, Sebastian se încadrase în categoria învingătorilor, a spadasinilor şi conchistadorilor şi din dispreţ faţă de slăbiciunile şi înfrîngerile părinţilor. „Eu trebuie să învîng. Nu trebuie să am soarta bătrînilor."

Sebastian îşi dispreţuia părinţii, fiindcă aceştia, în ciuda declaraţiilor lor cinice, nu reuşiseră în viaţă, nu izbutiseră să se încadreze în categoria învingătorilor. „S-au zbătut degeaba, tot nişte pîrliţi de profesori au rămas. Degeaba îmi dădeau ei mie lecţii de ce trebuie să fac în viaţă !“ La poarta casei, doamna Lefteriu, mama ciudatului adolescent, o modestă profesoară de muzică, aşezase un afiş îngrozitor : „Lecţii de pian în fundul curţii“.

în familia lui de mic-burghezi orgolioşi şi nefericiţi, Sebastian ascultase adeseori discuţii nesfîrşite pe temele : „Ce bine a ajuns Cutare şi ce prost a ajuns Cutare !“ Adolescentul reţinuse în primul rînd reproşurile pe care şi le făceau părinţii unul altuia : „Cinismul tău nu e decît aparent, dragul meu. N-ai fost un tip tare". „Tu, cu sentimentalismul tău, vorbeşti aşa ?“ „Am fost iprea buni..." Şi cu aceasta concluzie liniştitoare, soţii Lefteriu adormeau în fiecare seară.

Drama familiei Lefteriu, drama la care Sebastian participase cu o precoce intuiţie, era însă cu totul alta. în ce consta, în esenţă, tragedia celor doi vechi membri ai corpului didactic ?

Soţii Lefteriu sufereau cumplit la ideea că, în ciuda compromisurilor morale şi a micilor meschinării pe care le înfăp- tuiseră aproape o viaţă de om, nu reuşiseră să ajungă cineva şi nici măcar să scape de obsesia grijilor materiale. Doamna Lefteriu se dăruise tîrziu bucuriilor maternităţii. Sebastian era cel mai mare dintre toţi cei şase copii şi singurul lor băiat. Soţii Lefteriu se treziseră astfel, la o vîrstă înaintată, împovăraţi de griji şi fără o situaţie prea strălucită.

Grijile materiale se înmulţeau în fiecare zi. Domnul Lefteriu se gîndea cu spaimă la zestrea pe care trebuia s-o pregătească pentru toate cele dinei fiice. Grijile materiale creşteau, în timp ce răsplata cuvenită pentru compromisurile şi meschinăriile înfăptuite întîrzia.

Casa familiei Lefteriu oferea un spectacol deprimant. Cele opt suflete care alcătuiau familia profesorului Lefteriu

se zibăteau şi se înghesuiau în trei cămăruţe strîmte, vechi şi ne aerisite. Din (pricina pianului, una din cele trei cămăruţe nici nu putea fi locuită ; acolo se afla camera de lucru, acolo îşi corecta tezele domnul Lefteriu şi tot acolo doamna Lefteriu dădea lecţii ide pian singurului ei elev.

în imaginaţia lui Sebastian se întipăriseră cu putere mizeria şi regretele tîrzii, care domneau în egală măsură în casa părinţilor. „De ce a refuzat Lefteriu-senior să plece la Ghi- şinău, în calitate de administrator al fabricii iMott ?“

Conştiinţa propriei lor uscăciuni sufleteşti, a multelor şi măruntelor meschinării, îi făcuse pe soţii Lefteriu să privească fiecare greutate materială ca pe-o injustiţie. Eliberarea de griji materiale le apărea soţilor Lefteriu ca o meritată compensaţie pentru tot ceea ce făcuseră.

— Auzi, dragă, ce tupeu şi pe proprietăreasa noastră ! A venit de trei ori să ne ceară restanţa.

— Cînd o să avem bani, o să-i plătim restanţa, răspundea domnul Lefteriu cu demnitate.

Soţii Lefteriu se luaseră din interes, nu din dragoste, convinşi că amîndoi sînt ţipi tari, care vor reuşi în viaţă. Deşi nu-1 iubise, doamna Lefteriu intuise în domnul Lefteriu mari resurse : „Omul ăsta va ajunge departe<£. Renunţaseră la sentimente cu inima uşoară. „Trebuie să fim reci şi lucizi. “ Dar soţii Lefteriu crezuseră pesemne că lipsa unei comuniuni sufleteşti profunde aduce imediat, aproape automat, compensaţii materiale. „Dacă tot e vorba de trăit în sărăcie, apoi să fi făcut fiecare o căsătorie din dragoste ; tot ne alegeam cu ceva.“ De ciudă, soţii Lefteriu priveau foarte simplu realitatea. „Nici căldură sufletească, nici viaţă pe picior mare. Păi zău aşa !“

Soţii Lefteriu se uitau unul în ochii celuilalt şi nu desluşeau nici o tresărire de dragoste, nici măcar amintirea îndepărtată a unei clipe de înţelegere. într-o asemenea stare de spirit, prezenţa proprietăresei, care-şi cerea drepturile, bă- tînd din picior în podea, părea şi mai de neînţeles.

Ghinionul îi urmărise necruţător. Pentru micile lor meschinării, soţii Lefteriu nu căpătaseră în schimb decît o modestă leafă de profesori de liceu. Atîta tot şi nimic mai mult. îngrozitorul pustiu sufletesc care-i copleşise pe amîndoi le reamintea cît de nedreaptă fusese viaţa cu ei. „Hai, dacă tot am rămas săraci, măcar să fi fost oameni cinstiţi, să nu ne fi certat cu oamenii, să nu ne fi pîrît colegii... Ne vedeam în voie bună de şcoală şi de sărăcia noastră/[4]

Cu trecerea timpului, peste pustiul sufletesc şi sentimentul înstrăinării de ceilalţi oameni se aşternuse şi povara greutăţilor materiale şi, astfel, viaţa soţilor Lefteriu devenise şi mai apăsătoare. Sentimentul neplăcut al atîtor gesturi condamnabile, făcute în dauna colegilor, tindea să se unească cu mizeria din casă, tot aşa cum remuşcarea se contopise cu sila pe care o simţeau în faţa farfuriei cu supă de cartofi.

Venise şi vremea cumplitelor remuşcări, şi soţii Lefteriu n-aveau

cum să le înece în viitoarea altor amintiri plăcute, reconfortante, în amintiri despre călătorii în străinătate sau despre discuţiile purtate cu regina-mamă* Soţii Lefteriu ar fi vrut să stea acum, în pragul bătrîneţii, să-şi aducă aminte cum se zăresc din depărtare Ne apoi e îşi Palermo, Vezuviul şi livezile de portocali. Din nefericire, asemenea amintiri nu existau în viaţa lor şi, din această pricină, ei îşi aminteau prea exact cum îl pîrîseră la direcţie pe profesorul Crăciu- nescu, cum burniţa în ziua aceea, o burniţă mohorîtă şi rece de toamnă, cum după aceea se întorseseră acasă pe jos, cum, ajunşi acasă, îl găsiseră pe Sebastian în pat, cu 39 de grade temperatură. Cerul roşu al Africii, livezile de portocali şi luminile vesele ale Parisului ar fi putut să alunge cu uşurinţă procesele de conştiinţă. Dar .soţii Lefteriu nu admiraseră niciodată cerul Africii, şi de aceea amintirea intrigilor şi meschinăriilor ise lăfăia în voie, nestingherită de nici o altă amintire.

Deşi dobîndise faima de a fi cel mai zelos membru al poliţiei şcolare, domnul Lefteriu continua să-şi urmărească elevii şi colegii într-un palton vechi, dintr-o stofă subţirică, ros la imîneci. Soarta doamnei Lefteriu, profesoară de muzică la acelaşi liceu, era la fel de grea, dacă nu şi mai igrea. Doamna Lefteriu avea în ea ceva neplăcut, care enerva pe toată lumea : directorul, după ce-i asculta preţioasele informaţii, o împingea afară eu graţie şi hotănîre.

In vara anului una mie nouă sute patruzeci şi doi, în curtea spaţioasă şi plină de verdeaţă a bisericii Sfînta Maria Mică, un băiat de aproape paisprezece ani, a cărui îmbrăcăminte trăda nu atît bunăstarea materială, cît o violentă dragoste maternă, aştepta, plimbîndu-se nerăbdător, sfîrşi-

tul slujbei. Băiatul acela de aproape paisprezece ani era Se- bas ti an Lefter iu.

Sebastian cunoştea foarte bine rostul celor bisericeşti şi, presimţind cu exactitate sfîrşitul slujbei, se îndreptă spre uşa din spatele altarului, pe acolo pe unde obişnuia să plece părintele. Cînd părintele Andrei, însoţit de ţîrcovnic, trecu prim dreptul adolescentului, chipul acestuia :se lumină de bucurie. Sebastian îi învălui pe cei doi slujitori ai Domnului într-o privire blîndă, uşor amuzată. „Vă mai las cîteva clipe. Hai, îjnveseliţi-vă puţin, mai gîndiţi-vă la neveste şi la banii de acatiste. "

Cu o mişcare violentă, Sebastian se prăbuşi în faţa părintelui Andrei, îi sărută marginile anteriului.

— Ce e cu tine, fiule ? se arătă uimit părintele Andrei.

— Am ceva pe suflet, părinte ! răsuflă greu Sebastian.

'Părintele Andrei îi făcu isemn să se ridice.

— Ce să ai tu pe suflet, băieţaş ? încercă părintele să-l liniştească. Eşti doar un copil...

Sebastian se simţi jignit. „Crede că dacă sînt mic nu pot să am păcate. Am eu mai multe păcate decît el..."

— Nu vă luaţi după înfăţişarea mea, nu vă luaţi după părul meu buclat... Nu mai sînt de mult un copilaş.

— Bine, băiete, hai să ne rugăm Domnului, admise părintele, fără prea multă convingere.

O dată ajuns înăuntrul bisericii, Sebastian se schimbă brusc. Nu mai părea de loc intimidat de prezenţa slujitorului Domnului şi nici înfricoşat de păcatele săvîrşite.

Cînd părintele Andrei încercă să-l ia de mînecă şi să-l îndrepte spre altar, adolescentul opri toate acestea printr-o încrîncenare scurtă, dar hotărîtă.

— Nu-i nevoie, părinte. Am păcate prea mari... Cine să ierte păcate aşa de mari ?

Părintele Andrei îngălbeni de spaimă. Aşa ceva nu i se mai întîmplase.

— Cum, băiete, cum zici ?!

Şi Sebastian îşi întipări în memorie chipul răvăşit de spaimă al părintelui Andrei. Ţinea să-şi amintească şi mai târziu de fspaima acestuia, să se joace cu spaima acestuia, să se bucure de marea lui victorie.

— Spuneai că ai ceva pe suflet, fiule, mormăi părintele Andrei, încercînd să restabilească vechile raporturi.

— Am multe, părinte, admise Sebastian, eu o fermitate care-i umplu inima de bucurie. Păcatele însă tot nu poţi să mi le ierţi. Eu f-ac păcatele, eu mă absolv de ele, e mai simplu. N-am venit să mă spovedesc, am venit să stăm de vorbă.

— Aici, în casa Domnului ? se îngrozi părintele Andrei.

— Părinte, nu e nimic grav, încercă Sebastian să imite blîndeţea ironică a tuturor învingătorilor, despre care învăţase la lecţiile de istorie.

Cu o expresie de om puţin obosit, Sebastian se aşează pe treptele

care duceau spre altar şi-l invită şi pe părintele Andrei să-i urmeze pilda. Părintele Andrei refuză ; 'Stătea şi mai drept ca de obicei, ca şi cum orice mişcare i-ar fi fost fatală. Sebastian îşi aduse aminte de mărinimia învingătorilor şi-l lăsă pe părintele Andrei să stea unde vrea el. Şi părintelui Andrei îi fu dat să audă cea mai mare profanare a cuvintelor Domnului care ajunsese vreodată pînă la o ureche bisericească.

— Părinte, ce-aţi spune dacă am face împreună o religie nouă ? Dumneavoastră să fiţi Dumnezeu, şi eu fiul dumneavoastră, dar pe alte criterii... Am la mine cîteva versete...

Teama şi nedumerirea sdujitorului Domnului erau atît de mari, încît acesta refuză să înţeleagă cele auzite.

— Cum adică, copilaşule ? Ce-i cu tine, băiete ?

— Ce, nu-nţelegi, părinte ? se înfurie Sebastian, dornic să-şi fixeze încă o dată în memorie chipul răvăşit de spaimă al părintelui Andrei. O religie nouă, părinte... Alta deeît cea veche. O să vă explic...

Sebastian cucerise de data aceasta o mare victorie şi ţinea s-o păstreze cu orice preţ. Frica pe care o ghicise în ochii preotului cînd îi făcuse propunerea de a întemeia amîndoi o altă religie îi umpluse sufletul de mîndrie şi siguranţă. Nu voia să renunţe la această magnifică satisfacţie. Chipul răvăşit de spaimă al bătrînului şi modestului slujite* al Domnului îl urmărea încontinuu. Sebastian avea nevoie de această imagine glorioasă, nu mai voia s-o piardă, nu mai voia să regrete ceea ce făcuse.

Ciudatului adolescent îi plăcea să adune, ca într-un fel de sac blestemat, expresiile de uimire ale diverşilor oameni în ifaţa cruzimii şi hotăririi lui, cuvintele de batjocură pe care le adresa în secret prietenilor, teama pe care o provocau profesorilor răspunsurile lui prea îndrăzneţe, strigătele de uimire stîrnite de marile şi neşovăitoarele lui ambiţii. Aduna mereu tot ce i se părea mai important din acest punct de vedere, arunca înăuntrul sacului, înghesuia, ca să încapă cît mai multe asemenea ţipete, chipuri de oameni umiliţi şi cuvinte de ocară. Voia parcă să-şi facă din toate aceste trofee un mic capital, care să-l ajute mai tîrziu în viaţă. De aceea, se îngrijea ca sacul acela blestemat să fie mereu plin, să geamă de atîtea comori înghesuite înăuntrul lui. în sacul acela blestemat se zbăteau şi se văicăreau toţi oamenii pe care credea că reuşise să-i învingă într-un fel sau altul, în- cepînd cu părintele Andrei şi sfîrşind cu profesorii săi de liceu. Cu cît sacul acela blestemat era mai plin, cu atît Se- bastian privea viitorul cu mai multă încredere. în clipele de depresiune sufletească, Sebastian îşi aducea aminte de sacul acela blestemat, doldora de trofee, de ţipete şi spaime, şi astfel îşi recăpăta încrederea.

Din nefericire pentru Sebastian, după plecarea zilei venea noaptea. Blestemata noapte cunoştea tot ce făcea Sebastian în timpul zilei, nimic nu-i scăpa. „Aşa, băieţaş, ţi-ai bătut joc de profesorul de geografie../[4] Noaptea cea hrăpă- reaţă şi atotştiutoare înşfăca în ghearele ei umede şi colţuroase sacul acela blestemat şi minunat, pentru care se luptase

amarnic ca să-l umple cu felurite şi grozave victorii. „Ce-ţi trebuie ţie, băieţaş, toate astea ? Tu eşti încă mic...“

După discuţia cu părintele, Andrei, Sebastian se hotărâse să nu mai admită amestecul nopţii, să nu mai tremure de spaimă în faţa ei. Nu mai voia să mai cedeze ceea ce cucerise în timpul zilei. „Muncesc şi mă zbat degeaba. Dacă nu iau măsuri, o să păţesc ce-au păţit şi bătrînii mei. Un învingător nu trebuie să aibă remuşcări.[44] Sebastian îşi aminti că citise într-o revistă : „Trebuie să mergi înainte, să nu te uiţi înapoi[44].

De la întîmplarea cu părintele Andrei, Sebastian învăţase să ţină pumnii strînşi : nu mai ceda nopţii trofeele cucerite în timpul zilei.

* * *

Cînd venise 23 August, Sebastian împlinise şaisprezece ani ; era pe atunci unul dintre cei mai destoinici elevi ai liceului comercial Nicolae Bălcesou. Sebastian se lepădă fără

păreri de rău de supraoamenii îin care crezuse : „N-au fost deoît nişte lichele, n-a fost nimic de capul lor. N-au ştiut decît să ucidă. Aici e de mine... Revoluţia e pentru itipi tari..." îşi spunea Sebastian, incapabil să înţeleagă esenţa evenimentelor. El socotea că revoluţia se născuse pentru a da oîtorva intelectuali de formaţie egocentrică posibilitatea de a-şi manifesta ambiţiile, inteligenţa şi personalitatea. Revoluţia n-are întotdeauna :timp să întrebe cine e omul care i ,se alătură, dar tot ea — în desfăşurarea ei necruţătoare — dezleagă această enigmă. In timpul luptelor politice din anii 1944—47 veniseră, alături de intelectualii eu adevărat ataşaţi cauzei proletariatului, şi un număr de intelectuali dubioşi şi limfatici, chemaţi spre revoluţie de lecturi premature din Malraux, de 'diverse complexe, insatisfacţii personale şi mai ales dintr-o dorinţă violentă de afirmare. Ei vedeau în revoluţie aventura, neprevăzutul, o glorie răsunătoare şi rapidă. Dar aceşti intelectuali nu cunoşteau revoluţia decît din lectura romanelor franţuzeşti. Tot ce se petrecea în ţară, în fabrici tşi la sate le era cu desăvîrşire străin şi inaccesibil. Admiratori ai gesturilor violente şi spectaculoase, se certau demonstrativ cu părinţii, fugeau ide acasă, sdîrbiţi şi indignaţi, declarînd că n-au nimic comun cu aceşti mic-burghezi istupizi, sau jefuitori ai poporului muncitor. Cu toate acestea, necruţătorii „revoluţionari“ nu scăpau prilejul de a se lăsa întreţinuţi de părinţii asasini şi meschini. Cînld cei mai mulţi dintre ei înţelese seră că revoluţia aparţine în primul rînld muncitorilor şi ţăranilor, entuziasmul lor scăzu şi-şi aduseră aminte de eumsecădenia şi distincţia părinţilor asasini. Dimineaţa vedeai un asemenea intelectual la un miting stri- gînd : „Jos Rădescu !", pentru ca, câteva ore mai târziu, să afli că tînărul plecase în Anglia, împreună cu dispreţuiţii părinţi.

Sebastian făcea şi el parte, într-un anume fel, din această categorie de intelectuali, cu singura deosebire că el n-avea unde şi cu cine pleca în străinătate. Conştiinţa acestei situaţii îi dădea sentimentul unui plebeu şi-i alimenta ura împotriva inegalităţilor sociale. în dispreţul cu care Sebastian îi privea pe aceşti „trădători" se ascundea, de fapt, invidia. Invidia îl ajutase să-şi privească critic şi lucid colegii care fugiseră în străinătate, să se înstrăineze de această categorie de intelectuali. De cîte ori avea prilejul, îi ţintuia la zidul infamiei. „Cum o să urască ei exploatarea, cînd «tăticu» are cont la bancă în Elveţia ? Amorul liber — asta au aşteptat ei de la revoluţie." „Revoluţia sexuală — asta doreau ei." Cu toate aceste observaţii, invidia rămînea sentimentul predominant. Dornic să pozeze iîin proletar cu instinct de .clasă, Sebastian se apucă ,să blesteme întreaga intelectualitate, numind-o laşă şi egoistă. Cu răbdare şi bunăvoinţă, cineva îi explicase că nu procedează just gîndind în acest fel. „Nu, tovarăşul Sebastian nu 'vede bine problema, nu toţi intelectualii sîot laşi şi trădători. Asta, tovarăşe Sebastian, e o poziţie stângistă, condamnată de marxism. Alexandru Sabia n-a fost intelectual ? Atunci, dacă a fost, de ce judeci aşa, tovarăşe Sebastian ?"

Viaţa e adeseori mai puternică decît hotărîrile omului. Cuprins de febra luptelor politice, Sebastian nu se mai analiza cu atîta disperare. Se prăbuşea frînt de oboseală şi nu mai avea timp să se gîndească la nimic.

A doua zi, dis-de- dimineaţă, pleca iarăşi pe teren, şi aşa, vreme destul de îndelungată.

Împins necruţător din spate de revoluţie, Sebastian nu mai era 'conştient de duplicitatea lui. în noaptea naţionalizării, Sebastian fu trimis într-o echipă care urma să ia în primire fabrica de încălţăminte Mociornița. Cînd, la judeţeană de partid, se adusese la cunoştinţa activiştilor şi muncitorilor adunaţi în acest scop actul istoric al naţionalizării fabricilor şi uzinelor, Sebastian mai să plîngă de emoţie. Domneau în rîndurile activiştilor şi muncitorilor atîta bucurie şi elan revoluţionar, încît Sebastian nu i se putu 'sustrage. Spre uimirea lui, încrederea care i se acordase îl înduioşă. Un muncitor bă- ftrîn îi spuse cîteva cuvinte şi-i strînse mîna cu putere. „Procedaţi eu atenţie, (tovarăşi, producţia nu trebuie să sufere. Fabricile aparţin poporului." Luxul descoperit în locuinţa patronului îl dezgustă. Patronul poseda o întreagă garderobă cu hăinuţe pentru dini, din piele îşi stofă de cea mai bună lealitate. „Avea grijă de cîini, dar de muncitori nici nud păsa", se pomeni Sebastian sincer indignat.

La un moment dat, trecu chiar printr-o criză sufletească. I se păru că înţelese cît de umană şi ide dreaptă e revoluţia. „Se schimbă faţa lumii, şi eu mă ţin ide autoanalize stupide. Sînt şi eu un intelectual care bîjbîie, sînt la fel ca toţi intelectualii. Nimeni nu se poate bizui pe noi. Cum vedem o certitudine, ne dăm îngroziţi înapoi."

Gîndul că în adâncul inimii îşi înşela tovarăşii — „Ei au încredere în mine, se bucură cînd mă văd" — îl înspăimînta.

„N-are rost să mă comport ca tipul ăla din *«Şi-a fost ziua* a *doua»*. Cum nu-mi dau seama că se petrece ceva neobişnuit de frumos ? De ce nu simţi şi cu inima, Sebastian ?“

Dar criza sufletească nu ţinu multă vreme. Analizate retrospectiv, acţiunile la care participase cu luni sau cu săptămîni în urmă îi apăreau in icu totul altă lumină — tulbure şi străină. Gestul patronului fabricii Mofciorniţa, care-şi rezervase o garderobă de haine pentru clini, nu-i miai stîrnea repulsia de oîdini- oară. „în definitiv, nu-i nimic alarmant. Ce să facă omul cu banii ?"

Cu oît Sebastian intuia mai exact natura socialismului, cu atît se îndepărta mai repede de ideile revoluţiei. „Eu nu spun că socialismul nu-i mai bun şi mai logic decît capitalismul, în orice caz, mai logic e precis... Dar n-am ce face, nu-i pentru mine socialismul, detest modestia şi disciplina, nu pot să irump... Nu e revoluţia mea. E revoluţia muncitorilor şi a ţăranilor. Cînd o să am chef, o să fac şi eu o revoluţie, dar numai pentru mine, să pot spune şi eu : «Da, asta e revoluţia mea»."

Se simţea bătrîn şi obosit şi, după toate acestea, şi nedreptăţit. Nu i ise recunoşteau meritele. Lipsa de ataşament pentru cauza revoluţiei nu-1 împiedica de loc să se isimtă persecutat. „Totuşi, am muncit, mi-am făcut datoria. Ce importanţă are ce-i în sufletul meu ? Asta nu-i o judecată ştiinţifică, obiectivă..." în funcţia ide şef al secţiei, în care muncea şi el, fusese numit, spre indignarea lui Sebastian, un muncitor, om pe care-1 socotea mai puţin capabil decît el. Era adevărat că şeful nou numit nu cunoştea ea Sebastian limba şi literatura franceză, dar nu era mai puţin adevărat că înţelepciunea politică şi talentul organizatoric

nu i le putea nimeni tăgădui. Pentru Sebastian, ataşamentul nu constituia un criteriu. „iCe dacă e mai devotat dedît mine ? Ce, eu nu pot să fiu la fel ide 'devotat ca şi el ? Chiar acum aş putea să-mi dau viaţa pentru revoluţie... Mare scofală !“

Dezamăgit şi nemulţumit, Sebastian îşi dădu pentru puţină vreme frîu liber. Nu-şi mai realiza 'sarcinile cu seriozitate, nu mai cerea nimănui energie şi dăruire de sine. „Aista e situaţia. Faceţi şi voi ce puteţi." Batjocorea cu ironie cadrele de activişti veniţi din rîndurile muncitorilor, îi supunea la fel de fel de interogatorii. „Cum, nici pe Anatole France nu l-aţi citit ? Vai de mine, neamule !" Atitudinea aceasta nu trecu neobservată.

Fu discutat într-o şedinţă de activ. „Tovarăşul Sebastian are frămîntări neserioase. Tovarăşul Sebastian a avut rezultate, nimeni nu neagă, dar în ultimul itiimip e demobilizat în muncă. Ce-i eu tine, tovarăşe Sebastian ? Spune deschis, în faţa tovarăşilor tăi ! Tovarăşii vor să te-ajute."

Sebastian tresări isperiat cînd auzi întrebarea aceea limpede, îngrozitor de limpede. „Ce-i cu tine, tovarăşe Sebastian ?“ „Cu mine e lată rău, scumpi tovarăşi", îşi spu'se Sebastian în gînd. Acolo, în faţa şedinţei de activ, bolborosi cu totul altceva. Că el provine din rîndurile miciinhurghezii, că mai are anumite concepţii şi îşi dă seama cit siînt de dăunătoare... dar el o să le lichideze, tovarăşii or să vadă asta.

Această şedinţă, în care, după părerea lui, „fusese obligat să se umilească în faţa unor analfabeţi", îl îndârji şi înrăi. „Tot eu am să-i comand pe cei care (cred în socialism..."

După această hotărâre, în activitatea lui Sebastian interveni o schimbare în aparenţă pozitivă. Dar această aparenţă pozitivă nu era de fapt decît expresia îndîrjirii cu care Sebastian voia să-işi atingă ţelul. Şi astfel, Sebastian se transformă într-un activist modest şi disciplinat, gata să îndeplinească orice sarcină.

încet şi tenace, Sebastian se apropia de ţelul pe care şi-1 propusese.

De mult visase Sebastian Lefteriu posibilitatea de a asculta cu un aer plictisit şi indiferent punctele de vedere ale altora. Să caşte în timp ce alţii îşi dezvăluie sufletul, să se uite distrat pe fereastră sau să se întrebe unde şi-a pus batista. Numirea în postul de director administrativ îi crease posibilitatea de a-şi îndeplini aceste vechi năzuinţe. Funcţiile modeste ocupate pînă atunci nu-i dăduseră posibilitatea să-şi manifeste plictiseala şi indiferenţa faţă de opiniile altora ; dimpotrivă, îl obligaseră să fie veşnic treaz şi cu luare-aminte, să le asculte cu o vie curiozitate.

De multă vreme dorise Sebastian — de mult de tot, poate încă de pe vremea cînd nu era decît un adolescent mereu i- ritat de autoritatea altora — să asculte cu indiferenţă, cu gîndul aiurea, ceea ce pentru alţii era o chestiune de viaţă şi de moarte. Cu cît i se părea că celălalt depune mai mult suflet în ceea ce susţine, eu dît îşi dădea mai bine seama că pe celălalt îl doare, cu atît directorul administrativ îşi lua

o mutră mai plictisită. Această indiferenţă nu era o trăsătură temperamentală sau expresia unei stări de spirit trecătoare, ci o bucurie foarte exactă, aşa cum era pentru alţii un automobil sau o vilă la Sinaia.

Sebastian nu se gîndise să muncească — bunul mers al uzinei nu intra în raza preocupărilor sale ; el voia doar să-şi îndeplinească aceste năzuinţe ascunse, să se realizeze din acest punct de vedere. Căci aceasta înţelegea Sebastian prin realizarea în viaţă.

„în sf'îrşit, o să pot privi oamenii de isus“, îşi spuse Sebastian, în ziua în care i se încredinţase funcţia de director administrativ. Chiar din prima zi în care îşi luase postul în primire, Sebastian căută să-şi dovedească originalitatea, să se ştie că venise un şef nou şi energic.

O informase pe secretară, o angajată nouă, din cale-a- fară de timidă, că în ceea ce-l priveşte preferă oamenii întotdeauna bine îmbrăcaţi şi întotdeauna bine dispuşi.

în relaţiile cu cei care ocupau munci de mai mică răspundere — şi aceştia erau marea majoritate —, Sebastian se purta foarte capricios. Purtîndu-se extrem de capricios, foarte schimbător de la o zi la alta, Sebastian avea senzaţia că-şi primeşte în sfîrşit răsplata pentru îndelungata lui aşteptare. „De cînd am dorit să mă port capricios ca o femeie ! Să nu ştie ce hotărîri voi lua. Să mi le schimb de la o zi la alta şi toţi să se întrebe : «De ce s-a schimbat ? Ce s-a petrecut oare cu tovarăşul Sebastian ?»“

în general, Sebastian ştia de la bun început ce are de gînd să facă, dar atitudinea capricioasă îi aducea mult mai multe satisfacţii. Sancţiunile sau avansările, de orice natură ar fi foist ele, le acorda numai la sfîrşitul audienţei, idupă ce salariatul apucase să se obişnuiască în egală măsură cu ambele perspective.

Nici nu analiza cît de cit situaţia, îi era absolut indii e- rent dacă avea de-a face cu un act de eroism sau cu o manifestare de indisciplină. Din punctul său de vedere, ambele ipoteze reprezentau acelaşi interes, căci caracterul capricios şi uşor iritabil şi-l putea manifesta şi într-un caz, tşi în celălalt. De multe ori, directorul-adjunct dădea să înţeleagă salariatului în cauză că pentru greşeala comisă, de data aceasta, în mod excepţional, nu-i va aplica nici o sancţiune. Alteori în timpul discuţiei îl lăsa să spere că nu-i va da nici o sancţiune administrativă şi se amuza gîndindu-se la mutra pe care o va face respectivul cînd va afla că directorul-adjunct şi-a schimbat hotărîrea. La despărţire, cînd omul se pregătea să plece cu sufletul uşurat, îi anunţa sancţiunea, cu o voce firească şi liniştită, ca şi cum schimbîndu-şi hotărîrea nu făcea decât să fie consecvent plînă Ia capăt.

— Deci aşa rărnîne. Două clase retrogradare...

Tot din capriciu şi din nevoia de a-şi arăta puterea, Se- bastian se purta foarte blînd şi mărinimos, închidea ochii în faţa unor abateri grave. „Ge-ar fi ca în loc să-l dau pe mîna autorităţilor să-l propun pentru premiere ?“

— Du-te, îi spunea Sebastian, desfătîndu-se îndelung cu expresia de recunoştinţă a celui vinovat, care se vedea salvat într-un mod atît de neaşteptat. De data aceasta te iert...

Directorul-adjunct găsea o reală plăcere şi o sinceră satisfacţie în a schimba într-o clipă planuri dintre cele mai complicate, pentru a căror alcătuire o armată întreagă de oameni munciseră zile şi nopţi, planuri la baza cărora şedeau frămîntările a zeci de 'specialişti, pentru care se întocmiseră în prealabil referate, studii, 'Statistici, tabele etc. Cu cît îşi dădea seama mai exact oxt de mare fusese munca depusă pentru alcătuirea planurilor, cu atît le anula mai repede, strîmlhînd nemulţumit din nas şi mormăind (cuvinte dispreţuitoare :

— Nu sînt bune de nimica...

Explicaţii în legătură cu hotărîrile luate nu avea obiceiul să dea, şi nu de alta, dar ştia foarte bine cu cîtă nerăbdare erau ele aşteptate.

O altă plăcere a lui Sebastian — poate cea mai mare — era să amenințe oamenii cu desfacerea contractelor de muncă, cu amenzi şi retrogradări Aceste sentinţe grozave, care dădeau celor în cauză atîta bătaie de cap, directorul-adjunct le anunţa pe un ton calm, aranjîndu-şi nodul^ cravatei sau căutîndu-şi prin buzunare pachetul de ţigări. O bucurie imensă îi stăpînea sufletul în acele clipe... De cînd dorise Sebastian să-şi caute plictisit pachetul cu ţigări în timp ce^ trebuia să ia măsuri drastice împotriva altora ! Cît se zbătuse ca să ajungă să trăiască asemenea clipe !

O amenințare cumplită, Sebastian o rostea pe un ton rezonabil, ca şi cum ar fi făcut omului o propunere oarecare, urmînd ca hotărîrea definitivă s-o ia nu el, ci cel căruia îi

făcuse propunerea. Era prea sigur de puterea lui ca să-şi exprime hotărîrea în termeni energici, şi apoi, aşa, sub forma unei propuneri oarecare, lucrurile îl amuzau mai mult.

— Ce-ai zice dumneata dacă ţi-aş lichida contractul de muncă ? Ce părere ai de propunerea mea ?

Plăcerea ide a ameninţa se amesteca de multe ori cu plăcerea de a se arăta capricios şi nesigur în hotărîri. Din acest amestec de plăceri, pe care voia să le guste în acelaşi timp, rezulta o oarecare indulgenţă, — ce e drept, provizorie şi echivocă.

— Lasă-mă să mă gîndesc. Mai vorbim noi mîine...

îl amuza grozav ideea că în timp ce salariatul se întreabă : „Mă dă, sau nu mă dă afară ?“, el se duce la uri film sau într-o cîrciumă, să bea un rom de Jamaica. A doua zi, Sebastian se prefăcea că uitase cele întîmplate. „Vezi-ţi, domnule, de treabă ! Sîntem uzină socialistă. Ce, eu hotărăsc, de capul meu ? Mai există sindicat, organizaţie de baza..."

Nu întotdeauna Sebastian îşi ducea intenţiile pînă la capăt : îi era teamă de director şi de organizaţia de partid. Ar fi plătit prea scump această consecvenţă. Dar pentru Sebastian, cel puţin la început, nu consecinţele practice aveau importanţă. Important era ca el să-şi manifeste capriciile, caracterul schimbător, uşor iritabil, să se joace cu soarta oamenilor.

Căci aceasta era satisfacţia supremă a lui Sebastian : să se joace cu soarta oamenilor. Ideea că soarta unui om depinde de starea sufletească, de capriciile lui, de felul în care dormise în noaptea trecută îi aducea o mare bucurie. „Zeci de oameni se întreabă : o să fie oare bine dispus tovarăşul Sebastian ?[f<

încă din copilărie îl obsedase posibilitatea de a se juca cu soarta oamenilor. Cînd era copil şi se visase rege, împărat sau doge al Veneţiei, îşi închipuise cum o să graţieze ‘Condamnaţii la moarte prin spînzurătoare numai cu cîteva clipe înainte de momentul fatal şi cum, cu un gest plictisit, o să trimită la eşafod tocmai pe sfetnicii cei mai apropiaţi, tocmai pe cei care se simţeau în cea mai deplină siguranţă...

Ultima discuţie cu Stoica îl convinse pe Sebastian că pierduse partida. El vrusese să ajungă cineva, ca să poată să-şi bată joc de oameni, şi acum îşi dădea seama că acest lucru nu

este cu putinţă. „De fapt, n-am nici o putere. Nici măcar nu pot să dau afară pe cineva... Trebuie să tac şi să rabd, să fac ce mi se spune, să respect principii pe care în adâncul sufletului le dispreţuiesc/[4]

Gîndul la adunarea generală a organizaţiei de partid, cu care Stoiea-l ameninţase la sfîrşitul discuţiei, îl înspăimîntase. „Or să-mi atragă atenţia... «Tovarăşul director-adjunct să facă bine să nu mai ţipe la oameni...»"

„Dar eu vreau să ţip ! gemu Sebastian. Doar pentru asta m-am luptat... Pentru asta am citit *Anti-Duhring*... Pentru asta am trecut prin gloanţele lui Rădescu... Pentru asta am renunţat la apucăturile mie-burgheze... Şi cînd colo, care e răsplata ? Nu pot decît să rabd şi să tac."

în această situaţie, îl cuprinse o nemărginită grijă şi duioşie pentru sufletul său cel adevărat şi cel ascuns. „Am să devin ceea ce sînt în realitate, hotărî Sebastian, cu o tristă înverşunare. Nu vreau să mai fiu ipocrit... Nu câştig nimic dacă sînt ipocrit."

Sufletul pe care directorul-adjunct şi-l ascunsese atîta vreme se revoltase, lîişi cerea dreptul la viaţă. „Ca director-adjunct nu pot să duc viaţa pe care o vreau. Comuniştii au înţesat viaţa cu o mie de principii. Pretutindeni — principii pe care trebuie să le respecţi. Respectă omul. Respectă femeia. Respectă morala proletară. Respectă marxism-leninismul. Respectă legalitatea socialistă"...

Şi, copleşit de această grea povară, Sebastian Lefteriu gemu. „Nu ise mai poate. Nu mai vreau. Am răbdat destul."

Secretara deschise uşa biroului, dar văzîndu-1 a-tît de încruntat se retrase speriată.

— Ce e, tovarăşă ? mormăi Sebastian.

— Tovarăşe director-adjunct... o comunicare din partea tovarăşului Stoica. Adunarea generală se ţine vineri.

„Aşa repede ? Se grăbeşte tovarăşul Stoica, se grăbeşte."

Funcţia de director-adjunct, pentru care Sebastian Lefteriu se zbătuse atîta, i se părea o povară grea, insuportabilă, de care ar fi fost fericit să scape.

— Dragă George, tu nu cunoşti cumva o fată simplă, dar simplă rău de tot ?

Nimic nu e mai ispititor pentru o anume categorie de intelectuali decît să acuze o distrugătoare oboseală adusă de mul-

ţimea adevărurilor înţelese. De multă vreme, acei tineri acuzau o asemenea copleşitoare oboseală şi de aceea resimţeau lipsa unui suflu proaspăt, a unui aer primăvăratic, care să le răcorească feţele arse şi neliniştite. Un bărbat de vreo patruzeci de ani, vechi absolvent al Institutului de arte plastice, cunoscut sub numele de Marţipan, susţinea cu îndîrjire acest punct de vedere.

— Dragii mei, ne sufocăm. Sîntem prea inteligenţi, prea blazaţi. Şarpele cunoaşterii e totuna cu şarpele plictisului. Avem nevoie de puţină prospeţime, de oarecare candoare, de o sfîntă şi viguroasă ignoranţă. Din pricina înţelegerii, am început să ne plictisim, răsuflă Marţipan din greu. Am stabilit data trecută că înţelegerea îngustează bucuriile, atrofiază gustul vieţii. înţelegerea ne-a zdruncinat sănătatea, ne-a vlăguit forţele. Trebuie să apelăm la prostie. Altă soluţie nu există. Detestăm prostia, dar la o adică, tot la ea apelăm. Să ne rugăm de prostie, să-i cădem în genunchi, pentru ca în puţinul ei timp liber să vină printre noi, să ne facă cîteva injecţii întăritoare...

— Ne-ar trebui ceva foarte simplu, încerca un altul să ducă mai departe suferinţa prietenului. Ceva aşa, dintr-o bucată. Eventual, cineva care să creadă că tot ce zboară se mănîncă.

— O femeie ar fi mai indicată. Prostia femeilor nu e supărătoare, mai ales cînd sînt frumoase. Femeile au un mare instinct al vieţii, mai mare decît al bărbaţilor, de aceea, şi prostia lor este, nu ştiu cum să vă spun, sănătoasă, gustoasă...

— Mă, eu aş cunoaşte una... A fost studentă sau mai e, nu ştiu precis. E singurică... Babacii au plecat în iadul capitalist.

— E frumoasă ?

— Un animal superb !

— Dar proastă e ? întrebă pictorul. Asta mă interesează pe mine : să fie grea de cap, că de femeile deştepte sînt sătul... E idioată ?

— E destul de prostuţă, admise amuzat cel care venise cu propunerea.

Alegerea căzu asupra Ioanei Mateescu. îngustimea de spirit a Ioanei devenise speranţa tuturora. „Dă, Doamne, să fie proastă ! Să spună numai bioacăne şi să ne descreţească puţin frunţile ![f<]

Vreme îndelungată, Ioana se simţi bine în mijlocul grupului. Noile cunoştinţe o ajutaseră pe Ioana să dispreţuiască şi mai mult viaţa de provincie. Găsise acolo un post de profesoară, dar spaima de provincie o făcu să renunţe. Dornici să înlăture plictiseala şi să dea impresia unor bărbaţi sentimentali, tinerii aceia vlăguiţi îşi manifestau adeziunea la o idee sau la o hotărîre zgomotos şi fastuos.

Marţipan se ridică solemn în picioare şi ţinu un toast.

— Glorie ţie. Ioana ! Viaţa de provincie trebuie detestată. Ce să cauţi tu acolo ? Cu cine să te înţelegi acolo ? Acolo, o idee apare o dată la o mie de ani. Ducă-se pe pustii !

Mai tîrziu, cînd se mai împrieteniră, membrii grupului mărturisiseră Ioanei dezamăgirea pe care le-o pricinuise.

— Noi am crezut că eşti proastă... şi oîmd colo, nu eşti de Joc proastă. Noi căutăm o fată proastă, să ne mai învioreze puţin... să ne relaxeze. Dar, fie şi inteligentă. Uinde mănîncă patru guri, mai mănîncă una...

Cu timpul, cei mai mulţi dintre ei părăsiseră grupul, se apucaseră de muncă şi veneau mai rar prin cîreiumi. Senatorii de drept ai grupului, credincioşii şi (nedezminţiţii, nu i se mai păreau Ioanei atît de interesanţi. Seară de seară, asculta aceleaşi discuţii — despre alcool, destin şi moarte. Tot ascultînd la nesfîrşit aceleaşi discuţii despre moarte şi destin, Ioana ajunse să se plictisească. Lucrurile acelea înspăimântătoare cîndva îi deveniseră — cel puţin teoretic — atît de familiare, incit nu-i mai inspirau nimica, şi cu atît mai puţin frică. Totuşi, a doua zi se iîntîlnea din nou cu ei, începuse să îndrăgească această plictiseală leneşă şi aţîţătoare.

Directorul-adjunct, căruia de altminteri îi plăceau societatea artiştilor şi discuţiile de idei, îndrăznise, atras de frumuseţea Ioanei, să se aşeze la aceeaşi masă. Un asemenea gest, la ora 1 noaptea, într-un restaurant, apăruse tuturor ca ceva pe deplin firesc.

Scopul directorului-adiunct era de a capta atenţia acelei femei frumoase, leneşe şi misterioase, care patrona întreaga adunare. Sebastian îşi dădu repede seama că nu poate să-i atragă atenţia decît susţinînd păreri cu totul deosebite de cele ale bărbaţilor din preajma ei. „Trebuie să aduc ceva deosebit. Dacă încep şi eu cu Baudelaire, n-am făcut nimic... Un alt punct de vedere asupra vieţii... Un punct de vedere robust : critica lîncezelii.“

— Nu sînt de acord cu dumneavoastră, încercă Sebastian să ocupe de la bun început o poziţie violent deosebită. Nu vă plictisiţi !să staţi tot timpul în cafenea ? Viaţa nu se poate judeca decît trăind în iureşul vieţii. E un aforism elementar.

Sebastian nu se înşelase. Intr-adevăr, femeia se cam plictisea, era curioasă să audă ceva nou. încurajat de curiozitatea femeii, Sebastian vorbea din ce în ce mai înflăcărat.

— Nu, nu sînt de acord cu dumneavoastră... încercă iarăşi Sebastian să precizeze prăpastia care-l despărţea de toţi ceilalţi. Dumneavoastră susţineţi că s-a schimbat structura economică şi politică a societăţii, dar oamenii au rămas, în esenţă, aceiaşi...

— Da... asta susţinem... Există mari schimbări economice, repet, foarte mari, admise Marţipan. Bine : economie, industrie, agricultură... dar sufletul omului ?... Ce faceţi pentru sufletul omului ? Eu sînt artist, mă interesează sufletul omului.

— Are dreptate, se alătură Ioana pictorului. Ge faceţi pentru sufletul omului ? Dumneata, tovarăşe, ce spui ?

— Facem totul, răspunse liniştit Sebastian. Omul nu poate să !se gîndească la îmbogăţirea lui spirituală atît timp cît nu se simte eliberat de grijile materiale... Directorul-adjunct îşi aminti de-o conferinţă pe această temă pe care o ţinuse cu ani în urmă, şi de aceea vorbea cursiv şi convingător. Dumneata cînd n-ai ce imînca te gîndeşti la Bach ? Mă îndoiesc... Noi asigurăm o bază economică puternică... Pe această bază şi numai pe această bază, omul se poate dedica culturii, artei, frumosului...

— Astea sînt fraze ! protestă leneş pictorul.

Dar ceilalţi nu-i mai luară apărarea, şi Marţipan se simţi izolat.

— Fraze... zîmbi sarcastic Sebastian. Uzinele nu sînt fraze, domnule ! strigă pătimaş Sebastian, dornic să-şi pecetluiască izbînda. Uzinele sînt uzine. Aţi fost vreodată într-un uzină ? N-aţi fost ? Ei, duceţi-vă. Duceţi-vă în uzină, aruncaţi-vă în viaţă, şi p-ormă să vorbiţi.

Pictorul încercă să evite înfrîngerea. Aerul de superioritate al aoestui bărbat necunoscut risca să-i zdruncine prestigiul de tip invulnerabil.

— Cuvintele dumitale sînt bune pentru o gazetă de perete, dar nu pentru o discuţie de idei...

„Greu de cap mai e, Doamne, omul asta ! Admit sa nu simţi un lucru, dar să nu-l înţelegi, asta e curată prostie, se arătă uimit Sebastian. Ce ironie groasă ! Ce figură !“

— Nu trebuie să mă flataţi abuziv, îl sfătui Sebastian cu blîndeţe. Treceţi la esenţă. Cuvintele mele sînt bune pentru gazeta de perete. Bun. N-au nivelul necesar unor dezbateri de idei. Prea sînt lipsite de raţionament !

— Fiecare cu ideile lui... hotărî pictorul să se retragă din luptă.

Aţîţat de privirea încurajatoare a Ioanei, Sebastian mai aruncă o lovitură de spadă.

— Adică cum ? se prefăcu Sebastian că vrea să recapituleze cuvintele pictorului. Eu cu ideile mele, şi dumneata cu ideile dumitale ? Bine... admit 'diversitatea ideilor, dar pentru asta trebuie să faci şi dumneata ceva.

Ioana îl rugă pe Sebastian s-o conducă acasă.

— Vreau !să (fim condusă de un om cu vederi de istîinga.

Un instinct sigur îl făcu pe Sebastian să nu zîrobească la auzul acestei glume. Ioana înţelese că bărbatului nu-i plăcuse gluma şi >se grăbi să-şi repare impoliteţea.

— Avem şi noi un limbaj cam ridicol, încercă Ioana. Ne-am obişnuit...

— A, da... obişnuinţa... surîse cu , amărăciune directorul-adjunct.

— Nnam vrut să vă jignesc... încercă iarăşi Ioana, deznădăjduită. De fapt, ee-am spus ? M-a luat gura pe dinainte.

Gînd, după cîteva minute, se mai linişti, directorul-adjunct îi explică ce anume îl întristase.

— Nu atît cuvintele, cît muzica lor. Ştiţi ce muzică* au avut cuvintele dumneavoastră ?

Ioana ridică din umeri, sincer uimită. Nu ştia.

— Muzica iromiei filistine... în ţară se construieşte, se fac atîtea, şi vine filistinul cu ironia lui măruntă.

Femeia tăcu ruşinată.

— E foarte trist, oftă Sebastian. Sînt nişte paraziţi. Fle- căresc prin cafenele, în loc să muncească. Şi în ţara asta e de lucru pentru oricine vrea să muncească. Eu nu înţeleg cum de puteţi să trăiţi într-un asemenea mediu, continuă directorul- adjunct să se mire şi să se frămînte. Eu n-aş putea...

— Ce să căutaţi dumneavoastră acolo ? şi femeii i se păru atît de caraghioasă această presupunere, încît izbucni în rîs.

Ce să căutaţi dumneavoastră acolo ? Aveţi alte concepţii, diametral opuse...

Cuvintele „diametral opuse “ îi sunară foarte ciudat în urechi. „Diametral opuse... Nu, dragă fato, nu-s diametral opuse, îşi spuse în gînd Sebastian, căruia îi plăcea să se răsfeţe cu duplicitatea vieţii sale. Tare mi-e teamă că sînt, în linii mari, aceleaşi !“

Dar curînd, Sebastian se reîntoarse pe cîmpul de luptă.

— Parcă e vorba numai de concepţii ? Nu mi se par de loc

interesanţi, încercă directorul-adjunct să mărească zona denigrării.

— Aici n~aveţi de loc dreptate, se supără puţin femeia. Azi au avut o seară proastă. Oricui i se poate întîmpla. Spun de multe ori şi lucruri interesante. Au pasiune.

— Pasiune ?! se strădui Sebastian isă arate cît mai uimit.

— Da. Pasiune au. I-aţi ascultat recitind versuri ?

— Nu, nici nu-i cunosc de fapt...

— Sînt teribili. Au damnaţiune. Grozav îmi place cuvîin- tul ăsta... şi, uitînd parcă de prezenţa directorului-adjunct, Ioana repetă încontinuu euvîntul acela care exercita asupra ei atîta vrajă. Damnaţiune. Damnaţiune. Culoarea neagră a damnaţiunii !

La despărţire, Ioana nu protestă cînd Sebastian îi reţinu mîna vreme destul de îndelungată. Şi-o retrase uşor, lunecos, fără grabă, de parcă prin această retragere leneşă s-ar fi întors la el cu înţelegerea a ceea ce se petrecuse.

— Notaţi-vă numărul meu de telefon, îl rugă Ioana. Mai căutaţLmă cînd n-aveţi prea multe şedinţe. Mi-a făcut plăcere că v-am cunoscut.

La întîlniri, Ioana sosea întotdeauna cu întîrziere, şi asta îi plăcea lui Sebastian.

Una dintre marile şi din puţinele bucurii ale directorului- adjunct era s-o aştepte pe Ioana în staţia autobuzului. îi plăcea să caute printre călătorii care coborau din autobuz figura îngîndurată a Ioanei. Nu se neliniştea cu adevărat niciodată ; era convins că în cele din urmă Ioana va veni. Conştiinţa marii lui singurătăţi îl ajuta să creadă în dragostea femeii. „Sînt prea singur ca să nu fiu iubit/[4] Dragostea Ioanei îi apărea lui Sebastian drept o binevenită compensaţie a vieţii pentru toate înfrîngerile pe care le suferise.

Sebastian dorea sa vadă o Ioană îngândurată şi blazată, nerăbdătoare să bea ceva tare, Sebastian se simţea fericit, şi chiar răsplătit pentru înfrîngerile îndurate cînd Ioana îl cerceta plictisită, ele parcă nu lnar fi văzut cu adevărat, ci numai l-ar fi ghicit printr-o ceaţă deasă, obosită şi înşelător îndepărtată. Iubiea chipul ei obosit de nopţi pierdute prin restaurante, obiceiul de a fuma ţigară după ţigară, concepţiile cinice şi fiziologice despre iubire, nostalgia marilor hoteluri, a balurilor fastuoase şi a transatlanticelor. Aceasta era Ioana lui. Aceasta era femeia lui. Pentru Sebastian, fiecare dovadă de destrămare şi oboseală a Ioanei era în acelaşi timp o dovadă de dragoste. Chiar şi faptul că din cînd în cînd îl înşela cu alţii — sau că-1 lăsa să bănuiască asta —, echivala pentru Sebastian tot cu o dovadă de dragoste : o femeie frivolă şi fără prejudecăţi era mult mai aproape de el decît o femeie profund cinstită. Nu Ioana îi spunea că-1 iubeşte, ci nopţile ei pierdute, adînca ei oboseală, cearcănele ei de la ochi, paharele de coniac pe care le sorbea cu grea şi sinceră voluptate. în privinţa sentimentelor Ioanei, Sebastian, la drept vorbind, nu-şi făcea prea mari iluzii. Destrămarea care măcina sufletul Ioanei era singura lui speranţă.

Dar nu întotdeauna sosea la întîlnire acea Ioană pe care o aştepta Sebastian. De data aceasta, Ioana nu veni cu autobuzul, ci pe jos. Vîntul îi ridica uşor rochia şi-i dezgolea pulpele ; rîzînd, Ioana îşi aranja cochet rochia, sincer îneîntată de acest supliciu. Veselă îşi bine disjpusă, alerga spre Sebastian. „Ce-i cu ea ? se indignă Sebastian. Iar a venit străina. Cine a chemat-o ? Dacă e aşa veselă, de ce-a mai venit ?“

Veselia Ioanei îl făcea să se simtă nesigur de dragostea ei. Sebastian vedea cum Ioana cea veselă se apropia. .Venea spre el, cu paşi uşori şi triumfători, o străină. Venea spre el femeia care, pesemne, cîndva nu-1 va mai iubi. Venea spre el femeia care cîndva n-o să-şi mai amintească de el. „într-un fel, sînt un iubit privilegiat, încerca Sebastian să dea măreţie neliniştilor de care se simţea copleşit. Sînt primul iubit din lume care ştie cum va arăta chipul iubitei cînd ea nu-1 va mai iubi.“

Ioana cea veselă şi luminoasă, capabilă într-un moment de avînt chiar să şi plece să muncească în provincie, nu era a lui, n-avea cum să fie a lui. De eîte ori stătea de vorbă cu Ioana cea bine dispusă, Sebastian o simţea străină şi îndepărtată.

— Azi eşti foarte veselă... îi reproşă Sebastian cu duşmănie.

— Nu ştiu ce-i cu mine astăzi... se amuză Ioana pe socoteala veseliei ei. Am ajuns la concluzia că sînt o proastă.

— Cum adică ? se încruntă Sebastian. Eşti cea mai inteligentă femeie pe care am cunoscut-o.

— Nu. Nu sînt inteligentă. Fac pe deşteaptă, dar în fond sînt proastă.

Veselia Ioanei nu prevestea nimic bun. Veselia Ioanei prevestea numai nenorociri. Veselia Ioanei îi spunea lui Sebastian că dragostea lor e şubredă şi artificială, drogată ca un atlet bătrîn şi vanitos care mai vrea să cîştige totuşi o cursă. „Fie şi aşa... admise Sebastian. Dacă drogurile sînt înţelept administrate, tot atletul bătrîrn câştigă."

De cum o văzu, Sebastian încercă să alunge veselia Ioanei.

— Flai să bem ceva... îi propuse Sebastian.

— Azi in-am chef să beau. E obligatoriu să bem în fiecare zi ?

— Nu. Dar astăzi te rog eu.

— Voiam să discut serios cu tine.

— Discutăm acolo.

Barul Continental era plin. Agitaţia în preajma barului, grupurile de bărbaţi şi femei care se certau cu bietul portar i se păreau în seara aceea Ioanei anoste şi vulgare.

— Nu, te rog ! protestă Ioana. Să mă îmbrîncesc pentru puţină muzică şi pentru puţin coniac...

întunecimea localurilor de noapte, bolta joasă şi apăsătoare, mirosul ţigărilor scumpe, oboseala vicleană a ospătarilor îl făceau pe Sebastian să se simtă bine. Pentru Sebastian, chiar şi îmbrînceala din faţa intrării barului avea un anume farmec.

— Nu vezi ce se spune pe afiş ? Cîntă Roxana Matei cu vocea ei...

Vechiul bar Continental îşi trăia ultimele zile. Neliniştiţii şi nepimanii colindau cîrciumile în bande înfrigurate, cam în acelaşi fel alcătuite. Bandele acelea gălăgioase şi ameţite de alcool aveau, mai întotdeauna, o femeie grasă şi frivolă în frunte şi un bărbat cinic şi pirpiriu în urmă, care închidea armonios şi sumbru coloana. Localurile care mai erau deschise şi după 1 noaptea le aminteau, cel puţin într-un fel îndepărtat, de gălăgia aţîţătoare a vremurilor de odinioară.

Cu mare greutate Ioana şi Sebastian se strecurară înăuntru şi tot cu mare greutate găsiră o măsuţă în apropierea rin-

gului de dans. Peste puţină vreme urma să înceapă programul, şi cei rămaşi afară, înspăimântaţi la gîndul că ei nu vor admira pulpele nu ştiu cărei dansatoare egiptene, căpătaseră puteri şi astfel înfrînseseră rezistenţa portarului. Reuşiseră să pătrundă înăuntru şi erau fericiţi, priveau cu ochi lacomi în dreapta şi-n stînga, trăgeau în piept cu nesaţ aerul acela viciat.

Atmosfera aceea apăsătoare şi excitantă se înăscuse din mirosul ţigărilor scumpe, din decolteurile femeilor care îi inso- ţeau pe chefliii şi neastâmpăraţii aviatori de la Sabena, din discuţiile pătimaşe idesipre artă şi moarte, din bacşişurile grase pe care gălăgioşii nepmani le aruncau ospătarilor, fiind apoi întregită de ţipete care spintecau întunecimea barului, de nostalgia lascivă şi vicleană a melodiilor italieneşti şi franţuzeşti. Vraja ajungea la apogeu în clipa în care lumina, brusc ţîşnită de acolo de unde nimeni nu se aştepta, dăruia parcă tuturora, vicleană şi generoasă, corpul zvelt şi elastic al vreunei dansatoare egiptene.

Doi englezi, care la ei acasă pe Tamisa erau probabil foarte cumsecade capi de familie, făceau o curte disperată unor dansatoare. Ca argument în favoarea pasiunii lor, pomeneau mereu, într-un ritm diavolesc, care concura cu ritmul la •fel de diavolesc al muzicii dezlănţuite, nume de mărci de automobile. Dar cum dansatoarele cu pricina nu cunoşteau de loc limba engleză, cei doi străini se văzură obligaţi să-şi mimeze prin gesturi disperate bogăţia de acasă. Desenară cu mîinile prin aer o maşină imensă şi strigau încontinuu : „Du- du, du-du[ff].

Una dintre dansatoare se apropie de Sebastian şi-l rugă să le traducă englezilor situaţia. Luat prin surprindere, Sebastian n-o refuză.

— Se aranjează, pînă la urmă se aranjează...

Programul începuse, şi cei mai mulţi dintre clienţii nou veniţi şedeau în picioare, strivindu-se unul pe altul, înghesuin- du-se şi îmbrîncindu-se. Erau dispuşi să îndure orice, numai să cadă şi peste ei o aşchie, cît de mică, din vraja aceea aţîţă- toare. Cînd lumina cea dătătoare de noi speranţe se aprinse brusc, noii-veniţi se ridicară în vîrful picioarelor, îşi dădură coate, chinuindu-se să pătrundă cît mai adine în împărăţia acelui paradis excitant şi apăsător.

— Vrei să bei ? o întrebă Sebastian cu duioşie în glas.

— Nu, nu... se împotrivi Ioana, presimţind prăpastia în care voia s-o arunce.

— Trebuie să bei, o rugă Sebastian cu voce deznădăjduită. N-are nici un rost să nu bei.

Fără să-i aştepte răspunsul, Sebastian comandă o sticlă de vin. „Ai să bei şi ai să devii iarăşi femeia mea, se înverşună Sebastian. Ai să bei şi-ai să mă iubeşti."

Fără alcool, dragostea dintre Ioana şi Sebastian nici nu exista. Alcoolul o ţinea în viaţă, alcoolul îi dădea sens, alcoolul o scotea din impas.

Sebastian se apucă să bea cu înfrigurare şi-o îndemna şi pe Ioana să-l urmeze. Dar Ioana nu se grăbea. Ducea paharul la gură, abia muindu-şi buzele.

— Aproape că nu bei de loc. De ce bei aşa puţin ? îi re- proşă Sebastian.

— Azi... sînt foarte tristă... recunoscu Ioana.

„E foarte tristă !" se alarmă directorul-adjunct. Cît de mult dispreţuia Sebastian clipele de omenească deznădejde ale Ioanei... Durerea pe care o ghicise în vocea Ioanei îl sili să-şi ia măsuri de apărare. Nu era obişnuita tristeţe a Ioanei, ci o altă tristeţe, la fel de primejdioasă ca şi veselia, poate chiar mai primejdioasă decît veselia.

— Aşa, Sebi... Mă gîndesc şi eu la viaţa mea... Nu s-a ales inimic de capul meu... Şi eram fată ambiţioasă...

— Bea ! o sfătui Sebastian încă o dată. îneacă-ţi durerea în alcool. Aşa se obişnuieşte.

— Există dureri pe care alcoolul le murdăreşte.

— Alcoolul nu murdăreşte nimic, alcoolul purifică, o contrazise Sebastian cu hotărîre. Bea, te rog.

— Pentru ce să beau ? îl întrebă Ioana.

— Pentru dragostea noastră ! se înfierbîntase Sebastian. Pentru vechile legende de iubire ! Pentru legendele scandinave !

— Bine, admise Ioana. Dar nu vin. Cere să aducă puţin coniac.

încîntat de rugămintea Ioanei, Sebastian trase cu disperare ospătarul de mînecă.

— Maestre... repede coniac, repede, dragul meu î

Beţia era pentru Sebastian o călătorie spre sufletul Ioanei. Dădea pe gît pahar după pahar, înverşunat, disperat, în- crîncenat, dornic să ajungă, în sfîrşit, la capătul acelei călătorii. Şi pentru Ioana beţia era o călătorie. Dar, spre deose-

bire de Sebastian, o călătorie adevărată. Beţia era pentru Ioana albul transatlantic sau zveltul expres albastru care o ducea departe de ţară. Cu fiecare pahar pe care-l sorbea, Ioana se apropia de idealul urmărit. Cu un pahar obţinea paşaportul şi se vedea pe scara vagonului, fluturînd glorioasă năframa despărţirii, cu un alt pahar trecea graniţa, cu încă un pahar se apropia de Paris sau de Stockholm.

Clienţii se amuzau cu spectacolul oferit de femeia aceea elegantă care, cu fruntea prăbuşită pe masă, cerea mereu alcool. Acum, Sebastian era cu adevărat fericit, sigur de dragostea lui. Cît de mult o iubea pe Ioana aşa, cu fruntea căzută pe masă, gemînd uşor, cerînd mereu alcool cu voce obosită ! Cît de aproape îi era Ioana !

— Un pahar... încă un pahar, se ruga Ioana. N-am ajuns încă la Stockholm... încă un pahar, şi trec graniţa.

Sebastian îi sorbea cu voluptate strigătele de deznădejde.

— Bea şi tu... îl imploră Ioana. Mi-e frică singură în- tr-un oraş străin... Bea, Sebi... Tu eşti de-abia la Praga... Nu vrei să vii cu mine ,în Suedia ? se răsfăţa Ioana. Eu am ajuns de mult, şi tu tot aici eşti ?! Deşi e o tîmpenie ce spun, o tîm- penie care nici măcar nu e tîmpenia mea personală, o tîmpenie din fondul comun, se revoltă brusc Ioana împotriva ei însăşi. Ce, aici nu se poate trăi ? Ba da ! Dar eu sînt proastă... Şi tu ?... Tu de ce taci ? Tu ai alte concepţii ! Tu de ce nu mă scuipi în obraz ? De ce nu-mi dai două palme ? De ce nu mă urăşti cînd vorbesc aşa ?

Sebastian intra în panică. „Remuşcările, iarăşi idioatele alea de ramuşcări.“

— Aşteptam un iubit care să mă scuipe în obraz cînd spun prostii, continuă Ioana. Crede-mă, Sebi... Uite că nu există un asemenea iubit.

„Doamne-Dumnezeule ! Au venit remuşcările...[cf] constată cu spaimă Sebastian. înţelese că-l aşteaptă o altă luptă, şi mai îndîrjită.

Ura remuşcările Ioanei. „Doamne, ce dragoste obositoarej ofta Sebastian, simţindu-se la capătul puterilor. Cît trebuie să mă zbat ca s-o păstrez ! O clipă nu pot să mă odihnesc şi eu. Tot timpul trebuie să veghez, ziua şi noaptea. “

. — Dragă Ioana, nu-ţi face false probleme... încerca Sebastian s-o liniştească.

— Nu sînt false probleme.

— Ba da, iubita mea. Socialismul e bun, dar nu pentru tine, reîncepu bătălia directorul-adjunct. Fiecare om e născut pentru un sistem social, omul n-are nici o vină şi nici un merit în asta... Unii pentru capitalism, alţii pentru feudalism, unii pentru comuna primitivă, şi o parte, cei mai mulţi, recunosc, pentru socialism... Unora le priesc .gazetele de perete şi demonstraţiile de 1 Mai... Socialismul e bun, dar nu pentru tine... Ascultă-mă pe mine, eu te cunosc mai bine decît te cunoşti tu... Ce fericită ai fi tu în iadul capitalist. ! Ce bine te-ai simţi acolo unde domnesc exploatarea, legile junglei şi ale concurenţei ! Acolo e patria femeilor frumoase şi frivole... Viaţă, dragă fată, acolo e viaţă pentru tine !...

— Nu sînt frivolă... protestă Ioana. Aşa par... Dar nu sînt. Nu pot să trăiesc cu un bărbat pe care nu-1 iubesc. Asta nu pot s-o fac. Ce fel de femeie frivolă -mai sînt şi eu... Nu e adevărat !

— Pentru Suedia ! murmură Sebastian, cu un amestec de duioşie şi viclenie, rădicând paharul şi privind-o drept în ochi.

— Ce să caut eu acolo ? Vorbesc şi eu prostii... Fiecare trebuie să trăiască pe pămîntul pe care s-a născut. Lasă-mă, dragă, cu Suedia ta în pace. Du-te tu, dacă eşti aşa convins. Mie-imi place aici...

— Tu trebuia să te naşti în Franţa şi să fii marchiză... continuă Sebastian, ca să nu-i dea femeii răgazul de a se gîndi la ceea ce voia ea să se gîndească. Ai fi fost o marchiză adevărată !...

— Te-ai fi bătut în duel pentru mine ? încercă Ioana să se amuze puţin.

— M-aş fi bătut... o asigură Sebastian. M-aş fi bătut... Aş fi murit pentru tine. M-am gândit la asta şi pot să-ţi spun cu toată sinceritatea... Uite, pentru tine aş fi murit...

— Vezi, acum te iubesc, îi spuse Ioana mai tîrziu, cînd se trezi în maşină. Nu crezi ? şi-l sărută îndelung, fără să-i pese de privirile şoferului. Cînd beau, numai pe tine te iubesc... continuă Ioana. Grozav te iubesc cînd sînt beată ! Te doresc, îmi place să călătoresc cu tine, să mănînc cu tine, să-ţi spăl ciorapii, să dormim împreună. Ia-mă-n braţe... îl rugă Ioana cînd coborîră din maşină.

— Ţi-e greu ?

— Da de unde !

— Ce caraghios mai eşti ! Se cunoaşte că n-ai dus multe femei în braţe... Ce face, dragă, morala proletară din bieţii bărbaţi... Vă dezobişnuieşte.

— Eşti foarte uşoară... se grăbi Sebastian s-o asigure, te- mîndu-se să nu-şi piardă povara.

— Tatei îi plăcea să mă ducă în braţe. îl întîmpinam în poartă şi mă ducea în braţe pînă-n pat. Tata era mare şi puternic. Avea şi o făbricuţă, mai exploata şi el puţin... Dar era un intelectual...

Cu o mişcare sprintenă, Ioana se smulse din braţele bărbatului şi se opri în mijlocul camerei, în faţa unui glob pa- mîntesc. Globul era vechi şi jerpelit. Africa lipsea cu desă- vîrşire, pesemne multe generaţii de elevi îl avuseseră drept material didactic. Era turtit la cele două emisfere

mult mai mult decît cerea adevărul ştiinţific ; înţepenise, şi ipoteza pentru care Galileu se jertfise pe rug nu mai putea fi astfel demonstrată.

— îl am de la tata... îi plăcea să călătorească... îi plăcea lumea. Pământul e mare şi frumos... Scoate-mi ciorapii... Dez- braeă-mă... Cînd Sebastian încercă s-o sărute, Ioana îl îndepărtă uşor : Ai grijă ide ciorapi, să nu-i rupi...

Goală, Ioana se ridică în picioare şi începu să se plimbe prin cameră.

— Mari proşti sîntem noi doi, tu şi eu !

Sebastian încercă iarăşi să se apropie de ea.

Ioana se întunecă la faţă şi-l împinse deoparte, de data aceasta cu energie. Spre disperarea lui Sebastian, Ioana izbucni în plîns.

— Ce plicticoase sînt toate astea ! spuse Ioana cu dispreţ, examinînd îndelung faţa răvăşită de beţie a bărbatului, ce urîţi sîntem şi eu, şi tu ! Du-te şi uită-te în oglindă, dacă nu crezi. Şi ochii tăi sînt plicticoşi, şi cravata ta e plicticoasă, şi discuţiile noastre sînt plicticoase, şi coniacul e plicticos... Mîine o s-o luăm iarăşi de la capăt. Asta nu e viaţă, e ceva groaznic... Nici nu ştii ce groaznic e să iei de la capăt o viaţă plicticoasă... Să ştii că după un coniac plicticos vine alt coniac plicticos, şi după o seară tîmpită — altă seară tîmpită, şi după un bărbat eu cravată în dungi — un alt bărbat cu cravată în dungi... Nu se mai poate trăi aşa, simt că înnebunesc... De ce nu te gîndeşti ? Aş vrea să fiu şi eu fericită ca

toţi oamenii... Tu, cel puţin, te duci la uzină, mîine dimineaţă...

— Şedinţă de grupă sindicală... ripostă eu energie Sebastian.

— Oricum, e altceva... Faceţi ceva şi, oricum, e mai vesel. Vreau şi eu ceva mai vesel...

— Nu facem nimic... interveni iarăşi Sebastian cu disperare. Credem că facem ceva, dar nu facem nimic... Acolo, plictiseala e şi mai mare...

— Şi acolo ?

— Şi acolo.

— Nu-i adevărat... zise Ioana, parcă numai pentru ea. Ar fi groaznic dac-ar fi aşa cum spui tu... Nu-i adevărat... Tumi-ai spus că nu-i adevărat.

Sebastian înţelese că dacă nu redevine iarăşi bărbatul bun, generos, activ, pe care-1 dorea Ioana, o pierde pentru totdeauna. „O, Doamne, cît trebuie să lupt pentru femeia asta ! Şi pentru dragoste trebuie să-mi schilodesc sufletul. Nimic nu obţin dacă nu-mi mutilez sufletul."

Sebastian se aşează în genunchi în faţa Ioanei şi încercă să-i alunge lacrimile.

— Nu mai plînge, iubito ! Te rog eu nu mai plînge ! Cu mîinile umede de lacrimile femeii, Sebastian îşi şterse obrazul. Ce fericit sînt înţelegîndu-ţi durerea ! Sînt foarte fericit. Dar nu mai plînge, iubito. Iubesc suferinţa ta.

Ioana se aşează şi ea în genunchi.

— Ai să mă faci fericită ?

— îţi jur, iubito ! Ai să fii cea mai fericită dintre femei.

Dezmeticiţi din patima îmbrăţişării lor, Sebastian şi Ioana puteau acum să măsoare cu luciditate tot ce-i unea şi tot ce-i despărţea. Directorul-adjunct se pregătea să coboare încetul cu încetul, conform unui plan nebunesc, într-o zonă întunecată, uşoară şi liniştită, ferită de mari zbuciumări şi eliberată de povara răspunderilor, în timp ce femeia, care abia se desfăcuse din braţele lui, tînjea tocmai după lumea pe care el se pregătea s-o părăsească. Sebastian avu prilejul să observe cum Ioana îmbrăţişează tot ceea ce el arunca dispreţuitor, cum ea încearcă să iubească şi să înţeleagă tocmai adevărurile pe care el le renega. Dar Sebastian nu voia să coboare singur în prăpastie, voia să se arunce împreună cu

Ioana, ţinîmd-o strîns îjn braţe, sorbindu-i căldura trupului în tot timpul acelei magnifice căderi.

Seba.st.ian descoperi cu ispaimă fondul cinstit al femeii. Crizele ei sufleteşti deveniseră acum un lucru aproape obişnuit, în ultima vreme, pe neaşteptate, Ioana izbucnea în plîns, dar nu discuta cu Sebastian, nu-i explica de ce anume plînge ; în cel mai bun caz, îi cerea batista, ca să-şi şteargă lacrimile. Cînd suferinţa atingea apogeul, Ioana n-avea nevoie de Sebastian, nu-i răspundea la nici una din întrebările lui binevoitoare ; de-abia după ce se mai liniştea, şi suferinţa nu mai era atît de chinuitoare, încerca să-i explice şi să-i ceară ajutorul. Lovitura pe care Sebastian o primise se dovedise cu atît mai neaşteptată, cu cît directorul-adjunct avusese cea mai deplină încredere în nopţile ei pierdute, în originea ei burgheză, în bogata ei experienţă erotică, în nostalgia ei după liniştea hotelurilor de prim rang, în numeroasele romane franţuzeşti pe care le citise. Pe unde anume se strecurase, pe lîngă toate aceste mari şi sigure otrăvuri, aspiraţia Ioanei spre un alt fel de viaţă era o taină pentru Sebastian. De toată această situaţie găsea că sînt vinovate otrăvurile pe care le folosise Ioana. „Ce naiba au păzit romanele franţuzeşti ? Şi băuturile tari ? Şi nopţile pierdute ?“

La început, interesul Ioanei pentru viaţa din uzină şi problemele de filozofie marxistă fnu-1 îngrijorase pe Sebastian. Directorul-adjunct nu vedea în întrebările Ioanei deoît obişnuita curiozitate femeiască. „Vrea să fie şi ea la curent cu tot ce se întîmplă." Sebastian îşi aduse aminte că văzuse mari negustori şi fabricanţi citind *Materialism şi empir io criticism* ■sau dîndu-şi părerea despre problemele sociale, şi acest gînd îl liniştea pe deplin. De-abia mai tîrziu înţelese că în cazul Ioanei e vorba de ceva profund şi adevărat, şi deci foarte primejdios.

Sebastian se îndrăgostise de Ioana tocmai fiindcă o simţise ciudată şi inadaptabilă, învăluită în mister şi în destrămare. De aici venise vraja aceea grea care-1 subjugase. în ochii lui Sebastian, Ioana însemna splendoarea grea, leneşă şi prelinsă ca un covor de lux, a vremurilor de altădată, a lumii celei vechi, în care el ar fi vrut să trăiască şi să triumfe. Cu ajutorul Ioanei, al amintirilor despre recepţiile din casa părinţilor, al chipului ei palid din pricina atîtor nopţi pierdute, al mersului ei leneş şi aristocratic, al felului în care ştia să păşească într-un restaurant de lux, Sebastian recorostituia lumea veche care ,se prăbuşise 'Trupul şi sufletul Ioanei aveau pentru Sebastian vraja apîţă- toare a parfumurilor vechi, a tuturor vestigiilor trecutului. Ioana îi sugera lui Sebastian «dueluri în zori de zi, comchista- dori necruţători, bătăi de flori la şosea, mesajul tronului, războaie crincene, glorioase şi feerice, valeţi fastuoşi care se grăbesc să-ţi deschidă uşi grele, vacanţe vesele şi costisitoare la Baden-Baden. De aceea, Sebastian Lefter iu o iubea nebuneşte, tot aşa cum nebuneşte iubise şi lumea veche care se prăbuşise.

înţelese însă că Ioana n-avea ide gînd să-l urmeze pînă la capăt. Gînd îşi dădu seama de sufletul adevărat al Ioanei, Sebastian se îngrozi. Scosese un ţipăt de spaimă ca în copilărie cînd, întorcîndu-se acasă, observa în depărtare o umbră apro- piindu-se de el. „E cinstită totuşi“, se înfricoşase Sebastian.

Dar, la rîndul ei, şi Ioana făcu o descoperire tristă. Sebastian nu mai semăna cu cel de la începutul dragostei. Din păcate, vagile şi plăpîndele ei presimţiri se adeveriseră. Presimţirile Ioanei fuseseră însă atît de firave şi de nelămurite, încît de-abia după ce se împliniseră îşi aduse aminte că ele trăiseră în sufletul ei încă de la început. Totuşi, Ioanei îi era greu să admită această schimbare atît de bruscă şi de categorică. De multe ori era ispitită să creadă că Sebastian trece numai prin- tr-o criză sufletească, acută, dar vremelnică. „O fi avut şi el dezamăgirile lui politice...'[r]

Situaţia sentimentală a directorului-adjunct nu era numai nesigură, ci şi foarte neplăcută ; dramaticele lui spovedanii despre idealurile bonapartiste ale adolescenţei nu izbutiră să trezească nici un ecou în sufletul femeii. „Ce adolescent ciudat am fost şi eu, Ioana ! Voiam să fac o nouă religie. Şi mai tîrziu mă bătea gîndul să cuceresc o insulă în Africa, şi de acolo să năvălesc în Europa ca Gingis-Han..." Ioana se arătă chiar neplăcut impresionată. „Vai, dragă, dar toţi băieţii voiau să ajungă regi şi cardinali." Sebastian renunţă la acest gen de mărturisiri, renunţă să-i explice că el e un caz cu totul şi cu totul excepţional şi, dornic să reintre ^n graţiile femeii, se pomenea luînd peste picior ambiţiile nemăsurate şi crizele de egocentrism. „Da, da, nimic mai ridicol •ca bonaipartismele... în secolul nostru. L-ai citit pe Laxness ? Are o nuvelă admirabilă. Cu un băieţaş care voia să cucerească lumea, dar n-avea bilet de vapor. Călătorii au pus mînă de la mină, ca să aibă bietul om condiţii să subjuge lumea. Ce ironie splendidă !" „Cum ai spus că-1 cheamă pe scriitorul ăla ? Subiectul nuvelei îmi place, recunoscu Ioana, cu o promptitudine care-1 jignise pe Sebastian. Dă-mi-o s-o citesc şi eu."

Cînd simţea ca interesul Ioanei pentru viaţa lui sufletească riscă să se piardă, Sebastian apela iarăşi, cu disperare şi mînie, la tot ceea ce dispreţuia mai profund, declara patetic că iubeşte tot ceea ce în realitate detesta, şi astfel izbutea s-o facă pe Ioana să-l asculte cu luare-aminte şi să-i treacă înduioşată mina prin părul care începuse să încărunţească. Dornic să redobîn- dească dragostea pătimaşă a Ioanei, dornic s-o vadă aplecîn- du-şi peste umărul lui părul lung, negru, cu reflexe albăstrii, sorbindu-i înfiorată fiecare cuvînt, Sebastian se întrecea cu măsura în explicaţii filozofice. „Da, dragă Ioana, nimeni nu semne că Schopenhaucr, Kamt n-au fost oameni profunzi... Găseşti la ei multe adevăruri... profunde, dar parţiale... Ei încercau să explice lumea, relaţiile dintre oameni, apariţia artei, raporturile dintre om şi natură... Filozofia marxistă a pus o singură întrebare, o întrebare însă care a clătinat din temelii vechile filozofii... Cui foloseşte asemenea înţelegere a lumii ? Cui folosesc aceste adevăruri parţiale, trunchiate ? Exploatării omului de către om. Da, da, Ioana... Aceşti filozofi abstracţi, măcinaţi de întrebări, misogini, enigmatici, izolaţi nemulţumiţi de oameni, pierduţi în speculaţii aproape matematice, nu făceau decît să ajute negustorului să se întoarcă acasă cu încă un săculeţ de bani... «Viaţa e o

luptă», ca să-ţi sintetizez puţin simplist, dar, — n-avea nici o teamă — fără să neglijez esenţa, filozofia lui Schopenhaeur. «Fiecare om e în mod inevitabil duşmanul celuilalt om.» Sau Nietzsche ? Nu din el s-au născut fascismul, execuţiile în masă ? Ai crede că între cuptoarele morţii, între atîtea războaie absurde, sărăcie, mizerie, barbarie şi obscurantism şi cîteva consideraţii despre raporturile dintre om, natură, societate, divinitate nu există nici o legătură... Ce legătură ar putea fi ? se întreabă novicele. Există o strînsă legătură... iubita mea. Filozofii idealişti nu >sînt cum credeţi voi, femeile, nişte pieide-vară. Sînt nişte indivizi foarte periculoşi. Fără nici o îndoială, înzestraţi cu geniu.. .“ în aceste dizertaţii improvizate din motive exclusiv sentimentale, Sebastian făcea din toţi filozofii idealişti un singur filozof. „Marxismul a dezvăluit caracterul de clasă al acestor speculaţii abstracte, a arătat cui slujesc ele.“

Din pricina acestor dramatice încurcături, Sebastian se simţea foarte lovit în amorul său propriu. Oricum, era jignitor şi neplăcut pentru Sebastian să ceară ajutor într-o problemă atît de gingaşă şi de intimă tocmai ideilor pe care le dispreţuia, tocmai acelei lumi pe care voia s-o părăsească.

Ceea ce i se părea lui Sebastian cel mai alarmant era dorinţa Ioanei, tot mai des manifestată în ultima vreme, de a munci undeva. „Oi fi eu cum oi fi, cu gărgăuni în cap, dar vreau să muncesc.[c<] Ioana îşi justifica această hotărîre prin argumente filozofice şi intelectuale, prin dorinţa de a-şi mări sfera de cunoaştere. „Dragă, umblu de atîta vreme prin crîşme deocheate... Ştiu ce idei au ăia care lenevesc... Le cunosc pe dinafară... Vreau să ştiu ce au în cap şi cei care fac o treabă../' Această justificare într-un fel superficială nu-l liniştea pe Sebastiain. Indiferent care ar fi fost cauzele acelei hotărîri, dorinţa Ioanei de a lucra undeva, de a ocupa un serviciu, nu prevestea nimic bun.

Un alt lucru care i se părea suspect directorului-adjunct era obiceiul Ioanei de a-şi privi critic concepţiile şi felul de viaţă. De multe ori, Sebastian observa că Ioana îşi bate joc de ideile pe care cu o seară în urmă, în faţa unui pahar de coniac, le aprobase cu pasiune. „Mă, ce prostii uriaşe îmi mai trec şi mie prin cap ! Numai tîmpenii am vorbit aseară. Dragostea ca formă a cunoaşterii... mare descoperire, ducă-se pe pustii !“ Nu numai că Ioana renunţa de bună-voie la anumite puncte de vedere, dar se şi supăra pe Sebastian după aceea, reproşîndu-i că nu-i atrăsese atenţia asupra inepţiilor pe care le debitase. „Bine, dragă, dar tu ai cultură marxistă. De ce mă laşi să-mi fac de cap ?“

Dragostea pentru această femeie fascinantă şi schimbătoare îi solicita directorului-adjunct întreaga energie. Trebuia să stea mereu la pîndă, să-i supravegheze fiecare mişcare, să-i înăbuşe în faşă orice tresărire de înţelegere, orice apropiere de realitate. Situaţia lui Sebastian era cu atît mai complicată, cu cît de multe ori chiar el, dornic să-i păstreze dragostea, era cel care-i deschidea ochii asupra realităţilor din jur. Mai tîrziu, Sebastian se vedea silit să retracteze tot ceea ce-i spusese cu o zi în urmă.

în relaţiile dintre Ioana Mateescu şi Sebastian Lefteriu, certurile, reproşurile reciproce şi chiar scandalurile deveniseră ceva obişnuit. Dornică să-l silească pe Sebastian să redevină cel de odinioară, Ioana arunca în această bătălie toate armele de care dispunea, de la asigurări de veşnică iubire pînă la cuvinte de despărţire, îl implora şi-l amenința în acelaşi timjp. Ioana folosea, în vederea atingerii acestui scop, idhiar şi acea frivolitate răsfăţată, acel joc primejdios, pe muchie de cuţit, care găsise atîta ecou în sufletul bărbatului.

— Dragă Sebi, vreau să te rog ceva... şi, învinsă şi răsfăţată, Ioana se cuibărea la pieptul bărbatului. Nu-mi place cum trăiesc... Adică am senzaţia că nu prea trăiesc, zău, dragă...

Sebastian o asculta, încordat ; se obişnuise să stea veşnic la pîndă.

— Cum nu trăieşti ? De ce vorbeşti aşa ?

Vrînd să-şi exprime mai clar nemulţumirea, Ioana se desprindea din braţele bărbatului.

— Trăiesc exact ca înainte... Mi-ai promis altceva... încerca Ioana să-l îmbuneze. Erai foarte simpatic pe vremea aceea... Ţi-aminteşti cum i-ai pus Ia punct pe tipii de la Colonade ? De-aceea ţi-am cedat. Eu cu mîna mea am stins lumina. Aduceai ceva nou...

Ioana era acum frumoasă şi ispititoare, dar Sebastian ştia că nu-şi poate permite imprudenţa de a gusta în linişte farmecele femeii. Presimţea că Ioana urmăreşte ceva, vrea să obţină de la el o promisiune fermă.

„Ce vrea femeia asta de la mine ? se prefăcu Sebastian că nu înţelege, pentru ca astfel să poată da frîu liber supărării care-1 cuprinsese. Ce tot îmi scoate sufletul ? în definitiv, ce vrea ?“ Desigur, Sebastian ştia foarte bine ce anume 'aştepta Ioana de la el, ce speranţe îşi pusese în dragostea lui. Aşa că în cele din urmă renunţă să se mai prefacă. Vrînd-nevrînd, trebuia să înţeleagă mai exact interesele Io'anei. „Vrea altceva ? Ceva mai curat ? Nu există aşa ceva... De unde să-i dau eu ceva mai curat ? Eu vreau să mă duc la fund, nu vreau să mă cațăr sus de tot şi să strig din vîrful munţilor lozinci anti- imperialiste..."

— Ce-ţi lipseşte ? încercă Sebastian să dea discuţiei un aer calm şi burghez.

— Nu-i vorba de ce-mi lipseşte... îl linişti Ioana.

— Atunci, despre ce e vorba ? Ceva mai profund ?

— Da. Ceva mai profund...

— Atunci, e grav — şi Sebastian se arătă dispus să întâmpine nenorocirea.

— Ce mi-ai spus tu, Sebi, la început ? se întrista Ioana, văzîndu-1 atît de neclintit în hotărîrea lui. Ce mi-ai spus ? Că dacă mai stau în mediul ăla tâmpit o să mă duc la fund, o să ajung o morfinomană... Un om gol.

— Un om gol ?! mormăi mirat Sebastian. Am spus eu aşa ceva ?

— Aşa ai spus...

Femeia obosise. De cîte ori discuta cu Sebastian, avea senzaţia neplăcută că e silită să dea o reprezentaţie de teatru în faţa unui spectator distrat şi mofturos. Dar, departe de a o descuraja, această stare de oboseală născu în sufletul Ioanei convingerea că, şi fără să fie nevoie să se agite şi să se zbuciume, Sebastian o va înţelege în cele din urmă.

— Nu se poate, Sebi... Tu eşti un om bun şi inteligent. O să-mi dai o mînă de ajutor. Am încredere în tine... Singură nu mă descurc, n-am de loc simţ practic... Ajută-mă să-mi găsesc un serviciu... Nu-i aşa c-o să mă ajuţi ?... Am încredere în tine...

— Trebuie să ai încredere în mine, admişe Sebastian.

Nu-i displăcea faptul că Ioana îi 'arăta încredere. „Asta n-are ce să-mi strice.[f<] Sebastian lua însă act numai de ideea că Ioana îi arăta încredere, dar conţinutul acelei încrederi nu-1 interesa. Conţinutul acelei încrederi îi plăcea mai puţin sau, mai exact, nu-i plăcea de loc. Conform unui vechi obicei, directorul-adjunct golise acel sentiment de conţinutul lui exact şi păstrase din el numai acea infimă parte care-i măgulea amorul propriu şi-i spunea că totuşi Ioana se 'află în mîinile sale. De-aceea, Sebastian asculta cu atenţie spovedania femeii.

— Mi-ar place grozav să am un serviciu. Să-ţi dau telefon la birou de la serviciu.

— Eşti o copilă... surîdea Sebastian. Vorbeşti copilării, încrederea cu care femeia-1 învestise se întoarse împotriva ei. Tocmai fiindcă ai încredere în mine, ascultă-mă ce-ţi spun... N-o să te primească nicăieri.

— De ce ?! se mira femeia. De ce să nu mă primească ?

— Din multe motive, se porni Sebastian isă-i explice situaţia, calm şi ordonat. Ştii foarte bine că stai prost cu ori-

ginea socială. Părinţii tăi n-au prea avut de suferit de pe urma curbelor de sacrificiu... Cine crezi tu că are timp să se ocupe de-o fată de burghez, care vrea să înceapă o viaţă nouă ?

— Nu-mi poate lua nimeni dreptul de a munci, spuse Ioana, mai mult cu tristeţe decît cu convingere. O data mi s-a oferit ceva... N-am primit eu.

— De-atunci s-au petrecut mari schimbări, spuse cu blîndeţe Sebastian, de parcă ar fi vrut să compenseze prin căldura lui sufletească veştile proaste pe care i le aducea. Societatea noastră e o societate în permanentă mişcare.

Ioana încerca să se îndrepte spre realitate, şi Sebastian simţea că dacă n-o împiedică la timp să facă acest pas hotă- rîtor, nimeni nu-i va ţine de urît în prăpastia în care tîn- jea să se afunde.

— Aş munci cinstit, oftă femeia, cu o licărire de speranţă în glas.

Realitatea cea nouă se transformase în conştiinţa lui Sebastian în ceva urît şi ostil, care încerca să-l lovească, să-l umilească, să i-o smulgă din braţe pe Ioana, singura lui iubire. Şi astfel, realitatea devenise pentru Sebastian un duşman direct, neîmpăcat, îi auzea răsuflarea, îi simţea paşii apropiindu-se ameninţători.

— Vrei să munceşti cinstit ? o întrebă Sebastian, cu o ironie plină de blîndeţe şi înţelegere. Nu mă îndoiesc de asta. Toţi am vrea să muncim cinstit.

Directorul-adjunct se retrase într-o suferinţă care era parcă numai a lui, şi doar ceva mai tîrziu îşi aduse aminte că suferinţa aceea era de fapt un ecou al suferinţei Ioanei.

— în fond, e normal să aspiri să munceşti. Dar nu-i nimic mai greu decît să munceşti cinstit. Toată lumea spune ca tine : „Vreau să muncesc cinstit". Ei bine, nu-i de loc uşor.

— Dar nu-mi spuneai tu că în socialism ?...

— Ei, ce-ţi spuneam eu ? se arăta dispus Sebastian să-şi amintească tot ce-i spusese cu o seară înainte. Eu nu fac decît să fiu consecvent, iubita mea. Una e practica... şi alta e baza teoretică, filozofică... în viaţă se îjntîmplă altfel... Cu totul altfel. Oamenii cinstiţi sînt cei mai suspecţi. De ce muncesc ei ? Ce urmăresc ei ? Ce planuri diabolice îi obligă să-şi vadă liniştiţi de treburile lor ?

— Cum, dragă, daca eu vreau sa muncesc, să-mi văd de treaba mea... E suspect ?

— Este, spuse Sebastian cu hotărîre şi disperare.

Sebastian ştia că minte, dar în conştiinţa lui Sebastian, necesitatea minciunii era totuna cu adevărul.

— Nu pot să cred... Ar fi groaznic... Am şi eu colege...

Discuţiile de acest fel, lungi şi obositoare, se înecau în cele din urmă în alcool şi în îmbrăţişări desperate. Fiecare căuta ou înfrigurare în trupul celuilalt pe cel care-1 aşteptase, fiecare îl silea pe

celălalt să-i îndreptăţească aspiraţiile, dar se convingeau, încă o dată şi încă o dată, că orice căutare, oricît de pătimaşă şi nebunească, e cu desăvîrşire zadarnică. Dar amîndoi iubeau acele zbateri zadarnice...

Telefonul directorului venise tocmai cînd Sebastian, prost dispus în dimineaţa aceea, bătea cu pumnul în masă şi-l ameninţa pe responsabilul cantinei. Ca niciodată parcă, Sebastian Lefteriu simţea o mare nevoie să strige şi să ameninţe şi, pornind de la această dorinţă, îşi aduse aminte că la cantina centrală sînt desigur şi destule lipsuri. Sebastian nu se osteni să analizeze situaţia — „Nu-i nevoie de nici o analiză, trebuie să aibă ei destule lipsuri[cc]. Directorul-ad- junct nu-şi alesese bine victima : responsabilul cantinei, de curînd numit, îşi făcea datoria, şi muncitorii erau mulţumiţi.

— Da, tovarăşe director, am să vin.

Direotorul-adjunct avea acea mutră itîmjpă pe care o au toţi şefii capricioşi cînd li se aduce aminte că şi ei sînt de fapt nişte .subalterni. Conştiinţa acestei realităţi îl făcu pe Sebastian să se liniştească.

■— Bine, tovarăşe Carol... o să mai discutăm noi...

Directorul îl chemase pentru activizarea comisiei de inovaţii, sarcină pe care directorul-adjunct nici nu se gîndea s-o rezolve. Directorul adjunct n-avea cum să fie interesat în buna funcţionare a comisiei, căci era convins că, o dată ajunsă în faţa comisiei, inovaţia tînărului va fi aprobată. Critica directorului era pe deplin întemeiată, şi Sebastian n-avea cum să dea vina pe alţii şi mai ales n-avea nici un motiv să asculte observaţiile directorului cu un zîmbet ironic. Strîns cu uşa, Sebastian îşi recunoscu greşeala cu simplitate şi chiar cu o anumită ciudă faţă de sine însuşi. „Da,

dragă directore, nu ştiu unde mi-a fost capul/' Directorul- adjunct ar fi vrut să zâmbească ironic, ca mai întotdeauna, dar din (păcate nu i se dăduse această posibilitate. Directorul îl sili pe Sebastian să pună la inimă greşeala şi să regrete 'sincer.

Gîndul că în după-amiaza aceea urmia să se întîlnească cu Ioana îi mai alungă supărarea. în ultima vreme, Ioana se mai cuminţise parcă, nu mai spunea că vrea să se încadreze în cîmpul muncii, şi asta i se părea un semn bun. Parcă presimţind critica directorului, Sebastian aranjase încă de dimineaţă o întîlnire cu Ioana. Iritat de critica directorului, Sebastian ţinea să fie victorios, cel puţin pe plan amoros, de aceea nu-şi mai amintea acum cît de mult insistase pînă s-o convingă pe Ioana să-i dea o întîlnire. „Mare lucru e o femeie frumoasă după o critică tovărăşească !cc în lumina acestei perspective, Sebastian îşi permise să se uite de sus la director, la secretarul comitetului de partid şi la toţi cei din jurul său. „Dacă ar şti tovarăşul director cu ce femeie teribilă mă consolez eu după critica lui principială../'

Telefonul sună din nou. Directorul-adjunct ridică receptorul cu teamă. Presimţea că întîlnirea cu Ioana se află iarăşi în primejdie. „Aha... Comitetul sindical... Uitasem că mai există şi organizaţii de masă."

Sosit în ultimul moment, telefonul comitetului sindical îl indisjpuse şi mai rău pe Sebastian Lefteriu. Funcţia de director-adjunct i se releva iarăşi în laturile ei neplăcute. „Toată lumea face ce vrea, munceşte opt ore, şi pe urmă, trai, neneacă... numai noi, ăştia conştienţii, stăm pînă ne ia naiba. N-am ce să obiectez, sînt cadru de bază, eu trebuie să înţeleg sarcinile care survin."

Sebastian mirosea ceva neplăcut în perspectivă : o adunare la care trebuia să participe din partea direcţiei, o delegaţie străină, o 'Conferinţă sau un miting fulger. „Eu nu pot să spun : «Nu, tovarăşi, s-a terminat programul, lăsaţi-mă dracului în pace», eu nu pot spune asta, eu sînt conştient, eu înţeleg." Şi directorul-adjunct nu rezistă ispitei de a-:şi bate joc de cunoştinţele sale politice şi ideologice. „De, eu sînt (grozav, eu sînt conştient, eu înţeleg sarcinile care-mi stau în faţă, eu m-am dedicat cu trup şi suflet — continua directorul-adjunct să se vaite. Deşteptul de mine... cine m-a obligat să mă dedic cu trup şi suflet ?"

„Prevăd o conferinţa", îşi spuse cu îngrijorare Sebastian.

Socotit un om cult şi bine pregătit ideologic, Sebastian era adeseori solicitat să ţină conferinţe pe diverse terne la ordinea zilei. „Păcătoasa mea pregătire ideologică... De aici mi se trag toate. Am citit, am conspectat, răspundeam la toate întrebările, asistentul mă felicita, am luat examenele cu foarte bine, şi uite care sînt rezultatele..."

Stima şi consideraţia faţă de nivelul său ideologic începuseră să-l stingherească în ultima vreme. Sebastian se vedea încolţit pe de o parte de criticile secretarului şi ale directorului, pe de altă parte de sarcinile politice şi profesionale care-1 obligau să-şi siluiască tot timpul propria sa natură. Faima lui de om bine pregătit ajunsese să-l stingherească pînă şi în relaţiile sentimentale. Sebastian nu voia ca din pricina acelei faime să fie nevoit să nu se întîlnească în fiecare zi cu Ioana. Directorul-adjunct mai primise asemenea sarcini în zilele în care voia să petreacă, să meargă într-o crîşmă şi să bea un pahar de vin bun.

„De ce n-am rămas ceea ce sînt de fapt ? începu Sebastian să se dojenească. De ce n-am rămas un obişnuit in- teleotual burghez ? Cine m-a pus să-mi ridic nivelul politic şi să renunţ la prejudecăţile burgheze ? Dacă eram imai puţin lămurit, nu mă oprea nimeni după orele de producţie, nu-mi telefona mie comitetul sindical. Trebuia să rărniîn ceea ce eram în realitate : un intelectual de formaţie burgheză. Sau dacă aşa ceva nu s-ar fi putut, cel puţin să mă fi clarificat politiceşte ceva mai greu, treptat-.trep.tat."

în ultima vreme, pentru Sebastian Lefteriu confuzia ideologică devenise totuna cu fericirea. „Dacă eram confuz politiceşte, nu intervenea telefonul sindicatului, plecam imediat, o luam pe Ioana, beam ceva, şi pe urmă mergeam la ea. Nimeni nu m-ar fi criticat, continua Lefteriu Sebastian să străbată-n lung şi-n lat paradisul pe care i l-ar fi adus lipsa de cunoştinţe politice. Ca intelectual burghez, nimeni nu s-ar supăra dacă m-ar vedea prin cîrciumi, beat mort."

Sebastian Lefteriu fu invitat să ţină o conferinţă despre situaţia internaţională. „Am presimţit eu, sigur că da, înjură în gînd Sebastian. Se putea altceva ?"

Conferenţiarul se îmbolnăvise brusc, trebuia să fie înlocuit şi n-avea cine.

— Dumneavoastră, tovarăşe director-adjunct, vă e mai uşor, cunoaşteţi problemele şi e şi caz de forţă majoră.

Responsabilul clubului îşi sfîrşi intervenţia cu un zîm- bet bun şi copilăresc ; se simţea întotdeauna fericit cînd trebuia să discute cu cei care înţeleg imediat sarcinile şi nu fac mofturi. De altfel, n-avea (nici un motiv să se plîngă ; de cîte ori apelase la tovarăşul Sebastian, acesta le dăduse concursul...

Sebastian gusta îndelung şi cu o reală plăcere laudele respectuoase care se aduceau cunoştinţelor lui politice şi de-abia după ce se desfăta şi răsfăţa cu aceste laude se hotăra să treacă în cealaltă extremă. De cele mai multe ori, trecerea dintr-o extremă în alta era marcată printr-un zîm- bet îndepărtat şi obosit...

— Da, da, înţeleg... sînteţi atît de ocupat ! L-am rugat pe inginerul Panait, dar m-a refuzat, încercă responsabilul clubului să se explice. Zicea că nu ştiu unde trebuie să meargă şi că lîn general n-are cheif... că e într-o anume istare. Tovarăşul Panait nu e membru de partid.

Spre enervarea diirectorului-adjunot, delegatul clubului se apucă să-l laude pe cel care refuzase să ţină conferinţa.

— E băiat foarte bun... dar mai are şi el toane, adăugă omul cu căldură în glas, mai are mentalitate veche, nu s-a debarasat complet.., Altă dată ne-a dat concursul, a ţinut o conferinţă foarte bună, cu multe exemple concrete... Dînsul nu este membru de partid, (nu putem să avem aceeaşi pretenţie... Toţi s-au bucurat cînd au auzit că vin la dumneavoastră, continuă delegatul clubului. Dumneavoastră vă exprimaţi simplu, pe înţelesul tuturor.

Sebastian oftă din adîncul inimii. Nu-i mai făceau nici o plăcere laudele delegatului. „Bine, măi frate, din cauza exprimării mele simple, pe înţelesul tuturor, să pierd o în- tîlnire cu o femeie frumoasă ? Ce părere ai dumneata ?"

— Bine, dacă trebuie, trebuie, admise simplu Sebastian. Sînt extrem de obosit... am să iau o cafea mare.

Sebastian era cu adevărat obosit. Invingîndu-şi oboseala, care exista cu adevărat, lui Sebastian i se părea că face din convingere un lucru pe care în realitate îl făcea doar din silă şi din obligaţie.

Amărăciunea directorului-adjunct era cu atît mai mare, cu oît îşi amintea mai exact sacrificiile şi eforturile pe care le făcuse ca să poată ajunge să privească oamenii de sus şi să semneze indescifrabil. Pînă şi această satisfacţie copilărească îi fusese smulsă fără nici un menajament, şi conta- bilul-şef îi spusese într-o zi cu aroganţă : „Semnaţi mai clar, tovarăşe director, că nu se înţelege". „Nici pe Dincă, muncitorul ăla care şi-a permis să mă critice, n-am putut să-l dau afară. Ce fel de director-adjunct sînt eu ? Dacă nu fac ceea ce mi se spune, dacă nu păstrez legile şi principiile marxiste, sînt dat afară, devin suspect, dar dacă le păstrez mă falsific pe mine însumi şi personal nu mai am nici o bucurie. în ce încurcătură îngrozitoare am intrat ! Şi cît m-am zbătut să ajung cineva ! Mi-am distrus liniştea. Am renunţat la femei, n-am băut, mi-am ascuns gîndurile." în- tr-adevăr, Sebastian se zbătuse, luase cuvîntul la şedinţe, la o vîrstă fragedă conspectase *Materialism şi empiriocriticism*, stătuse nopţi întregi de gaidă şi, în 'Sfîrjşit, după ce-işi realizase astfel visul, începuse să cunoască amărăciunea muncitei sale izbînzi. „Pe clracu, izbîndă..." Chiar la ultima adunare generală fusese aspru criticat şi isfătuit să nu ise mai

poarte capricios cu oamenii. „Tovarăşe Sebastian, trebuie să înţelegi că te afli într-o uzină socialistă", îi atrăsese atenţia Stoica.

„De, se consolă cu ironie Sebastian. Ai vrut să fii membru de partid, acum suportă consecinţele."

Directorul-adjunct înţelese că, din punctul lui de vedere, victoria obţinută prin atîtea lupte încordate, prin atî- tea încleştări şi privaţiuni era în realitate o teribilă înfrîm gere. „Ce-arn oîlştiigat devenind un om care se află în primele rînduri ? Un salariu mare ? Nici măcar asta. Nu e cine ştie ce. Sînt muncitori care cîiştigă itiît mine. Maşină la scară ? La scară şi nu prea... Numai în interes de serviciu. Şeful transporturilor are grijă să-mi amintească mereu asta. Ce satisfacţie am eu ? Numai necazuri şi amărăciuni, nopţi nedormite şi privaţiuni de tot felul. Dacă mă culc cu o femeie, numaidecît se află, se discută, se interpretează. Dacă sînt văzut prea des prin cîrciumi, iar se interpretează.

Situaţia de director-adjunct, obligaţiile care îi reveneau în această calitate intraseră astfel în contradicţie cu viaţa pe care Sebastian tînjea s-o ducă mai departe. „Sînt trecut
de treizeci de ani şi nu ştiu încă să dansez. Bine că ştiu ce înseamnă fond de rulment !“ se dojenea Sebastian.

O dată ajuns în acest impas, funcţia de răspundere după care tînjise atîta se transformase pentru Sebastian într-o povară greu de suportat. Plătise scump, mult prea scump ambiţia neghioabă de a se afla în primele rînduri. „Nu se mai poate trăi aşa, dă-o dracului de viaţă \“

Directorul-adjunct se sufoca sub povara răspunderilor morale şi politice. Şi nivel politic, şi cultură, şi putere de muncă... „Putere de muncă... Pe dracu ! Asta de unde au mai scos-o ?[ff] îşi amintea Sebastian calităţile pe care oamenii i le atribuiseră. Strivit de aceste calităţi atribuite pe nedrept, Sebastian gemea şi suferea.

Cel mai mult îl stingherea pe Sebastian înalta conştiinţă socialistă care i se atribuise de către unii oameni. „Eu conştiinţă înaltă ? ! se miră Sebastian. Ce conştiinţă înaltă, cînd eu, la drept vorbind, nu înţeleg nici acuma deosebirea dintre socialism îşi capitalism ?“ De aceea, directorul-adjunct îi invidia pe aceia care aveau o conştiinţă politică mai scăzută şi puteau să-şi permită, din această cauză, să mai calce şi pe alături. „Eu n-am dreptul să calc şi pe alături, îşi blestema Sebastian soarta. Nu, eu n-am voie să calc strîmb, eu sînt mai cu moţ, eu cunosc calea cea justă.[ff] Directorul- adjunct suferea ştiind că el n-are cum să invoce obişnuitele scuze pe care le invocau aceşti oameni — că n-are nivel politic, că nu şi-a dat seama, că n-a apreciat just etc. ...Acest privilegiu îi era inaccesibil directorului-adjunct. „Eu am nivel ideologic, eu trebuie să rabd.[cc]

Directorul-adjunct îi invidia pe salariaţii mai nebăgaţi în seamă şi mai ales pe cei cu ale căror lipsuri şi abateri repetate oamenii se obişnuiseră pînă la resemnare. „Parcă nu-1 ştiî pe Tomescu ? Asta dacă nu schimbă o femeie pe săptă- mînă moare, aşa e el.[cf] Sebastian îşi dădea seama cu durere că el n-o să se bucure niciodată de un asemenea tratament indiferent — „Aşa-i directorul-adjunct, bea pînă cade sub masă. Aşa e el. N-ai ce-i face.[cc] Cu el oamenii se purtau cu totul altfel :

neiertători, îl criticau în şedinţă, îi atrăgeau atenţia, îi aminteau de datoria lui.

„Ce bine-i, Doamne, să fii ceva mai confuz..." oiftă Sebastian, în timp ce-şi făcea cîteva notiţe în vederea conferinţei pe care urma s-o ţină peste un sfert de ceas.

După terminarea conferinţei i se puseră cîteva întrebări : ce suprafaţă are Angola, ce concerne sînt interesate în exploatarea bogăţiilor din Angola, care e capitalul străin dominant, cum se explică atenţia deosebită pe care o acordă Vaticanul dictaturii iui Salazar.

„Pot să le răspund... cunosc toate astea", constată cu groază Sebastian. Spre marea lui amărăciune, răspunse limpede si concis la toate întrebările. Şi în mod deosebit explică în termeni foarte sugestivi odioasa dictatură fascistă a lui Salazar, „care domneşte de aproape treizeci de ani, se va prăbuşi, tovarăşi !" se pomeni Sebastian strigînd.

Din pricina conferinţei, Sebastian pierduse întîlnirea cu Ioana, şi aplauzele de la sfîrşit nu făcură decît să-i mărească amărăciunea.

„Am să devin confuz ideologiceşte", hotărî Sebastian, în timp ce se întorcea singur acasă.

Iideea că, trecînld peste voinţa lui, Ioana se încadrase ca muncitoare în uzină îl neliniştea pe Sebastian în cel mai înalt grad. „Vrea să se transforme, să devină alt om. Şi i-au promis s-o numească şi profesoară la liceul seral, cînd o să-şi termine studiile."

Mînia lui Sebastian nu se explicase atît prin amorul propriu jignit, cît mai ales prin convingerea că hotărîrea Ioanei nu va fi lipsită de urmări în ceea ce priveşte relaţiile dintre ei doi. O cunOiŞtea pe Ioana, nevoia ei de independenţă nu era o taină pentru Sebastian. N-avea nici o îndoială că mediul pe care-1 va frecventa de-acum înainte va exercita asupra femeii o influenţă nedorită. „De la nebuna asta, pot să mă aştept la tot felul de surprize."

Directorul-adjunct era destul de inteligent şi destul de realist ca să-şi dea seama că, îndată ce Ioana va cunoaşte voluptatea unei existenţe independente, dragostea ei pentru el, şi aşa destul de firavă, se va destrăma cu totul. Şi tocmai de aceea, Sebastian era plin de ură împotriva acestei realităţi, la a cărei dezvoltare şi întărire, vrînd-nevrînd, contribuise şi el. Mai mult ca oricînd, realitatea socialistă devenise acum pentru Sebastian un duşman necruţător şi palpabil. Ura în acele clipe şi liceele serale, şi cursurile de calificare pentru cei care nu ştiau o meserie, şi cluburile muncitoreşti, şi entuziasmul tinerilor, şi şedinţele sindicale, şi spiritul de iniţiativă şi reuniunile tovărăşeşti, tot ce ar fi putut exercita vreo influenţă asupra Ioanei.

Un singur lucru nu înţelegea Sebastian : cum de-şi tăiase el singur craca de sub picioare, cum de contribuise el la toate aceste realităţi care se întorceau împotriva lui şi-l loveau în creştetul capului ?

Sebastian era convins că prin atitudinea pe care o avusese pînă atunci, tocmai el o îndepărtase pe Ioana. „Cine a susţinut mai convingător decît mine că munca schimbă felul de a gîndi al omului, îi lărgeşte orizontul spiritual ? N-am spus eu că trebuie să avem încredere în oameni, că munca de reeducare cere şi răbdare, că atunci cînd un om

greşeşte trebuie să ne interesăm şi de cauzele care l-au dus la greşeală, de felul lui de viaţă, de necazurile lui ?..."

Desigur, Sebastian rostise aceste adevăruri elementare nu dintr-o convingere adîncă sau fiindcă aceste probleme îi stăteau la inimă. îi era cu desăvîrşire indiferent dacă munca lărgeşte sau, dimpotrivă, îngustează orizontul spiritual al omului. Ideile personale ale directorului-adjunct erau cu totul altele, dar el ştia că dacă n-ar fi procedat astfel, dacă n-ar fi rostit adevărurile pe care le rostise, a doua zi n-ar mai fi ocupat înalta funcţie de director-administrativ. Sebastian vorbea la şedinţe despre lucruri foarte juste şi foarte principiale, se înflăcăra, se entuziasma ; de teama de a nu-şi pierde postul, proclama adevăruri străine de sufletul său.

„Cum de au angajat-o pe Ioana ? se scandaliza Sebastian. Cum de şi-au permis una ca asta ?" Ca să-şi poată duce la bun sfîrşit planurile, Sebastian se indigna de întîmplarea cu Ioana, categorisind-o o gravă greşeală politică. „Am ajuns să umplem uzina cu indivizi de origine burgheză !..."[cc] Indignarea ţinea însă numai pînă cînd Sebastian îşi împlinea scopul urmărit ; după aceea, mîma se destrăma, se falsifica, ajungînd în ultima fază la contrariul ei, la aprobarea deplină a greşelii pe care cu puţină vreme înainte o demascase atît de vehement.

Printr-o sinceră indignare, Sebastian îşi dădea seama că-i e mai uşor să-şi ajungă scopul, aşa că în anumite cazuri nu vedea de ce nu s-ar mînia cu adevărat sau nu is-ar bucura în mod sincer.

în acea clipă, Sebastian socotea oportun să fie foarte exigent în ceea ce priveşte selectarea cadrelor, mai exigent decît orice responsabil cu cadrele, necruţător şi vigilent cu elementele provenite din mediile neproletare. în acea clipă nu credea de loc că o fată de origine burgheză s-ar putea reeduca şi transforma într-un om util societăţii. Scepticismul directorului-adjunct atinsese apogeul: „Burghezul tot burghez rămîne". Nu credea, bineînţeles, nici în influenţa colectivului: „Ce să facă colectivul cu un om viciat pe dinăuntru ?"

Procedînd în acest fel, Sebastian era convins că va cîş- tiga două lucruri dintr-o singură lovitură : prestigiul unui om intransigent şi încrederea oarbă a Ioanei. „Am s-o lovesc în moalele capului, hotărî fără şovăire Sebastian. Altă soluţie mai bună nu există. Trebuie s-o scot din uzină cît mai repede."

Revenirea Ioanei la sentimentele de altădată îi părea o operaţie simplă, care n-avea cum să dea greş. „Am s-o lovesc în moalele capului, o să mă doară s-o văd aşa zdrobită şi singură, am s-o ridic în braţe şi am s-o înalţ pînă la cer."

După ce lipsea o vreme din uzină, Sebastian avea grijă ca la întoarcere să dea îngrijorat din cap.

—Ei, ce boacănă s-a mai întîmplat în lipsa ta ? îl luă în primire directorul, care se obişnuise cu ticurile adjunctului.

Sebastian tăcu cîteva clipe ; aştepta ca gluma directorului să se risipească, să-şi piardă puterea.

—Să lăsăm glumele... îl sfătui Sebastian. Se găsesc glume pe toate drumurile, în cel din urmă cătun.

—De ce să lăsăm glumele, tovarăşe Sebastian ? îl întrebă directorul, cu voce înadins oficială. Te rog să-mi răspunzi, de ce să lăsăm glumele ?

Sebastian dădu iritat din umeri ; se uita la director ca la un copil care ţine morţiş să i se facă pe plac.

— Mie nu-mi arde de glume.

Directorul îl privi uimit. „Ia te uită la el, nu-i mai arde de glume !" Cunoştea genul acela de oameni tot timpul foarte gravi, fără copilărie, fără bătrîneţi, fără familie, fără amintiri, fără regrete, fără părinţi, înarmaţi doar cu o serVietă şi două-trei cuvinte mari. „Nu cred în asemenea oameni.[cc]

— Mie, da... preciza directorul, din nevoia fizică de a fi de altă părere decît Sebastian. Spune odată despre ce e vorba !

— Se petrec în uzină lucruri scandaloase.

Directorul se arătă nemulţumit de felul oarecum rezervat în care Sebastian îşi manifestase neliniştea.

— Numai scandaloase ? Spune şi tu criminale... Sau cel puţin strigătoare la cer.

— Nu, nici criminale, nici strigătoare la cer. Scandaloase.

— iBine, admise directorul. Care isînt alea ?

— Un singur lucru, preciză Sebastian, ca şi cum faptul că era vorba de „un singur lucru[Cf] agrava şi mai mult situaţia. A fost angajată în lipsa mea o fată, pe numele ei Ioana Mateescu.

— Ioana Mateescu ? Da. Mi-amintesc... Eu mi-am dat aprobarea ; şi după cîte ştiu, şi cadrele.

— E fiica unui burghez...

— Da. Cunosc. Şi ce-i cu asta ?

Sebastian tăcu uimit, ca şi cum această tăcere ar fi fost dovada cea

mai sigură a dreptăţii lui.

— Da. Am angajat-o... Vrea să muncească, să muncească... Ce-i cu asta ?

Sebastian nu răspunse; nu voia să alunge acea tăcere ocrotitoare, martora justeţii sale.

în cele din urmă, Sebastian se hotărî să răspundă. Regreta sincer tăcerea care se risipea.

— Cum ce-i cu asta ?! dădu Sebastian din umeri. Nu te înţeleg de loc, zău că nu ite înţeleg...

Pentru prima oară în timpul discuţiei, Sebastian ee arătă înţelegător eu directorul ; în felul acesta, lîngrijorarea lui părea jşi mai sinceră.

— Zău idacă te înţeleg. Angajăm asemenea elemente în uzină. O să influenţeze mediul nostru 'sănătos.

Directorul surise liniştit.

— Ei, asta-i bună ! O să influenţeze o fetişcană doua mii de muncitori... Poate invers. E mai probabil...

— Nu se judecă aşa.

— Dar cum se judecă ?

— Altfel.

— Adică r*

Sebastian tăcu iarăşi, mîhnit şi nedumerit. Apelă iarăşi la tăcere, aliata sa credincioasă.

— De ce taci ? Vorbeşte, omule ! se enervă directorul.

— N-ar trebui să-ţi explic, spuse Sebastian, cu un amestec de blîndeţe şi îngrijorare. Ar trebui să înţelegi singur, să-ţi dai seama...

— Aşa ar fi bine, dar uite că nu-mi dau seama. Dreptul la muncă e asigurat de Constituţie. N-oi fi vrând să nu respect Constituţia...

în timp ce se arăta uimit de lipsa de vigilenţă a directorului, Sebastian se gîndea de fapt cum s-o scoată la capăt în toată povestea asta încîlcită. Uimirea lui Sebastian se prelungi multă vreme. în cele din urmă, se hotărî.

— Te-ai întrebat ce repercusiuni o să aibă asupra muncitorilor ? Ce-or să gîndească despre toate astea ?

— Lasă, omule, chestia asta, nu-ţi fă tu bătaie de cap !

— E reacţionară, e putredă pînă-n măduva oaselor ! izbucni Sebastian. Ascultă, omule, o dată şi ce spun eu...

— De unde ştii tu că e putredă pînă-n măduva oaselor ? se arătă directorul mai mult mirat decît indignat.

Sebastian se hotărî să fie sincer, să joace cartea cea mare, s'ă nu-1 mintă pe director, să-i mărturisească tot ce se petrece între el şi noua angajată a uzinei. Era convins că în acest fel are mai multe şanse. Şi se punea totodată la adăpost, prevenind complicaţiile care i le-ar fi putut pricinui prezenţa Ioanei în uzină.

— O cunosc foarte bine.

— D-unde o cunoşti ?

Sebastian zîmbi cu amărăciune.

— E o poveste întreagă...

— Adică ?

— Am iubit-o... recunoscu Sebastian.

Directorul bănuia că Sebastian aştepta o expresie de uimire din partea lui şi tocmai de aceea primi vestea în linişte.

— Foarte mult am iubit-o, continuă Sebastian, înţelegînd că sinceritatea e singura soluţie care-i mai rămăsese. A fost singura iubire din viaţa mea...

Sebastian se lăsa pradă crizelor de sinceritate, socotind că în acest fel acuzaţiile pe care i le va aduce Ioanei vor fi mai uşor crezute.

— Poate a fost şi prostie, dracu s-o ia, dar a fost dragoste...

— Şi atunci, ide ce n-o laşi să muncească ? întrebă directorul care presimţise ceva urît şi întunecat în toată povestea asta. Las-o, omule, să se încadreze.

Sebastian primi spusele directorului cu o mare amărăciune.

— Eu o cunosc, omule, eu ştiu ce fel de om e...

Sebastian începu să vorbească mai legănat şi ceva mai greoi ; cuvintele nu se mai aşezau armonios! unul lîngă altul. Acest fel de a vorbi se asemăna mai mult cu adevărul. Cînd omul vorbeşte anevoie, abrupt, găsindu-şi cu greutate expresiile, dă impresia că-şi aminteşte de ceva care s-a petrecut cîndva. Căci nimeni, sau aproape nimeni, nu poate crede că cineva poate să-şi amintească ceva ce nu s-a întîmplat niciodată.

— Vezi tu, dragă di rec to re, /nu ştiu cum să-ţi spun ca să mă înţelegi mai bine... A fost ceva deosebit între mine şi fata asta...

— Cred... admise directorul.

— Ce crezi ? Nu crezi nimic... N-a fost ceea ce crezi tu...

O clipă, Sebastian rămase singur cu suferinţa lui. Suferinţa devenea şi mai mare şi, astfel, Sebastian prinse curaj şi-şi re- căpătă puterile.

— Şi femeia asta m-a înşelat...

— Asta nu-i un motiv să n-o angajăm.

Sebastian se arătă jignit de cuvintele directorului. în adîncul sufletului îi era însă foarte recunoscător pentru acele cuvinte ; ele îl ajutară să pătrundă în miezul suferinţei.

— Nu m-a înşelat cu un bărbat... Asta se mai putea ierta. Suferam, dar trecea... S-a dovedit un om fără suflet, cu alte concepţii de viaţă. Mi-am dat seama că am strîns în 'braţe o duşmancă... Acuma judecă şi tu, judecă şi tu. Situaţia mea e foarte grea... Nu e pentru nimeni plăcut să lovească într-o femeie pe care a iubit-o şi poate o mai iubeşte... Dar nici să las lucrurile aşa nu pot. Eu, care o cunosc, am datoria să spun adevărul, n-am dreptul ,să tac...

Sebastian trecea printr-o clipă de descumpănire şi şovăială. Nu ştia dacă reuşise sau nu să-l convingă pe director. Ceva îi spunea că totuşi nu reuşise. înţelese că, în ciuda inteligenţei sale, a capacităţii excepţionale de a denatura realitatea, adevărul rămăsese totuşi duşmanul său cel mai de temut. Din tot ceea ce spusese pînă atunci, nici el nu mai credea nimica, nu mai credea nici în lucrurile parţial adevărate, pesemne ceva îl

trădase, scăpase ceva din vedere. Voia râ reconstituie adevărul, adevărul cel crud şi sălbatic, să spună cît mai mult din acel adevăr crud şi sălbatic.

— Unii ar putea susţine că vreau să mă răzbun pe ea, că de-aia susţin ceea ce susţin...

— Cine sînt ăia ? se miră directorul.

— Mulţi ar putea să nu creadă în ceea ce s'pun eu, să mă interpreteze... tendenţios...

Directorul se arătă din ce iîn ce mai nedumerit.

— Cine ar putea să fie ăia ? Poate eu... adăugă directorul, continuînd să se arate la fel de nedumerit de presupunerile lui Sebastian. Alţii nu văd...

— Tu nu mă crezi ?

— Nu mi-am pus problema asta. Nu e treaba mea să mă amestec în afacerile tale sentimentale... deşi prea le încurci... Ca director, nu văd nici un motiv ca fata să nu muncească. Dreptul omului de a munci e un lucru sfînt. Să nu munceşti e cea mai mare pedeapsă. Auzi, tovarăşe Sebastian ? Cea mai mare pedeapsă. Nu cunosc alta mai mare. Ce-mi spui tu e neserios şi necontrolabil. La aşa ceva mă 'hotărăsc foarte greu, omule. Nu e o treabă simplă, cum crezi tu. Fac eu destule greşeli, dar greşeli de genul ăsta nu fac.

— Am crezut că e de datoria mea...

— Ţi-am spus o dată. Greşeli de acest gen nu fac. Tu ştii ce înseamnă să nu munceşti ? îţi vine să-ţi iei lumea-n cap... Am dat-o la turnătorie să muncească, las-o să vadă şi ea cum se cîştigă o pîine. Dacă-i un om serios, o să-i prindă bine. Acasă se înrăieşte şi mai rău.

— Faci cum crezi...

— Tare fistichiu mai eşti, măi Sebastian ! Nu ştiu cu cine semeni tu... Vrei să-ţi explic deosebirea dintre socialism şi capitalism ? Asta vrei tu, de fapt...

— Nu, n-am spuS asta...

— Atunci, ce vrei ?

— Vă rog... nu fiţi aşa ţeapăn...

Deznădăjduită, profesoara de dansuri clasice şi moderne se desprinse din braţele directorului-adjunct.

— Domnu' Sebastian... dansul e plutire, e zbor...

Picupul continua să zguduie încăperea cu ritmurile nebune şi trepidante ale unei crîncene disperări americane. Pe fondul

acestui nou eşec — Sebastian se afla deja la a şasea lecţie şi nu (ăcuse nici un progres —, ritmurile acelea diavoleşti Sunau ca o batjocură.

Sebastian închise picupul, şi astfel gălăgioasa şi frenetica batjocură amuţi.

— Aţi făcut foarte bine, domnu[5] Sebastian, aprobă profesoara, sincer recunoscătoare.

îl nemulţumi răceala respectuoasă a profesoarei ; i se părea că femeia vrea să-l lase singur cu propria lui încrîncenare.

— Să mai încercăm... propuSe cu sfială Sebastian.

Desperata conştiinciozitate a celui mai vîrstnic dintre elevi o făcu pe femeie să zîmbească.

— Mai încercăm... sigur că mai încercăm...

Era limpede însă că profesoara nu-şi făcea mari speranţe.

— Sînteţi un om foarte .simjpatic, domnu' Sebastian... încerca profesoara să-şi îndulcească lovitura. Dar nu simţiţi nici mişcarea, nici ritmul... Dansul îşi are legile lui...

— Probabil, bine definite, se apără Sebastian.

— Exact... Foarte bine definite, Schimbă profesoara adresa ironiei. Sînteţi prea încrîncenat...

Sebastian asculta ruşinat mustrările profesoarei. „Are dreptate. Sînt prea ţeapăn." Totuşi, i se păru că femeia îşi dă cam prea multă importanţă. Jignit de observaţiile profesoarei, Sebastian se pomeni la un moment dat că-şi priveşte viaţa pe care o trăise pînă atunci fără obişnuitul său cinism. Profesoara de dans i se înfăţişa, în urma insuccesclor Suferite, drept o burgheză ridicolă şi arogantă. „Ce face atîta pe nebuna cuconiţa asta ? N-am ţinută de dans, nu simt ritmul... Asta i se cere unui cadru poliţie ? Să aibă ţinută, să ţopăie bine ?" In acest fel, Sebastian descoperi şi o scuză măgulitoare. „în timp ce alţii de vîrsta mea se maimuţăreau prin localuri, eu duceam muncă politică, îmi periclitam sănătatea... De tangouri ne ardea nouă pe vremea aia ?..."

Răbdătoare şi exigentă, profesoara deschise surîzînd încurajator picupul şi puse o placă nouă, un tangou lent, melancolic şi insinuant. Muzica sugera o despărţire uşoară, fără păreri de rău, a doi tineri îndrăgostiţi binecrescuţi, chemaţi în altă parte de ispita altor pasiuni.

Profesoara nu-l invită imediat la dans. în conformitate cu principiile ei pedagogice, îl lăsă pe Sebastian să se învăluie în farmecul acelei civilizate melancolii, s-o guste şi s-o înţeleagă.
Metoda profesoarei nu era cu desăvîrşire lipsită de o anume subtilitate. Ea voia să-şi ridice elevul la o fază superioară de înţelegere, în aşa fel încît dansul să devină pentru el o posibilitate de a se exprima pe sine însuşi. Caracterul evident didactic al lecţiilor nu dăduse întotdeauna rezultate, căci în acest fel li se distrugea elevilor pînă şi puţina lor spontaneitate. Profesoara se străduia să-i dea directorului-adjunct impresia că se află într-un adevărat local, şi nu la o profesoară unde ia lecţii de dans. încerca, cu alte cuvinte, să apropie elevul de viaţă.

Dornică să înfrîngă încrîncenarea directorului-adjunct, profesoara de dans arăta ca o doamnă din înalta societate tulburată de farmecul unui bărbat distins.

— Domnu' Sebastian... închipuiţi-vă că mă iubiţi sau, mă rog, că simţiţi o atracţie pentru mine...

Sfaturile profesoarei îl intimidară şi mai tare. Cu toate acestea, profesoara îşi continua programul.

— Dansînd cu mine vreţi să vă exprimaţi sentimentele. De multe ori, dansul le exprimă mai exact. Prezenţa mea vă tulbură... Trupul meu vă înfioară...

Greşeala profesoarei provenea dintr-o exagerată dezinvoltură. Ea îi propunea elevului să exprime orice, numai să renunţe la acea dezarmantă încrîncenare. Avînd de ales între atîtea sentimente şi stări de spirit — iubire, atracţie, dorinţă —, Sebastian nu mai ştia la care anume să se oprească. Pe de altă parte, profesoara sugera încontinuu că a dansa e un lucru extrem de simplu, în natura omului, aproape un reflex, şi pe baza acestor considerente nepriceperea directorului- adjunct părea şi mai ridicolă.

Ca să desăvîrşească impresia de local de noapte, profesoara stinse lumina şi, prefăcîndu-se tulburată de apropierea bărbatului, fredona cu insinuare violentă melodia sud-americană. Tulburarea strict pedagogică a profesoarei îl făcu pe Sebastian să-şi mişte şi mai greoi picioarele. Stătea demn şi ţeapăn, aş- teptînd ca tulburarea pedagogică a femeii să se transforme în- tr-una adevărată.

Din cînd în cînd, profesoara se trezea din vraja aceea divină, ca să-i mai atragă atenţia cum să-şi coordoneze mişcările, îi dădea indicaţiile necesare, şi apoi, conştiincioasă, se lăsa iarăşi cuprinsă de o dulce ameţeală. Această alternare de situaţii displăcea elevului. Se părea că biata femeie nu-şi vede

capul de atîtea treburi, nepriceperea lui obligînd-o să întreprindă mereu cîte ceva.

— Lipiţi-vă strîns de mine. Lăsaţi-vă condus...

Sebastian ,se mişca la fel de neîndemânatic ca ide obicei. Tot ce reuşise ^ direetorul-adjunct era să zîmbească insinuant şi să se lipească strîns de trupul flexibil al profesoarei, parfumat după cele mai înţelepte criterii pedagogice. „Nu merge de loc", se resemnă femeia. Cînd venise pentru prima oară la cursurile ei, Sebastian o anunţase că vrea să danseze ca un diavol. „Stimată doamnă, sînt un petrecăreţ. Dansul mi-e necesar ca aerul şi apa." Profesoara socotise această gălăgioasă sinceritate de bun augur ; cu timpul însă, încăpăţînatul şi vîrstnicul ei elev o dezamăgi.

Conştiinţa zădărniciei oricăror strădanii o făcu pe profesoară să răsufle uşurată. Se desprinse leneş, şi chiar cu o anume părere de rău, din braţele -stângace ale elevului.

— Nu merge, domnu' Sebastian, zîmbi cu blîndeţe profesoara. Nu merge, şi pace ! Sînteţi primul caz de acest gen în toată cariera mea... Lăsaţi-vă păgubaş. Femeile or să vă iubească şi aşa. Noi sîntem generoase.

Bună şi politicoasă, profesoara îl conduse pe Sebastian în stradă, plină de o delicateţe exagerată şi inutilă, asemănătoare cu cea a medicilor care îşi dau seama de gravitatea bolii pacientului.

După penibilul insucces în materie de dans, Sebastian se pomeni copleşit şi de celelalte insuccese care-i amărau viaţa. Durerosul regret pe care-1 trăise văzîndu-se incapabil să-şi mişte picioarele în ritmul unui biet tangou se extindea şi asupra muncii din uzină. în realitate, Sebastian nu regreta eu adevărat decît dezamăgirea pe care i-o provocase răbdătoarei profesoare de dans. Vrînd însă să alunge acea suferinţă puţin ridicolă pe care i-o pricinuise lipsa talentelor de dansator şi s-o înlocuiască cu altă suferinţă, mai importantă, sau cel puţin mai demnă, Sebastian execută o mică schimbare. Şi astfel adăugă mîhnirii de a nu şti să-şi mişte picioarele în ritmul muzicii frămîntări şi întrebări de natură politică. în urma acestei mecanice transplantări, neliniştile de natură politică luaseră de la suferinţa ridicolă de a nu şti să danseze tot ceea ce avea aceasta mai bun : intensitatea şi sinceritatea.

„Nici nu ştiu să dansez, Ioana m-a părăsit, incapabil sînt, devotat nu sînt. Sînt un tip incapabil, recunoscu Sebastian. Ar fi mai bine să-mi înaintez demisia.“

Gîndtil demisiei încolţise de multă vreme în capul directo- rului-adjunct, şi, nu se ştie de ce, amărăciunea pe care i-o stîrniră insuccesele coregrafice îl sili să se grăbească. „Sufăr din pricină că nu ştiu să dansez... Astea sînt preocupări demne de un director al unei întreprinderi socialiste ?“

Spre nedumerirea şi groaza directorului, Sebastian avea chef să-,şi descarce sufletul. După discuţia din dimineaţa aceea, oînd adjunctul se arătase atît de ţanţoş şi de solemn, schimbarea asta bruscă îl cam nedumerea pe director. Criza sufletească a adjunctului apărea astfel ca rezultatul unor îndelungi şi băbeşti chibzuinţe.

■— Cred că ai dreptate, oftă Sebastian.

începu această mărturisire încă în timp ce se pregătea să se aşeze. Gînd fundul adjunctului întîmpină moliciunea fotoliului, esenţialul era deja spus’.

— Se întîmplă ceva cu mine, adăugă Sebastian.

— Nu-mi plac stările astea amestecate.

Sebastian clătină din cap, în semn de aprobare.

— Parcă mie îmi plac...

Superficialitatea examenelor autocritice îl nemulţumeau. Sebastian era dispus să vadă şi cauzele mai adinei.

— Din păcate, dragă directore... eu n-am originea ta proletară. Sînt totuşi intelectual, un individ mai complicat...

— Mă rog... şi, politicos, directorul se dădu la o parte.

— Iei lucrurile prea uşor, îşi manifestă Sebastian nemulţumirea. Tu, prin originea şi educaţia ta, n-ai nici un balast... Directorul-adjunct n-avea de gînd să renunţe atît de uşor la examinarea profundă a proceselor sale de conştiinţă. Ascultă, omule, vreau să-ţi vorbesc deschis...

„Tîmpită chestie ! înjură directorul. Orice, numai asta nu !“ De cîte ori nu-i vorbise deschis Sebastian ? A făcut şi prostia să-l creadă... Gata ! „A fost şi el deştept, am fo$t şi eu prost... dar acuma, s-a terminat ! Cu omul ăsta, eu nu mai lucrez !“

Niciodată nud stîrnea Sebastian o aversiune mai mare decît atunci cînd se pornea să-şi analizeze sufletul, cu toată sinceritatea. într-o asemenea situaţie, directorul chiar că nu
pricepea nimic. Sinceritatea adjunctului i se părea la fel de primejdioasă ca şi ipocrizia acestuia : situaţia directorului era egal de grea în ambele împrejurări. într-un fel, cînd Sebastian se arăta dispus să-şi pună sufletul pe masă, încurcătura directorului era şi mai mare. Cînd venea la el cu intenţii ascunse, probleme fălise îşi declaraţii demagogice, directorul (se descurca pînă ia urmă, gihidîndu-se după ideea 'simplă şi sănătoasă că adjunctul igîndeşte exact pe dos decît ceea ice spune.

Zguduitoarea sinceritate a lui Sebastian i se înfăţişa directorului ca o minciună şi mai mare, încurcată, încîlcită, cu dibăcie deghizată ; de aceea, directorului îi era foarte greu s-o scoată ia capăt, să priceapă exact ce anume urmăreşte Sebastian.

în schimb, pentru Sebastian sinceritatea prezenta mari avantaje. în acele clipe, adjunctul era pe deplin convins de necesitatea spovedaniilor lui. Cu cît încerca să fie mai sincer şi să renunţe la obişnuitele lui subterfugii, cu atît Sebastian minţea mai tare. Adjunctul avea bunul obicei de a se analiza nemilos, fără scrupule şi menajamente, dar, din păcate, ceea ce scotea la suprafaţă în urma acestor stăruitoare investigaţii nu era nimic altceva decît minciună. Fenomenul era numai

în aparenţă inexplicabil. în sufletul adjunctului, minciuna cea mai oribilă se afla zăvorită tocmai în straturile adînei ; cu cît se sonda mai insistent, cu cît se chinuia deci să fie mai sincer, cu atît era şi mai ipocrit. Orice pas înainte în ceea ce priveşte capacitatea adjunctului de a se analiza profund nu făcea altceva decît să-i grăbească joncţiunea cu laturile cele mai întunecate ale conştiinţei. Din această cauză, sinceritatea ajunsese la Sebastian doar o simplă posibilitate tehnică de a scoate mai repede şi mai uşor minciuna din adîncurile sufletului şi de a o depune, victorios, la suprafaţă.

Printr-un instinct sigur, care devenise la el un reflex, Sebastian reuşea să ascundă aproape inconştient puţinul şi insignifiantul adevăr care mai vegeta prin cine ştie ce ungher. Prin acest simplu şi ingenios mecanism, foarte asemănător cu un scripete, Sebastian nu se întîlnea cu adevărul în nici o împrejurare : cînd se cerceta nemilos în adîncuri, adevărul se refugia la suprafaţă ; cînd se cerceta mai îngăduitor, la suprafaţă, adevărul se ascundea în adîncuri. în timpul crizelor sufleteşti, adevărul şedea chircit în adîncuri pînă ce trecea primejdia.

Sebastian îşi şterse fruntea cu batista şi răsuflă greu.

— M-am tot gîindit zilele . astea, dragul meu... Nici mie nu mi-e uşor... Dracu -s-o ia de treabă... Mi-am examinat şi felul în care imi-am îndeplinit sarcinile, continuă Sebastian, dînd iluzia unei mari suferinţe. Nesatisfăcător... Am cîteodată impresia că mai mult te încurc decît te ajut.

„Asta aşa e, recunoscu directorul. Spune adevărul, numai adevărul. Mai mult mă încurcă. Treabă nu prea face... E ceva cu el...* Dar directorul ise înspăimânta la ideea că prin aceste mici adevăruri, Sebastian ascunde o minciună şi mai mare.

Directorul-adjunct împinse puţinul adevăr care-i mai rămăses'e în straturile superficiale ale conştiinţei, aşa că putea să-şi sondeze în linişte adîncurile sufletului.

— Nu mai corespund, să fim lucizi. De ce să mă ascund ? E destul de dureros pentru mine. Foarte dureros. Probabil vine o vreme cînd obosim. Revoluţia n-are nevoie de oameni obosiţi. Tu ştii foarte bine, pentru fiecare perioadă a revoluţiei este necesară o altă categorie de oameni... în prima perioadă erau necesari entuziaştii, chiar fără pregătire, dar entuziaşti. Acuma, în această perioadă, sînt necesari gospodarii... Eu nu sînt un bun gospodar. Mai tîrziu, cine ştie, va veni rîndul filozofilor, şi gospodarii vor trece pe iplanul al doilea. O să cer o muncă pe măsura capacităţilor mele... în definitiv, nu toţi trebuie să fim miniştri şi directori. Am de gînd să demisionez...

— Ideea cu demisia nu-i rea, admise directorul. Uite, ai colea o bucată ide hîrtie. Scrie-o !

în faţa Capşei, Ioana se auzi strigată. Era vocea ku Sebastian ; o zărise de la fereastră şi dăduSe buzna în stradă, ca să n-o piardă. #

— Ioana... şopti Sebastian, încercînd să contopească uimirea cu fericirea. Ieşise afară în stradă numai în haină işi-i era frig. Cu o mişcare nervoasă, o trase înăuntru. Nu vrei să iei ceva ?

Ca orice femeie care nu mai iubeşte, Ioanei îi erau foarte clare treburile ei din acea după-amiază : „Trebuie să mă duc la croitoreasă, pe urmă să cumpăr cafea, pînă nu Se închide...*

Stăteau de vorbă în faţa uşii de la intrare, înghesuiţi şi înghiontiţi de oamenii care veneau şi plecau. Ioana se simţea stingherită.

— Altă dată... Azi rni-e imposibil, al cuvîmtul meu..*

— Nu sta în uşă ! Vino înăuntru... se făcu Sebastian că nu aude refuzul femeii.

— Nu, nu vin — suspină Ioana, şi-l privi cu duioşie. Spera că în acest fel va obţine mai uşor înţelegerea bărbatului. Mîine, dacă vrei... Uite, Sebastian, stabilim de pe acuma, mîine după masă, la orice oră vrei tu...

— Nu se poate ! protestă Sebastian, şi-i strînse mîinile cu putere. Te iubesc...

Cei care-şi aşteptau rîndul la telefonul public instalat la intrarea restaurantului urmăreau cu luare-aminte această scenă pasională, dar lui Sebastian nici nu-i păsa.

— Stai puţin, şi te duci... Stai cît vrei...

Teama de ridicol o sili pe Ioana să ia o hotărîre pe care n-o dorise.

— Bine, vin...

Cîţiva vechi cunoscuţi o întîmpinară cu exclamaţii de surpriză şi bucurie. „Nu s-au schimbat — remarcă Ioana, mai mult amuzată decît îndurerată. Cred că şi^acuma sînt tot la Malraux... nu s-au mişcat de-acolo.“

Sebastian o conduse la o măsuţă de lingă fereastră. O dată ajuns în faţa paharului de coniac, nu mai părea de loc bărbatul milog şi distrus de-acum cîteva minute.

— îmi place aici... încercă Sebastian să reînvie atmoslera de odinioară. Bei şi te uiţi la oamenii de pe stradă şi te întrebi de ce ei sînt pe stradă, şi tu 'iin circiumă.... O dată am făcut şi un pariu la masa asta... Sebastian constată cu amărăciune că observaţiile lui nu avură asupra femeii efectul aşteptat. Bea, Ioana... o rugă Sebastian, cu vocea unui om zdrobit. Cel puţin bea...

— Tu ce bei ? întrebă Ioana. Bine... Vreau şi eu un coniac.

Directorul restaurantului se topi de fericire cînd o văzu pe Ioana. Se repezi spre ea şi-i sărută ceremonios rnîna.

— Ne-aţi uitat, domnişoară. Chiar azi domnul profesor m-a întrebat dacă aţi mai trecut pe aici. Numai domnul Lefteriu nu dezertează...

Ioana zîmbi ca de-o glumă foarte bună, zîmbi şi Sebastian la rîndul lui, şi prin acest entuziasm simultan reuşiră să îndepărteze ospătarul.

— Nu înţeleg de ce n-ai vrut s’ă apelezi la mine. îţi găseam eu un serviciu, dacă asta era problema ; dar să intri ca muncitoare... Un romantism vetust...

Sebastian nu nimerise cea mai bună zii pentru o asemenea întîlnire. Ioana îl privea cu o mînie rece, liniştită. „E formidabil individul !“

— Vreau să mănînc ceva — spuse Ioana. Cheamă-1 tu pe ospătar. Cine serveşte aici ?

— Domnu Manole, omul meu — o linişti Sebastian, arun- cînd o privire prin cafenea în căutarea ospătarului.

Sebastian îşi aprinse o ţigară, şi pînă şi acest gest o irită. „Nimic nu-mi place la el. Ar trebui să-şi repare dinţii. Dar el nu e scriitor. Scriitorii, îndată ce se consacră, îşi pun dantura la punct, ăsta e primul

semn că sînt apreciaţi de critică..."

— Ai văzut *Roma, orele 11 ?* încercă Ioana să schimbe discuţia. Am auzit că e bun...

— Felii de viaţă... Viaţa aşa cum e — preciză cu dispreţ Sebastian. Mie nu mi-a plăcut — adăugă el, c-un amestec de scîrbă şi modestie. Sub presiunea alcoolului, Sebastian îşi aduse aminte de vremea în care-i deschidea Ioanei orizonturi noi asupra vieţii. Neorealismul nu e suficient — oftă Sebastian. Sau, cel puţin, aşa mi se pare mie. Arta trebuie să dea soluţii, trebuie să dea omului o mînă de ajutor, nu mă interesează. Contradicţii ? Orice prost ştie că viaţa e plină de contradicţii şi vicisitudini. Eroi pozitivi ? Da... Şi eu cred că măreţia artei stă în asta. Trebuie să ne ajute să trăim mai bine... Nu-i aşa, Ioana, tu ce părere ai ?

— Minţi ! răspunse simplu Ioana.

— Cum adică ?! ,se prefăcu uimit Sebastian.

— Adică nu spui ceea ce simţi.

— Nu mai am nici o obligaţie faţă de dialectică. Am demisionat din postul de director-adjunct.

Ospătarul aduse o faţă de masă.

— Friptură nu vă sfătuiesc să luaţi. Carnea nu-i prea proaspătă. Avem peşte proaspăt...

De fapt, friptura era bineînţeles proaspătă, dar ospătarului îi plăcea să inventze diverse inconveniente, pentru ca aportul lui să pară astfel mai substanţial.

Şi ospătarul plecă, hotărît să biruie orice greutăţi.

— Nu mă mai iubeşti... oftă Sebastian.

— Nu —- recunoscu simplu Ioana. Nu te mai iubesc — spuse încă o dată Ioana, dornică să-l vadă învins şi prăbuşit.

Cînd ospătăriţa trase faţa de masă, vrînd s-o aranjeze, Sebastian ridică ochii speriat.

— Asta e...

Dar şi suferinţa iubitului de odinioară i se părea Ioanei — nu ştia nici ea precis de ce anume — urîtă, păroasă, o suferinţă de om bătrîn şi rău.

— Nu mai am nimic dacă te pierd pe tine...

— Nu-i vina mea că nu mai ai nimic dacă mă pierzi pe mine.

Cineva de la o masă din apropiere se opri în faţa Ioanei şi, după ce ceru din ochi consimţămîntul lui Sebastian, îi sărută mina şi-şi manifestă entuziasmul.

— Unde ai dispărut ? Nu te-am mai văzut nicăieri. Să treci neapărat pe la atelier. Am făcut nişte capodopere... Pe linia lui Picasso, dar mai dramatic...

— Dar dacă spui tu că sînt capodopere...

Pictorul se îndepărtă grăbit, jignit şi speriat.

— Cine e genialul ?

— Ce, te faci că nu-1 cunoşti ?! Marţipan... Ăla pe care l-ai prelucrat tu că nu se inspiră din viaţa poporului...

— Ei, pe dracu... Şi Sebastian încercă să rîdă. A... o cunoştinţă de pe vremea cînd eram marxist...

Ioana făcu semn ospătarului.

— Plata !

Sebastian îşi căuta disperat portvizitul. Ioana îl opri cu un gest hotărît.

— Ai fost invitatul meu...

Sebastian se ridică în picioare.

— Nu, te rog. Nu mă conduce...

Sebastian rămase în cîrciumă, să bea mai departe.

Sebastian plănuia să se elibereze de tot ce-i amintea de viaţa pe care o trăise pînă atunci şi, ,în această perspectivă, prietenia cu Dogaru, veche de aproape doisprezece ani şi neumbrită de nici o întîmplare neplăcută, îi apărea acum o piedică greu de înlăturat.

Dogaru ţinea la Sebastian, deşi Sebastian se purta destul de aspru cu el. De cîte ori s'e întâlneau, Sebastian îl supunea unui adevărat rechizitoriu. „Mai citeşte şi tu o carte, Do- garule... Nu mai fi aşa superficial, Dtogarule. Nu te mai gîndi dacă te dă sau nu afară..." îi trebuia deci o mare sforţare ca să scape din îmbrăţişarea vechiului prieten.

Teama fostului adjunct era ca nu cumva Dogaru să interpreteze schimbarea lui de atitudine ca pe-o criză trecătoare şi să încerce astfel să-l abată din drum.

Sebastian ar fi fost dispus să-i treacă multe cu vederea lui Dogaru : şi pasiunea pentru problemele internaţionale — „Ce zici de articolul din *Pentru pace trainica* ?" — şi gestul domol şi cumpătat cu care refuza să i se umple a doua oară paharul, şi obiceiul de a-i arăta mereu fotografiile cu nevastă-sa şi cu cele două fetiţe... Un singur lucru îi era greu să-i .ierte : încrederea pe care Dogaru o avea în cinstea lui, convingerea fermă că el, Sebastian, e sincer ataşat socialismului.

„Cum de nu-şi dă, domnule, seama că nu sînt ataşat ? se indigna Sebastian de naivitatea prietenului său. Numai cîte chestii i-am spus eu, tot ar fi fost suficient... Nu, Dogaru ăsta e formidabil... El nu crede că asta este esenţa mea, crede că le spun aşa, într-o doară."

Cu toţi ceilalţi cunoscuţi, Sebastian terminase uşor, sau mai exact : aceştia terminaseră cu el. După plecarea de la minister, Dogaru îl vizitase pe Sebastian aproape în fiecare zi. Trecea printr-o perioadă grea şi ave»a nevoie de sprijinul lui Sebastian. „Am greşit faţă de partid, simt asta, dragă Sebastian/' „De ce nu ghiceşti, măi Dogarule, în sufletul meu ? Păi bine, mă boule, la mine vii să-ţi descarci sufletul ? De ce nu eşti mai atent ? Nici tu nu eşti un înger, că nu de bun te-au dat afară de la minister... Atuncea, de ce nu eşti mai vigilent, mă ? De ce nu-ţi dai seama cu cine ai de-a face ?"

încrederea vechiului prieten în cinstea lui politică îl silise pe Sebastian s'ă se poarte nefiresc, să se gîndească la lucruri care nu-1 interesau. De cîte ori apărea în presă un articol cu implicaţii filozofice, Dogaru, cunoscîndu-i pasiunea pentru „idei", îi dădea un telefon sau îi

făcea o vizită acasă, să discute împreună. Adevărul era că nici Dogaru n-avea prea mult chef să discute asemenea probleme, dar socotea că funcţia pe care o deţinea în minister îl obliga să s'e intereseze şi de aspectele teoretice. Vrînd-nevrînd, Sebastian se trezea in- teresîndu-se de organizarea muncii în societatea comunistă.

Pe vremuri, cînd Sebastian ţinuse să fie cineva, prietenia cu Dogaru se dovedise binevenită. De acolo, de la minister,

Dogaru îl sprijinise pe cît îi stătuse în puteri. Tot de la Dogaru, Sebastian împrumutase ceea ce credea că ar putea să-i folosească în vederea atingerii scopului urmărit: şapca, umorul popular şi o anume degajare în relaţiile cu oamenii. împrumutase de la Dogaru pînă şi anumite gesturi care i se părea lui că-1 apropie de tipul omului demn de cea mai mare încredere, obiceiul de a tăcea înaintea unei hotărîri sau cel de a împinge lucrurile înainte printr-o omenească înjurătură : „Ce mă-sa o moşmondiţi cu o mie de planuri ?“ Naturaleţea şi rapiditatea cu care Sebastian împrumutase felul de-a fi al lui Dogaru îl induse în eroare pe acesta, creîndu-i iluzia unei asemănări temperamentale. Cu ani în urmă, Sebastian renunţase cu dispreţ şi inimă uşoară la propriile lui păreri despre viaţă şi oameni. Nu vedea nici o raţiune în a-şi păstra personalitatea, cînd ştia foarte bine că în acest iei n-o să izbutească în viaţă. „Dă-le dracului de concepţii mic- burgheze ! De ce să le păstrez ? Să fiu personal şi să mor de foame ?“ Sebastian renunţase la o mare parte din prejudecăţile pe care le adusese din mediul mic-burghez — nu din aversiune pentru meschinăria acestor prejudecăţi, ci din dispreţ pentru inoportunitatea lor. „Ce rost are acum să fiu un om comod, care nu se poate trezi la 5 dimineaţa ? Cine mai apreciază aşa ceva ? Sau dacă aş spune că n-am încredere în popor ? Toată lumea m-ar scuipa în obraz şi mi-ar întoarce spatele !“

în ultima vreme, situaţia se schimbase. Sebastian se plictisise să se tot prefacă, voia să se întoarcă la prejudecăţile pe care cândva le dispreţuise. Pentru Sebastian era foarte limpede că, în această împrejurare, Dogaru nu poate decît să-i încurce planurile. Fostul director-adjunct ştia că Dogaru are destule păcate, dar ştia în acelaşi timp că este sincer ataşat socialismului. „E el, Dogaru, cam comod, dar aşa cum e, comuniştii se pot baza pe el. N-avem acelaşi drum.“

încă de cînd îşi înaintase cererea de transfer într-o muncă de mai mică răspundere, Sebastian prevăzuse toate neplăcerile care vor începe cînd vestea va ajunge la Dogaru. Ca şi în cazul Ioanei, Sebastian intuise fondul cinstit al lui Dogaru. Felul în care acesta se comportase după ce fusese destituit din funcţia de răspundere din minister şi trimis într-o muncă oarecare îi confirmase presupunerile. „Te rog să mă înţelegi, Sebastian. Am greşit în faţa partidului.“ Fostului director-adjunct îi era teamă mai ales de energia de care ştia că Dogaru se dovedea capabil din cînd în cînd. „O să ridice tot ministerul în picioare. Dogaru ăsta e pur şi simplu formidabil, mă crede un sfînt, mă crede un comunist mai convins decît el." Dogaru trăsese această concluzie în legătură cu Sebastian cînd, din plictiseală, ca să mai schimbe vorba, acesta îl criticase cu asprime. „în povestea cu Stoleru şi Stoica nu te-ai purtat frumos. Mai multă gingăşie, tovarăşe Dogaru."

Cînd îl văzu deschizîndu-i uşa şi întinzîndu-i amîndouă mîinile, Sebastian se cris’pă. „Idiotul ! A venit să-şi manifeste încrederea în mine... A venit să-mi demonstreze că în el mă pot oricînd bizui."

— Sînt foarte indignat — oftă Dogaru. Ce poveste urîtă !

La Dogaru, sentimentele mani şi generoase se amestecau

prea uşor cu socoteli dintre cele mai meschine, fără ca măcar el să-şi dea seama. Dogaru era indignat şi de faptul că, după părerea lui, se comisese o mare nedreptate, şi de faptul că un prieten de-al lui nu mai era aşa de bine văzut ca înainte.

— Cum de s'e pot întîmpla asemenea lucruri ? Cînd am auzit, nici nu mi-a venit să cred...

Indignarea vechiului prieten îl făcu pe Sebastian să se indigneze şi el, la rîndul lui, împotriva acestuia. „De ce nu stă omul acesta acasă ? De ce vine să mă plictisească ?"

— Ei, se întâmplă... îl linişti Sebastian. Vrei să guşti ceva ? Am o zacuscă admirabilă...

— Te rog, nu te deranja... răspunse Dogaru, cu gîndul la nenorocirea care s[4]e abătuse asupra vechiului său prieten. N-am chef de nimic.

— Ei, chiar ide nimic... Gustă, te rog, ceva ! se rugă aproape Sebastian.

— N-am chef, zău, nu mai insista... oftă Dogaru. Povestea asta nu-mi place de loc. De loc nu-mi place...

— Lasă, dragă Dogaru, nu e vorba unde munceşti, ci cum munceşti — încercă Sebastian să-i domolească suferinţa. Şi pe tine te-au transferat lîntr-o muncă mai modestă. Muncim acolo unde sîntem trimişi să muncim...

— Eu am lucrat prost, a fost o măsură justă. Nuri vorba de asta. Sigur că muncim unde sîntem trimişi, noi nu facem mofturi...

Dogaru rămase tăcut cîteva clipe. Se gîndea pesemne la ceva rău, căci se scutură ca după un vis urît şi trase o înjurătură.

— Dumnezeii mă-si de poveste...

Sebastîan nu ştia ce să mai spună ca să Scape din îmbrăţişarea vechiului său prieten. „Mă crede mai bun decît el...“ „Vezi, măi Sdbastian — îi spunea adesea Dogaru —, tu te-ai schimbat în bine, şi eu m-am schimbat în rău. La început ai învăţat tu de la mine, şi acum învăţ eu de la tine/[4]

— E vorba că s-a făcut o nedreptate unui cadru cinstit... suspină Dogaru. Nu ne jucăm cu oamenii...

„Lasă-mă, domnule, odată în pace ou încrederea dumitale ! îi venea lui Sebastian să-i strige în faţă. Mi s-a făcut lehamite de încrederea dumitale în cinstea mea... Nu sînt cadru cinstit. Nu mi s-a făcut nici o nedreptate. Nu m-a retrogradat nimeni. Eu m-am retrogradat, cu mina mea...[a]

— La mijloc trebuie să fie o intrigă, vreo chestie personală — încerca Dogaru să-şi explice cele întâmplate. O 'fi avînld cineva pică pe tine. Mai sînt şi elemente de-astea, dragă Sdbastian.

Dogaru îl privi cu duioşie şi-şi aduse aminte cum mergea cu Sebastian iarna pe teren, kilometri întregi pe jos. Şi în lumina acelei amintiri, nedreptatea care i [l]se făcuse vechiului său prieten îi apăru lui Dogaru şi mai strigătoare la cer.

— Ce ticăloşie, lua-i-ar dracu să-i ia !

Sebastian nu răspunse nimic, descumpănit de încăpăţînarea lui Dogaru.

— îmi place cum te comporţi, bătrîne ! se înduioşă iarăşi Dogaru. Nu te vaieţi, nu ponegreşti regimul, nu-ţi pierzi cumpătul... O scoatem noi la capăt şi de data asta !

Sdbastian îl înjură în gînd : „Asta mi-ar mai trebui acum... să fiu repus în drepturi !

— E bine că lucrez în sector. E mai aproape de producţie. N-o să-mi prindă irău — încercă Sebastian să-l domolească.

Sebastian se gîndi că poate ar fi mai bine să se poarte cinstit cu Dogaru şi să termine odată discuţia asta stupidă. Nu era, desigur, chiar obişnuita cinste, ci altceva. Dar, oricum, ceva cît de cît mai aproape de adevăr. Fostul director-adjunct era atît de dornic să scape de încurcăturile pe care i le-ar fi putut aduce Dogaru, încît orice minciună pe care ar fi spus-o în vederea atingerii acestui scop i s-ar fi părut singurul adevăr. Aşa că Sebastian se hotărî să-l anunţe pe Dogaru că, dîndu-şi seama de lipsurile manifestate în pregătirea lui profesională, ceruse din proprie iniţiativă să fie trimis într-o muncă de mai mică răspundere.

Sînt anumite trucuri cu care oamenii cei mai experimentaţi pot fi uşor induşi în eroare, dar tocmai la acele trucuri cei de obicei naivi devin brusc neîncrezători. Sebastian înţelese această complexă realitate psihologică şi renunţă la planul pe care şi-l făcuse cu cîteva clipe înainte.

Dogaru deveni şi mai s'erios.

— Uite ce e, dragă Sebastian — se înverşună în continuare Dogaru. Nu e bine să lăsăm lucrurile aşa. Tu trebuie să faci un memoriu la minister.

— Ce ,să ifac ?! tresări Sebastian.

— Un memoriu — îl linişti Dogaru. Explici situaţia...

— Nu-mi plac jalbele — se apără Sebastian.

— Te înţeleg. Nici mie nu-mi plac. Dar nici nu poţi să laşi lucrurile aşa.

— Am să încerc...

— Eu am să trec pe la comitetul raional.

— Nu-mi plac intervenţiile.

— Nu e nici o intervenţie. Nu intervin pentru tine, intervin pentru mine. E obligaţia mea să nu admit o nedreptate.

■— De unde ştii tu că e o nedreptate ? izbucni Sebastian. Cine ţi-a spus că e o nedreptate ? Cine ţi-a spus că e o nedreptate ?

— Ce s-a întîmjplat, dragă ?!

— Eu am cerut să mă retrogradeze. Era prea multă muncă. Mă extenuasem...

— Nu se poate !

— Ba se poate, şi încă foarte bine. Şi aşa e prea mult pentru puterile mele.

— Sebastian, întreci măsura...

— N-am ce să fac, trebuie să întrec măsura. Sînt şi eu sincer.

— M-ai minţit...

— Eu n-am nici o vină. Ai avut încredere în mine. Sînt atîţia oameni sinceri ! Tocmai în mine ţi-ai găsit să ai încredere ? Sînt atîţia oameni curaţi, şi tocmai din mine ţi-ai găsit să faci un sfînt ?!

— E vina mea — recunoscu Dogaru. Te-am crezut mai bun decît mine.

— Nu sînt mai bun decît tine, sînt mai rău decît tine. Nu fi trist, tovarăşe Dogaru ! Ai de partea ta milioane şi milioane de tovarăşi de idei. Ai de partea ta şi legile inevitabile ale is-

toriei, ai tot ce vrei. Istoria e de partea ta, eu însă nu sînt, tovarăşe Dogaru.

— Eşti o icăţea bătrână ! îi aruncă Dogaru prima înjurătură care-i veni la îndemînă.

După ce Dogaru plecă, Sebastian răsuflă liniştit. „A dat Dumnezeu că am scăpat şi de idiotul ăsta ! “

Era hotărît să distrugă tot ce-i amintea într-un fel sau altul de viaţa pe oare o trăise pînă atunci. întins pe covor, Sebastian admira spectacolul care i se înfăţişa în faţa ochilor. Vedea cum flăcările învăluiau treptat-treptat viaţa pe care o trăise pînă atunci şi cum viaţa pe care o trăise pînă atunci se preschimba în scrum.

Flăcările nu ardeau cu vîlvătăi mari, nebune şi incandescente ; era un foc încet, enervant de încet. Cu nimic nu reuşi Sebastian să aţîţe focul; hîrtiile erau ipesemne foarte umede. Flăcările nu ardeau, ci morfoleau şi ronţăiau parcă, şi astfel distrugerea trecutului se desfăşura din cale-afară de greoi.

— Uite, acum arde şi delegaţia pentru şantierul de la Craiova...

Flăcările mici, plăpînde şi gîrbove morfoliră îndelung această ultimă mărturie *a* vieţii pe care-o trăise pînă atunci. Dar şi aşa, ronţăind ştirb şi bătrmeşte, flăcările izbutiră în cele din urmă să prefacă totul în scrum.

Pentru definitiva lui retragere, Sebastian avea nevoie de bani, de foarte mulţi bani. Voia să-şi pună ceva bani deoparte şi să-şi cumpere undeva, la periferie, o căsuţă veselă şi singuratică. Din acest punct de vedere, demisia din funcţia ele di- rector-adjunct îi încurcase socotelile.

Cu tot acest neajuns, orgoliosul şi necruţătorul Sebastian Lefteriu descoperise destule satisfacţii în funcţia modestă ce i se încredinţase. Nimeni nu se purta cu el cu exigenţa dinainte şi nu-i mai supraveghea fiecare mişcare. Cînd sosea cîteodată puţin afumat la serviciu, ceilalţi colegi de birou îl întîmpinau cu ironie leneşă şi binevoitoare : „Mă, da de dimineaţă ai mai luat-o ![cc]

Lucrurile au mers ceva mai greu la început, pînă cînd şi Sebastian, şi ceilalţi salariaţi se obişnuiseră cu noua situaţie. La început, chiar şi şeful serviciului îi dădea dispoziţii lui Sebastian cu un amestec de teamă şi respect. „Dacă nu vă supăraţi, tăceţi lucrarea asta...“ Şeful serviciului împingea uşor dosarul spre fastul director-adjunct şi aştepta emoţionat verdictul acestuia. în primele zile, lui Sebastian nu-i intrase prea bine în cap situaţia de .'subaltern, de aceea, ispre stupoarea tuturor, .se trezea dînd dispoziţii sau respingmd sarcinile care i se dădeau : „Nu, dragă, chestia asta idă-o altuia".

Dar această stare confuză nu ţinu vreme îndelungată. Cu-rînd, făcătorul de noi religii şi noi imperii descoperise în adîncul sufletului toate resursele necesare unui funcţionar ideal. Era foarte conştiincios ; nu-şi critica niciodată ,şeful, -se simţea foarte fericit cînd acesta îl întreba cum o duce cu sănătatea.

Interesat să aibă cît mai mulţi bani, Sebastian Lefteriu se puse pe treabă. Voia să fie evidenţiat şi să fie premiat cu o anume sumă, oricît de mică ; de aceea, se străduia să muncească şi să-şi atragă în acelaşi timp

simpatia şefului. „Alcoolul costă încă destul de scump, trebuie să mă evidenţiaţi... Ca să-mi cumpăr căsuţa îmi mai trebuie cîteva miişoare." Fostul director-,aldj un ct nu folosise jpînă atunci diminutivele : miişoară, căscioară — acest obicei apăruse o dată cu simptomele glorioisului dezastru.

Activitatea conştiincioasă a lui Sebastian atrase repede atenţia. Şeful serviciului, om simplu şi fără prejudecăţi, se declarase satisfăcut de serviciile fostului director-adjunct: „O fi avînd el ceva pe suflet, dar de muncit, munceşte".

î(ntr-o adunare sindicală, Sebastian îşi auzi pomenit numele printre cei evidenţiaţi. Sebastian avea, ce e drept, nevoie de bani, dar se aşteptaise ca aceşti bani să-i fie (Strecuraţi discret, ca un bacşiş, nu strigaţi în gura mare şi în văzul tuturora. Cînd preşedintele sindicatului îi strigă numele, Sebastian se răsuci iritat şi nemulţumit ; îşi aduse iarăşi aminte cine fusese el şi ce planuri mari avusese. „Iată-mă şi fruntaş în producţie !"

Conştiinciozitatea exemplară a fostului director-adjunct se soldase cu urmări neplăcute pentru Sebastian. într-o zi, Sebastian Lefteriu se pomeni chemat la direcţiune de către noul director-adjunct.

Se întîmplă tocmai ceea ce Sebastian dorea mai puţin : noul director-adjunct se purtă foarte înţelegător cu el, aproape prietenos. înainte ca noul director-adjunct să scoată măcar o vorbă, presimţi, după înfăţişarea lui plină de-o bărbătească blîndeţe, primejdia. „Omul ăsta o să-mi încurce socotelile cu încrederea lui în oameni."

înţelegerea şi răbdarea pe care mulţi dintre oameni i-o arătau îl stînjeneau şi-l iritau pe Sebastian. De cîte ori cineva îi strîngea mîna cu multă căldură, se crispa, acea căldură ssim- plă, omenească nu era pentru Sebastian decît încă o piedica în calea planurilor sale... „Asta îmi trebuia mie acuma ! Să simt ajutorul tovarăşilor mei !“

Aruncă pe furiş o privire duşmănoasă noului director-ad- junct. Figura acestuia deschisă, prietenoasă, îl irita. „Ăsta e capabil să creadă că m-am schimbat cu adevărat."

— Cum merge ? îl întrebă noul director cu un ton degajat, familiar.

— E multă treabă... răspunse Sebastian, cu gîndul în altă parte.

— Robotă — rîse vesel noul director-adjunct. Te cred... Era cam zăpăceală acolo, la personal... S-a mai schimbat ceva. Am auzit multe lucruri bune despre dumneata... Asta e şi părerea mea...

— Vorbe... încercă Sebastian să-l liniştească.

— Ei, lasă, nu fi aşa modest! se supără puţin noul director-adjunct. De ce ? Aţi muncit bine. Eu nu-s de acord cu ideea care mai circulă că oamenii trebuiesc numai săpuniţi şi frecaţi. Oînd un om munceşte bine, trebuie felicitat...

„Vrea să mă laude, să mă încurajeze... se arătă dezgustat Sebastian. Rău am mai ajuns ! Eu voiam să cuceresc lumea, şi el mă laudă pentru terminarea la timp a lucrărilor de birou ! Tîmpită soartă !“

— E o problemă... oftă greu noul director-adjunct, căruia fiecare situaţie încurcată îi apăsa sufletul şi-l împiedica parcă să răsufle. S-a ivit o situaţie... Şeful de la personal vrea să plece în provincie... Nevastă-sa e bolnavă, are nevoie de aer de munte, medicii i-au recomandat. Ne-am gîndit să te punem deocamdată în locul lui. Directorul nu s-a opus.

„Nu s-a opus directorul... reţinu Sebastian, căci aceasta i se păru cel mai important din tot ce-i mărturisise noul director-adjunct. Foarte prost, tovarăşe director ! Lipsă de clarviziune politică. De ce nu pui în acest post un băiat tînăr, un cadru nou ? Ce urmăreşte directorul ? Vrea ,să mă nenorocească *? ᵽ*

— Nu prea-mi place să conduc... încercă Sebastian să protesteze. Am ajuns un tip eu tabieturi... se luă peste picior Se-

bastian. Nici în funcţia de director-adjunct n-am prea dat rezultate.

— Asta e altceva ! recunoscu noul director-adjunct. Dar un serviciu poţi să conduci — încerca acesta să-l îmbărbăteze.

Noua situaţie nu-i convenea lui Sebastian. Se dezobişnuise cu situaţia unui om eu muncă de răspundere. Nu mai voia să fie şef, nici măcar un şef mai mic. Perspectivele care i se deschideau nu i se păreau de loc surîzătoare. Fostul director-adjunct era hotărît să nu-şi mai trădeze propria natură. „Iarăşi să fiu chemat la toate şedinţele ? Iarăşi să fiu considerat un om cu o înaltă conştiinţă politică ? Tocmai acuma, cînd vreau să scap de toţi şi de toate ? Eu vreau să beau şi să mă ţin de femei. Atîta vreau, numai atîta."

Spre disperarea lui, oamenii încercau să-l cuprindă iarăşi într-o nouă îmbrăţişare, işi Sebastian se gîmdea, cu furie îşi amărăciune, la marea şi înverşunata energie pe care urma s-o depună ca să se elibereze definitiv din strînsoarea acelei nedorite, calde şi viclene îmbrăţişări. „Nu, nu mai fac o dată prostia pe care-am făcut-o. Nu mă mai dedic încă o dată socialismului. Mă dedic mie însumi."

Sebastian Lefter,iu nu mai avea răbdare. Pusese destui bani deoparte ; socotea că sosise în sfârşit timpul mullt aşteptat, timpul retragerii definitive, timpul prăpastiei.

Chiar a doua zi, după ce ,se instala în postul de şef al serviciului de evidenţă şi personal, primi o vizită care-i făcu plăcere. Delegatul clubului îi solicita, ca şi altădată, în cuvinte respectuoase, colaborarea.

De la ibun început, Sebastian se arătă uimit de propunerea delegatului.

— Iar conferinţă ?... Mai lăsaţi oamenii să respire !

Delegatul clubului primi cu blîndeţe observaţia : n-avea nici o îndoială că fostul director-adjunct se amuză puţin.

— De ce vorbiţi aşa ? Sînt foarte bine venite.

Sebastian Lefteriu era încîntat că, în sfârşit, ajunsese să nu mai priceapă raţiunea unei acţiuni de culturalizare a maselor ; în sfârşit, putea să se comporte şi el ca un intelectual burghez încă neclarificat...

— Totuşi, mă îndoiesc de eficienţa lor...

Delegatul clubului îl asculta cu uimire. Cum de vorbeşte în aces't fel un om care ocupase o funcţie de răspundere ? Ce-s concepţiile astea ? Se îndoieşte de eficienţa conferinţelor ?

— E)ecî, cum ramîne ?

— Cu ce, dragă, cu ce ? se arată Sebastian biînd şi neştiutor.

— E vorba de conferinţa despre reducerea preţului de cost. O prezentare teoretică, dar şi exemple concrete, din viaţa uzinei. Da ce să vă spun eu dumneavoastră ? E doar specialitatea dumneavoastră.

— Nu prea mai sînt la curent... oftă Sebastian.

— Aveţi timp să vă pregătiţi.

— Cînd trebuie s-o ţin ? se prefăcu Sebastian mai rezonabil.

— Marţea viitoare... Azi e abia luni.

— Luni ?! ise miră Sebastian. Mi-e imposibil. îmi vin nişte rude din provincie. Nu le-am văzut de atîţia ani ! Trebuie să le aştept la gară.

— O oră durează conferinţa.

— Te înţeleg, dragă tovarăşe. Dar mai avem şi noi mame, mai avem şi noi rude, mai avem nepoate.

— Ei, tovarăşe Sebastian... dumneavoastră sînteţi cadru politic... Faceţi un efort...

Sebastian surîse amuzat.

— Un efort ? Să fac un efort ? Am făcut destule, dragă tovarăşe. Acum nu mai înţeleg importanţa sarcinilor... Am devenit un intelectual burghez, confuz, neclarificat... Atunci, de ce mă baţi ila cap ? Du-te la altul mai lămurit... Adresea- ză-te altcuiva... îi propuse simplu Sebastian.

în cadrul serviciului de care răspundea, Sebastian introdusese cu premeditare anarhia şi dezordinea. „Să priceapă odată că nu sînt bun de nimica ! Să mă lase odată-n pace cu gazetele lor de perete eu tot !“ Interpreta exact pe dos instrucţiunile pe care le primea din partea direcţiei. Se neliniştea cînd vedea că anumite greşeli pe care le făcuse cu premeditare nu sînt interpretate ca atare. „Aştia sînt în stare să le treacă cu vederea, să-mi muşamalizeze greşeala/'

Cu salariaţii aflaţi în subordiinea lui se purta ca un zbir. Le făcea încontinuu zile amare, nu-şi mai ascundea aversiunea şi dispreţul pe care-1 simţea faţă ide aceştia. Fiecare sarcină pe care o încredinţa cuiva avea grija s-o însoţească întotdeauna de o observaţie batjocoritoare. „Bă Scarlat, tot eşti tu greu de cap. la vezi tu, bă, ce vor ăia de la turnătorie ?“

Sebastian ştia că modesta domnie se apropia de inevitabilul sfîrşit ; de altfel, asta era şi dorinţa lui. Dar, voind să se răz-
bune într-un fel pe oamenii din lumea pe care se pregătea s-d părăsească, îşi făcea de cap. Eventualele consecinţe ale acestei atitudini dispreţuitoare nu-1 speriau cîtuşi de puţin, pedeapsa pe care urma s-o primească era în iacelaşi timp răsplata mult aşteptată.

Pedeapsa care era pentru Sebastian totuna cu răsplata sosise destul de repede. Directorul-adjunct spumega de mînie.

— Unde te crezi dumneata ? în ţara lui Papură-vodă ? Iţi baţi joc ide oameni?! O să te punem în discuţia organizaţiei. Ţi-am răbdat prea multe... Dumneata n-ai ce căuta în partid...

Furia directorului-adjunct îi plăcu. „In sfîrşit, şi-au dat seama... în sfîrşit... primi Sebastian cu un sentiment de uşurare potopul de înjurături

al noului director-adjunct. A dat Dumnezeu ! Parcă aveau orbul găinilor/[4]

Sebastian îşi fixă bine în memorie faţa schimonosită de mînie a directorului-adjunct. O **aprecia** ca pe-o mare izlbîndă, pentru oare se zbătuse atîta amar de vreme ; de aceea, o înfundă în sacul acela blestemat, doldora de atîtea alte izbînzi asemănătoare.

Fostul director-adjunct căzuse în patima beţiei, deşi pînă la treizeci de ani nu pusese o picătură de alcool în gură. Pînă la aceea vîrs'tă, Sebastian nu cunoscuse alcoolul ; spectacolul oamenilor care pierdeau ceasuri întregi prin crîşme i se părea de neînţeles. Nu admitea să guste un strop de alcool nici măcar în împrejurări mai deosebite, cînd prietenii îl rugau să ciocnească şi el un pahar de vin şi cînd refuzul echivala c-o ofensă. Se apucase de băutură cînd pricepu că viaţa nu e de partea lui, ci împotriva lui ; căutase un aliat în care să se poată bizui şi astfel descoperi alcoolul. De cum îl cunoscuse, Sebastian regreta că nu apelase mai din vreme la înţelegerea şi lumina alcoolului, că se lipsise atîta vreme de un prieten atît de credincios. Băuse atunci o noapte întreagă, se simţise admirabil sub aripa protectoare a alcoolului, îi venise foarte greu să se despartă de alcoolul care-l înţelesese atît de bine şi-l ascultase cu atîta evlavie. Pe măsură ce dificultăţile deveneau tot mai acute, iar înfrîngerile tot mai numeroase, sporea şi nevoia de alcool; după fiecare bătălie pierdută se încredinţa în întregime alcoolului, în speranţa că acesta îi va mîngîia şi-i va vindeca rănile, Fostul director-adjunct avea senzaţia că alcoolul îl aşteaptă pe orice vreme şi că datoria sa sfîntă e să nu lipsească şi nici măcar -să întîrzie ide la aceste binecuvîntate întâlniri. De cîte ori intra într-o circiumă, chiar la 7 dimineaţa, i se părea că venise prea tîrziu. De aici, Sebastian trăsese concluzia că de alcool nu trebuie să te desparţi niciodată şi de aceea luase obiceiul de a purta întotdeauna asupra lui o sticluţă cu ceva de băut.

încă de dimineaţă, de cum se trezea, simţea în cerul gurii gustul băuturii sub semnul căreia îşi va începe ziua. După ce Sebastian îşi analiza şi-şi preciza starea de spirit în care se trezise, după ce-'şi măsura întinderea şi intensitatea dezastrelor, începea să caute băutura potrivită. Oricîtă dragoste avea Seblastian pentru alcool, el îşi dădea seama că nici o băutură nu e pe măsura nemulţumirilor sale. Senzaţii ciudate şi nelămurite, de (groaznice şi inevitabile sfîrşituri, speranţe stupide şi zadarnice, amintirea unei blînde adieri de altădată, o sclipire rece şi metalică descoperită în ochii Ioanei, toate Se învîrteau ameţitor, se luptau între ele, se fugăreau, se zbăteau, se amestecau, şi pînă la urmă se transformau în alcool.

De data aceasta, nemulţumirile, suferinţele şi orgoliile zdrobite se transformaseră în rom de Jamaica.

„Deci,^ n-am ce face... Trebuie să beau rom de Jamaica.“

Sdbastian se resemnă astfel cu iideea de a-si înicgpe ziua suib semnul romului de Jamaica. Era hotărît să-şi înceapă ziua cu un păhărel de rom de Jamaica, dar n-avea nici o încredere că romul de Jamaica îl

va ajuta să iasă din impas. Scurta, dar înverşunata lui experienţă îl învăţase să fie ceva mai circumspect, în cel mai bun caz, romul de Jamaica ar putea să-i înlăture neliniştea cu care se trezise în această dimineaţă. „Cam as'ta e tot ce-ar putea face el, romul de Jamaica.<c

Tot experienţa îl învăţase că fiecare băutură îşi are rostul ei bine precizat, că fiecare băutură se născuse pentru o anume bucurie sau o anume tristeţe. Se străduia să le păstreze cu sfinţenie menirea lor în lume, cerea fiecărei băuturi numai ceea ce poate ea da. Cu alte cuvinte, nu cerea romului de Jamaica ceea ce cerea vinului de Porto. Uin anume rost îl avea vinul şi alt rost coniacul, unei categorii de întrebări îi dădea răspuns vinul şi cu totul alte taine dezlega romul de Jamaica. Băuturile se deosebeau şi după sfaturile pe care le dădeau. Sfaturile date de vinul roşu erau cu totul altele decît acelea pe care le dădeau vinul alb şi sec ; primele erau domoale, leneşe şi înţelepte, celelalte — energice, repezite, de multe ori greşite. Vinul roşu

chema la o dulce resemnare filozofică. Vinul alb îndemna la acţiune îşi mişcare, la gesturi necugetate. Soarta berei era cu totul specială ; rolul pe care-l juca ea era şi mai mic, şi mai mare în acelaşi timp. Soarta berei în această lume trecătoare era să fie folosită dis -de-dimineaţă, după beţiile cu alcooluri tari, cu fete tîmpite şi isterice, după coniacuri şi vaiete sfîşietoare. Berea limpezea, alunga otrava alcoolurilor tari, domolea suferinţa, o făcea leneşă şi deci mai puţin îngrozitoare, îi aducea aminte de rudele din provincie, de boacănele copiilor ,şi de proviziile de iarnă, reînvia vechea beţie într-o formă uşoară şi plăcută. Blajina şi obişnuita bere te ajuta să vezi viaţa cu ochii unui gospodar, ea era cea mai chibzuită dintre toate băuturile. Din nefericire, înviorătoarea şi răcoroasa bere era puţin cam prostuţă ; ea nu ştia ce să răspundă la întrebările capitale ale existenţei. Nu era indicat să-i acorzi berei prea multă atenţie ; nu făcea să te întinzi la vorbă cu ea, trebuia s-o bei repede, să-i asculţi zîmbind neghiobia şi sănătoasa pălăvrăgeală şi s-o părăseşti imediat.

Deşi socotea alcoolul nu numai o autoritate de prestigiu, ci şi singurul său aliat credincios, alegerea băuturii nu-i alunga neîncrederea. Dezamăgirile lui Sebastian proveneau, printre altele, şi din aceea că aştepta prea mult de la alcool. Cînd coborau deasupra lui mari întunecimi, căuta cu înfrigurare o băutură care să-l scoată din impas. Se simţea zăvorît într-o realitate îngustă, sufocantă, de unde numai alcoolul putea .să-l elibereze. Cînd, într-o asemenea stare de spirit, dădea peste gît un păhărel de coniac, se simţea ca scăpat din graţiile unei închisori. Privea uşurat oamenii şi cerul c-un Sentiment de încredere şi libertate.

înainte de a intra în circiumă, Sebastian găsea întotdeauna tema pentru care se hotărîse să bea ; fără o anume temă nu ducea paharul la gură. Se prezenta în faţa alcoolului cu idei şi rugăminţi foarte precise, la care chibzuise îndelung înainte. Nici o suferinţă n-o mărturisea nimănui înainte de a o mărturisi alcoolului. De iaceea, cit itimp nu putea să bea îşi păstra suferinţa intactă, n-o amplifica şi n-o tempera, ca s-o prezinte alcoolului cît mai adevărată şi mai sinceră. Nu voia să-l mintă, voia ca judecata alcoolului să fie făcută în cunoştinţă de cauză. De la fiecare băutură aştepta răspuns la o întrebare.

Oare ce băutură s-ar putea preschimba într-o mamă iubitoare, care să-l mîngîie, să-i dea două la fund şi să-l ierte

pentru tot ce (făcuse rău ? Ce anume băutura ar iputea lua înfăţişarea unei femei frumoase şi vulgare ? Nu-i uşor ide găsit o asemenea (băutură... Nu, romul de Jamaica în orice caz nu. N-o să iasă niciodată din el o femeie dată dracului. „Se va preface oare această palincă într-un om care să mă iubească aşa cum >sînt ? Şi dintre toate al codurile, care seamănă cel mai mult cu Ioana ?c<

în faţa fiecărei băuturi, Sebastian, umil şi încrezător, lăsa o jalbă, se retrăgea puţin din faţa paharului cu alcool, se întorcea apoi mai încrezător, dădea paharul pe gît, şi apoi, neliniştit, aştepta răspunsul. De multe ori, răspunsul aşteptat nu venea, Sebastian se uita cu furie la sticlele goale şi mincinoase. Atunci, Sebastian blestema băuturile. M-a trădat iarăşi «Feteasca de Allba-Iulia. Şi am rugat-o cu lacrimi în ochi... Nici romul de Jamaica nu s-a ţinut de cuvînt. Şi cîte nu-mi promisese... Şi palinca, palinca, ce curvă !c< Qînd era dezamăgit de-o anume băutură, Sebastian nu se dădea bătut: tot în alcool îşi căuta .salvarea, îşi lua suferinţa icare-1 lăsase atîit de indiferent pe romul de Jamaica şi se prezenta cu ea în faţa coniacului de Segarcea şapte stele. „Romul de Jamaica m-a trădat... Tu, coniac de şapte stele, să nu faci ce-a făcut romul de Jamaica... Tu să mă asculţi şi .să mă înţelegi."

Nevoia de a bea de dimineaţă pînă seara era strîns legată de planurile viitoare. Simţea la un moment dat că visul lui arzător de a scăpa de povara tuturor răspunderilor politice şi morale, de a trăi singuratic şi repidant e în sfîrşit în pragul împlinirii. Ameţitoarea şi ispititoarea clipă devenea tot mai apropiată. Demisionase din funcţia ide director-adjunot, islavă Domnului, Dogaru nu intervenise, şi acuma o singură piedică mai exista în calea realizării tuturor planurilor, o piedică derizorie, uşor de înlăturat : lipsa unui păhărel de alcool ; cu un păhărel de alcool Sebastian îşi putea socoti planul încheiat. Se îndrepta spre alcool ou speranţa că în acest fel dă la o parte şi ultimul obstacol din calea fericirii. Şi în orice restaurant din ţară exista acel lucru miraculos menit să-i netezească drumul, să-i înlăture şi ultima piedică. Şi ce simplu era ! Doamne, ce simplu ! Se aşeza la masă, făcea semn ospătarului să se apropie, comanda un coniac, ospătarul îi aducea băutura dorită şi iată-l glorios şi fericit ! Uşurinţa prin care, cu ajutorul alcoolului, obţinea fericirea sau iluzia fericirii îl aţîţa şi-l ameţea.

Cînd însă băutura se apropia de sfîrşit şi pe fundul paharului nu se mai zăreau decît cîteva picături de alcool, intra în panică, realitatea i se înfăţişa sub aspecte dintre cele mai dezastruoase. „Am rămas singur pe lumea asta. (Salariata aia de Ioana o să mă părăsească... Toate femeile au să mă părăsească..." înţelegea că mincinosul coniac nu-i adusese fericirea făgăduită, dar ştia în acelaşi timp că tot numai o picătură de coniac ar putea să-i alunge gustul cel amar şi neplăcut al înfrîngerii. Dădea peste cap un coniac mare, în speranţa că astfel o să reuşească să-l îmbune, să-l facă să-şi dea seama că greşise faţă de prietenul lui devotat Lefteriu Sebastian. Nici de data asta coniacul nu se ţinuse de cuvînt. Dezamăgit, zvîrlea paharul din care băuse coniacul. „Du-te dracului ! Minţi ca un porc !“

Mai mult decît orice, îl înspăimînta ora de închidere a restaurantelor, clipa grea a despărţirii. De cîte ori intra într-o cîrciumă,

încă de cînd deschidea uşa şi ghicea din ochi masa la care se va aşeza, Sebastian se gîndea cu spaimă la clipa despărţirii de alcool. Oricît de mincinos s-ar fi dovedit într-o seară alcoolul, tot îl iubea, îi era peste puteri să se despartă de el. Fără căldura alcoolului se simţea şi mai neputincios. Şi mai ales foarte singur. De aceea, Sebastian detesta clipa despărţirii, insuportabila clipă cînd restaurantele se închideau, cînd femeile începeau să strîngă feţele de masă şi să răstoarne scaunele cu susul în jos. Detesta înfricoşătoarea clipă cînd mai cerea ospătarului să-i mai aducă măcar un coniac mic, şi ospătarul, monstrul de ospătar, îi reamintea, pentru a nu ştiu cîta oară, că restaurantul s-a închis şi nu mai serveşte.

După şedinţa în care, cu unanimitate de voturi, fusese exclus din partid, Sebastian se grăbi să ,se arunce în braţele alcoolului, să se lase iarăşi mîngîiat şi înţeles.

Aştepta cu încredere întîlnirea cu alcoolul. Trăise o zi foarte grea, alcoolul n-avea dreptul să-l trădeze tocmai într-o asemenea zi.

Circiuma îngustă şi întunecată, ospătarul descurcăreţ, complice la paradă, păreau să-l fi aşteptat de multă vreme, neliniştiţi de îndelungata lui întîrziere, iar acuma, cînd în sfîrşit Sebastian venise, cîrciumă, ospătarul, alcoolul răsuflau uşuraţi.

Cum deschise uşa, Sebastian arătă cu mîna spre sticlele de coniac.

— Daca eu sînt o cîrpă .netrebnică, pot să beau un coniac mic ?

II urmăreau cuvintele grele rostite la adresa lui de foştii săi tovarăşi de muncă şi căuta zadarnic să le alunge. Din nou coniacul nu-i ascultase plîngerea ; blestemele tot îi mai sunau în urechi. „Izgonind din mijlocul nostru un element putred, organizaţia noastră se întăreşte.“ Ceea ce-1 supăra cu adevărat era convingerea oamenilor că, o dată înlăturat el din mijlocul lor, totul devenea mai pur şi mai frumos. „Sebastian Lefteriu e un individ descompus moralicește şi politicește.“ Nu erau cuvinte. Erau blesteme. Sebastian nu le contestase adevărul în timpul şedinţei şi nici acum n-avea de gînd să facă acest lucru. „De ce să-i contrazic, dacă au perfectă dreptate ? Din punct de vedere marxist, sînt o secătură... Totuşi, nu-i de loc măgulitor să devii tocmai acea parte a organismului care, o dată înlăturată, face organismul mai sănătos."

La început, ascultase toate acuzaţiile din referatul prezentat de secretarul organizaţiei de partid cu un sentiment de satisfacţie, cu acel sentiment pe care-1 au întotdeauna oamenii cărora li se împlineşte o veche şi adîncă dorinţă. Cuvintele aspre rostite de secretarul organizaţiei de partid — „prin întreaga lui comportare, Sebastian Lefteriu s-a pus de fapt în afara rîndurilor partidului" — nu-1 îngrozeau cîtuşi de puţin, aşa cum credeau mulţi dintre cei de faţă. Aprobase cu un sentiment de uşurare grelele acuzaţii care i se aduseseră. „Străin de ideologia şi morala proletară" — auzea ca prin vis Sebastian. „Aşa e — aproba Sebastian. Complet străin."

„Am învins !" îşi spunea Sebastian, încercînd să se convingă că în toată această luptă el ieşise biruitor. „De ce nu înţelegi că ţi-ai atins scopul ? Cum de nu pricepi că de-abia acuma vei culege roadele străduniilor tale ?"

Alcoolul se arătă din nou neputincios. Nu izbutea să înlăture blestemele.

„E un om odios, care n-are ce căuta nu numai în rîndurile partidului, dar nici în rîndurile oamenilor cinstiţi. Ascunzîn- du-şi adevărata lui faţă, s-a folosit de înaltul titlu de membru de partid pentru a-şi satisface tendinţele carieriste, poftele lui de om care vrea să ajungă..." Şi apoi lovitura directorului, cea mai puternică dintre toate. „Un asemenea individ, tovarăş nu putem să-l numim ; nu e numai un ticălos, o cîrpă netrebnică, ci şi un caraghios." Un caraghios ?! Orice admitea Se- bastian să fie numit : şi ticălos, şi bandit, şi cîrpă netrebnică, numai caraghios nu. „Ştie să lovească tovarăşul director !“

Se întoarse spre ospătar şi-i spuse cu voce groasă, înăsprită de băutură :

— Mai dă un coniac mic unui om care s-a rupt de popor...

Sebastian obţinuse ceea ce dorise cu înverşunare : lipsa oricăror obligaţii morale şi politice. Dar această mult 'dorită izbîndă îi umpluse sufletul de o groază imensă şi nelămurită, aproape fizică, vecină cu moartea.

Cu o mişcare energică, bău dintr-o înghiţitură şi cel de-al doilea păhărel de coniac.

— Adu, te rog, încă un păhărel de coniac unui om cu o viaţă dublă !

Sebastian mîngîia cu duioşie păhărelul de coniac ; încerca să-l îmbuneze, să-l cîştige de partea lui, să-l facă să-i asculte rugămintea : „Fă-mă să uit blestemele alea îngrozitoare".

Nici de data aceasta alcoolul nu-şi ţinu făgăduiala. Blestemele îl învăluiau, îl strîngeau de gît, nu-i dădeau voie să respire. Alcoolul nu le alunga, ci chema parcă în ajutorul celorlalte blesteme blestemele Ioanei şi ale prietenilor.

Cîte vedenii înfricoşătoare îi treceau acuma prin faţa ochilor ! O văzu pe Ioana cu o piatră în mînă. O piatră uriaşă şi colţuroasă. Sebastian se şi întreba cum poate să ducă o asemenea piatră o fată aşa plăpîndă ca ea. Şi pe drum, Ioana se întîlni cu o altă fată, o cunoscută de-a ei. Ioana se opri şi o invită : „Azi se aruncă cu ipietre în Sebastian ; tu nu vii ?" Cealaltă fată, pe care Sebastian n-o cunoştea, se declarase de acord : „Vin şi eu, după ce mă întorc de la film".

— Dacă serviţi şi morţii, vă rog mai daţi-mi un coniac...

Ospătarul se arătă foarte mirat de rugămintea clientului.

II privi ca pe-o făptură din altă lume.

— Morţii ? Asta-i bună ! Cum să nu servim morţii ? Morţii sînt clienţii noştri...

— Da ?! se prefăcu mirat Sebastian. Morţii sînt clienţii dumneavoastră ?

Ospătarul se supără de-a binelea.

— N-aţi văzut la intrare ? E un afiş mare cît toate zilele : „Deschis numai pentru morţi". Fac de atîta vreme serviciu aici şi nu ştiu cum arată un om viu.

— Da... Am nimerit-o bine... aprobă Sebastian, căruia acuma totul i

se părea firesc. Ştiu eu încotro să-mi îndrept paşii...

— E ora de închidere ! strigă ospătarul, începînd să strîngă feţele de masă. Vă rog să vă grăbiţi, curînd se închid şi cimitirele ! Dacă întârziaţi, vă transformaţi în fantomă şi o să umblaţi haihui, fără nici un rost...

O dată ajuns în stradă, Sebastian încerca să se liniştească, să-şi amintească de bătălia pe care o cîştigase. Nu-şi amintea, oricît îşi chinuia memoria, de nici o luptă, de nici o încleştare, de nici o victorie. îşi amintea doar de-o adiere, de adierea blîndă şi uşoară a unui vînt de primăvară, şi această amintire este absurdă, ridicolă, n-are nici un sens.

Ceea ce pricepuse cu exactitate era de altfel şi lucrul cel mai uşor de ghicit : faptul că se în trecuse cu băutura. Era ameţit de băutură, îl durea îngrozitor capul. Fiecare stîlp devenise un obiectiv pe care, cu orice preţ, trebuia să-l atingă. Se rezemă de stîlp, îşi duse mîna la frunte şi răsuflă greu... Simţea în gură un gust insuportabil, de ceva stătut, amar şi leşios. Se chinuia să îndepărteze gustul acela de cocleală şi nu ştia cum anume să-l îndepărteze. Din această necesitate exclusiv biologică, se născuse în sufletul lui o izbucnire de sinceritate, şi această izbucnire de sinceritate o turnă, picătură cu picătură, peste gustul acela coclit şi amărui, de parcă ar fi vrut astfel să se spele, sau cel puţin să se clătească. „Am să fiu foarte sincer... Dacă o să mă întrebe cineva ce-am făcut aseară, n-o să-l mint, o să-i spun adevărul, o să-i spun că m-am îmbătat ea un porc... Am vrut să ajung un Napoleon Ronaparte şi am ajuns o măsea stricată ! O să renasc" — se înverşuna Sebastian, dar nu din convingere, ci numai din necesitatea de a se ţine mai treaz, ca să evite ciocnirea cu stîlpul care se apropia.

„O mai am pe Ioana" — încerca Sebastian să se mintă, deşi ştia, în adîncul sufletului, că o pierduse pentru totdeauna. Adevărul acela era atât de dureros pentru el, îndît, cu sălbăticie, Sebastian îl sugruma în faţă. „Am să te sugrum, adevăr ticălos !" Deşi zdrobit, adevărul mai gemea uşor, şi vaietele lui plăpînde ajungeau pînă la el. De ciudă, Sebastian îşi astupa urechile, nu voia să audă nimica.

„O mai am pe Ioana" — îşi aminti cu duioşie Sebastian de mica minciună pe care o născocise în legătură cu fosta lui iubită. Amintindu-şi de această absolut necesară minciună, Se- bastian se simţea mai bine. Privită retrospectiv, ca o amintire, minciuna semăna cît de cît cu adevărul. „O am pe cea mai frumoasă şi mai inteligentă femeie din tot Bucureştiul... Comuniştii au puterea, au un rol istoric mondial, recunosc, eu o am pe cea mai grozavă dintre femei. Sînt de acord. Lor le aparţine viitorul, şi mie Ioana. îmi place această repartiţie de valori/'

Curînd, îşi aduse aminte de cuvintele ospătarului şi încercă să le interpreteze cît mai exact. „Dacă întîrzii şi nu-mi găsesc sicriul ide loc ? «Ce-a ajuns, mă, încrezutul ăla de Sebastian ?» «Cum, nu ştii ? E fantomă, domnule, ceva grozav !» Minciună, din păcate. Ospătarul ăla e

un mare escroc... Nu-i de-ajuns să te apuce 3 dimineaţa pe stradă ca isă te transformi în fantomă/'

De ciudă, Sebastian începu să plîngă. „Nici fantomă nu devin... Ar fi fost ceva... O speriam pe Ioana, o aveam în mînă. Ce viaţă aş fi dus, ce groază aş fi băgat în toţi salariaţii ! Ce bine pică o chestie de-asta mistică în toată atmosfera asta riguros materialistă ! Uite, s-a făcut ziuă, şi eu sînt tot un biet sindicalist/'

Mergea buimac pe străzi, uitîndu-se speriat în jurul lui, examinînd ou atenţie fiecare trecător întîrziat, fiecare casă, fiecare copac. Nu mai avea încredere în nimeni, în toţi şi în toate vedea numai duşmani, forţe pline de răutate şi invidie, gata să i-o răpească pe Ioana.

„O am pe Ioana. Pe ea n-o să mi-o smulgă nimeni. Am s-o păstrez cu forţa. Sînt în legitimă apărare. Am s-o închid în casă. N-o să mi-o fure nimeni. Nici viaţa nouă care clocoteşte în jurul nostru, nici cantinele muncitoreşti, nici spiritul tovărăşesc, nici bărbaţii mai bine făcuţi ca mine."

Acuma, în acest ceas greu, Sebastian se gîndea la Ioana nu numai cu dragoste, ci şi cu o mare duioşie, sentiment necunoscut pînă atunci.

— Mă fetiţo proastă, ai să vezi ce fericiţi o să fim...

Dar nimeni nu-1 ascultase, nimeni nu-i răspunsese. Sebastian pricepu că strigătul acela de duioşie fusese rostit prea tiîrziu pentru ca cineva să-l mai poată auzi. îşi aminti că alături de el se aflau întunericul, alcoolul, iar în ultima vreme, după atîtea lupte, pînă şi prăpăstiile fără fund trecuseră de partea lui. Atunci, de ce faci, mă, pe prostul ? Atunci, de ce ţe şimţi singur ?

făţişa insipid, plicticos, alături de Ioana viaţa merita să fie trăită.

Ca de atîtea ori, Sebastian Lefteriu amestecă şi în acest ceas greu întunericul cu duioşia, şi neliniştea dragostei icu păsările de pradă.

— O să putrezim împreună, draga mea... O să ne ducem amîndoi la fund...

Alături de Ioana, toate lucrurile i se păreau simple, pline de vrajă, numai Ioana reuşea să mai dea un sens bătăliei pe care o cîştigase. Alături de Ioana, viitorul nu i se mai în

Sebastian nu voia să meargă singur în împărăţia întunericului şi a destrămării. în acea lume de gheaţă avea nevoie de Ioana, voia să audă glasul ei vesel, isă-i simtă clipă de clipă prezenţa. „O să fim amîndoi scuipaţi în obraz... O să fim amîndoi bătuţi cu pietre... Amîndoi o să fim dispreţuiţi de poporul muncitor... Şi Ioana se va dovedi acea parte din organism care, o dată înlăturată, organismul devine mai sănătos. O să fie şi ea o cîrpă netrebnică. Am eu grijă de asta, mă preocup eu, rezolv eu problema !"

Nu-i ajungea întunericul din sufletul lui, avea nevoie şi de Întunericul altui suflet. Voia să coboare deasupra lui un cer foarte strimt, foarte îngust, atît de strimt inert nici capul să nu poată să şi-l ridice în sus. Şi sub acoperişul acelui cer întunecat şi strimt să stea cu Ioana pînă la sfîrşitul vieţii. Amîndoi să privească îln jos, numai în jos, pînă-n ultima clipă.
sîntem împreună."

„O iubire sinceră, un sentiment durabil între două cîrpe netrebnice. O dragoste pe viaţă şi pe moarte între două confuzii ideologice. Ce zile fericite vor veni ! Am să deschid uşa şi am să întreb : «Unde eşti, fată care ai trădat idealurile poporului muncitor ?» «Sînt lîngă tine, iubitul meu îmbibat de ideologia burgheză.» Vom trăi ca două reptile. Vom fi vîscoşi, dar fericiţi."

„Ce cîrpă netrebnică am să fac eu din tine, singura mea iubire ! Ce frumos o să fie, Doamne, ce frumos ! Două cîrpe netrebnice, două elemente străine. O să trăim numai noaptea, ca păsările de pradă ; în schimb, ziua o să dormim. Cînd o >să vină întunericul, o să ne bucurăm amîndoi ca nişte copii. Tu să iubeşti întunericul, Ioana. Să nu-i iei în nume de rău mîi- nile lui vîscoase, să nu-i interpretezi greşit suflarea lui de gheaţă. întunericul e omul nostru. El ne-a unit, datorită lui

Sebastian se rezemă de balustrada scărilor şi în acest fel reuşi să înainteze. Era o casă veche şi iprăpădită, scările scîrţî- iau îngrozitor, şi Sebastian se simţea parcă urmărit. Senzaţia cea mai neplăcută venea din teama de a nu fi bruscat, sau chiar pălmuit de Ioana. „O, Doamne, numai momente penibile să nu fie *1“*

Ajunse în faţa unui coridor imens şi întunecos, cu cămăruţe asemănătoare, atît de asemănătoare încît fostului direc- tor-adjunct i se părea normal ca în fiecare din acele cămăruţe să existe cîte-o Ioană, tulbure şi pătimaşă. Deşi obosit de băutură, Sebastian mai avu puterea să transforme înfrîngerea pe care o presimţea profilîndu-se, într-o mare şi deplină victorie. „în fiecare casă există cîte-o Ioană... Sînt gonit de

aici, mă duc în altă parte."

Cînd ajunse în dreptul camerei ei, Ioana, care de-abia se trezise din somn, fugi imediat, după un vechi obicei, în faţa oglinzii, ca să se convingă de dimineaţă de tot cît e de frumoasă. Auzise treptele scîrţîind, dar îşi închipui că, pesemne, vecinul pleacă la serviciu, aşa că nu dăduse nici o importanţă acestor zgomote matinale.

Ioana locuia de cîtăva vreme în această cămăruţă modestă, destul de strimtă şi încălzită de o sobă de teracotă imensă, care ocupa aproape jumătate din suprafaţa încăperii, dar şi-o aranjase după gustul ei şi se simţea bine. Sebastian se ascunsese în 'Spatele scărilor ; de acolo putea şi s-o examineze pe Ioana, şi să treacă neobservat.

Cu greu consimţi Sebastian că femeia care se plimba prin cameră, cu aerul acela ştrengăresc, aproape băieţesc, ar putea fi Ioana. „Arată bine străina. îi priește despărţirea de mine."

Nebănuind prezenţa nici unui bărbat în preajma ei, Ioana îşi azvîrli cu o mișcare răsfăţată şi parcă uşor ironică pijamaua şi rămase goală în mijlocul camerei. Tremurînd de frig, suflîn- du-şi încontinuu în palme ca să se încălzească, Ioana îşi căuta rochia pe care de-abia acuma îşi dădu seama că nu şi-o pusese la îndemînă. Acest inconvenient o bucura, îşi aruncă un şal peste umeri şi aşa, goală, şi dîrdîind de frig se apucă să răscolească şifonierul, în căutarea rochiei. Totuşi, Sebastian nu deschise uşa, deşi ar fi fost ispitit s-o facă ; aşteptă pînă ce Ioana se îmbrăcă.

°

Sebastian crăpă puţin uşa şi-şi vîrî capul înăuntru.

— Bună dimineaţa.

Spre spaima bărbatului, Ioana nu se arătă mirată de prezenţa lui. Se îndepărtă cîţiva paşi de oglindă, ea să-şi caute o agrafă sau ceva asemănător, şi pe urmă se întoarse în acelaşi loc.

— A, tu erai...

Sebastian încercă să se aşeze pe pat, dar Ioana, fără măcar să-şi întoarcă privirea spre el, scoase un oftat de dezaprobare.

— Nu, nu, te rog ! E deranj. Stai, te rog, pe scaun... Dă ziarele alea la o parte...

Fostul director-adjunct se execută întocmai. Şedea cu ziarele în mină şi nu ştia ce să facă cu ele.

— Aruncă-le şi tu undeva...

Cînd Ioana se reîntoarse cu faţa spre el şi-l privi în ochi, Sebastian îngheţă de spaimă şi uimire. „O străină ! E o străină ! Nu mai există Ioana \“

— Vrei să-mi spui ceva ? îl întrebă Ioana, inspectînd încăperea cu o privire supărată ; nu ştia unde-şi pusese fularul. Fularul se afla agăţat pe speteaza scaunului pe care stătea Sebastian ; era limpede că această întâmplare o indispusese. Ce caută acolo ? înşfăcă fularul cu mişcări grăbite şi-l puse deoparte. Poţi să spui ce ai de spus. Dar scurt, că-s ocupată.

— Atunci, după masă ne întîlnim în oraş.

— Nu, nu se poate. Am treabă cu cercul dramatic. Mă aşteaptă băieţii. Mă conduci pînă la tramvai şi-mi spui ce ai de spus.

„Ce să-i spun ? îşi aduse parcă aminte Sebastian de o veche şi sumbră presimţire. E o străină. Ce să-i spun unei străine ? O să mă creadă nebun."

Sebastian observă cu tristeţe cum Ioana nici măcar nu-i realizează cît de cît prezenţa, înoît pînă şi plecarea lui devenea din această pricină puţin cam ridicolă. Şedea pironit pe scaun din teama de ridicol, era convins că Ioana n-o să-i observe plecarea, tot aşa cum nu-i observase de fapt nici sosirea. Totuşi, se ridică în picioare şi, ca să-şi facă plecarea mai evidentă, îşi învîrti de cîteva ori pălăria prin aer.

— Eu plec, Ioana...

Ioana îşi scoase agrafa din gură şi de-abia după aceea rpormăi cîteva cuvinte. Nimic din ce-i spunea Ioana nu se referea exclusiv la el, avea totdeauna grijă să mai spună şi altceva, fără nici o legătură cu el.

— La revedere, Sebi. Aoleu, o să întîrzii.

„E o străină !Cf constată Sebastian îndată ce ajunse în stradă. Atît de copleşitor era acel sentiment, încît Sebastian avea convingerea că prima femeie care-i va apărea în cale va semăna cu Ioana mult mai mult decît semăna fosta lui iubită cu ea însăşi.

SUBTILUL DE PE STRADA NOASTRĂ

Strada noastră se mîndreşte cu un restaurant lactovege- tarian, un atelier de confecţii, o campioană de popice şi o vedetă de cinematograf. Cam acestea ar fi, pe scurt, instituţiile şi persoanele mai importante. Capriciul destinului a făcut ea numărul persoanelor importante să sporească cu încă una. Pe strada noastră, în larma stîrnită de o limuzină hodorogită, de curiozitatea ţuicilor şi a muierilor, s-a mutat zilele acestea, în gazdă la o văduvă, un bărbat distins şi străveziu. Cu o carte în mînă, bărbatul distins şi străveziu stătea nemişcat în mijlocul minusculelor bagaje. Gîţiva discipoli au început să-i transporte cărţile şi celelalte obiecte intime. în ciuda agitaţiei, discipolii îl ocoleau cu pricepere, dîndu-i posibilitatea să citească în linişte.

O dată cu bagajul şi-a adus şi discipolii. Niciodată nu călătoreşte singur, oînd rosteşte o frază simte nevoia să aibă întotdeauna lîngă el omul care o va dezvolta, omul care va face din ea un studiu. O dată cu bagajele minuscule, o dată cu discipolii credincioşi pînă la moarte, şi-a adus şi gloria.

— E un bărbat subtil — m-a lămurit, îmbujorată, bufetiera de la lacto.

Am sesizat cu toţii că s-a rătăcit în colivia noastră o pasăre rară. Temîndu-se ca nu cumva gloria noului nostru vecin să se răsfrîngă şi asupra străzilor apropiate, ne-am grăbit să-i acordăm cetăţenia noastră. De aceea, l-am numit în taină „Subtitlul de pe strada noastră". O dată cu împlinirea vechilor speranţe edilitare, a omeneştii năzuinţe spre confort

şi canalizare, apă potabilă şi salubritate, a căpătat viaţă şi un deziderat de ordin cultural. în sfîrşit... avem şi noi subtilul nostru...

Are cam treizeci de ani, buzele coborîte în semn de ironie (pentru orice eventualitate), i-a citit pe Proust şi pe Mallarme şi trece drept un bărbat înzestrat -cu o inteligenţă feroce.

— Neverosimilă ! mi-a precizat casieriţa de la lacto, ară- tînd <că de la dînsul a învăţat cum să facă un paradox.

Inteligent fiind, feroce fiind, cărei îndeletniciri i se putea dedica ? Omeneşte vorbind, uneia singure: critica literară. Crede sincer că meseria de critic literar este pedeapsa naturii, geloasă pentru inteligenţa neverosimilă. „Dacă eram sărac cu duhul, scăpăm. Nefiind, n-am scăpat.“ S-a resemnat cu inteligenţa sa — „Ah, cum m-a pedepsit destinul — şi-şi îndeplineşte menirea cu nobilă tristeţe şi nobilă resemnare.

Fiecare articol de-al său e un eveniment literar, o orgie de desfătări intelectuale, neîntrecută strălucire nici de comemorarea marilor clasici. Articolul Subtilului de pe strada noastră e o recepţie selectă dată în cinstea subtililor subalterni. Cum au mirosit apariţia articolului, îşi îmbracă fracurile şi se grăbesc — ca nişte pui de cioară flămînzi — să-şi ocupe locurile. Cei mai avantajaţi sînt subtilii care locuiesc sub acelaşi acoperiş cu maestrul. Avantajul topografic se transformă în avantaj estetic. Ei se aleg cu ciolanele cele mai grase, cu bucăţile cele mai fragede, cu ideile cele mai profunde, cu figurile de stil cele mai strălucite. Din pricina dificultăţilor de transport, bieţii subtili provinciali sosesc la spartul tîrgului. Scormonesc zeloşi printre figuri de stil şi aforisme, ling cu evlavie antitezele şi itot işe-aleg cu cîte ceva. Bucuroşi, eu paradoxul în cioc, se întorc la domiciliu, fericiţi că au devenit şi mai subtili, şi mai profunzi.

Bărbatul subtil nu prea scrie...

Organul său principal de manifestare a opiniilor estetico- literare e nasul. Nasul desfăşoară independent o multilaterală activitate culturală. Cunoscînd importanţa nasului, cel care doreşte să afle observaţii inedite asupra literaturii îi urmăreşte diagrama cu atenţia încordată, să nu scape nici o mişcare, să i-o interpreteze greşit, ca pe urmă să dea naştere la confuzii. Cuvintele n-au importanţă decît raportate la sublinierea nasului — el pune, cuim se zice, punctul pe i ; în articole, naşul

n-are importanţă, aşa că Subtilul de pe strada noastră preferă opiniile verbale.

în exprimarea opiniilor îl mai ajută şi buzele — şi cu predilecţie, cea de jos. Ea e veşnic lăsată a sarcasm şi ironie — un fel de decor, pe fundalul căruia, cu toată imposibilitatea anatomică, nasul îşi desfăşoară mişcarea, explicînd nuanţele indignării şi ale ironiei. Confuziile născute din strâmbătura buzei sînt totdeauna puse la punct de strîmbătura nasului, cheamă să facă ordine.

— Nu e, dragul meu, nu e...

— Proust e cu totul altceva...

— N-are idei, dragul meu...

— Or, fără idei...

Spune cuvîntul „idei" cu o duioşie lirică, se vede că îi e familiar, că dînsul a copilărit printre paradoxuri, antiteze şi figuri de stil.

— Sînt robul ideilor... Mă obsedează, mă urmăresc... Nu vreau eliberare... Să fie liber cine vrea ! îmi place această robie, e dulce. Niciodată nu sînt singur... Simt întotdeauna răsuflarea, căldura unei idei, pulsul ei...

Cu tot ce e mărturie certă a inteligenţei, Subtilul de pe strada noastră devine din oficiu complice. E complice cu Dante în redactarea *Divinei Comedii*, cu Shakespeare în naşterea lui Elamlet, cu bărbatul spiritual care a făcut ieri o glumă reuşită într-o şedinţă la Casa Scriitorilor. La orice aluzie subtilă închide ochii a complicitate, în semn că a înţeles-o, a asimilat-o, a gestat-o. Păţeşte adeseori ca un borfaş amator ; devine complice într-o afacere cu inteligenţa, fără să cunoască obiectul aventurii. Ce importanţă are ? Principalul e să fie complice.

Bufetiera de la lacto mi-a dezvăluit un fapt de necrezut :

— Subtilul de pe strada noastră a avut o tragedie amoroasă.

Am aflat mai tîrziu ca se îndrăgostise de o fată căreia îi plăceau aluzia şi paradoxul, Proust şi antitezele. într-o zi, fata i-a făcut o mărturisire :

— Ştii, îmi place Coşbuc...

Subtilul de pe strada noastră a părăsit-o fără explicaţii. E mîndru că tragedia sa amoroasă are la bază o nobilă exigenţă estetică :

-— Cum poţi sa săruţi ochii unei fete căreia îi place Goşbuc ?

Oriunde se duce — la restaurant, la concert, la frizerie sau la lacto-vegetărian —, organizează imediat „conspiraţia inteligenţei". Subtilul ridică nasul şi, ea la un semn magic, artiştii contemporani sînt decretaţi mediocri. Spionează cu voluptate o imperfecţiune insignifiantă, se delectează cu ea. Martorii justiţiei opiniei bărbatului subtil, cei pe care-i imploră drept amici şi argumente, sînt întotdeauna Shakespeare şi Proust. Qînd unul, cînd celălalt, Shakespeare şi Proust fac de gardă neobosiţi, cu schimbul, ziua şi noaptea, ca să asigure succesul bărbatului subtil.

Proust ţine loc de parolă. Aşa recunoaşte un bărbat subtil din metropolă un bărbat subtil din provincie.

Parola completă e cam aceasta :

— L-ai citit pe Proust ?

Nasul exprimă entuziasm estetic.

— L-ai ghicit pe Galan ?

Nasul exprimă nemulţumire estetică.

Respectarea parolei e lege. Astfel se împiedică intrarea în rândul oamenilor subtili a 'diletanţilor.

Subtilul de pe strada noastră e genial, făcînd în prealabil pe prostul ; arta constă în a afişa inteligenţa la loc vizibil şi a nu se observa geneza ei. Ideea pe care n-o pricepe din motive tactice o decretează o prostie... şi o combate cu indiscutabilă competenţă. Subtilul e foarte spiritual, fiind în prealabil rău intenţionat sau prost crescut. Atribuie altuia propria lui erezie, trece apoi repede la creştinism, se spovedeşte adhoc şi o distruge-apoi ou ironie ucigătoare. Subtilul e un om mediocru care, avînd un surplus de şmecherie, se revoltă împotriva mediocrităţii. Subtilul e inteligent, trăgîndu-şi puterea din platitudine, pe care o lamineză la maximum, prezentînd-o în foiţă de staniol.

Cunoşteam în anii din urmă un mic-burghez oarecare, proprietarul unei dugheni amărîte, care reuşea să pară elegant ca o rudă apropiată a regelui Umberto. Cînd l-am rugat să-mi dezvăluie misterul, mi-a răspuns cu tristeţe

— Dae-ai şti cîte sacrificii fac...

Subtilul de pe strada noastră trece drept genial, dar numai el, săracul, ştie cîte sacrificii face pentru asta.

Purta cizme ofiţereşti şi cravată roşie, iar pe pieptul hainei, în locul rezervat de obicei decoraţiilor, îşi agăţase o insignă cu soarele şi cu B.P.D,, dintre acelea ce se foloseau în timpul alegerilor din ’46. Din prima zi în care a călcat pragul modestei noastre instituţii, *a* început să întreprindă un fel de anchetă în rîndul salariaţilor, să-şi dea seama cum se stă cu nivelul ideologic şi compoziţia socială, sa vadă pe cine se poate bizui şi pe cine nu. Cum vedea un grup de peste zece oameni discutînd sau plimbîndu-se haihui, simţea nevoia organică să stabilească o mică statistică, să vadă cîţi sînt devotaţi, cît sînt şovăielnici şi cîţi sînt sub influenţa duşmanului.

întrebase pe un coleg de birou cînd s-au dezvoltat manufacturile în Franţa ; acesta se bîlbîi într-un mod cu totul şi cu totul inadmisibil, iar după ce-şi mai reveni în fire, avu tupeul să declare franc : „Habar n-am !<< Mititelu, tovarăşul Mititelu, bineînţeles, se îngrozi. „Aşa nu se mai poate, tovarăşi !“ Aflase lucruri îngrozitoare despre nivelul ideologic şi altele, şi mai îngrozitoare, despre compoziţia socială a salariaţilor. „E nevoie de o mînă forte..."

MITITELU

— Am venit să vă ajut în muncă... ne lămuri Mititelu taina activităţii sale neobosite. Trebuie să fiţi oleacă scuturaţi. Se petrec aici nişte lucruri că pur şi simplu îţi vine să te iei cu mîinile de cap.

Oare de ce se lua tovarăşul Mititelu cu mîinile de cap ? Ce se întîmplase ? Era revoluţia în pericol ? Cineva susţinea

că tovarăşul Mititelu avea tot interesul să se ia cu mîinile de cap.

Ne-a mărturisit sensul transferării lui în instituţia noastră pe un ton confidenţial, făcîndu-ne să pricepem că a fost trimis la noi de un for superior, rugîndu-ne totodată să nu divulgăm nimănui acest important secret politic.

— Gura, băieţi ! Să nu afle nimeni. Duşmanul de-abia aşteaptă.

Cînd sosea la serviciu, încă din prag, înainte de a ne spune bună dimineaţa, înainte chiar de a-şi scoate şapca, ce semăna cu o beretă de prizonier, înainte de a semna condica, ne întreba cu sufletul la gură :

— M-a căutat cineva de la comitetul raional ?

Niciodată nu-1 căutase nimeni de la comitetul raional, nici măcar secretara tehnică. Cum eu, naivul, bănuiam în tovarăşul Mititelu un fel de şef incognito, încercam să-mi explic cauzele lipsei de atenţie a comitetului raional.

— Tovarăşe Mititelu... Azi e miercuri... Poate ţin şedinţe de birou...

— A, e miercuri. Atunci, au şedinţa de preschimbarea documentelor.

Altă dată îmi făcea semn cu ochiul şi mă invita într-o cameră dosnică, de la bibliotecă, să discutăm aşa, de la suflet la suflet.

— Ia loc, tovarăşe.

Convorbirea de la suflet la suflet cu tovarăşul Mititelu semăna cu un interogatoriu : de fapt, niciodată nu discuta pro- priu-zis, ci punea întrebări sau dădea sfaturi, atrăgea atenţia asupra unei abateri sau a unei manevre a duşmanului de clasă, înainte de a-ţi deschide sufletul, socotea de datoria lui să-ţi amintească principiile moralei proletare, sfătuindu-te să preferi întotdeauna adevărul, oricît de crud ar fi el. „Spune deschis ce ai pe suflet, tovarăşe... Deschis, tovarăşe... Ce crezi dumneata... Părerea dumitale personală." Murea de curiozitate să afle cum o duc cu sănătatea, aflase deja că sufăr de reumatism, se interesa de soarta fratelui meu — aflase deja că am un frate strungar la Arad. Mă întreba dacă n-am de gînd să mă căsătoresc, îmi cerea părerea asupra situaţiei internaţionale şi a ultimei adunări generale. Prin aceste întrebări, Mititelu urmărea să mă supună verificării, să aprecieze cu simţ de răspundere dacă merit sau nu încrederea lui. Spre surprinderea mea, se declarase satisfăcut de rezultatul interogatoriului introductiv : „Gîndeşti sănătos, tovarăşe“, şi-mi oferi — drept supremă răsplată — încrederea lui.

— Uite despre ce e vorba, tovarăşe... Cunoşti situaţia alarmantă care domneşte în întreprinderea noastră. Domneşte o atmosferă nesănătoasă, provocată de anumite elemente. Aş vrea să-ţi cer părerea în această chestiune tocmai fiindcă corespunzi din toate punctele de vedere. Te-ai înscris în U.T.C. din ’45, tatăl dumitale e membru de partid vechi, iar în momentul de faţă e preşedinte de Sfat, nu-i aşa ? După cum m-a informat biroul, răspunzi la toate mobilizările...

Mititelu ăsta era formidabil. Ştia — deşi nu venise în instituţia noastră decît de două săptămâni — că taică^meu s-a înscris în partid din ’45. îmi cunoştea pînă şi unchii de gradul al treilea.

— Ce părere ai de Iordăchescu ? Ca atituidine politică,

bineînţeles... Intervenţia lui din adunarea generală nu prea mi-a plăcut.

— Un băiat bun.

Pe faţa tovarăşului Mititelu se citea regretul pentru încrederea ce mi-o acordase într-un moment necugetat. Bănuind că am fost influenţat de anumite elemente — „care elemente, ştim noi, tovarăşe[44] —, se grăbi să-mi ceară confirmarea :

— Asta-i părerea dumitale personală ? Precis ?

— Da ! Asta e părerea mea personală...

— Mulţumesc... bine... atîta am vrut să ştiu... şi se de- părtă amenințător.

Discuţiile cu tovarăşul Mititelu se desfăşurau sub semnul unei desăvîrşite conspirativităţi, de parcă principiile morale proletare ar fi fost interzise ; se temea ca nu cumva salariaţii să tragă cu urechea.

— Ai citit articolul de fond ? Are icîteva idei care sînt valabile şi pentru instituţia noastră... Da... Ţi-a plăcut ? Asta e bine ! Dar vorbeşte mai încet... Sigur... Pasajele cu vigilenţa sînt anume scrise pentru noi... Te rog să le citeşti din nou şi să-mi comunici părerea dumitale personală, ce crezi... Poate propunem o discuţie. Ar fi interesant, nu ? Deocamdată, însă, gura, să nu răsufle nimic !

La opera de regenerare morală şi politică a instituţiei noastre — sarcină dificilă, e greu să regenerezi de unul singur trei sute de salariaţi — se angajase benevol, din proprie iniţiativă. Avîntui său politic era, aşadar, dezinteresat şi extrabugetar.

Şi totuşi...

Şi totuşi...

Şi totuşi, tovarăşul Mititelu era cineva în întreprinderea noastră. Era dublarea tuturor persoanelor de răspundere — a şefului de cadre, a preşedintelui de sindicat. Se şi pricepea, ce e drept ! Orice idee pe care o emitea dădea să se înţeleagă că nu e de fapt a lui — el, Mititelu, nu e decît un simplu activist, un ostaş al organizaţiei —, ci a comitetului raional, şi mai mult chiar : o hotărîre luată în ultima şedinţă de birou. Ca un afacerist de mare anvergură, acaparase cu lăcomie şi satanică perseverenţă toate principialităţile şi intransigenţele, adueîndu-i pe ceilalţi salariaţi la sapă de lemn. Mititelu, tovarăşul Mititelu, reuşi o bucată de vreme să pună mîna şi pe morala salariaţilor îndrăgostiţi.

— Luaţi loc, tovarăşi. Sînteţi îndrăgostiţi ? Foarte bine, tovarăşi ! De acord... Partidul n-are nimic contra... Dragostea e un sentiment necesar... Organismul cere, nu-i aşa ? rî- dea el gros şi vulgar. O singură întrebare, una singură : cînd vă căsătoriţi ?

De cele mai multe ori, îndrăgostiţii nu-i admiteau vulgaritatea, şi atunci Mititelu, tovarăşul Mititelu, se scula în picioare şi le dădea un ultimatum :

— Sîntem o întreprindere socialistă. Unde vă treziţi ? Ori vă însuraţi, ori... Dacă pînă la data de...

în ciuda felului cam grosolan de a se purta, Mititelu, tovarăşul Mititelu, nu era de loc prost. Avea darul de a ghici — din protocolul unei informaţii Agerpres, din ordinea în care erau stabilite concediile de odihnă şi cele medicale, din- tr-o expresie întîmplătoare a unui cadru de

răspundere, din felul în care preşedintele sindicatului pusese accentul pe litera X — schimbări ierarhice răsunătoare. Din toate aceste detalii, aparent fără nici o legătură, Mititelu reuşea — ca un detectiv priceput — să alcătuiască o idee clară şi să descopere o taină.

— Sesizezi ? mi se adresa el adeseori. Sesizezi cum vine chestia ? X n-a fost trecut în protocol... X nu mai pleacă în concediu, deşi îşi luase şi bilet de tren... deci X trece în munca de jos, iar Y îi ia locul. Ai să vezi că aşa o să se întîmple !

Şi apoi, ce nas uluitor avea acest tovarăş Mititelu ! îşi baga nasul în orice şi oricărui miros îi determina precis şi ştiinţific conţinutul, în toată complexitatea sa.

— Aici miroase a transferare în provincie...

— Aici miroase a familiarism...

— Aici miroase a ridicare în muncă...

— Aici miroase a vot de blam...

La şedinţe, Mititelu muncea ca un salahor. Inspecta sala de şedinţe, ca un general cîmpul de luptă înaintea declanşării atacului, se plimba de colo pînă colo, strîngea cu căldură mîinile oamenilor, dădea sfaturi, şoptea cîte ceva la urechea unora, pe cei prea nerăbdători îi domolea cu „Acum nu-i momentul", stabilea în cîteva secunde alianţe şi relaţii de colaborare reciprocă, preciza planul strategic, confirma, cu o privire plină de ură, vechi şi neuitate adversităţi. în timpul şedinţei, trimitea bileţele cu indicaţii politice prietenilor săi apropiaţi, însoţite toate ide un semn din mina care voia să spună că amicul trebuie să aştepte un nou semnal din partea lui, să nu se pripească ; înainte de a se înscrie la cuvînt, să se mai uite o dată în ochii lui, ca să obţină o ultimă confirmare : „Popescu, ia cuvîntul şi propune vot de blam", „Georgescu, ridică-te şi arată că Niţescu a avut o atitudine nejustă" ; „Dragă tovarăşe Dumitrescu, propune să se sisteze discuţiile.[44] Cînd intervenea încă o chestiune neprevăzută, Mititelu îşi pierdea cumpătul, dădea ghionturi în dreapta şi-n stînga, făcea semne disperate spre toţi amicii săi, ameninţa aproape :

— Ia cuvîntul ! Ia, n-auzi, mă ? Ia, mă, cuvîntul ! Ia, că de nu...

Cu cei ce nu se afla în relaţii prea strînse se purta ceva mai blînd, ducea un fel de muncă de lămurire.

— Stratopol ! Cum ţi s-a părut Maltopo^? Mie mi s-a părut că a vorbit greşit, a încurajat de fapt anarhia ! Nu crezi că ar fi bine să iei cuvîntul şi să-i arăţi în ce constă greşeala lui ?

Dacă mă pomeneam lîngă Mititelu, era o nenorocire. Mă trăgea de mînecă ca să aplaud la nu ştiu ce lozincă sau mă călca pe picioare, ceea ce însemna că trebuie să mă ridic şi să-l combat pe Maltopol.

Cînd mă înscriam la cuvînt fără să-l lîncunoiştiinţez în prealabil, mă teroriza cu privirea lui de şobolan curios, pînă mă obliga să-i mărturisesc ce anume vreau să spun, ce probleme vreau să ridic.

— Aşa, foarte bine ! îmi aproba cu generozitate ideile. O singură observaţie : ai uitat de postul utemist de control. Asta e foarte important.

Şi ce bine vorbea tovarăşul Mititelu la şedinţe, ce frumos atingea

problemele ! Nu se înscria de la bun început. Lua cuvîntul în caz de forţă majoră, cînd ciracii nu-i respectau indicaţiile, cînd trebuia să dea o orientare justă adunării, să ceară mărirea unei sancţiuni sau să lămurească o procedură organizatorică.

— Mărturisesc, tovarăşi... n-aveam de gînd să iau cuvîntul. Dar atitudinea nejustă, totalmente nejustă a tovarăşului Smarandache m-a obligat. Nu pot să tac, tovarăşi... şi chiar dacă aş vrea, nu pot, pur şi simplu nu pot. Mă mir însă că unii tovarăşi, printre care chiar şi tovarăşii din birou...

O sancţiune neînsemnată, dintre acelea ce nu se trec în cartea de evidenţă, echivala cu o mare dezamăgire personală. „Dacă nu se trece, de ce se dă ? Şi era caz de vot de blam. A scăpat uşor, puşlamaua... Raionul însă n-o să confirme. E imposibil să confirme Raionul.[tc]

Justeţea era afacerea tovarăşului Mititelu, descoperirea lui, opera lui, de aceea ţinea să i se respecte cu sfinţenie drepturile de autor, să nu se atingă nimeni de ea. Te puteai situa pe o poziţie ideologică justă numai cu aprobarea tovarăşului Mititelu ; altfel, toate citatele din Marx pe care tu le-ai fi invocat se dovedeau zadarnice.

Afacerea tovarăşului Mititelu prospera de la o zi la alta. îşi mărea domeniile, acapara din ce în ce mai mult. Sechestrase principialitatea, monopolizase intransigenţa, rechiziţionase morala proletară şi urmărea — cel bogat nu-i niciodată sătul — să pună mîna pe întreaga principialitate. Mititelu, tovarăşul Mititelu, era de toate : şi principial, şi intransigent, şi revoluţionar. Noi, vrînd-nevrînd, eram nevoiţi să ne mulţumim cu ce ne-a lăsat dînsul, adică cu locurile de meschini, imorali şi delapidatori.

Dar... afacerile sînt afaceri, infama concurenţă, cu legile ei sălbatice, cu lipsa ei de scrupul şi onestitate, nu întîrzie să se arate. Se mai afla pe la noi, dracu ştie de unde azvîrlit, un tinerel ciupit de vărsat, din cale-afară de principial. Mi- titelu reuşi însă să-şi înlăture concurentul şi obţinu ca rivalul să fie izgonit din întreprinderea noastră.

Curînd, îşi văzu visul cu ochii : era .singurul om principial din toată instituţia noastră de trei sute de salariaţi. îşi apăra însă cu greu nesfîrşitele proprietăţi. Ca un boier rău şi despotic, poruncea argaţilor să tragă în oricine ar cuteza să condamne morala burgheză, îi învăţa minte pe nepricopsiţi, le arăta că acesta e dreptul lui şi numai al lui.

Dacă pe cineva îl lua gura pe dinainte şi emitea o idee ne justă, Mititelu, tovarăşul Mititelu, nu era omul care să se supere pe loc. Se retrăgea pe furiş în timp ce interlocutorul se uita pe fereastră sau îşi ştergea nasul, şi se fereca în birou cu prada cucerită... Acolo, în linişte, cîntărea infracţiunea, să vadă cîte parale face, să-şi dea seama dacă merită să-şi piardă timpul cu ea.

Pierzîndu-şi timpul cu afacerile, Mititelu lăsase baltă toate obligaţiile profesionale. Condica n-o mai semna, înregistrările nu le mai făcea, tot timpul spunea că e chemat la Raion sau că are de scris o referinţă urgentă. Tovarăşul Mititelu făcea politică ; asta era vocaţia lui

adevărată. în momentele excepţionale, cînd bănuia că se pune la cale o contrarevoluţie, Mititelu îşi lua cîteva sandvişuri de la bufet şi făcea ore suplimentare. Ocupat de combaterea contrarevoluţiei, nu mai avea timp să muncească.

— Tovarăşe Mititelu — i-a spus o dată şeful. V-aş ruga, jurnalul de casă...

— Nu pot, zău nu pot, tovarăşe... Mi-au cerut cadrele să dau o referinţă...

— Totuşi... poate pînă mîine...

— Nici mîine nu pot... M-a chemat Raionul să trec pe-acolo... Cu problema mobilizării...

— Totuşi, jurnalul de casă...

Mititelu fierbea de indignare ; oare n-ar fi cazul să pălmuiască obrazul acestui individ apolitic ?

— Care va să zică, dumneata, tovarăşe, îmi interzici să fac politica care-mi place?! Ce, vrei să fac politica liberalilor ? Ce, o referinţă nu e muncă ? Ce, o fac pentru mine ?

Şeful, prost şi timid, se retrage speriat:

— Vai, tovarăşe Mititelu... aţi interpretat greşit...

Mititelu îl trecu pe lista neagră. „Ce viperă !“

Aşa era Mititelu... Născocea vipere, ca să aibă ce strivi în timpul producţiei.

Peste cîteva zile se trezi chemat de director într-o problemă urgentă.

— Tovarăşe Mititelu... Sînteţi concediat de la 15... Prea multe absenţe nemotivate... Codul Muncii... Zău, prea multe... şi Codul Muncii... căuta directorul să-i justifice severa hotă- rîre. îmi pare foarte rău, erai un tovarăş combativ, dar Codul Muncii...

— Cum o să fiu concediat ?

Mititelu, fără să-şi piardă cumpătul, întrebă liniştit :

— Raionul ştie ?

— Nu... De ce să ştie Raionul ?

— Trebuie să ştie Raionul ce se întîmplă aici. Elemente sănătoase sînt sistematic persecutate. E imposibil ca Raionul să admită... Am să fac contestaţie !

înainte de a părăsi modesta noastră instituţie, chemă în cuşca dosnică de lîngă bibliotecă cîţiva dintre admiratorii săi cei mai fideli.

— Uite despre ce e vorba, tovarăşi... începu Mititelu mica şi conspirativa şedinţă. S-a ivit o situaţie nouă. Am primit sarcina să plec în altă parte, deocamdată nu pot să vă spun unde, să pun şi acolo munca politică pe roate. La momentul oportun, veţi afla...

Cu chiu, cu vai, Mititelu găsi un locşor de referent la o întreprindere forestieră de prin nu ştiu ce Vatră a Dornei. După ce se interesă cu seriozitate de nivelul ideologic al salariaţilor şi de compoziţia lor socială, chemă cîţiva colegi într-o magherniţă dosnică şi le explică sensul transferării sale la această întreprindere.

— Am venit să vă ajut în muncă, tovarăşi. Trebuie să fiţi oleacă scuturaţi. Am auzit că se petrec aici nişte lucruri că pur şi simplu îţi vine să te iei cu mîinile de cap.

I-a făcut şi pe ei să priceapă că a fost trimis aici de un for superior şi i-a rugat să nu divulge nimănui, nici măcar nevestelor, acest important secret politic.

— Tovarăşi... nici un euvînt ! Duşmanul de-abia aşteaptă.

în birou e foarte cald : s-a dat drumul la calorifer, deşi sîntem de-abia la jumătatea lui octombrie. Tovarăşul Herescu suportă mai uşor frigul decît căldura ; de aceea, deschide fereastra, se dezbracă de haină şi vestă şi rămîne numai în cămaşă. Cu maximă seriozitate, îşi aşază hainele pe speteaza unui fotoliu, ca să nu se şifoneze : diseară, la club, o recenzie urmată de dans şi nu mai are timp să treacă pe-acasă.

Tolănit în fotoliu, se gândeşte la axa vieţii. Fiecare om serios are o axă. Şi Herescu e fericit că are o axă, că nu s-a lăsat bătut de toate vânturile. încântat de această concluzie, îşi trage scrumiera mai aproape : nu vrea să arunce scrumul pe jos ; a aruncat o dată scrumul pe jos, şi apoi i-a părut rău.

Ceva totuşi îl nemulţumeşte, îl face să nu se simtă în largul lui. în fotoliu e foarte plăcut, dar n-are unde să-şi ţină picioarele. Iese afară pe coridor şi împrumută un scaun de la un alt serviciu. îşi propteşte picioarele pe scaun ; acuma e cu totul altceva, nici nu se compară cu ce-a fost înainte. Poziţia e atît de comodă şi de plăcută, încât nevoia de a-şi sonda sufletul devine aproape inevitabilă. îşi încrucişează mîinile, priveşte îngîndurat spre tavan, îşi analizează viaţa perioadă cu perioadă, întrehîndu-se ce a făcut bine şi ce a făcut rău.

Adâncit în analiza întregii sale activităţi, tovarăşul Herescu nici nu simte oînd i se aduce cafeaua. „Asta e opera Irmei“, zâmbeşte tovarăşul Herescu, în mod sincer, plăcut

surprins. „Cită delicateţe şi cita umanitate !“ Văzîndu-1 adt de concentrat, tovarăşa Irma de la bufet i-a aşezat cafeluţa pe măsuţa din apropierea biroului şi a plecat pe furiş, fără să spună o vorbă. „Doamne, dar e şi discretă[44], se cutremură parcă Herescu.

Cafeaua e tocmai cum trebuie : nici prea dulce, nici prea amară. Fotoliul e moale, chenzina nu-i departe, în birou e plăcut şi odihnitor, nevasta e plecată în concediu ; tovarăşul Herescu simte o adevărată plăcere să se analizeze cu cea mai mare atenţie. Faptul că se află în timpul orelor de producţie şi are o droaie de probleme de rezolvat nu-1 împiedică cî- tuşi de puţin să-şi cerceteze conştiinţa. De altfel, tovarăşul Herescu se obişnuise cam de multişor să-şi examineze conştiinţa în timpul orelor de producţie. După ce pleacă de la serviciu n-are timp de aşa ceva : trebuie să pescuiască, să mai vadă şi el un film bun. Concluziile la care ajungea tovarăşul Herescu nu erau niciodată descurajatoare. De cele mai multe ori, trăgea de la bun început o concluzie optimistă, şi pe urmă nu făcea decît să caute motivările de rigoare. „Ei, tovarăşe Herescu, n-ai trăit degeaba.[44] Simţindu-se cu conştiinţa datoriei împlinite, îşi aprinse o Virginie şi trase fumul cu plăcere ; viaţa l-a învăţat isă nu dispreţuiască o ţigară bună.

„Am greşit în faţa colegilor ? se întrebă el în timp ce-şi schimbă poziţia picioarelor, ca să nu amorţească. M-am purtat rău ou oamenii «din jur ? Nu. Niciodată n-am jignit pe cineva, nici măcar pe o femeie. Povestea aia cu persecutarea lui Sto- leru... Da, am greşit, nu neg că am greşit. Dar aim greşit fără intenţie. Poate trebuia să fac mai mult, poate trebuia să ard mai intens. Am ars şi eu cît m-au ţinut curelele. Niciodată nu facem de ajuns; totdeauna mai rămînem datori ,mediului înconjurător. Dar de sustras, nu m-am sustras/[4]

Tovarăşul Herescu e fericit că nu s-a sustras. Poate să privească pe oricine drept în faţă. Aproape instinctiv, începe isă fredoneze un marş ; doar dimineaţa în baie mai simte nevoia să conte icu atîta dăruire.

Marşul brigadierilor ,se transformă îmcdt-îlmcet îmtr-un eîutec de jale. Pe birou, tovarăşul Herescu zăreşte, spre uimirea lui, tocmai acum, cînd ise simţea cu conştiinţa curată, un teanc de hîrtii. Fluieră a pagubă şi le priveşte descumpănit. Dar după cîteva clipe îşi revine şi începe *sa* conte din nou, cu şi mai multă convingere, marşul brigadierilor. Cu conştiinţa datoriei împli-

nişte, tovarăşul Herescu dă la o parte vraful de hîrtii. El şi-a făcut datoria, n-are nimeni să-i reproşeze nimic. E un om sincer, cinstit... Să muncească şi ăia .care se simt cu musca pe căciulă !

„Oare am făcut totul ? se întreabă tovarăşul Herescu, aprinzîndu-şi o nouă ţigară. Poate că n-am făcut totul. De la o vreme, am crezut că oamenii se pot reeduca de la sine. Ce teorie dăunătoare se înspăimîntă tovarăşul Herescu. După ce făcu cîteva mişcări în dreapta şi-n stînga, ca să-şi găsească o poziţie mai comodă, se analiză mai departe. „Oamenii au (nevoie de ajutor ; lăsaţi singuri, nu progresează. Principalul e să dai brînciul la momentul oportun, cînd omul nu s-a anchilozat... L-am neglijat pe tovarăşul Porumbacu", îşi aminti brusc tovarăşul Herescu.

De cînd tovarăşul Herescu fusese retrogradat, tovarăşul Porumb acu era singurul subaltern care-i mai rămăsese. Grija părintească, .sfaturile înţelepte, ironiile muşcătoare, care pînă mai ieri se îndreptau .spre zece salariaţi, se răsfrîngeau acuma toate asupra lui Porumbacu. Porumbacu era criticat şi lăudat, premiat şi admonestat, avansat şi retrogradat, cît zece salariaţi la un loc.

„Cine ştie ce boacănă a mai făcut Porumbacu în lipsa mea ?! se pomeni Herescu întrebîndu-se. De cîte ori eu lipsesc în interes de serviciu, Porumbacu îşi pierde busola. A, Porumbacu ! Dar lasă, e ,şi vina mea."

Tovarăşul Herescu deschide biroul .şi caută referatul pe care Porumbacu îl predase de aproape o lună de zile. „Omul s-a chinuit, şi-a stors creierii, şi eu nu i-am spus nici pînă în ziua de astăzi dacă-i bun sau rău.“

Tovarăşul Herescu voia de multă vreme să mai iasă puţin pe coridor, să mai facă puţină mişcare. Aşa că sentimentul de vinovăţie şi nemulţumire venise tocmai la timp. Minat de un sincer sentiment de vinovăţie, ieşi pe coridor să facă puţină mişcare şi să-şi îndrepte greşeala.

— Ia loc, tovarăşe Porumbacu, îl invită el. Dacă nu mă-nşel, ai un referat la mine... şi se făcu roşu de mînie. Ce-i asta, tovarăşe Porumbacu ? — şi-i flutură prin faţa ochilor o coală de hîrtie ministerială, scrisă mărunt şi îndesat.

— Referatul... izbuti Porumbacu să mormăie.

Tovarăşul Herescu de-aibia reuşi să-şi istăpînească rîsul. Ar fi vrut să rîdă, dar ţl împiedicară principiile pedagogice; ştia

din experienţa muncii cu oamenii că în asemenea împrejurări rîsul poate avea un efect demobilizator.

— Vrei să ştii ce-i asta ? — şi tovarăşul Herescu îi flutură iarăşi hîrtia în faţa ochilor. A|pă de ploaie, aia e. Nu ştiu la ce te gîndeşti cînd faci referatele.

Era 'convins că în după-amiaza aceea va avea noroc la pescuit; această convingere îl ajută să vadă esenţa greşelii subalternului.

— De cîte ori ţi-am spus: „Concentrează-te, Porumbaeule, asupra obiectului, inu te risipi într-o mie de chestii mărunte, urmăreşte o singură idee, dar urmăreşte-o pînă la capăt!“

Cînd indignarea atinse punctul maxim, se preschimbă brusc în cea mai părintească bunătate :

— Zău, măi Porumbaeule, acu sîntem între noi; ăsta-i referat, tu poţi să numeşti asta referat ?

— Dar ce e, tovarăşe Herescu ? îndrăzni Porumbacu.

— Acu te faci ică nu ştii. E o calamitate, e o...

Tovarăşului Hereslcu îi părea sincer rău că n-a citit un rînd din referatul subalternului ; ar fi putut să-i aducă observaţii şi mai concret, „la obiect". Dar şi aşa, tovarăşul Herescu se îngrijeşte în primul rînd de aspectul constructiv al referatului:

— Unde ‘sîot măsurile ? Ce măsuri constructive propui ?

— La sfârşit e un întreg capitol cu propuneri...

— Asta numeşti tu propuneri ? ise îngrozi tovarăşul Herescu şi de faptul că el nu citise referatul, dar şi de superficialitatea salariatului. Asta numeşti tu propuneri ? se indignă el, în grabă mare, ca nu cumva să fie copleşit de un alt sentiment, mai puţin principial.

— Ce faci după amiază ? se interesă tovarăşul Herescu, după (ce furia i se mai potolise.

— în (gener al ?

— Şi în general, dar şi în particular. De pildă, în după- amiaza asta ce faci ?

— Am bilete la *Mongolii.*

— E bine să meargă omul şi la un spectacol, chiar şi la cinema. Dar tu, Porumbacu, trebuie să exersezi mai mult. N\ înseamnă că trebuie s-o faci în detrimentul culturii şi al destin- derii, dar trebuie să exersezi mai mult...

— Dacă e nevoie să rescriu referatul, nu mă duc la cinema.

— Lasă referatul, se supără tovarăşul Herescu. O să descurc eu iţele. Trebuie să capeţi putere de discernămînt. M-am gîndit

să-ţi dau să rezolvi nişte scrisori ale tovarăşilor consumatori. Această muncă o să te ajute enorm, mai mult decît scrierea a zece referate.

Şi, încurajîndu-1 cu o privire părintească, tovarăşul Herescu îi aruncă în braţe un vraf de scrisori.

După ce subalternul fără putere de discernămînt dispăru, tovarăşul Herescu, bine dispus, îşi mai aprinse o ţigară. „Porumbacu ăsta o să ajungă departe ! constată cu legitimă mîndrie tovarăşul Herescu. Băiatul a crescut în ultimul timp."

Vraful de scrisori nu se epuizase încă; o fi Porumbacu ăsta cum o fi, dar n-are nici el decît două mîini. „în definitiv, oamenii ar putea să se gîndească mai puţin", se pomeni el cugetînd.

Dar, relativ repede, tovarăşul Herescu înţelese că această concepţie e o concepţie mie-burgheză. Renunţă elegant şi graţios la această idee, cu graţia şi grija eu care de obicei îşi curăţă hainele de cîte-o scamă.

Brusc, ca o lovitură neaşteptată, tovarăşul Herescu fu năpădit de o mare tristeţe. „Nu facem încă suficient pentru consumatorul nostru. El ni se adresează cu încredere, şi noi nu facem totul."

Copleşit ide asemenea -gânduri, şi mai iales de sentimentul răspunderii faţă de consumator, tovarăşul Herescu ajunse, parcă fără să-şi dea seama, în biroul tovarăşului Diobre.

— Ceri cu tine ? îl întrebă tovarăşul Dobre. Nu prea pari în apele tale.

— Dracu ştie, imăi Dobre...

— Ceri cu tine ? Ţi-e greu să răspunzi ?

— Mă Dobre, ţie ţi s-a întâmplat ca ceva să te întoarcă pe dos ? Să te înnebunească, să ite oblige să gîndeşti altfel ? Ei, asta mi s-a întâmplat mie astăzi.

— Fii mai clar.

— Scrisorile care vin de la consumatori...

— Ei, ceri cu scrisorile ?

— Am citit scrisorile. Foarte interesante, Dobre. Teribil de interesante ! se cutremură tovarăşul Herescu. Oamenii ne urmăresc, Dobre, ne critică aspru, dar cei mai mulţi dintre ei ne şi apreciază produsele. Teribil de interesante ! se cutremură el din nou. Ştii ce-a scris o fetiţă din Cîmpulung ? Nu era chiar din Gîmpulung, îşi aminti imediat Herescu. Dar ce importanţă are localitatea ?!

Itn timp ce vorbea, tovarăşul Herescu se chinuia să^şi amintească din ce localitate venise scrisoarea, dar nu reuşi. Această forţare zadarnică se dovedi şi ea binevenită, «căci îl ajută să se emoţioneze şi ,mai tare.

— Eu mereu mă gîndesc la fetiţa aia din Cîmpulung...

— Şi ce vrei cu scrisorile astea ?

— Eu cred — la asta m-am gîndit eu, acum să vedem şi ce părere ai tu — că şi tovarăşii care lucrează în alte servicii, chiar şi în serviciile direct productive, ar trebui să răspundă ei direct la o parte din scrisori, îşi dădu cu părerea tovarăşul Herescu, vădit emoţionat, mereu sub impresia scrisorii fetiţei din Oîmjpulunjg. Eu cred că ar fi bine ; i-ar lega în acest fel mai direct de consumatori. Ce zici ?

— Interesant, spuse tovarăşul Dobre, mai mult uimit decît convins.

— Ai să vezi ce efect o să aibă asupra oamenilor.

Şi pînă să se dumerească bine, tovarăşul Dobre se pomeni în braţe icu un vral de scrisori.

...Totuşi, scrisori mai sînt.

Tovarăşul Herescu nu se gîndeşte însă să le rezolve. îi e şi lene, ce-i drept, dar nu asta i se pare, judecind la rece, lucrul cel mai important. Tovarăşul Herescu simte cum se naşte în el, tocmai în acest ceas de răscruce, o nemaipomenită putere creatoare, cum ideile năvălesc asupra lui. Tovarăşul Herescu nu mai e omul mărginit, ci omul cu un orizont larg, oît se poate de larg : se gîndeşte cu maximă seriozitate la munca întregului colectiv, la succesele şi lipsurile întregii întreprinderi. O, cît de departe vede tovarăşul Heresicu ! Tovarăşul Herescu făureşte planuri dintre cele mai îndrăzneţe, se întreabă dacă n-ar fi bine ca secţia de croit ,să fie mutată într-o altă .secţie de croit... dacă n-ar fi bine să se extindă şi la ei — adică de ce la alţii da, şi la ei nu ? — iniţiativa tinerilor de la Tudor Vladimi- rescu, dacă n-ar fi indicat să se lucreze în trei schimburi.

Tovarăşul Herescu mai aruncă în treacăt o privire spre vraful de .scrisori. Vraful de scrisori îl sperie atît de tare, incit tovarăşul Herescu reuşeşte să 'capete — în sfârşit — o privire de ansamblu.

Avânturile generoase îl obligă pe tovarăşul Herescu să părăsească biroul, să mai ia puţin aer. Pe coridor se întsîlneşte cu tovarăşul Nică, responsabilul postului utemişt de control.

— Măi Nică, hai la mine în birou. De mult voiam să discut ceva cu tine.

în birou e iarăşi prea cald ; din această pricină, tovarăşul Herescu devine nerăbdător.

— Dragă Nică, gazeta postului utemist e foarte slabă. Mă aşteptam, cunascîndu-te pe tine, să fie mai combativă.

Tovarăşul Herescu nu citise niciodată gazeta postului utemist de control, dar tocmai acest lucru îi întărea convingerea că el are dreptate, foarte multă dreptate.

— Ştii, măi Nică, ce lipseşte gazetei voastre ? Puţină maturitate — îţi vorbesc ca specialist. Mai legată de producţie, mai legată de consumator. Dacă postul utemist de control ar răspunde direct la scrisorile consumatorilor, nici nu ştii ,ck de mult i-ar creşte eficienţa ; enorm, enorm...

Şi, fără să-i dea timp lui Nică să chibzuiască propunerea, îi şi vîrî suib braţ un vraf de scrisori.

Cu un orizont incomparabil mai larg, tovarăşul Herescu se întoarse la masa de lucru şi-şi aprinse încă o ţigară.

Au mai rămas încă o groază de scrisori. Dar funcţionarul cu privire de ansamblu nu se mai sperie. Din nou îşi aduce aminte de Porumbacu, de lipsurile lui. „Cum poate să-şi lichideze lipsurile ?“ se întreabă cu toată sinceritatea omul intereselor generale. Căldura devenise de-a dreptul insuportabilă : zăpuşeala născu remuşcări, remuşcările — grija pentru om, grija pentru om — soluţia cea mai bună. „Prin muncă, numai prin muncă/[4]

„O să-i mai dau să mai rezolve cîteva scrisori/[4]

A idoua zi dimineaţă, tovarăşul Herescu veni la serviciu cu conştiinţa datoriei împlinite. Dar, spre surprinderea lui, găsi pe birou, frumos împăturite şi nerezolvate, toate scrisorile pe care le împărţise ieri altora. Doar subalternul îşi făcuse datoria.

îşi aminti de singurul său subaltern, şi deodată se linişti.

„Ghid o să rezolve Porumbacu toate scrisorile, subalternul o să crească profesional şi o să-şi amintească cîndva cu duioşie de mine[44], gîndi tovarăşul Herescu. Şi, cuprins de acest sentiment măreţ, plecă la pescuit.

SUSPICIUNE

Domnul avocat Petronius îşi înşela soţia credincioasă. Dar ce-1 stingherea cel mai mult nu erau atît trucurile şi minciunile pe care le folosea în acest scop, ci neîncrederea şi bănuielile soţiei. De oîte ori pleca de acasă sub pretextul unei şedinţe sau al unei afaceri care nu suferă amînare, aerul bănuitor al soţiei îl îndurera. De fapt, nu era vorba de o simplă enervare — domnul Petronius era un om liniştit şi echilibrat —, ci de ceva mult mai adine. O căsnicie din care lipseşte încrederea nu-şi justifica, după părerea domnului Petronius, existenţa. Cunoscîncl şi iubind acest adevăr, atitudinea soţiei nu putea să nu-1 mîhnească. „Nu înţeleg ce fel de om e nevastă-mea. Trăim împreună de aproape douăzeci de ani. Cum poate să n-aibă încredere în mine ?“

Atitudinea bănuitoare a soţiei nu numai că-1 stingherea întrucîtva, dar — ceea ce i se părea mult mai important — îl silea să-şi schimbe buna părere pe care şi-o făcuse despre tovarăşa lui de viaţă. Cu cît trecea timpul, domnul Petronius îşi dădea tot mai mult seama că-i e greu, aproape insuportabil, să trăiască fără încrederea soţiei. „La baza unui cămin fericit stă încrederea reciprocă. Dacă n-are încredere în mine, în caracterul meu, atunci, totul se duce de rîpă.“ Domnul Petronius iîşi cunoştea foarte bine soţia şi nu crezuse niciodată că ea ar fi capabilă să gîndească astfel de grozăvii şi abisurdi- tăţi. „Tocmai ea, care mă cunoaşte, se poartă aşa cu mine... Ce pretenţii să mai am atunci de la alţii, care mă cunosc mai puţin ? Cum poate să-şi închipuie ea, tocmai ea, care e reazimul

meu de viaţă ?“ Cu cît cerceta lucrurile mai adine, eu atît acuzaţiile soţiei îi apăreau lipsite de orice noimă. „Cum poate ,să creadă că mie, la vîrsta mea, îmi mai arde de întîlniri amoroase clandestine ? Ce, mai sînt un flăcăiandru, să mă întîlnesc prin boschete ?"

Fără să vrea, pe domnul Petronius îl năpădi rîsul gîndin- du-se la absurditatea presupunerilor soţiei. Dar era un rîs bun, aproape generos, în care se strecura chiar şi o anume duioşie şi tandreţe. „într-un fel, neîncrederea nevesti-mi e simpatică. Sînt cu un picior în groapă, şi ea crede tot felul de prostii. A rămas tot o fetiţă geloasă."

Adevărul era că neîncrederea soţiei îl jignise profund. Domnul Petronius trase concluzia că bănuielile nevesti-si, din ce în ce mai numeroase în ultimul timp, nu puteau să provină decît dintr-o proastă părere pe care şi-o făcuse despre el. „Am trăit degeaba douăzeci de ani împreună, dar tot nu mă cunoaşte, dacă poate să-şi închipuie, mă crede un ipocrit, un om capabil de orice mîrşăvie. Mă crede capabil să duc o viaţă dublă..."

Arătînd neîncrederea faţă de el, socotindu-1 capabil de infidelitate, doamna Petronius nu-şi îndeplinea astfel datoria de soţie credincioasă, datorie care-i impunea să creadă orbeşte în cuvintele soţului. La beţie, domnul Petronius medita adeseori la comportarea soţiei sale şi întotdeauna îl năpădea o senzaţie de frică şi absurd. „Ce naiba e cu soţia mea ? Ea mă cunoaşte ca nimeni altcineva. Ea trebuie să creadă în cuvîntul meu." Neîncrederea soţiei îl lipsea pe domnul Petronius de singurul sprijin care-i mai rămăsese în viaţă. „Am să mă duc să cerşesc încredere la străini."

Legătura amoroasă nelegitimă a domnului Petronius intrase astfel în al treilea an de existenţă, dar bănuielile soţiei continuau să-l irite ca la început. „Cum de nu înţelege ea că dacă s-ar fi întîmplat ceva cu adevărat — în viaţă poate interveni ceva şi după douăzeci de ani de căsnicie, nu neg acest lucru —, eu aş fi fost primul care n-aş fi ascuns-o ? Ştiu că ar fi fost dureros pentru ea, dar i-aş fi spus adevărul, în orice caz n-aş fi suportat ipocrizia. Desigur, ar fi fost foarte trist că după douăzeci de ani, dar n-aş fi minţit-o."

De cîte ori pleca de-acasă la ore nepotrivite, sub un pretext destul de şubred, nevastă-sa îi spunea lucruri neplăcute :

— Ce fel de şedinţă e aia la care te duci ? Blonda, sau brună ? Dacă te întîlneşti cu Gurău, spune-i să nu-şi mai dea cu ruj de calitate proastă.

Auzind astfel de acuzaţii, domnul Petronius nu ştia de ce să se mîhnească mai întîi : de stupiditatea acestor acuzaţii, sau de netemeinicia lor ? „Numai la prostii se gîndeşte. Ah, dacă ar şti ce-i în sufletul meu, i s-ar face ruşine. N-are ocupaţie permanentă, stă toată ziua în casă, de aici i se trage." Indignarea domnului Petronius se preschimbă apoi într-o milă batjocoritoare. „Ce sigură e dumneaei că nu mă duc la şedinţă ! Pentru ea, şedinţele nu sînt decît un pretext."

Domnul Petronius era foarte inteligent. Nu nega într-un mod

violent — asta ar fi dat şi mai mult de bănuit ; uitîndu-se dispreţuitor la nevastă-sa, alunga bănuielile cu o voce obosită, ca şi cum i-ar fi fost indiferente urmările :

— Ai nimerit-o cu blondele, ce să zic...

Adeseori, domnul Petronius nu nega bănuielile, ci le confirma în bătaie ide joc, :c«a să sublinieze şi mai mult absurditatea unor atare presupuneri.

— Da, mă duc la o şedinţă cu ochi albaştri, acolo mă duc.

Prin această metodă, domnul Petronius izbutea să risipească pentru cîtăva vreme bănuielile. O altă metodă folosită consta în aerul foarte critic cu care îşi analiza uneori escapadele. „Tîmpit e şi Gurău ăsta ! Mă cheamă la 10 noaptea ca să-mi spună nişte fleacuri." Metoda se dovedise eficace ; e ştiut că spiritul critic măreşte senzaţia de adevăr şi autenticitate.

într-o zi, factorul poştal îi aduse domnului Petronius o scrisoare de la 'femeia cu care de trei ani de zile întreţinea relaţii amoroase nelegitime. Dacă această scrisoare ar fi sosit în lipsa soţiei, l-ar fi bucurat foarte mult ; cum nu se întîmplase aşa, scrisoarea mult aşteptată îi aduse numai iritare şi plictiseală. îi aduse numai iritare şi plictiseală fiindcă era convins că nevastă-sa, cu veşnicele ei bănuieli, o să-şi închipuie din nou fel de fel de prostii. „Ea, deşteaptă, o să-şi închipuie că scrisoarea e de la o amantă. A, sînt sigur. E foarte convinsă, n-are nici o îndoială în privinţa asta."

Ca omul care se simte cu conştiinţa curată, domnul Petronius luă scrisoarea, se retrase într-un colţ al camerei şi începu s-o citească de faţă cu soţia.

— De la cine e scrisoarea ?

Bărbatul se crispa de ciudă. „£ formidabilă femeia astâ, e nemaipomenită, vede pretutindeni numai adultere.[K]

Domnul Petronius reuşi să-şi stăpînească indignarea, îi răspunse cu o voce indiferentă, fără să-şi ridice privirea şi fără să ascundă scrisoarea.

— Nu e de la nici un coleg, ţipă femeia. E de la femaia aia cu care trăieşti.

Domnul Petronius puse scrisoarea deoparte, cu mişcări leneşe. „A întrecut măsura femeia asta ! Crede că i-am spus că e ide la un coleg numai aşa, ca s-o mint/[4] Şi, iscîrlbit şi plictisit în acelaşi timp, îi aruncă o privire plină de dispreţ.

— Eşti foarte inteligentă. Crezi că o amantă n-are atîta cap ca să nu scrie amantului pe adresa de-acasă. Atîta lucru ştie işi o femeie cinstită, idar o amantă ?!

— Dă-mi scrisoarea ! ţipă isteric femeia. Vreau să văd şi eu scrisoarea, că-i de la un coleg, poţi să mi-o dai !

— Ţi-o dau, ţi-o dau, o asigură dispreţuitor bărbatul. Dar nu-i nevoie să ţipi aşa, să trezeşti tot etajul.

Şi, cu mişcări leneşe şi plictisite, domnul Petronius îi întinse scrisoarea şi-şi privi mut soţia, delectîndu-se anticipat cu rugăminţile şi scuzele femeii.

— Citeşte-o cu voce tare ! o invită domnul Petronius, ca îndoielile soţiei să pară astfel şi mai ridicole. Citeşte-o cu voce tare !

Suspiciunea nevesti-si i se păru atît de absurdă, încît domnul Petronius o îndemna s-o citească mai repede. Să se termine odată cu aceste veşnice bănuieli !

— Auzi ce spun ? Cu voce tare !

Femeia îşi puse ochelarii şi citi cu voce tare :

— „Iubitul meu, de ce m-ai uitat ? Nu era vorba să vii la Azuga ? Am reţinut o cameră. Nu ştii ce amintiri plăcute ne leagă de această localitate ?[ff]

Zdrobită, femeia lăsă scrisoarea să-i cadă din mînă.

Domnul Petronius luă scrisoarea, o împături cu grijă şi o ascunse în buzunar. Se uită la nevastă-sa cu aerul unui învingător.

— Ai văzut c-am avut dreptate, fată proastă ce eşti ?! Ai văzut că mă bănuiai degeaba ? Numai la adultere ţi-era capul.

Figura palidă a femeii îi dădea parcă dreptate.

AI STRICAT TOATĂ SEARA

Stamate şade trîntit pe canapea şi dezleagă cuvinte încrucişate. Jocul se dovedi prea simplu pentru bogatele lui cunoştinţe culturale şi, dezlegîndu-1 prea repede, se pomeni aşa deodată cu un gust amar în gură, cu toate pătratele înnegrite şi cu cîteva ceasuri libere în care nu ştia ce să facă. „Blestemaţi autori ! Nu ţin seama de inteligenţa cititorului. Dumnealor cred că toţi cititorii sînt nişte analfabeţi/[4] Jigmit în amorul lui propriu de jocurile prea uşoare, în care bănuia o ironie ascunsă, azvîrli cu dispreţ jurnalul. „Idioţii î Şi acum, cu ce-mi omor vremea ?[44] se chinuia Stamate, ridicîndu-se de pe canapea şi inspectînd încruntat încăperea în căutarea unei îndeletniciri.

Nu găsi nimic interesant. Se consola cu gîndul că di- seară îşi va lua revanşa. „Azi e sîmbătă, nevastă-mea n-are cerc politic... Mergem la un film, şi de-acolo la Tic-Tac, să luăm o bere. Mai dansăm puţin... Poate vine şi Popescu cu soţia. Dar pînă atunci ?... Şi Rodica iarăşi întîrzie. Are o plăcere grozavă să întîrzie sîmbăta. Pesemne, iar o şedinţă la Crucea Roşie sau ceva în genul ăsta.[44]

Uşa se deschise brusc — împinsă parcă de vînt —, şi Rodica apăru în prag. Mormăi bună seara, întrebă dacă a venit „romanciera[44] să spargă lemnele şi începu să se dezbrace. Aruncă geanta, baticul şi taiorul la întîmplare pe canapea, pe bibliotecă ; asta îl nelinişti — de obicei, Rodica era foarte ordonată. „Iarăşi are neplăceri la serviciu[44], se înspăi- mîrotă Stamate. Privea veşmintele aruncate brambura cu în-

găduinţă ; nu voia s-o supere ; o să-i treacă. „Mai mult ca sigur că nu-i nimic serios ! se linişti Stamate. S-o fi certat cu vreun dobitoc în tramvai sau şi-o fi agăţat ciorapii...[46] Curiozitatea îl ispitea să-i pună cîteva întrebări, să afle întregul adevăr. „S-o fi luat la ceartă cu şeful ?[cc] Mîndria bărbătească îşi cerea şi dînsa drepturile. O fi trimis-o să-i cumpere un pachet de Carpaţi. Şi ea s-o fi simţit jignită ! Cum sa nu se simtă jignită ? N-a absolvit I.S.E.P.-ul ca să-i cumpere dumnealui ţigări. Am să-l reclam la directorul-,general. Ar fi dorit să-i ceară confirmarea acestor sumbre presimţiri — îi era însă teamă de răspunsurile Rodicăi. „Dacă o întreb, o să-mi toarne o poveste întreagă, o să-mi ceară părerea. O sa mă întrebe ide zece ori: «Nu-i aşa că e intolerabil ?» Te pomeneşti că mai şi plînge !“ se îngrijora Stamate la gîndul că nevesti-,si i-ar veni chef să divulge taina supărării isale.

Avea mare chef să vadă un film, să iasă la un local, să danseze şi să bea ceva.

îşi privi soţia cu ură şi îndîrjire, ca pe-un duşman cu care eşti hotărît să lupţi pe viaţă şi pe moarte, pînă la ultima suflare. „O să-ţi ţii gura, fetiţo. O să mergem la film, o sa bem bere, o să dansăm pînă dimineaţă.[66]

Ca şi cum n-ar fi bănuit nimic, Stamate luă baticul de pe măsuţa de toaletă, acolo unde îl aruncase Rodica în clipele de enervare, şi, zîmbind ştrengăreşte, o legă la cap.

— Zău că-ţi şade bine ! Semeni cu Scufiţa Roşie.

Fără să-i răspundă, îşi dezlegă baticul, îl netezi cu mîna de cîteva ori şi-l aşeză în şifonier.

Stamate o privi. Se uită la ea cu ură.

— Ce naiba, nu ştii ide glumă ?!

Tăcerea femeii nu prevestea nimic bun. „Iarăşi vrea să-mi strice sîmbăta. Să nu pot vedea un film, să nu pot bea o bere, ca omul... Cine ştie cu cine s-a luat la harţă dumneaei, că de harţă e capabilă. De ce nu-şi ascultă şeful ? Ce dacă a trimis-o după ţigări ?[fC]

Disperat, Stamate se chinuia să-i împiedice mărturisirea, îndoi ziarul la rubrica cuvintelor încrucişate şi i-1 puse sub ochi.

— Spune şi tu... dacă astea-s jocuri ! se indignă Stamate, cît pe-aci să sfîşie ziarul în bucăţele. Asta e bătaie de joc, lipsă de respect pentru cititori. Fluviu în Asia cu trei litere...

Auzi nivel ! Prea ne subapreciază autorii ăştia pe inoi, cititorii !

Rodica nu-i răspunse nici de data asta.

— De ce te strîmbi ? Nu-ţi plac cuvintele încrucişate ? Ei, da... Tu eşti deşteaptă... îţi plac sonetele.

Rodica tace.

Ncştiind ce să mai îndruge în legătură cu cuvintele încrucişate, Stamate îi propune deschis armistiţiul :

— Rodica ! Lasă tristeţea ! Vino să-ţi sărut bosumflarea !

— Ce-ţi veni ? — şi soţia îl îndepărtă.

Bănuind că orice clipă de răgaz, soţia o poate exploata pentru a-i mărturisi necazurile personale, Stamate, aduime- cînd în aer primejdia,

trecu din nou la ofensivă :

— Am luat bilete la *Roma, orele 11.*

Nu avu timp să-i răspundă, căci Stamate adăugă imediat :

— De ce, dragă ? Nu-ţi convine ? Tu m-ai rugat... Dacă era după mine, mergeam la O *noapte la Veneţia.* Am auzit că are o montare...

Rodica tace.

— L-a regizat De Santi?, regizorul care-ţi place ţie.

Rodica tace.

— Un regizor progresist... azi-dimineaţă mi-1 lăudai...

Rodica tace.

— Un film cu chestii sociale, cum îţi place ţie.

Stamate intervine mereu, neobosit, plin de fantezie, cu glume şi detalii, nu-i dă răgaz să scoată o vorbă.

— Locuri bune, la parter... Nu în faţă, să te doară ochişorii, cum ai păţit la *Caut o nevasta...*

— Joacă şi Lucia Bose...

— Pe urmă mergem la Tic-Tac să luăm o bere. Are şi bere. Bere Bucureşti, cum îţi place ţie.

— Mi-a promis Popescu că vine cu soţia.

— Dar eu ştiu ? Dacă nu se ţine de cuvînt ?

— Dacă nu vine Popescu, îi telefonăm lui Ştefănescu.

— Sau altă idee, mergem linguri la Zissu. Ştefănescu cînd se îmbată face urît.

Nu e intrigat de tăcerea soţiei. E înoîntat. Asta şi vrea. N-o lasă să scoată o vorbă.

Rodica tace.

— Apropo... de Ştefănescu. Era să-l calce tramvaiul. Dacă circula pe unde nu trebuie, cine e de vină ? Cine e de vină ? repetă Stamate cu voce tunătoare întrebarea.

— E 8 şi un sfert ! răcni la timp Stamate. Primejdia îl trezi din scurta toropeală, care ar putea să-i fie fatală. Avem bilete pentru ora 9. Şi tu ştii la Capitol ce aglomeraţie groaznică e. Şi trebuie să te mai aranjezi puţin. Ia-ţi bluza chinezească. Şi schimbă-ţi pantofii. Nu se poate să ieşi aşa în oraş.

Fără voia ei, Rodica se pomeni căutînd în şifonier bluza de mătase chinezească. Nu se atinse însă de ea. N-avea chef să meargă la cinema.

Stamate urmări încordat această scenă. Sosise momentul psihologic hotărîtor.

— Nu lua bluza chinezească. Dacă nu-ţi place, se grăbi înţelegător, eă-i facă o concesie. Fă-mi o bucurie, Rodica î o rugă duios Stamate venind pe furiş în spatele femeii. P.une-ţi rochia albastră cadrilată, cu guleraş alb, de şcolăriţă. Cu ea ai venit la prima întîlnire. îţi mai aminteşti ? Miercuri, 7 septembrie 1953, la ora 4, la ceas la Bălcescu. Purtai cozi pe atunci. Ce bine îţi şedea cu cozi ! De ce le-ai tăiat ?

— Ce mai întrebi ? Ştii doar că de dragul tău.

— Rodica, grăbeşte-te ! E tîrziu... foarte tîrziu... foarte tîrziu. Pînă te piepteni tu, eu îţi şterg pantofii... şi fugi în bucătărie, făcîndu-i vesel cu ochiul.

Peste cîteva minute, se întoarse. Ridică pînă-n tavan pantofii curăţaţi de dînsul, ca pe-un trofeu de mare preţ

— Lună i-am făcut. Nici un firicel de praf n-a mai rămas Hai să mergem.

Plecă să se bărbierească ; cînta cu voce tare, ca să-l audă şi Rodica. îşi îmbrăcă costumul de gabardină bleumarin şi-şi puse cravata argintie, care se potrivea de minune.

— Hai să ridicăm ancora.

— Tovarăşul Roibu îşi face de cap. Iar m-a trimis să-i cumpăr ţigări. Mă confundă cu femeia de serviciu.

Luat prin surprindere, Stamate o ascultă pînă la capăt.

— Ticăloaso ! Ce-ai făcut ? Ai stricat toată seara, tică- loaso !

în locuinţa inimoasei actriţe Nuşa Mateescu domnea o ne-orînduială înspăimîntătoare. Pe măsuţa de toaletă — obiecte dintre cele mai felurite, sticluţe de parfum şi apă de colonie, o claie de agrafe şi ace de păr, un volumaş frumos legat în piele cu teatrul lui Luigi Pirandei Io, un vechi jurnal de modă din Paris, o pungă de portocale şi un şal alb de mătase primit de la Ani, o verişoară fugită din '48, în Canada. Deasupra geamantanului pe care actriţa îl folosea ori de cîte ori pleca în turneu cu *Vinovaţi fără vină* sau *Coana Chir iţa în provincie* se înjghebase ad-hoc o consignaţie în miniatură : pantofi vienezi, poşete de nylon, şi chiar o cutie de mingi de ping- pong Barna. în mijlocul camerei se afla o ceşcuţă de cafea, iar în apropierea uşii — o scrumieră plină de ţigări fumate pe jumătate. Pe pereţi, alături de un desen de Matisse şi o caricatură de Ion iSava, ochii .se mai desfătau şi cu o acuarelă executată de însăşi stăpîna casei.

CONFUZIA

Stăpîna casei, tolănită pe un fotoliu uriaş, în care, ca de obicei, dormise toată noaptea, admira cu un aer de satisfacţie neorînduiala din cameră.

Secretarul literar al teatrului, un bărbat distins, de vreo treizeci de ani, îşi făcu apariţia, salutînd-o ceremonios. Gră- bindu-se să-i sărute mîna, era cît pe-aci să răstoarne scrumiera care zăcea lîngă uşă. Noroc că Nuşa interveni la timp cu un ţipăt disperat : „Stai !cc Felix Vespasian se opri, descoperi scrumiera şi, cu un aer de om jignit, o aşează pe măsuţa de toaletă, deasupra jurnalelor de modă. Inspecta cu o pri-

vire severa dezordinea din cameră şi dădu nemulţumit din cap.

— Ce brambureală mai e şi la tine !

Bine dispusă, Nuşa se declară de acord cu observaţiile bărbatului şi, parodiind un chelner conştiincios, şterse repede un scaun şi-l invită să ia loc.

— Bine-ai venit, îndrumătorule !

Felix deschise ferestrele larg, cu mişcări energice, vrînd neapărat să dea acestui gest o valoare simbolică.

— Florile au nevoie de soare, surise Felix, invitînd-o să se bucure de frumuseţea soarelui de mai.

Era în acest gest nu numai o anume generozitate, ci şi ceva din vechea lui veleitate de actor.

De cîte ori venea, Felix se chinuia să pună ordine în casă. Deschidea ferestrele, împreună cu mătuşa Lolo scotea cearşafurile la soare, batea covoarele, mătura, aranja biblioteca. Apoi o îmbrăca cu forţa, silind-o s*ă iasă la aer, să se plimbe la Şosea. Nuşa se amuza grozav văzîndu-l pe Felix, intelectualul distins, deşertîind scrumierele şi bătîncl covoarele. După ce aerisea încăperea, se ocupa de educaţia ei ideologică. O implora să citească ultimul număr al *Problemelor de literatura şi arta,* îi vorbea ore întregi despre realismul socialist, despre Stanislavski, despre revoluţie, despre deşertăciunea impresionismului şi frumuseţea realism ului.

Acum însă, observaţia măgulitoare cu florile care au nevoie de soare nu-i plăcuse. Era prea literară ca să fie sinceră. Cînd auzea o frază răsunătoare, simţea o plăcere grozavă să-i anuleze efectul printr-un cuvînt în doi peri sau pur şi simplu printr-o înjurătură. Cînd un oarecare o asigura că e gata să-şi dea viaţa pentru revoluţie, Nuşa îi mărturisea că, în ce-o priveşte, preferă regimul burghezo-moşieresc. Felix, secretarul literar al teatrului, îndeplinind obişnuitul său ritual intelectual, o întreba dacă-i place Bach ; în loc să dea ochii peste cap şi să exclame emoţionată „enorm" sau „îl ador", prefera să treacă drept ignorantă sau insensibilă. „Aşa şi-aşa." Şedinţele festive îi aduceau clipe penibile, îngrozitoare. Nu putea să aplaude, mîinile refuzau să execute această operaţie, nu putea să cînte *Internaţionala*, mai ales acel patetic „Sculaţi, voi, oropsiţi ai vieţii!".

Adeseori, întocmea recensămîntul ciudat al părerilor pe care oamenii şi le-au făcut despre ea din pricina excesivei ei

pudori şi a felului neobişnuit de â se purta. Rezultatul era întotdeauna dezastruos. „Nu-ţi place Bach“. „Ai o inimă de piatră." „Nu poţi suferi copiii", „Shakespeare te cam plictiseşte !" Cînd funcţionarul de la cadre o întreba, cu o seriozitate pe care ea o socotea ridicolă, dacă mai corespondează cu Ani, verişoara care fugise la Paris, Nuşa, deşi de cîţiva ani nu mai ştia nimic despre ea, îl alarma de-a bine- lea pe bietul slujbaş : „Foarte regulat... chiar şi aseară am primit una". De aceea, cei mai mulţi discutau cu ea cam la tonul acesta : „E Bach mîine la Ateneu ? Nu vrei un bilet ? A, iartă-mă, uitasem că ţie nu-ţi place Băch !“ „Vrei să-ţi arăt pozele fetiţei ? A... iartă-mă, am uitat că tu nu înghiţi copiii." „La ora 7 e o şedinţă... Dar de ce te chem pe tine ? Am uitat că tu nu faci politică !“ Nuşa nu se întrista, nu protesta. Lăs*a oamenii să creadă ce vor.

— Tot copil ai rămas... suspină Felix, şi dădu uşor la o parte, tot cu un gest ce se voia simbolic, volumul cu teatrul lui Pirandello.

— Te-ai supărat ? Aşa repede ?

— Copil ai fost... copil ai rămas ! oftă Felix, continuînd să facă ordine pe măsuţa de toaletă.

— Asta cam aşa e... Hai mai bine să bîrfim puţin. N-am bîrfit pe nimeni de atîtea ore... îţi dai seama... pentru o inimă de femeie e prea mult... Tu, ca băiat serios, o s-o numeşti critică constructivă, iar eu, o sărmană apolitică, o să-i spun ca pe vremuri, bîrfă. Mătuşa Lolo o să ne blagoslovească cu ceai...Cred că programul e acceptabil. Vezi ce uşor pot deveni oamenii fericiţi ?

— Şi plimbarea ?... Medicul ţi-a prescris două ore pe zi de plimbare.

— Şi plimbare... şi plimbare, dar mai tîrziu, mai tîrziu şi mai puţin... zîmbi Nuşa, invitîndu-l să ia parte la această mică fărădelege.

Peste cîteva minute, mătuşa Lolo, care juca cu mai puţin talent rolul de mătuşă şi cu mai mult talent pe cel de jupîneasă, aduse tava cu ceai şi biscuiţi. O aşeză trainic pe măsuţă, de parcă ar fi vrut s-o înşurubeze acolo pentru vecie, şi dispăru în vîrful picioarelor, fără să rcoată o vorbă.

— Ce vroiam să te întreb ? mormăi Felix, încercînd să dea impresia că nu-şi aminteşte ce voia să-i spună. A, da... Ai citit articolul Mareţkiaiei din *Contemporanul* ?

— A apărut aşa ceva ? Nu ştiam. O să-l citesc... Am să-mi iau şi notiţe.

— Asta am mai auzit-o noi... suspină dezamăgit Felix. O actriţă... dacă nu citeşte... De ce n-ai vrut să joci 'două zile la Bacău în *Fata fără zestre* ? Zău că exagerezi şi tu cu extravaganţele şi toanele tale ! S-au tipărit şi afişe...

Educaţia ideologică era de fapt singura posibilitate de a- i face curte ; de aceea, Felix o folosea din plin. De data aceasta, Nuşa ise arătă nemulţumită.

— Să lăsăm asta. în general, ai dreptate. Astăzi am o plăcere grozavă să fiu superficială. Tu ştii... degeaba te zbaţi cu mine. Viaţa cea nouă nu se prinde de mine.

— Te rog, încetează, se supără Felix. „Viaţa cea nouă nu se prinde". Nu se prinde... Cum poţi să trivializezi aceste lucruri, iartă-mă, sfinte ?

— Ei, şi ce te necăjeşti aşa ? Dacă nu se prinde, nu se prinde !

Şi Nuşa ridică mîinile în semn că se predă în faţa destinului. Veni lîngă Felix şi-l privi drept în ochi, amuzîndu-?e de emoţia ce i-a provoca apropierea ei.

— Ce, nu poţi să iubeşti o burgheză ? Nu poţi să săruţi ochii unei femei care are confuzii ideologice ?

— Simplifici... Şi vulgarizezi... Şi şarjezi... izbuncni Felix, ridicîndu-se în picioare. De cîte ori spunea ceva important, simţea nevoia să se ridice în picioare. Te autoflagelezi cu plăcere.., „Sînt o burgheză ; dacă nu-ţi place, du-te la o proletară. Sînt apolitică, sînt o aifonă, nu-mi place Bach, nu-mi place Schiller, fiindcă nu-i discret", şi aşa mai departe... Ce, crezi că dacă-ţi recunoşti păcatul, asta te salvează ? izbucni Felix, conştient de plăcerea cu care Nuşa asculta orice mustrare, fie ea cît de violentă.

— Eu să mă salvez ? Nici gînd ! Am o poftă grozavă sa mă descompun moraliceşte, că politiceşte, davă Domnului, mai am timp şi după vîrsta critică.

— Nuşa... nu vorbi aşa ! se îngrozi Felix. Ce sînt vorbele astea ?

— Idei, dragul meu... îl linişti Nuşa,

Felix simţea că observaţiile critice nu mai au frumosul succes de odinioară. Ca s-o îmbuneze, aduse vorba despre premiera de aseară.

— Mi-ai plăcut mult în Liubov Iarovaia... Te-am căutat să te felicit, dar nu te-am găsit. Mi s-a spus că ai plecat cu regizorul la Continental... Liubov Iarovaia aşa cum am visat-o eu... O femeie plină de sensibilitate, de gingăşie şi intransigentă ca Robespierre...

— Oare ?... spuse Nuşa, numai aşa, ca să spună ceva.

— Nu te isuibaprecia... Ai intuit atît de bine fondul ideologic al piesei, înaltul ei mesaj umanist ! oftă Felix, parcă invidios pe capacitatea femeii de a intui fondul ideologic al piesei. Nu erai o femeie, nu erai o actriţă, nu erai nici Liubov Iarovaia, nici măcar Liubov Iarovaia, ci însăşi Revoluţia din Octombrie.

— Ei, nu mai spune !

— Revoluţia... Da, da... degeaba rîzi !

— Fără paradoxuri, Felix ! îl ruga actriţa. Şi nu mai vorbi în combinaţia asta Whitman-Caragiale, că nu ştiu ce se-ntîmplă...

Dar comparaţia cu Robespierre continua s-o amuze.

— Şi, zi aşa! Eu şi Robespierre... Nu te amăgi, dragul meu băiat. Ce am eu comun cu revoluţia ? Nici eu n-o înţeleg pe ea, nici ea nu mă înţelege pe mine. Cel puţin deocamdată. Aşa că... sîntem chit. Liubov Iarovaia mi-a plăcut ca om, ca destin, după cum mi-au plăcut de altfel şi Nora şi Madam Bovary. Să fim serioşi, sau, cum spuneţi voi, să fim concreţi ! Te rog nu-mi politiza şi nu-mi democratiza ideile !

— Eşti pur şi simplu absurdă...

în toiul pasiunii, Felix uită de stratagema stabilită cu cî- teva minute mai înainte.

— Mă înspăimînţi, mă întristezi... Ce-i aia că nu înţelegi revoluţia ? Ce e aşa complicat ? — şi fără să vrea, îi scăpă un zîmbet ironic, dispreţuitor. Cîteva noţiuni acolo... Desfiinţarea exploatării omului de către om... care, recunoaşte şi tu... era un nonsens, o inadvertenţă — naţionalizarea principalelor mijloace de producţie. Dictatura proletariatului în folosul majorităţii zdrobitoare şi împotriva unei minorităţi infime, derizorii... Arta... mă rog, a poporului. Are tendinţă. Stanislavski, accentul cade pe social, pe masă,

şi bineînţeles... realismul socialist. Clasa muncitoare... natural, în calitatea sa de hegemon, ne conduce şi, cum e şi normal şi logic, are o situaţie mai avantajoasă, un rol primordial... Asta e tot ! exclamă Vespasian, enervat de incapacitatea Nuşei de a înţelege lucruri atît de simple şi atît de evidente. Ce ţi se pare aşa de greu ?

— Totul... surise Nuşa, inspectîndu-şi unghiile şi amin- tindu-şi că trebuie să meargă neapărat la manichiuristă.

Era în vocea ei atîta duioşie, încît Felix ar fi acceptat bucuros dacă n-ar fi ştiut că mai tîrziu Nuşa o să-i dezaprobe atitudinea, reproşîndu-i că a fost slab de înger şi n-a ţinut la ideile lui.

— Ţii minte spectacolele cu patru-cinci spectatori ? Acum oamenii dau buzna, iau cu asalt casele de bilete. E mai multă nevoie de poezie şi frumos ca niciodată. Şi tu ?... Tu cu cinisme «ai rămas. Mă înspăimînţi, mă îngrijorezi. Spune, ce-i cu tine ?

Fdix înţelese că de data asta greşise. Se înşelase în privinţa femeii. „Ce tot o prelucrez ? Ştiu doar că nu-i place regimul... Ştiu doar că în ’48 a vrut să fugă în Franţa... Cum să mă iubească văzîndu-mă atît de tovarăş, atît de intransigent ? Crede că sînt comunist." Fără să vrea, pufni în rîs, ca de-o glumă bună. „Crede că sînt duşmanul ei, că eu n-aş fugi imediat în Franţa."

— Nuşa-Nuşa ! ofta Felix. Ce proşti sînt oamenii î

— Da, Felix. Nu te credeam aşa... violent.

— Ei, Nuşa-Nuşa ! oftă Felix cu şi mai multă convingere. Oamenii se ocolesc degeaba.

Nu-i mai asculta reproşurile, fiindcă ştia că totul se va lămuri curînd, foarte curînd.

— Noi ne ciondănim degeaba, ne chinuim fără rost.

— Poate... consimţi Nuşa.

— Ca nişte copii, surîse Felix.

— O, domnul e şi liric.

— De ce ne certăm ? Mereu ne certăm.

— Cînd se întîlnesc două caractere...

— Zău, ce copii sîntem ! murmură Felix, încîntat de noua lui stratagemă.

— Tu nu-mi cunoşti sufletul meu, cel adevărat. Altfel, m-ai iubi. Nu mi-1 cunoşti. Şi eu îi urăsc. Ca şi tine, şi eu îi urăsc. Destul am minţit ! Vreau să spun adevărul ! Eu,

draga mea, cred, ca şi tine, că arta n-are nimic cu poporul. Arta e «protestul inteligenţei împotriva mediului, o palmă pe obrazul bucălat al societăţii. E împotriva mea, împotriva sufletului meu, împotriva aspiraţiilor mele. Ca şi tine, mă înăbuş aici, am nevoie de Franţa, de ironia Franţei, de nebunia Franţei, de veselia Franţei, de ideile Franţei, de extravaganţa Franţei... Ai călătorit vreodată cu internaţionalul de Arad ? Să nu călătoreşti, draga mea. Să nu călătoreşti. Te rog ! Eu am călătorit şi m-am îmbolnăvit. Mă simt ca un bolnav de opium. Tot nu mă las... călătoresc şi acuma. Acceleratul ăsta îmi dă iluzia Franţei. Vagoanele Alberg^Orient-Exipress au o inscripţie miraculoasă. O ştiu pe de rost : Bucureşti Nord, Curtici, Ldkoshăza, Budapesta, Viena-vest, Basel, Paris-est... Pleacă din Bucureşti marţi la orele 21 şi ajunge la Paris vineri la orele 7 şi 50 dimineaţa. Atîţia merg spre Viena, spre Baden- Baden, spre Paris... eu cobor la Simeria, la Arad sau la Turda. Cînd conductorul cutreieră vagoanele şi strigă : „Cine n-are paşaport coboară la Curtici !“ am senzaţia că eu, Felix Ves- pasian, cetăţean al universului, în vîrstă de treizeci şi şase de ani, om care Ea tradus pe Shakespeare, sînt condamnat la moarte. Ciobanul de liîngă mine se duce la Paris, utemistul cu coşuri pe faţă — la Neapole, iar eu îmi iau geamantanul şi cobor la Arad. Asta e revoluţia ! Asta-i drama revoluţiei ! Nu tragedia *Liubov îarovaia !* Dar de jucat, ai jucat-o bine... ţinu Vespasian să precizeze, temîndu-se că Nuşa s-ar putea supăra pentru retragerea elogiilor la adresa premierei de aseară. Şi tu credeai că sînt comunist ? îi reproşa el, uitîndu-se la Nuşa ironic şi mustrător. Chiar crezi că sînt comunist... isau te prefaci ? Ce, fiindcă «îţi vorbeam despre realismul socialist şi-ţi împuiam capul cu Stanislavski ? De aia ? — îşi Nuşa cea cinică i se păru uluitor de naivă. Credeai că iubesc această uliţă turcească a Europei ? Eu ? Nu, draga mea, nu sînt comunist ! Ce am eu comun cu ei ? Prefer, ca şi tine, democraţia engleză, îmi place capitalismul. Zău că-mi place ! Noi, draga mea, nu sîntem copiii acestui veac. Dar nici nu ne vom da bătuţi. Şi, ca să dea o mai mare gravitate cuvintelor sale, se ridică iarăşi în picioare. Sînt pentru exploatarea omului de către om. Sînt pentru monstruoasa coaliţie dintre burghezie şi moşierime. Sînt alături de cei care au ucis în 1907, în 1918, în 1924, în 1933. Sînt pentru domnia minorităţii infime, derizorii, asupra majorităţii zdrobitoare,

Nuşa continua să-l privească la fel de plictisită. Felix se îngrozi. Nici prin capitalism, nici prin socialism nu ajungea la inima femeii. Dracu s-o ia de viaţă !

El încercă să protesteze, să-i explice, dar întîlnind privirea Nuşei înţelese că totul s-a sfîrşit. Ajuns în pragul uşii, se opri o clipă şi surîse rîmp.

— Adio !

UN TOVARĂŞ CU PERSPECTIVE

Idei nu avea. Nici studii. Nici experienţă. Nici talent organizatoric. în schimb, ca o compensaţie a naturii, ca o consolare pentru toate aceste infirmităţi, firea îl înzestrase cu ceva mai de preţ decît toate astea la un loc : are perspective în muncă.

— Un tovarăş bun, cu mari posibilităţi de creştere.

Era mereu dat afară şi trimis în altă parte, să mai crească. A venit într-o bună zi să crească şi la noi. Legătura noastră superioară ni La adus plocon într-o zi, privmdu-1 cu duioşie ni La prezentat îmtr-o şedinţă organizată special cu un singur punct pe ordinea de zi. Tovarăşul cu mari perspective şedea cuminte cu mîinile la spate, ca un copil în vizită la bunică-sa, obişnuit ca taică-său să-l vorbească numai de bine.

— Tovarăşul e un tovarăş nou. N-are, desigur, experienţa noastră, în schimb e un tovarăş cu perspective, cu mari posibilităţi de creştere.

Tovarăşul cu mari posibilităţi de creştere se ridică în picioare, făcu un semn de reverenţă, ca o fetiţă înainte de a recita o poezie făcută chiar de ea, şi ne rugă cu voce piţigăiată :

— în munca ce mi s-a încredinţat, solicit încrederea tovarăşilor.

Noi, salariaţii, nu eram oameni răi. Dacă cineva ne solicita încrederea, i-o dădeam, de ce să-l refuzăm ?

Ceea ce te uimea de la bun început — şi asta se chema partea lui pozitivă — era seriozitatea cu care făcea orice lucru, oricît de neînsemnat. Dacă găsea pe podea o peniţă claps

nu trecea peste ea, n-o strivea, cum mai procedează unii tovarăşi, chiar şi dintre tovarăşii icu nivel politic —, ci o ridica, o admira, o mîngîia, o curăţa şi apoi... exclama :

— Uite, tovarăşi, că... mai poate fi folosită !

După aceea, se iscălea chiar dînsul pe mapa de la secretariat cu biata peniţă readusă la viaţă şi ne făcea o prelucrare despre complicatul proces de producţie al modestiei peniţei claps, cîţi oameni se chinuiesc pînă ce peniţa devine peniţă pe care o folosim zi de zi. Ne ruga ca altă dată să nu mai comitem o asemenea greşeală. Cînd i se aducea un bon pentru un abonament de tramvai îl semna distrat, fără să se uite da el, după o secundă îşi ştergea semnătura, se gîndea ce se mai gîn- dea şi iar se iscălea şi aşa mai departe, pînă ce pe bucăţica de hîrtie nu mai era loc de atîtea ştersături, răsături şi semnături. Atunci, vrînd-nevrlînd, lua o hotărâre.

De propriile lui cugetări afla abia după ce le rostea, mirîn- du-se, dînd din umeri, ea şi cum n-ar fi fost ale lui. Propria sa existenţă îi .stîrnea o mare uimire.

L-am criticat la gazeta de perete -că nu este capabil să ia o hotărîre, că lasă treburile baltă de pe-o zi pe alta. Critica mea l-a înfuriat.

— Lasă, că vă-nvăţ eu minte, mamelucilor !

Această frază dădea semnalul crizei lui de energie. Chema femeia de serviciu şi-i făcea scandal că n-a şters praful ca lumea. Ca să-i demonstreze că are dreptate, că el nu vorbeşte în vînt5 scria cu degetul în praful de pe birou numele lui întreg şi data zilei curente. îi smulgea mătura şi cîrpa de praf şi se apuca el să facă curăţenie. Umbla din secţie în secţie, să controleze dacă oamenii au prostul obicei de a mînea în timpul producţiei. Cînd prindea pe cineva în flagrant delict, îi smulgea mîncarea din mînă sau uneori şi din gură şi, fără să spună o vorbă, o arunca în coşul de hîrtii. Sau cîteodată, din nevoia de a fi şi mai convingător, o mitica el. în momentele de criză, era năprasnic. Cel mai înţelept lucru era să nu-i ieşi în cale. îşi amintea brusc că gazeta de perete n-a fost schimbată de luni întregi, că portarul acum patru luni a dat drumul în sediu fără bilet de intrare unui tip de la ADAS, că marţea trecută secretara i-a răspuns obraznic, că la adunarea generală de nu ştiu cînd n-a domnit o linişte perfectă. La vremea lor, cînd se întîmplaseră toate astea, nu le dăduse nici o importanţă. Acum însă era hotărît să-şi îndrepte gre-

şeala, să se răzbune pentru toate ezitările, laşităţile şi greşelile din ultimul timp.

— Vă pun eu cu botul pe labe ! Ce, eu sînt aicea numai cu numele ? Ce, eu sînt aicea de formă ? Ce, eu sînt un om de paie, un manechin ? Ce-i harababura asta generală ? Fiecare face ce vrea, unul trage într-o parte, altul în altă parte... Debandadă, lipsă de vigilenţă... birocratizare... Staţi şi mucegăiţi în birou... nu vă îndurați să plecaţi pe teren !

Prima victimă era întotdeauna secretara.

— Tovarăşă Florica... dacă o singură dată mai răspunzi obraznic, cum ai procedat marţea trecută, te dau afară. Afară ! Ce sînt eu aicea ? Un manechin ? Dacă răspund de voi, apoi să răspund !

Peste cîteva minute se interesa de soarta responsabilului gazetei de perete.

— Responsabilul cu gazeta unde este ?

— Acasă.

— Acasă ? Pe ce criteriu ? Cu aprobarea cui ? Fără să ştiu eu ? Fără să mă întrebe pe mine ? Ce se întâmplă aicea ? Ce sînt eu, un om de paie ? Cine vrea mă calcă în picioare. Se iau hotărîri peste capul meu ? Trimite maşina după el, acasă.

Pînă una-alta, avînd cîteva minute libere, mă chemă la el în birou, să mă inuştruluiască puţin.

— Nu eşti pe teren... tovarăşe ?

— Nu.

— Birocrat mucegăit ! izbucni el, cu o patimă... Pleci imediat pe teren... Pe teren, stătutule ! Pe teren, zgîrie-pe- niţe ! Crezi că prin scîrţîit se rezolvă problemele ? Du-te repede, fă-ţi formele îşi vino să le semnez. Ia maşina mea, fugi acasă, împachetează-ţi catrafusele, şi de acolo... direct la gară! Gata ! Ai plecat ? Grăbeşte-te ! Se închide casieria.

— Nu pot pleca, i-am răspuns eu cît se poate de calm.

— Bine... atunci, rămîi pe loc.

La prima întîlnire cu realitatea, neavînd la îndemînă nici un argument, nici o logică, se dezumfla uşor. Atunci, din proprie iniţiativă, se străduia să dovedească oamenilor că nu e un om rău, că nu transformă energia în tiranie. Cerea scuze secretarei, acorda premii cu nemiluita, de epuiza fondul directorial într-.o săptămînă, admitea ca jumătate din salariaţi să plece în vacanţă, aproba concedii de examene, de naştere, de

boală. Tot atunci îşi amintea toate neghiobiile savîrşite, toate atitudinile nejuste sau brutale avute în ultimul timp şi-şi făcea autocritica pentru toate ; cerea scuze, implora iertare, ne asigura că în viitor se va gîndi mai serios înainte de a lua o hotărîre.

Avea darul de a transforma asigurarea contabilităţii cu gumarabică şi ascuţitori într-o problemă de stat, iar strănuta- tul inoportun al unui funcţionar — într-o chestiune ce trebuie neapărat discutată în prima adunare generală. Desigur că problema, devenind de o excepţională gravitate, nu mai putea fi rezolvată pe loc, ioît ai bate din palme.

— Chestiunea e delicată... foarte delicată. Nu pot să iau o hotărîre pripită. Trebuie să mă mai ghidase.

Orice problemă era delicată... încurcată chestie... gingaşă problemă. Neapărat trebuia să fie gingaşă şi încurcată, altul trebuia s-o rezolve, şi ăsta, sărăcuţul, nu era în stare.

— Delicată problemă ! ,se văita tovarăşul cu mari perspective, şi, instaîîndu-se la birou, se «apuca să deseneze diferite floricele, pisicuţe, litere gotice, căsuţe rustice, operaţie ce trăda o mare tensiune nervoasă.

înfuriat, ştergea cu un creion uriaş, folosit de obicei de tîmplari şi dulgheri, toate desenele, pînă nu mai rămînea nici urmă de floricele sau literă gotică. Nu se liniştea uşor. Smîn- gălea iar ceva pe-o bucăţică de hîrtie. Cînd citea cele scrise, se declara mulţumit, rupea hîrtiuţa în bucăţele şi, cu un aer scîrbit, o arunca în coş.

— Gingaşă problemă ! Afurisită chestie ! Nu ştii de unde s-o apuci. Dumneata ce zici ?

— Ei, da... afurisită problemă !

— Foarte afurisită.

— Şi delicată.

— Foarte delicată.

— Şi gingaşă.

— Dată dracului de gingaşă ! Eu zic să ne mai gîndim.

După ce stabileam de comun acord că problema e gingaşă şl afurisită, discuţia lua sfî-rşit, în mod automat, ca şi cum asta ar fi fost obiectul consfătuirii noastre. Mai prost era cînd, după ce exclama „Delicată problemă !“, încerca, contrar obiceiului, să găsească o soluţie.

— Da, delicată problemă... foarte delicată. Nu trebuie să cădem în cealaltă extremă.

«— Asta e perfect just... nici la stingă, nici la dreapta. Atunci, unde ?

— E prost... să ne mai gîndim... Căci nici cale de mijloc nu există.

Dacă cineva îşi arăta nedumerirea sau enervarea, termina discuţia şi te invita afară :

— Eu am ridicat problema, eu o bagatelizez.

DireotoruLgeneral, auzind boacănele băieţaşului ăsta, care tot creşte şi nu mai creşte, se gîndi să-l dea afară ; legătura noastră superioară se opuse cu energie :

— Tovarăşe director... e băiat cu perspective.

Băieţaşul ăsta cu fond bun a rămas să crească în continuare, căci

era clar ca bună ziua : avea mari perspective de muncă.

La şedinţe sosea întotdeauna cu întîrziere, arunca geanta pe măsuţa îmbrăcată în roşu şi cerea scuze tovarăşilor... Cîte- odată sosea la şedinţă radios şi anunţa triumfător :

— O veste bună, tovarăşi ! S-a rezolvat problema garajelor. Ministerul ne-a aprobat fondurile.

Avea chiar un fel de talent oratoric. Cînd spunea „Sînt lipsuri grave[f<], ţipa atît de tare şi atît de convingător, încît credeam că a luat (foc undeva îşi imploră ajutor. -Se pricepea şi la fraze mai sentimentale, melancolice.

— Iată, tovarăşi, am început încă o şedinţă, rostea dînsul cu duioşie, invitînd sufletele sensibile să se lase copleşite de nostalgie şi să se gîndească la atîtea şi-atîtea şedinţe care s-au ţinut, da atîtea şi-atîtea puncte de pe ordinea de zi care s-au epuizat, la atîtea şi-atîtea probleme care s-au dezbătut aici, în această sală modestă.

In timpul discursului, dacă intervenea ceva neprevăzut, nu-şi pierdea capul, ise orienta pe loc : ştia să transforme o prostie spontană într-o glumă premeditată.

— Tovarăşi, eu cred că, dacă broşurile există, eu cred... ce cred ? sînt convins că este indicat ca în timpul nostru liber să le răsfoim cu sfinţenie.

Adeseori avea o fermecătoare dorinţă de a trece imediat la fapte.

— Ce învăţăm după amiază, în timpul liber, să aplicăm a doua zi dis-de-dimineaţă, îndată ce păşim în incinta acestui sediu.

Dacă ascultătorii pufneau în rîs, rîdea şi el, din toată inima şi, ager, transforma prostia în ironie.

— Acesta ar fi aspectul glumeţ al problemei.

Alta dată, în virtutea aceluiaşi reflex, (preschimba o ironie într-o prostie premeditată. Fără să vrea, făcea o glumă reuşită. Oamenii rîdeau. El, ştiind că nu e semn bun oînd salariaţii rîd, se grăbea să-şi ia măsuri de precauţie.

— Nu rîdeţi, că discutăm lucruri grave !

Tragedia cea mare izbucnea cînd era nevoie ,să tragă concluziile nu la şedinţe festive — acolo lucrurile se petreceau simplu... se ridica în picioare şi ne propunea să cîntăm imnul F.M.D.T.-ului, dînd el însuşi tonul —, ci la şedinţele de analiză. Făcea tot ce putea ca să scape de concluzii.

De aceea, îl apuca, tam-nesam, o grijă copleşitoare pentru oameni, amîna concluziile, deoarece exista primejdia reală ca tovarăşii să piardă ultimul tramvai. Cînd se aventura să alcătuiască o frază întreagă, căci de obicei era zgîrcit — „delicată problemă", „Zău", „Ce crezi că ?..." „Oare ?" etc. — jumătate din frază era o lozincă generală, cealaltă jumătate era ceva mai concretă.

— Eu cred, tovarăşi, că este indicat... să închidem fereastra, că ne pomenim cu o drăcovenie de (guturai.

Dacă ar fi fost după pofta inimii, ar fi vorbit pînă la sfîrşit în lozinci, dar ce să-i faci, lozincile sînt deocamdată puţine, nu te poţi folosi de ele în toate împrejurările... La început, din guriţa lui rotundă şi

copilăroasă ieşea un energic început de lozincă... „experienţa trecută ne învaţă...", dar mai tîrziu, nevoile reale de a bea apă sau a mînca iaurt îl obligau să se domolească puţin, să devină mai pămîntean... „că la ora asta, fir-ar al dracului să fie, nu mai găseşti la bufet nici un strop de iaurt".

îi era o frică teribilă de concluziile pe care trebuia să le tragă la şedinţele de analiză.

— Dragi tovarăşi... trecem acum la partea cea mai importantă a unei şedinţe, la faza ei superioară, la concluzii. Stătu aşa vreme de cîteva minute, aştepta o idee, şi, cum ideea nu venea, se hotărî să fie energic. — Scoateţi-vă caietele, mamelucilor ! Notaţi-vă ce vă spun, că nu vorbesc pentru pereţi !

Oamenii, cu caietele larg desfăcute, cu creioanele ascuţite, aşteptau idei, dar aşteptarea le era zadarnică. Timp de cîteva minute, domni o tăcere apăsătoare.

— Linişte, tovarăşi !

Era o linişte perfecta ; oamenii se mirau văzind ca şeful tot mai cere şi acum linişte ; oamenii abia mai răsuflaţi.

— O linişte perfectă, tovarăşi ! se crampona nebuneşte şeful. Cea mai deplină linişte.

Era o linişte perfectă, şi, deodată, înfricoşat, se simţea stăpînul acelei linişti absolute. Cu toate astea — tot nu se declara pe deplin mulţumit.

— Nici musca să nu se audă, tovarăşi...

Domnea o liniște vecină cu moartea, nimeni nu mai mişca, nu se auzea nici măcar un oftat, cu toate astea — incapabil .să ceară altceva — implora mereu, parcă intr-un acces de nebunie, liniște, liniște perfectă, tovarăşi...

De cinci îl cunosc, Chiose a fost un om cumpătat. Vrea sa-şi cumpere o motocicletă cu ataş ; în acest scop, mănîncă în fiecare seară în picioare la expres numai orez cu lapte sau un ficat şi o felie de pîine. Desigur, ca să-şi cumpere motocicletă cu ataş nu era absolută nevoie să ia la expres o masă frugală. Dar Chiose făcea acest sacrificiu din nevoia de a insufla ceva eroic planurilor sale. De altfel, îşi şi justifica ori de cîte ori avea prilejul — în lift sau în staţia de autobuz — acest principiu :

— Mie, dacă nu fac un sacrificiu, obiectul nu-mi face nici o plăcere.

Cu alte cuvinte, important este sacrificiul, nu motocicleta.

GANGSTERUL

în seara cînd l-am revăzut după aproape doi ani de zile, Chiose mînca orez cu lapte. îmi făcu semn să vin lîngă el. înţelegînd privirea mea, care inspecta cu un aer foarte critic ceaşca cu orez cu lapte, Chiose îşi şterse grăbk nasul şi-mi dădu explicaţiile de rigoare.

— A, mi-am cumpărat motocicletă. Dar de atunci a început să-mi placă orezul. E foarte hrănitor. Nici nu-ţi închipui cît e de hrănitor.

Pe vremea cînd lucram împreună, Chiose nu făcea de dimineaţă pînă seara decît să se autoreeduce. Cred că şi din cauza asta lucra mai puţin decît ceilalţi.

— Am o groază de păcate. O viaţă întreagă nu-mi ajunge să mă debarasez de ele.

Ce e drept, e drept. Chiose era modest. Nu dorea să fie avansat; nu dorea decît să-şi lărgească orizontul, să se debaraseze de educaţia primită, să fie o rotiţă din marele mecanism.

— O rotiţă, dragă, vreau să fiu şi eu o rotiţă în acest mecanism gigantic.

Chiose — acelaşi ea întotdeauna. Veşnic dornic să înveţe, să se debaraseze şi să progreseze. Rar mi-a fost dat să văd un om care să asculte cu mai multă atenţie o povaţă sau chiar o critică tovărăşească. Cînd critica se sfîrşea, Chiose parcă se întrista.

— Cum, dragă, dar alte lipsuri n-am ?

Totdeauna Chiose îţi sugera că el nu e omul care să se cramponeze pe o poziţie dacă-şi dă seama că e greşită, că e oricînd gata să se analizeze, că e bucuros să se revizuiască, capabil să facă o cotitură şi, dacă e nevoie, chiar să-şi bage minţile-n cap. El nu cerea decît să i se spună ce trebuie să facă.

— Dragă, dacă mie îmi spune să-mi bag minţile-n cap, am înţeles, îmi bag minţile-n cap... Dar să mi se spună !

— O duc prost şi nu-mi explic, suspină tovarăşul Chiose, căutînd cu ochii o altă linguriţă. Ştii că n-am fost niciodată rigid. Am ascultat un sfat, o povaţă. Cînd îmi dau seama că am o idee greşită, renunţ dacă mi se explică necesitatea. Eu am crescut în alt mediu şi mi-e mai greu. Şi totuşi, bat pasul pe loc.

— Dacă nu te-ai străduit de-ajuns...

— Cum nu m-am străduit ? — şi Chiose îmi aruncă o privire plină de reproş. Dar, conform obiceiului său, reproşul nu era numai reproş. Reproşul se putea preschimba imediat în cu totul altceva, de pildă în recunoştinţă sau entuziasm. Cum nu m-am străduit ? Dar ai vreun sfat, vreo părere, ceva ? Şi, ca semn al sincerităţii sale, dădu la o parte ceşcuţa cu orez cu lapte şi făcu curat pe masă. Dragă, te ascult.

— Ce sfaturi să-ţi dau ?

— Orice, dar spune-mi ceva, călăuzeşte-mă. Chiar dacă nu e complet just. N-avea nici o grijă, extrag eu fondul bun. O, dragă, să nu spui asta, că vorbeşti cu păcat şi sînt mai în vîrstă decît tine î O, eu m-am străduit, dar venisem de acasă cu prea mult balast. Colectivul nu trebuia să mă lase din mînă, trebuia să-mi spună : „Opreşte-te, tovarăşe Chiose ![ff]

— Te-au criticat ?

— Nu asta mă doare, se supără puţin Chioşc. Nu asta mă doare. Critica e un ajutor în muncă. Asta am reuşit să înţeleg foarte bine. Pot să ifac îşi eu deosebirea între o critică constructivă şi una destructivă. Dacă am greşit, să fiu criticat. Nu asta mă doare.

— Atunci ?...

— E vorba pentru ce m-au criticat.

— Just ?

întrebarea mea îl descumpăneşte.

— Cum adică just ? Sută la sută. Eu văd fondul criticii, nu mă iau după aparenţe. Dar obiectul criticii, aici e durerea mea.

— Adică ?

— Vorbeşti aşa fiindcă nu ştii pentru ce m-au criticat. M-au criticat pentru servilism.

— Servilism ?

— Da. Servilism. Ce, nu cunoşti expresia ? se supără Chiose, de data asta cu adevărat. E o expresie curentă. A luat cuvin tul un tovarăş şi a spus că eu umblu eu periuţa. Textual.

— Te-a durut ?

— Adevărul doare.

Tovarăşul Ghiose îşi înţelege greşeala işi suferă.

— De ce să linguşim ? Sau, mai concret, ea în cazul meu particular : de ce trebuie să linguşesc ? Ceaşca mă-si de viaţă !

Tovarăşul Chiose pronunţă această înjurătură cu o anume solemnitate, după cum înţelegeam eu, şi această înjurătură făcea parte din programul lui de reeducare.

— De ce să linguşim ? Să linguşim acu, cînd avem toate condiţiile ? Adică în ce scop, pentru ce ? Dar nici eu nu m-am cramponat. Mă cunoşti foarte bine, nu-mi place să persist într-o greşeală, oricare ar fi ea. Ai dreptate, îmi scot pălăria. Dacă tovarăşii socot servilismul un lucru nedemn, gata, am înţeles, mie nu trebuie să mi-o spui de două ori. Servilismul e ceva condamnabil, salutare şi la revedere !

Scîrbit de servilism, tovarăşul Chiose soarbe cu ciudă o linguriţă din orezul cu lapte.

— Dă-l dracului de servilism ! Dacă ăsta ise numeşte servilism. Numai belea mi-a adus. Numai belele şi neplăceri la serviciu. Crezi că am avantaje materiale ? Nici unul, absolut nimic. A fost aşa, fără o finalitate precisă. Să ajung eu sa umblu cu săru' mîna ? Adică de ce ? Ce, eu nu pot să am ţinută ?

— **Şi ?**

— Am renunţat la servilism. A, să mă fi văzut după aia, domnule, nu mă mai recunoşteai.

Nu ştiu de ce se simţea nevoia să silabisească ultimele cuvinte. „Nu mă mai re-cu-noşteai."

— A, păcat că n-ai fost la şedinţa aia, l-am criticat pe contabil de i-au mers fulgii. Ce critică frumoasă ! îmi făcusem un punctaj în prealabil, luasem aşa frumos problemă cu problemă î A fost ceva teribil.

Orice lipsă mă durea. Gînd vedeam că ceva nu merge, sufeream. Domnule, dar ştii cum sufeream ? Dacă şeful tărăgăna vreo lucrare, parcă nu ştiu ce era cu mine. Mă năucea. La gazeta de perete i-am făcut şi o epigramă. Reuşită, ironică, mergea drept la ţintă.

Dar Chiose se întristă brusc.

— Am fost, cum se spune, un tovarăş combativ, şi ? Apă de ploaie ! N-am păţit nimic, nu mi-a zis nimeni nimic, dar nici primă n-am luat. Sau nu primă, nu sînt materialist, dar măcar să am şi eu un stimulent moral, să văd şi eu mai clar deosebirea dintre servilism şi combativitate, un cuvînt bun. Că dacă nici ‘combativitatea... Ce să mai zic, îţi vine să-ţi iei lumeann cap. **Atîta** ceream : un cuvînt bun. N-a venit nici un cuvînt bun. Or, asta te demoralizează, oricît ai fi de tare. Te face să-ţi pui fel de fel de întrebări. Şi erau lipsuri reale, dragă.

Orezul cu lapte s-a terminat de mult, dar Chiose, cuprins de un sentiment de nelinişte, plimbă încontinuu linguriţa în ceşcuţă.

— Da, dragă. Asta e. Contabilul era un delăsător în muncă. Făcuse vraişte în serviciul nostru. Un stil birocratic, băiatule, o neglijenţă criminală, drăguţule. Erau lipsuri reale, lipsuri care frînau mersul înainte. Să fii combativ, să ai dreptate şi să nu auzi un cuvînt bun de nicăieri, e o nenorocire. A fost un şoc pentru mine. Parcă mi-a dat cineva cu ceva în cap. Asta te poate distruge pentru o viaţă întreagă. Noroc de mine că nu mă pierd cu firea şi privesc înainte î Eram într-o situaţie, într-o stare de enervare...

— **Şi?**

Chiose căpătă o figură liniştită, echilibrată. Pînă şi trăsăturile feţei parcă devin mai dulci şi mai armonioase.

— Normal, a urmat o perioadă de dezechilibru sufletesc, îţi spun drept, munceam fără dragoste. Cînd 9coteam hîrtiile din sertar, simţeam un gol în suflet. Nu mă mai interesa nimic. La asta se adăuga şi haosul din conştiinţă. Nu mai ştiam ce e bun şi ce e rău. Pînă la urmă — n-o să-ţi vină să crezi că inventez, în goană după senzaţional, dar aşa e — am ajuns să mă ţin de tot felul de intrigi.

— Intrigi ?

— Aşa cum îţi spun. Intrigi. Ce ? Nu ştii ce-s alea intrigi ? Uite, eu — om cu două licenţe, cu o soţie şi cu anumite principii, nu-i aşa ? — am ajuns să mă ţiu de intrigi. O prostie, desigur, în definitiv. Că Cutare e aşa, că ăla trăieşte cu aia, nişte chestii stupide, nu-mi place să intru în amănunte, că nu-i cine ştie ce frumuseţe. Pur şi simplu mi-e scîrbă.

— Şi ?

— Nimic.

— Nimic ?

— Dă-le dracului de intrigi, că nu-is bune de nimic ! Dar de nimic. Că era firesc să nu iasă ceva pe bază de intrigi în condiţiile noastre, asta-i altă poveste, dar de asta mi-am dat seama mai tîrziu, de unde era eu să le ştiu pe toate dinainte? Am cîştigat, cum se spune, experienţă. Şi o critică... n-aş vrea să treci vreodată prin ce-am trecut eu. Dragă, mi-era penibil. Şi critica — justă. Desigur, în esenţă justă, n^o să mă leg acuma de ton şi de unele expresii deplasate. Că unii au sărit şi peste cal, da, dar nu aista e important, important e că aveau dreptate. De ce să vorbim pe la colţuri, că acuma mă înfurii şi eu. De ce există şedinţe ?

Chiose a terminat de mîncat încă o ceşcuţă de orez cu lapte, dar neplăcerile profesionale continuă să-i tortureze sufletul.

— Dacă mă întrebi acuma ice-am de gînd să fac în viitorul apropiat, pe cuvînt de onoare că n-aş şti ce să-ţi răspund. Habar n-am. în mintea mea e un haos.

Vreau să-i fac cinste lui Chiose eu un sirop de căpşuni, dar el înţelege asta, nu ştiu de ce, ea o rezervă la cele declarate.

— Nu, mersi. în sufletul meu e un haos. Mă bate, domnule, un gînd, că şi haosul trebuie să aibă un sfîrşit, aşa judec eu cel puţin.

— Tot cu serviciul ?

— Cu serviciul, cu serviciul. Multă făţărnicie există pe lumea asta ! Nu-l contrazic ; există şi făţărnicie.

— Dar ce mă enervează cel mai mult e tocmai ipocrizia. Instituţia te-a angajat să munceşti, nu să fii taler cu două feţe. Sufletul omului trebuie să fie curat ca-n palmă, eu aşa cred. Ai un colectiv acolo, reeducă-te în mijlocul lui. Gîţi nu se bat în piept că sînt aşa şi pe dincolo, şi cînd colo, dacă i-ai lua la bani mărunţi...

— Ce, domnule ?

— O să-mi spui că nu sînt clar ; ei, asta nu te mai cred ! Nu-nţelegi ? Nu-mi place ipocrizia. Ce rost are să duci o viaţă dublă ? Adică de ce, pentru ce ? Nu există acea unitate între igînid şi Ifaiptă. E prea mare discrepanţă.

Caut să-l liniştesc, dar Chiose nici nu vrea s-audă.

— A, ce vorbeşti, dragă ? E mare discrepanţa...

Chiose zîmbeşte. Are chef de joacă, şi de aceea începe să zdrăngăne în masă cu cele două linguriţe.

— Mă fac om cu-adevărat. De ce rîzi ?

— Nu rîd de loc.

— Pe dumneata nu trebuie să te mire, am lucrat cot la cot. Am să-mi văd de munca mea. Am ajuns şi la o anumită vîrstă, cînd fără satisfacţii morale nu se mai poate trăi. Gata, am discutat şi cu soţia mea, e de aceeaşi părere. N-o să mă mai ţin de prostii, de intrigi. N-o să mai trăiesc izolat, o să mă intereseze soarta întregii instituţii, o să mă doară efectiv cînd ceva nu merge. Entuziasmul orelor de birou nu-i o vorbă goală. Am să pun la suflet interesele generale. Am să renunţ la toate subterfugiile, absolut la toate — pe cuvîntul meu de om ! N-o să mai caut să mă evidenţiez cu orice preţ, am :să muncesc, şi atîta tot.

îşi ia servieta şi mă invită să plecăm. Mergem o bucată de drum împreună. La despărţire, îmi strînge mîna cu multă căldură. Aşteaptă un sfat, o încurajare.

— Ce crezi, dau lovitura cu ideea asta ?

Duminică era un om foarte inteligent şi de o vastă cultură. Vorbea franţuzeşte în mod curent, ştia de asemeni o mulţime de citate latineşti, pe care le folosea numai .când trebuie. Din gura lui am auzit pentru prima oară cuvîntul *factice.* Tot de la el am învăţat ce înseamnă şi alte cuvinte, cum ar fi *vetust, penetrabil, succint, caduc, abscons, ireversibil, spleen* şi multe altele. Cuvîntul *spleen,* după cum mi-a arătat Duminecă, e de origine engleză şi înseamnă plictiseală.

Dacă nu-l cunoşteam pe Duminică, rămîneam poate acelaşi Cristaehe îngust şi mărginit. M-apucă groaza cînd mă gîndesc că aş fi putut să rămîn la acelaşi nivel, să nu înţeleg tîlcul unor expresii frumoase sau misterul unor fenomene ale naturii. Ce-am fost eu înainte de a-l cunoaşte pe el ? Aş spune „un zero" dacă n-aş şti mai bine ca oricare altul că această caracterizare nu i-ar face plăcere. Duminică detesta — şi nu dintr-o falsă modestie sau dintr-o exacerbare a eului — adevărurile banale, sau „nonsensurile[a], cum le spunea dumnealui. Spunea, cu ironia lui amară, că numai proştii susţin ceea ce gîndesc ; cei deştepţi sînt mai discreţi. îmi vine să rid în hohote cînd mă gîndesc la comportarea mea de atunci. Aproape •nu-mi vine să cred că eu cel ide acum, care ştiu ce înseamnă cuvîntul *factice,* sînt unul şi acelaşi cu mărginitul Cristaehe. Şi o spun cu umor : Duminică aprecia foarte mult umorul englez ; pe vremea aceea eram foarte simplist. Un încuiat care nu vede mai departe, care restrânge fenomenele în loc să le extindă. Cum procedam eu ? Primeam o sarcină, o îndepli-

neam ; lipsea nemotivat un tovarăş cu care lucram cot la cot, îl criticam. Nu făceam nici cel mai mic efort de a analiza problema sub toate aspectele. în această privinţă nu schiţam nici un gest. Nu procedam aşa din rea-credinţă. La atîta mă ducea capul, atîta puteam să pricep eu în stadiul în care mă aflam. Căzusem probabil în manierism, cum s-a mai întîmplat şi cu alţi colegi. De-abia mai tîrziu mi-am dat seama de greşeala mea, în ce constă ea şi de unde provine. în această privinţă, Duminică mi-a fost de mare ajutor. Căci n-avea nu numai o vastă cultură, oi şi mult (tact.

Aveam pe atunci o viaţă sufletească foarte săracă ; asta l-a impresionat cel mai mult. Mai că-i venea să se ia cu mîi- nile de cap. A pronunţat chiar un citat latin, dar din păcate nu-mi amintesc decît că era foarte potrivit şi că mă răscolise. M-apucă

ruşinea cînd mi-aduc aminte pentru ce mă bucuram şi pentru ce mă întristam eu în perioada aceea. îmi vine să zîmbesc cu condescendenţă cînd mă gîndesc cu cît entuziasm tineresc participam la acţiunile de interes obştesc, cum renunţam din propria-mi dorinţă la cinematograful de duminică, cum mă luam la întrecere cu Iorgu, care pe care. Şi cum mă trec fiorii cînd îmi amintesc de această perioadă simplistă.

Pe vremea aceea voiam chiar să mă şi însor şi să-mi întemeiez un cămin. Cu cită ironie subţire mi-a luminat capul tovarăşul Duminică ! Cu cită răbdare, şi uneori cu cît umor, mi-a explicat că instituţia căsniciei este depăşită, anacronică. La toate întrebările mele, tovarăşul Duminică răspundea cu maximum de atenţie. Clîite comportări copilăreşti nu aveam pe vremea aceea, cum mai exageram eu importanţa fiecărui lucru ! Dacă dintr-o eroare nu eram chemat la o acţiune importantă şi mă întorceam acasă mai devreme decît de obicei, mă apuca urîtul, îmi chinuiam mintea cu întrebări istupide. Auzi mentalitate la mine ! Ajunsesem pînă într-un asemenea hal de exasperare, incit dacă ştiam că alţii muncesc şi eu nu, nu puteam să mă odihnesc, să mă întind în pat, mi se părea o profanare. „Cum adică ?“ — mă îngrozeam eu. îmi amintesc cu exactitate că o dată, la o şedinţă sindicală, unde m-au felicitat pentru munca mea sîrguineioasă, am plîns de emoţie. Ce-a putut să mă emoţioneze în întîmlplarea aceea, nici pînă în ziua de azi nu-mi dau seama. Masa prezidiului îmbrăcată în roişu ? Oamenii care băteau din palme ? Căldura din glasul tovarăşului preşedinte ? Interesant e ea după ce n-am mai fost ales

responsabil de grupă sindicală m-am necăjit zile întregi. Socoteam, probabil, asta o cinste, o onoare. Cum mă mai văie- tam c-am pierdut încrederea tovarăşilor ! După toate probabilităţile, socoteam că încrederea asta e mare lucru, altfel numii explic starea mea sufletească de atunci. Nu era vina mea că gîndeam aşa. Acela era stadiul în care, obiectiv, mă aflam.

Curioasă fiinţă e omul ! Argumentele, aceleaşi argumente pe care acuma le socotesc inteligente şi pline de bun-simţ, pe vremea aceea îmi provocau repulsie. Poate să pară paradoxal, dar îmi provocau repulsie sinceră. De unde provenea repulsia ? Ce raţionamente îmi făceam pe vremea aceea ? Cum priveam oamenii şi viaţa ? Eram ironic, uneori chiar sarcastic cu cei care refuzaseră să plece în provincie ; ce mai epigrame le ticluiam la gazeta de perete ! Aceleaşi epigrame astăzi nu-mi mai spun nimic.

A fost o mare fericire pentru mine faptul că tocmai atunci lui Duminică i se aprobase transferul în mijlocul nostru. Ce om, ce caracter ! Ce om gingaş ! De la dînsul am învăţat ce gingaşă fiinţă e omul, cîte ascunzişuri sînt în el, cum trebuie să ţii seama de caracterul fiecăruia, cît e de dăunător să judeci oamenii în bloc. Parcă-1 aud :

— Dragă Cristache, niciodată să nu judeci oamenii în bloc.

Culmea e că eu aveam această tendinţă de a judeca oamenii în bloc, şi el o sesizase la timp. De la dînsul am învăţat ce-i aia discreţie, în sensul major al cuvîntului. Eu despre tot ce socoteam că e nejust luam cuvîntul la ședinţe. Duminică mi-a explicat cu răbdare — proverbiala răbdare a lui Duminică — că asta înseamnă lipsă de discreţie, că nu trebuie să intervii direct, căci există un imperceptibil. Era în preajma Anului Nou, ningea cu fulgi mari şi frumoşi, cînd mi-a explicat ce se înţelege prin *imperceptibil*, şi poate că tocmai din cauza cadrului m-a impresionat mai mult. De la el am învăţat ceea ce se cheamă în mod obişnuit o glumă reuşită şi ce nu e o glumă reuşită, cînd trebuie să rîd şi cînd nu trebuie, fiindcă şi rîsul îşi are rostul lui. Pînă şi întristările mele aveau un caracter spontan sau lipsit de intelectualitate, aşa încît îmi dădu şi în această privinţă absolut tot concursul lui. Toate le ştia, omul ăsta era un fenomen. Intr-o duminică, după amiază, cînd avea mai mult timp liber la dispoziţie, mi-a explicat că inteligenţa e o chestie care se poate deprinde relativ uşor. îmi

amintesc ^i acum acel amestec de blîndeţe şi de ironie cu care a nuanţat fenomenul. Nu uşor. Relativ uşor. Pentru că-i eram foarte drag — nu ştiu nici acuma ce l-a atras spre mine, fiindcă nivelul meu era incomparabil mai scăzut — mi-a promis că-mi va ţine un ciclu de mici conferinţe, la capătul cărora va face din mine un tip de formaţie voltairiană. Ideea mi s-a părut binevenită. Aveam treizeci de ani, era timpul să-mi lărgesc orizontul. De altfel, de mic copil eu am avut înclinaţii spre ironie. „Inteligenţa nu-i mare brînză !", aşa îşi începu prima conferinţă din lungul şi folositorul ciclu. Orice om, chiar dacă e bou, chiar dacă are un cap de lemn sau piatră, poate căpăta o inteligenţă suplă, poate emite păreri. Totul e să înveţi anumite ticuri. De unul din acele ticuri îmi amintesc că am rîs cu hohote. Duminică mi-a explicat că dacă emite anumite idei trăgînd din nas, ele capătă o putere de generalizare şi ţinută academică. Natural, prima dată n-am crezut. Am socotit această ipoteză de domeniul absurdului. Duminică mi-a făcut însă demonstraţie. A spus prima dată în mod obişnuit „eu nu cred că ai dreptate în problema la care ite referi". Apoi aceeaşi frază, fără nici o schimbare, a spus-o încă o dată trăgînd din nas. Efectul era formidabil... Totul părea serios, inatacabil. într-o altă zi mi-a explicat ce e o aluzie, cînd se face şi cînd nu se face. Mi-a arătat exact graniţa abia perceptibilă dintre aluzia fină şi grosolănie, în aşa fel încît să pot să evit această primejdie. Mi-a indicat practic, foarte concret, cum se conduce o conversaţie, cînd se tace şi cînd nu, cînd dai semne de plictiseală şi cînd nu ; toate aveau logica lor precisă, ca un mecanism de ceasornic bine pus la punct. Mi-a arătat cum se face o vorbă de spirit; sînt anumite împrejurări cînd o glumă bună istîrneşte buna dispoziţie a celor de faţă. O jumătate de oră mi-a explicat mecanismul, pe urmă am făcut şi eu una, cu mintea mea. Duminică rîdea în hohote, ca un copil. Izbutisem ! Şi ce simplu era ! Cultura şi inteligenţa nu-1 îndepărtaseră de oameni, aşa cum se întîmplă cu atîţia. Nu trăia izolat sub un clopot de sticlă, îi plăceau viaţa, oamenii, mişcarea.

— Nimic din ce-i omenesc mu mi-e străin, avea el obiceiul să spună.

Dînsul o spunea în latineşte, şi suna mai frumos.

îi plăcea să ţină seama de personalitatea fiecăruia, de gradul lui de cultură, căci oamenii sînt extrem de diferiţi. Nu cred că aceste calităţi se pot explica numai prin cultura lui incomparabilă. Să dăm un exemplu, unul dintr-o mie, ca să vă faceţi o idee de marea lui capacitate de a ţine cont de felul de-a fi al fiecăruia. Mie, de pildă, mi-a dat să citesc o carte tradusă din franţuzeşte, a unui scriitor francez, Andre Gide, puţin cunoscut la noi, iar lui Bogdănel — o săptămînă liberă să-şi aducă vinul de la Focşani.

Tot tovarăşul Duminică m-a învăţat o mulţime de lucruri practice, pe care viaţa însăşi le cerea. Căci nu făcea nici un gest dacă acest gest nu era cerut imperios de viaţă şi de realitate. Tot el m-a stătuit insistent să mă înscriu la casa armenească de cultură, ca să învăţ să dansez, şi tot

de la el am învăţat — şi nu numai eu, ci şi alţi tovarăşi — că vinul roşu nu se bea cu sifon, cum se aprinde ţigara unei femei în cazul cînd n-ai chibrit la îndemînă, cum se comandă masa la un restaurant bun, de ce nuanţă trebuie să fie familiaritatea cu ospătarii — există o nuanţă specială. De ce o femeie nu poate fi întrebată cît e ceasul, lucruri foarte mărunte, foarte mici în aparenţă, dar de care te izbeşti la fiecare pas.

îi plăcea să ne facă surprize ; nu ştia ce să mai născocească. Parcă văd şi acuma zîmbetul părintesc care-i înflorea în colţul gurii.

— Băieţi... fiindcă aţi fost cuviincioşi, azi nu lucrăm. Decretez — avea şi curajul răspunderii — de la mine putere repaus duminical. Toată lumea la ştrand, azi se face baie.

Cîte glume reuşite, cîtă voioşie spontană, cîte discuţii animate n-aveau loc pînă ajungeam la poarta ştrandului, şi chiar după aceea !

Duminică a fost omul care mi-a acordat cea mai mare stimă şi încredere.

— în tine, Cristache, pulsează o nelinişte dramatică !

Prima dată, bineînţeles, n-am crezut, dar cu timpul mi-am dat seama că nu eu aveam dreptate, ci el. Credea în mine efectiv. Pentru încrederea pe care mi-o arăta nu cerea în schimb decît un singur lucru : să am şi eu încredere în el.

Duminică a fost primul care a sesizat tendinţa mea de a sări peste cal. După o atare şedinţă, în care tendinţa mea dăunătoare se manifestase mai puternic ca de obicei, m-a luat

de braţ, m-a tras deoparte şi mi-a spus, cu calmul care-1 caracteriza :

— Exagerezi, tovarăşe Cristache ! Eu nu spun că Stanciu n-a tărăgănat treaba şi nici nu susţin că greşeala lui n-a avut repercusiuni. Dar ai văzut cum arăta în şedinţă ? Era alb ca varul. Mi-a cerut un antinevralgic. Noroc că aveam unul la mine !

Apoi, după o clipă de tăcere, a surîs ironic.

— Să nu-ţi vină şi ţie rîndul la antinevralgic...

Atitudinea lui nu-mi era clară. De aceea, i-am cerut o discuţie suplimentară. Deşi era extrem de ocupat, a acceptat să discutăm. M-a invitat la dînsul acasă, unde nu m-a primit ea un şef, ci ca un prieten.

— Cunosc felul tău de-a fi. Cunosc genul tău de om şi raţionamentele lui. Fiindcă şi eu am gîndit eîndva la fel, surise şi de data asta fără ironie.

— Dumneavoastră ?

— Da, Cristache. La fel ca tine. Am fost şi eu un fel de Cristache, de-aia m-am şi apropiat de tine. Luam şi eu în serios şedinţele, munca. Or, toate astea, dragă Cristache, sînt lipsite de finalitate. Căci tu, Cristache, eşti băiat bun, dar îţi lipseşte bizantinismul. Ce crezi c-ai obţinut criticîndu-1 pe tovarăşul Stanciu ? Ai obţinut ca să te critice şi el, asta ai obţinut. Or, asta creează, dragă Cristache, un cerc vicios.

în jurul lui, spre mirarea mea, se crease o atmosferă nesănătoasă. Era mereu criticat că dezorganizează munca, că nu e principial, că nu educă oamenii cum trebuie. Devenise mai abătut şi mai puţin apropiat de oameni. Mai făcea, ce e drept, glume, dar nu chiar atît de reuşite ca la început.

Tot în acea perioadă am avut cu el o discuţie, pe care nici în ziua de astăzi n-am înţeles-o în conţinutul ei.

Duminică mă zări pe coridor şi-mi făcu semn să vin Ia el în birou.

— Ascultă, măi Cristache, tu eşti nebun.

E drept că avea uneori accente mai tari, de cele mai multe ori îndreptăţite, dar niciodată nu-mi vorbise pe acest ton.

— Tovarăşe Duminică, eu vă respect pentru cultura dumneavoastră, pentru tot ce mi-aţi dat, dar nu vă permit să vorbiţi pe un asemenea ton.

— Lasă, bă, frazele astea pretenţioase ! Eu te întreb : ai înnebunit ? Ascultă, tovarăşe Cristache, d-unde ai dumneata

cartea asta ? — şi-mi trase din buzunar cartea scriitorului francez.

Mie îmi venea să rîd de atîta naivitate. Sau, dracu ştie, poate era o glumă subtilă, căci dînsul avea şi acest obicei de a porni de la simplitate spre complexitate.

— Cum de la cine să fie ? Cineva mi-a recomandat-o călduros.

— Nu fi nebun, Cristache ! E o carte plină de idei burgheze, decadente, n-are nici un rost să circule în instituţia noastră. De-aia e important ca eu să ştiu de unde ai luat-o, ca să stîrpim răul în cuibul lui.

— Se citeşte greu, dar e minunată, tovarăşe Duminică.

Duminică bătu cu pumnul în masă.

— Ascultă, Cristache, nu întrece măsura! Spune, mă omule, de unde ai luat cartea, nu-ţi facem nimic. Stîrpim cuibul, şi gata !

— Eu sînt discret, tovarăşe Duminică.

— Auzi, discret ! Cînd e vorba de vigilenţă, nu există discreţie.

— Ba există. Discreţia e o trăsătură general umană.

— Hai, mă, hai, mă Cristache, spune de unde ai luat cartea ! Te rog eu foarte frumos. Ai cuvîntul meu că rămîne între noi.

— De la dumneavoastră, tovarăşe Duminică.

Mă ascultă profund dezamăgit.

— Cum o să fie de la mine, boule ? Ce, eu citesc cărţi de-astea ? Pleacă, degeaba mi-am rupt pieptul cu tine... N-ai înţeles nimic.

Uneori mi-e teamă că Duminică a devenit din nou rigid, la fel de rigid cum eram şi eu înainte. Sărmanul Duminică ! Oare ce-o fi făcînd în momentul de faţă ? „Nimic din ce e omenesc nu mi-e străin", avea obiceiul să spună. Dar el o spunea în latineşte, şi suna mai frumos. Mă gîndesc cîte cuvinte radicale am învăţat de la tovarăşul Duminică şi-mi vine să plîng de fericire. Cuvintele *vetust, caduc, abscons, spleen.* Cuvîntul *spleen* e de origine engleză şi înseamnă plictiseală.

ÎNTR-O NOAPTE DE VISCOL

De multă vreme nu mai cunoscuse Bucureştiul un asemenea viscol cumplit. Cu furie sălbatică, nămeţii de zăpadă erau azvîrliţi dintr-o parte în alta a străzii. Privind înfricoşătorul infern, aveai senzaţia ciudată că totul s-a ridicat în aer şi caută să descopere un loc unde să se prăbuşească şi să moară. Cu timpul însă, în această teribilă urgie a naturii se stabilise o ordine, parcă şi mai înfricoşătoare decît haosul, o ordine simplă, sumbră şi cumplită ; un trotuar era neted, ars şi pîrjolit de cruzimea viscolului, iar celălalt trotuar — plin de uriaşe grămezi de zăpadă. Se părea că urgia naturii căpătase acum un sens precis ; îşi îndrepta energia, cu toată puterea, într-o singură direcţie. Totuşi, senzaţia cea mai neliniştitoare ţi-o dădea acea parte a străzii de unde zăpada fusese măturată şi pe care, aflată fără nici o apărare, viscolul o biciuia şi o hărţuia după voie. Viscolul strîngea (nămeţii de zăpadă într-o parte a străzii, şi apoi, cu putere sporită, se hotăra să-şi distrugă propria lui operă, spulberînd-o dintr-o singură suflare.

Zăpada spulberată de furia viscolului făcea mersul aproape imposibil. Fiecare pas era cucerit cu preţul unor mari eforturi. Omul trebuia să cerceteze depărtarea în ciuda zăpezii care-i biciuia faţa, să-şi dea seama unde se află, şi pe urmă să încerce să înainteze cu ochii închişi. Cu viscolul în faţă nu se putea merge decît orbeşte, bizuindu-te pe calcule ştiute dinainte. Mulţumit cu această plăpîndă şi înşelătoare izbîndă, omul se oprea, răsufla puţin, cerceta depărtarea, închidea ochii şi iarăşi mergea mai departe. Forţa viscolului era uneori atît de puternică, încît împingea călătorul înapoi şi numai printr-o încleştată luptă corp la corp izbutea să mai înainteze un pas. Adeseori, obosit, omul se pornea în mijlocul drumului, implorînd parcă mija viscolului. Tot ceea ce pînă acum îi fusese cunoscut devenise — din pricina viscolului, a ceţii, a troienilor de zăpadă — necunoscut şi tainic. Orice stradă era, din principiu, străină, alta decît aceea pe care o căuta, şi de-abia foarte tîrziu descoperea că strada străină era de fapt strada pe care o căuta.

Trecuse cu mult de miezul nopţii, cînd auzii cîteva bătăi energice în uşa casei mele. Erau bătăi îndărătnice, ale unui om ameninţat de o mare primejdie. îmi arunc paltonul pe umeri, îmi îndes bine căciula peste cap şi ies afară. La început, din pricina întunericului şi a rafalelor de zăpadă, n-am reuşit să recunosc chipul celui care mă trezise din somn la o oră atît de tîrzie şi într-o noapte atît de amarnică.

— Cine e ?

— Eu !

— Care eu ?

Ca prin minune, viscolul se mai potoli cîteva clipe, şi la lumina albă a zăpezii care trona în faţa casei desluşii în mogîl- deaţa înaltă şi sumbră silueta prietenului meu Comăniţâ. Eram convins că se întîmplase ceva foarte grav, ceva îngrozitor. „Dacă a venit el la mine

noaptea, pe un asemenea viscol..Pre- simţeam ceva din cale-afară de înfricoşător, şi tocmai din această pricină încercam să par indiferent şi să-mi păstrez sîn- gele rece.

— Spune, omule, ce s-a întîmplat, că doar nu ţi s-au înecat corăbiile.

Gluma mea şcolărească nu se potrivea de loc cu noaptea aceea de cumplită urgie.

— N-am putut să închid ochii toată noaptea. Trebuie să stăm de vorbă.

Şi o nouă rafală de vînt ne cuprinse pe amîndoi în teribila ei îmbrăţişare.

Din nefericire, eram cu o femeie — o poveste foarte încurcată —, aşa că nu puteam să-l invit înăuntru. Ne ridicarăm gulerele pal toanelor şi discutam afară, în viscol.

După o scurtă pauză, viscolul se porni din nou, cu şi mai multă furie. înţelese că dacă viscolul o să mai continue să urle atît de îngrozitor, eu n-am să pricep nimic din ceea ce voia să-mi spună, asta era durerea lui. Şi, în ciuda viscolului, Comă-

niţă dorea să-mi explice tot — ce necazuri avusese, ce se petrecuse în sufletul lui; tocmai pe asemenea vreme afurisita îl apucase cheful spovedaniei. Ar fi vrut să discute serios, foarte serios, fără grabă, dar viscolul nu-i dădea voie. Şi astfel, groaznica urgie îl sili să se exprime cît mai scurt şi cît mai limpede. Vîntul ne împingea cu putere, şi numai printr-un mare efort de voinţă izbutirăm să rămînem cît de cît aproape unul de celălalt. Din pricina urletelor naturii dezlănţuite, nu pricepeam de loc ce voia de la mine Comăniţă în noaptea aia.

— Mai spune o dată, n-am înţeles nimic, îl rugai eu, pîn- dind o clipă cînd viscolul se mai liniştise.

Comăniţă oftă. După o scurtă pauză, strînse aer în piept şi strigă cît putu de tare, luîndu-se parcă la întrecere cu urletele uraganului. Ca să se facă înţeles, Comăniţă îşi modifică întrebarea, o făcu mai simplă şi mai scurtă.

— Lichea mare, sau mică ?

Nu reuşii însă să pricep nimic. „Cine e lichea mare, cine e lichea mică ?“ De ce pentru o asemenea întrebare eram trezit la trei noaptea ?

Ca să scap de rafalele de zăpadă, îmi înfundai căciula pînă peste ochi. _ _ _ ,

— Cine e licheaua ? strigai eu cu disperare.

Eu nu înţelegeam ce voia să-mi spună, şi asta-i mărea zbuciumul. în loc de cuvinte, Comăniţă se bătu cu mina pe piept, pentru ca eu să înţeleg că el, el e licheaua. Dar cum nu avea mănuşi, se bătu pe piept numai de cîteva ori; simţindu-şi mîi- nile îngheţate, le ascunse repede în buzunarul şubei.

— Doamne-Dumnezeule ! Cine e licheaua ? întrebai eu încă o dată, de data aceasta cu supărare în glas.

„Uite cînd s-a pornit şi viscolul ăsta idiot, tocmai cînd omul se află la o răscruce", îşi spunea Comăniţă. Dacă nu era viscolul ăsta tîmpit, ar fi putut să-mi explice totul, să-mi arate limpede ce are de gînd să facă pe viitor, să-mi ceară sfatul, să nu se rezume la cîteva simple întrebări. Dar viscolul din iarna aceea grozavă îl silise pe Comăniţă să renunţe la tot felul de introduceri, îl obliga să nu-şi mai cerceteze amănunţit sufletul, să nu mai spună că oamenii l-au dezamăgit şi să întrebe simplu ce avea de întrebat. Ce fel de lichea e mai bine să fie : mare, sau mică ?

Discuţia nu înainta de loc ; şedeam de aproape un sfert de ceas afară în viscol, şi eu tot nu înţelegeam limpede de ce mă 2G6 trezise din somn pe o asemenea vreme. Gerul ne pătrunsese bine în tot trupul, tropăiam, ne mişcăm de colo pînă colo. Discuţia nu ieşea din impas din vina mea, eu nu înţelegeam un lucru foarte simplu, dar fundamental pentru clarificarea problemelor, şi anume că licheaua era chiar Comăniţă, prietenul meu vechi. Spre lauda lui, prietenul meu pricepu primul cauza pentru care discuţia nu ducea nicăieri. Simţea că dacă nu-mi explică limpede, fără nici un echivoc, că el, Comăniţă, e licheaua, el şi nu altcineva, n-o să capete niciodată răspuns la întrebarea care-l frămînta şi care-l făcuse să iasă din casă pe o asemenea vreme.

Cu un fel de sălbatică îndîrjire, îmi ridică căciula, veni în faţa mea, se uită fix în ochii mei, mă privi şi rugător, şi ameninţător şi, apropiindu-se de urechea mea, strigă cît îl ţineau puterile :

— Eu sînt licheaua. Eu !

Convins că nici de data aceasta nu l-am priceput, repeta ca un bezmetic :

— Eu. Eu sînt licheaua...

Acum, totul era limpede. Disperarea lui Comăniţă se dovedise mai puternică decît urgia naturii.

Mehedinţi şade încă de dimineaţă, de la „deschidere", la bufetul Oltul şi bea palincă. Cum a băut destulă palincă, e pregătit sufleteşte să treacă la generalizări. Ceva s-a întîmplat cu el. După îngîndurarea cu care ascultă romanţa *Iţi mai aduci aminte, doamna ?* e limpede că nefericirea e de natură sentimentală. Copleşit de amintiri, se uită în gol cu o privire pierdută, se gîndeşte la ceva care i-a fost nespus de drag.

— M-a iubit o perioadă...

Surîde trist : a trecut perioada aceea, acum e altă perioadă.

— Cui i-o fi aprinzînd ea ţigara ? se întreabă cu sumbră seriozitate tovarăşul Mehedinţi.

PATRONUL Dar n-are curajul să găsească răspuns la această cumplită întrebare. îmi dau seama după lucirea stranie a ochilor că doreşte să facă ţăndări un pahar. Cu un zîmbet plin de blîn- deţe, îi întind un pahar gol. Ciudat: nu-l sparge, dimpotrivă, îl mîngîie cu duioşie.

— Chiar dacă el e poate mai viril, eu sînt mai curat sufleteşte.

— Fii bun şi aprinde-mi o ţigară...

Ideea că această operaţie o să-i amintească de femeia iubită mă face timid : stric cîteva beţe de chibrit pînă reuşesc să-i aprind ţigara.

— Ce insinuant aprindea ea ţigara !

Vrînd să alunge cît mai departe imaginea necredincioasei iubite, Mehedinţi mai comandă încă o palincă, a şasea.

— Eu am un obicei bun : nu mă las copleşit...

Şi deodată, înşelatul izbucneşte în rîs. După ce — cu greu — se potoleşte, faţa sa capătă o expresie de triumf.

— E o şmecherie aici... o invenţie de-a mea. Am o priviie lucidă... asta mă ajută.

îi aprind iarăşi ţigara ; de data asta nu se mai lasă copleşit de amintiri.

— Dă-le dracului de femei ! Tîrfe... Nu e inteligent ca puterea omului să stea în dragostea unei femei. Dacă te părăseşte tîrfa, să rămîi fără nici un suport moral ?

Zîmbeşte superior, dar fără nimic ostentativ. E un om puternic ; l-a părăsit iubita, dar degeaba se bucură rivalul; lui i-a rămas suportul moral.

— Un singur lucru regret sincer : că n-am **o** moşie sau că n-am plecat la Paris. Marii romantici cînd aveau o nenorocire sentimentală sau cînd erau indignaţi de situaţia tragică a iobagilor ce făceau ? Se retrăgeau la moşie sau plecau la Paris.

Totuşi, suferă. Mai cere o palincă — a opta.

— M-au judecat după aparenţe... Că aş fi fost carierist... N-au văzut fondul meu bun.

Surîde trist.

— Eu mă pricep la viaţă. Eu spun ce cred, nu ascund nimic. Poate trebuie să ascundem ceva. Să n-o luăm razna. Uite, aşa muncesc din ’46... am muncit din greu... dar m-am dăruit, deşi n-aveam nivel politic. în ’51 am primit un post... nu grozav... dar oricum... altceva.

— Neglijăm omul şi nevoile lui, îşi aduce aminte tovarăşul Mehedinţi. îl neglijăm, şi nu ştiu de ce.

Soarta omului îl preocupa în continuare. Dar şi din grija pentru soarta omului se mai naşte o palincă — a noua.

— Nu asta am visat eu... De ce nu se deschid casele de toleranţă ? urlă Mehedinţi, privindu-mă cu cel mai crîncen dispreţ, bănuindu-mă, nu ştiu de ce, de fariseism. Case de toleranţă, unde omul să găsească după opt ore de muncă nu numai o băutură bună sau o mîncare caldă... ci şi o femeie... O femeie sensibilă.

Ghicind împotrivirea mea, se grăbeşte să-mi explice.

— Nu case de toleranţă ca în iadul capitalist ; ar fi o crimă... ci pe o bază cu totul şi cu totul nouă... Femeile să nu fie brutalizate, nici jignite, nici subapreciate. Să nu se creadă că dacă te-ai culcat cu o femeie îi eşti superior, căci sînt multe canalii de-astea. Dar să fie femei bine, adăugă tovarăşul Me-
hedinţi cu o sclipire glumeaţă în privire. Să ştie să se dezbrace. Nouă ne e străină ipocrizia burgheză. Nu ne e teamă de armonia trupului omenesc.

Mehedinţi s-a făcut roşu de emoţie. Se şi vedea într-un bar de noapte, ţinînd pe genunchi două victime ale moralei burgheze.

— O, morala burgheză ! Eu sînt de acord s-o blamăm, s-o dispreţuim, dar înainte de asta trebuie s-o cunoaştem. Dacă n-o cunoşti,

nu te apucă repulsia, lipseşte elementul concret. De-abia după aia poţi să faci comparaţia.

în ceea ee-l priveşte, el, Mehedinţi, e dispus să dea oricînd o fugă prin bordelurile din Paris, să vadă marasmul şi să compare.

— Pe un om puternic, nimic nu-l poate doborî. Pe mine, experienţa politică m-a învăţat să preţuiesc înainte de toate, ca pe bunul cel mai de preţ, ca pe lumina ochilor din cap...

— Ce ? întreb eu nerăbdător, hotărît să aflu cu o clipă mai devreme bunul cel mai de preţ.

Posac, Mehedinţi tace ; nu vrea să-mi dezvăluie bunul cel mai de preţ ?

Dar pe la 12 noaptea nu mai ascunde nimic : el e un om simplu, ce-i în guşă — şi-n căpuşă ; dacă are ceva de spus, îţi spune etc., etc.

— Acum, că sîntem între noi, cu patronii nu s-ar putea face socialism ? Ce, patronul, dacă-i pui piciorul în prag, mai poate fi o frînă ? Să i se spună în faţă : „Ia-ţi plusvaloarea, de porc-de-cîine, dar munceşte disciplinat !“ Sigur, să nu saboteze, să-l tragă la răspundere organizaţia, să fie chemat la şedinţe, că nu mai e ca înainte, mama lor de canalii !

Degeaba mă îmbie tovarăşul Mehedinţi ! Oricît îmi chinuiesc imaginaţia, nu reuşesc să-mi închipui un patron într-o şedinţă de grupă sindicală făcîndu-şi o severă autocritică.

Apoi se ceartă cu ospătarul să mai obţină o palincă — a douăsprezecea palincă.

— Dar şi muncitorul nostru educat într-un spirit nou să respecte patronul, să nu-l enerveze, că de nu...

Mă uit la tovarăşul Mehedinţi. „Păcat, tare păcat... Ce mai patron ar fi ieşit din tovarăşul Mehedinţi !“

Fata îşi căuta rujul în poşetă, gata dc. plecare ; aşadar, în ciuda tuturor eforturilor depuse, nu se crease acel tainic fior care leagă două fiinţe. Eduard privea cu ciudă pregătirile ei ; înţelesese că dacă nu-i spune foarte repede ceva foarte inteligent sau ceva foarte ciudat sau, în cel mai rău caz, nu face un gest spontan şi gingaş, totul e pierdut. Sperase să vină ţiganca cu flori şi să-i ofere un buchet ; asta ar fi o soluţie, nu cea mai bună, dar, oricum, o soluţie. Ţiganca se arătă în uşa restaurantului, privi în dreapta şi-n stînga, nu înţelese semnele disperate ale tînărului şi plecă. Eduard o blestemă în gînd. Imaginaţia îi secase ; îşi notase în minte un gest foarte gingaş pe care plănuia să-l facă în timp ce-i va ajuta să-şi îmbrace pardesiul ; era convins că în acest fel ar fi emoţionat-o puţin, dar nu-şi mai amintea de loc acel gest plin de o nebănuită gingăşie. încordat şi crispat, nu-i veneau în minte decît lucruri stupide şi fără noimă. O clipă stătu în cumpănă, în- trebîndu-se dacă n-ar fi mai bine să-i recite brusc şi pătimaş din Apollinaire ; găsi ideea stupidă : cînd condiţiile nu sînt întotdeauna îndeajuns pregătite, Apollinaire are un sunet de lemn.

Afară ploua cu găleata ; Eduard e fericit : ploaia venise la timp. Ce ploaie frumoasă ! Tună şi fulgeră. Oamenii fug care-n- cotro. Străzile s-au şi umplut de băltoace.

Ploaia i-a dat o idee. O strînge uşor de mînă ; fata îl priveşte uimită şi crispată.

— Plouă, surîde Eduard insinuant, invitînd-o să se lase cuprinsă de vraja naturii dezlănţuite.

— Văd şi eu, că nu sînt chioară.

La un răspuns atît de brutal, Eduard nu se aşteptase. Efectele unui asemenea răspuns se repară greu. Toate calculele duceau la concluzia că ar fi bine să-i dea fetei iluzia că fusese o glumă foarte reuşită, că brutalitatea expresiei era de fapt o gingăşie prost ascunsă. „Poate că mă iubeşte“, îşi dădu cu părerea Eduard, aşa, fără nici o noimă. Dar privirea indiferentă a fetei respinse imediat această presupunere. Cu toate acestea, Eduard nu dezarmă. „ A, sentimentele nu sînt mare lucru, ele se pot fabrica uşor. Un gest, un vers, şi sentimentul e gata. Dacă pe toate acestea mai pică şi o contribuţie a naturii — o ploaie, un fulger, o zăpadă cîteodată —, nu mai trebuie nimic/[4] Deşi presimţea că discuţiile pe marginea ploii n-au nici o şansă să emoţioneze sufletul fetei, Eduard nu se hotărî să renunţe la ele.

— îţi place ploaia, nu ?

— Relativ, răspunse fata.

Acest laconic „relativ[44] îl dezechilibră. Dar, ca un făcut, continua să creadă nebuneşte în puterea miraculoasă a ploii.

— Chiar nu-ţi place ploaia ?

Fata priveşte distrată pe fereastră. Afară plouă cu găleata. Tună şi fulgeră. Oamenii fug care-ncotro. Străzile s-au şi umplut de băltoace.

— Da, dar cu picuri mici, preciză femeia cu o sclipire ironică în privire.

— Afară plouă cu găleata, se încăpăţînă Eduard.

— Ce vină am eu ? Mie-mi place cu picuri mici.

„A, nu mă dau bătut. Te fac eu să mă iubeşti cu dragoste curată ! Ce, crezi că dacă eşti mai inteligentă n-o să te îndrăgosteşti de un derbedeu ? Ah, astea inteligentele, care stau tot timpul prin biblioteci şi se dau în vînt după golani de genul meu ! Naivitatea e singura soluţie. O naivitate drăguţă, frumuşică, face minuni. Candoare, candoare[44], îşi spunea Eduard cu un fel de încrîncenare şi ură faţă de sine însuşi. „Toate femeile cer candoare. Dar de unde, Doamne-Dumne- zeule, atîta candoare ?[44]

— Cînd fulgeră, se spune că umblă caii sfîntului Ilie cu biciul de foc.

— Astea sînt superstiţii.

Eduard înjură în gînd, dar continuă să se arate copilăros.

— Eu, cînd eram mic — şi aici Eduard rîse fermecător — îmi plăcea să ies afară prin ploaie ; tu, cînd erai mică ?...

— Şedeam' acasă, răspunse fata dînd vizibile semne de plictiseală. După ce înceta ploaia, dacă nu era prea tîrziu, mă duceam la cîte-o prietenă.

în sfîrşit, Eduard înţelese că lucrase' ca un idiot. „Am venit cu tot repertoriul meu obişnuit, in-am ţinut seama de specificul fetei.“ Ideea de a-i acoperi faţa cu mîinile şi a întreba „Ghici, cine e ?“ n-a dat rezultatul

scontat. Greşeli peste greşeli.

Resemnat, Eduard se ridică în picioare.

— Să mergem.

Merg tăcuţi şi supăraţi ; nici măcar nu se ţin de mînă. Fiecare se gîndeşte la ale lui.

Eduard spera ca cel puţin despărţirea să se desfăşoare în condiţii mai bune. Se gîndea că una dintre soluţii ar fi ca, o dată ajunşi în faţa casei, s-o sărute brusc şi apăsat pe gură. Evident, pătimaş. Analiză lucrurile sub toate aspectele. „Dacă fata se enervează şi-mi dă o palmă ? Atunci, totul s-a sfîrşit, pentru totdeauna. Soluţia cea mai inteligentă ar fi poate tot un gest spontan/[4]

„Am să fiu spontan[44], hotărî Eduard.

La despărţire îi mîngîie mîna, vru să-i spună ceva foarte important, nu reuşi, din pricina emoţiei, şi fugi ca un bezmetic, fără să se mai uite în urmă.

— Te întîlneşti iarăşi cu Cleo ?

— Da, i-am trimis o scrisoare emoţionantă. De data asta n-am să mă mai întîlnesc cu ea la un lacto, surîse Eduard amintindu-şi de seara în care greşelile se ţinuseră lanţ. Apropo, din ce poet zici tu să-i recit ?

— încearcă şi tu cu Baudelaire.

— Baudelaire ? Mereu Baudelaire ! Nu ştiu dacă se potriveşte cu firea fetei. Mi se pare că ea e o fire mai deschisă.

— Dacă nu cunosc fata, nu pot să spun nimic precis. încearcă cu Paul Valery...

— Ah, nu cred să meargă nici cu ăsta. Dracu ştie, poate ar trebui ceva romantic. încurcată chestie î

— Musset...
— în sfîrşit... Poate... Ai cartea ?
— Am. Pot să ţi-o împrumut. Dar să n-o ţii mult. Poate găsesc şi eu o fată cu sentimente alese.
— Nici o grijă. Baudelaire-ul meu e la tine ?
— Astă-seară am nevoie de el. Ceva băutură ai ?
— Coniac.
— Cît ?
— O sticlă.
— O să v-ajungă ?
— O sticlă la doi oameni ? O s-ajungă !

Eduard e totuşi nemulţumit.

Dracu s-o ia de poveste ! Să nu se destrame vraja prea repede.

— Mai e şi muzica, îi aminti prietenul.
— Ai plăci ?
— Am ceva.
— Ai *I Iove Paris in the springtime* ?
— Am. Vezi să n-o pierzi.
— Ai *Siboney ?*
— Am.
— O ! Atunci, e grozav î

Totuşi, Eduard nu era mulţumit. Simţea că tot ceea ce pregătea nu era îndeajuns de bine ticluit ca să creeze acel farmec imperceptibil care leagă două fiinţe.

— Zi-rni o anecdotă. Trebuie şi puţină destindere.
— Aia cu helicopterul, îi propuse amicul după ce se gîndi puţin. E bună.
— E bună, dar n-o să-i placă. Ea preferă umorul sec, englezesc.
— Atunci, aia cu ăia care au rămas singuri pe o insulă. O să-ţi spună : „Vai, obraznicule !“ şi o să-i placă grozav.
— Crezi ?
— Eu am spus-o aseară, şi a avut reacţia de care ţi-am pomenit.

Sentimentul de nesiguranţă nu l-a părăsit încă. Dacă intervine la un moment o clipă de stingherealâ sau o tăcere fără nici o noimă ?... Doamne, la ce rezultate dezastruoase duc tăcerile astea !

— Ar trebui şi o anecdotă pornografică[3] îndrăzni Eduard.

— Mai gîndeşte-te. Spuneai că e o fată mai delicată.
— Totuşi, nu se poate fără. La Poiana-Braşov, din pricina delicateţii am pierdut o blondă superbă.
— Aia cu popa şi artista de cabaret.
— Da. La aia m-am gîndit şi eu. O mai temperez puţin, . şi merge.
Eduard îşi mai aduse aminte de un amănunt foarte important.
— Ah, era să uit. Mi-ar trebui şi o chestie mai gingaşă. Ceva la care să surîdă ca un copil.
— Asta-i mai greu.
— Trebuie. Ai idee de o şotie ?
— O şotie ?
— Ei da, ce tot te holbezi atîta ? Trebuie şi o şotie. Asta aduce a adolescenţă.
— Poate ar fi bine s-o tragi de cozi, riscă prietenul.
— Asta ar fi fost cel mai comod. N-are.
— Pune-i o piedică, aşa, în mijlocul unei conversaţii.
— O, e prea simplu. Ţi-am spus că e o fată mai citită, mai evoluată.
— Jucaţi la loto. Există obiceiul ca îndrăgostiţii să-şi încerce norocul împreună.
— Mai bine la loz în plic. Surpriza e mai mare.
Eduard n-a uitat nimica. Musset există. Sticla de coniac există. Duioşia, de asemeni.
Cleo n-a sosit încă la locul de întîlnire, Eduard aşteaptă — o jumătate de oră, o oră întreagă. Sticluţa de coniac, pe care o ţine descumpănit în mînă şi volumul de Musset, pe care-l poartă în buzunar, îl stingheresc în mişcări şi-i dau o expresie crispată şi îngîndiurată. Dar cel mai mult îl înfurie volumul lui Musset. Ah, Musset ! Dacă nici el, romanticul...
Cerul s-a întunecat. Ce ploaie frumoasă ! Tună şi fulgeră. Oamenii fug care-ncotro. Străzile s-au umplut de băltoace. Afară plouă cu găleata.

în drum spre casă, zării pe trotuarul de vizavi, în dreptul restaurantului Izvorul rece, o proaspătă cunoştinţă de-a mea, Mîcă Laurenţiu, poet şi campion de box al Dobrogei, aşa cum ciudat se recomandă tuturor. în buzunarul de sus al hainei, ca semn evident al dragostei lui pentru artă şi inefabil... ţinea întotdeauna un volumaş cu coperte albe, dintr-o ediţie de lux a poeziilor lui Horaţiu.

îl cunoscusem la un restaurant unde discutam cu cîţiva cunoscuţi despre poezie. Auzind despre ce vorbeam noi, îşi făcu repede rost de un scaun şi se aşează la masa noastră.

— Domnilor... şi eu sînt prieten al artei... Dacă vreţi, vă recit din Petrarca.

Cu o îngăduinţă născută din teama de a evita un scandal, l-am acceptat să ia loc la masa noastră. Dornic să-l socotim cît mai repede egal în drepturi, făcea abuz de confidenţe şi amănunte autobiografice :

— M-am născut la Constanţa, pe malul mării. Am tipărit trei volume... l-am tradus pe Faust... mai bine decît Blaga. Dacă vreţi, vă recit din Petrarca. Dacă vreţi, vă recit din Rainer Maria Rilke.

Din cînd în cînd, durerea lui răsfăţată semăna a chiţcăit :

— Vă rog foarte mult să nu mă subapreciaţi.

Cu uşurinţa pe care ţi-o dă alcoolul, i-am spus că are ceva talent. O dată primit elogiul cerut, deveni rece.

— Dacă crezi că am talent, scrie, să afle toată lumea !

De atunci, nu mai reuşeam să ?cap de el. Soarta ne punea mereu faţă-n faţă... Mică mă observă, scoase un chiot de bucurie, traversă strada şi-mi bară drumul.

— Ce mai faci, domnule ? Te-ai ascuns, perfidule ! De cînd nu te-am mai văzut...

— De-un car de ani... îi răpesc eu posibilitatea de a rosti o vorbă de duh.

— Mi-ai furat poanta... mă acuză el blînd şi mă iartă imediat. Mi-ai furat poanta... mormăi el încă o dată, şi se topi parcă într-o mare şi inexplicabilă tristeţe. Dar, repede, Mîcă reveni. Cum, eşti grăbit ? Ăsta-i argument de om inteligent ? Cînd întîlneşti un amic, orice treabă se suspenda din oficiu. Sărbătoare legală ! Repaus duminical ! Asta-i o veche datină cavalerească.

Aştepta ca eu să zîmbesc — zîmbetul întîrzia, şi Mîcă se supără.

— Puteai să rîzi, poanta era drăguţă...

N-am putut scăpa de Mîcă. Peste cîteva minute, şedeam împreună la o masă la Izvorul rece. După cîteva cinzeci, deveni sentimental. îmi adunai forţele, încercînd să mă eliberez din îmbrăţişarea lui energică şi tandră în acelaşi timp. Violenţa mea îl trezi puţin din beţie.

— Ce-s gesturile astea, domnule ? Astea-? gesturi de om cult ? Nu sînt de acord !

Mă ridicai în picioare, hotărît să plec.

— Nu pleca, domnule ! protestă Mîcă disperat. Nu pleacă nimeni ! Mobilizare generală ! Toată lumea rămîne pe loc ! Cum ai putea să pleci şi să mă laşi aşa ? Ai putea face aşa ceva ?

— Mîcă... fii cuminte... Sîntem într-un local public.

-— Stai jos ! îmi porunci milităreşte Mîcă. Respectă-mă pe mine, şi am să respect şi localul. Te rog, nu mă părăsi. Nu mă lăsa singur, pradă incertitudinii !

— Am treburi, Mîcă, încerc eu să-l îrnbun.

— Nu pleca, te rog. Toţi mă părăsesc, toţi mă reneaga. Numai frizerul mi-a rămas credincios. „Pe dumneata, domnule Mîcă, vă cunosc din vremuri normale. Aţi fost un poet iubit, îmi spune el cînd îmi dă jos barba. Nu mare, nu genial, iubit. Scump şi iubit, cum ar zice fetele..." De atî- tea zile umblu şi umblu, caut şi caut... Ia să vedem — hotărî Mică să-mi pună la încercare perspicacitatea —, ghiceşte dumneata ce caută poetul Mîcă ?

— Un subiect de poezie...

— Nici pomeneală ! Subiectele zac în mine, nu le caut. Cu chiu, cu vai, Mîcă scoase un zîmbet care se voia sarcastic. Ha — ha... eu subiecte de poezie ! Poezia curge din mine. Ştii ce spunea Maxim Gorki despre Esenin ? Dacă-ai şti cum mi se potriveşte...

— Un loc pe schemă ! Să te încadrezi în cîmpul muncii î

— Ah ! Sfîntă imaculată, veşnic nemuritoare naivitate ! se amuză copios Mîcă pe seama mea. Un poet în cîmpul muncii ? Cum de nu observi inadvertenţa ? Doar eşti de-al nostru, om de artă... Nu-ţi sună fals, neconvingător, cu stridenţă... Mîcă pe schemă ! E grotesc,

domnule, de-a dreptul grotesc. Un suflet, domnule, un suflet caut, o inimă caldă... Ar trebui reglementată problema asta pe cale publică. Cînd ai nevoie să-ţi spovedeşti sufletul, formezi un număr de telefon, şi gata, ai la domiciliu un suflet înţelegător. Caut un suflet, o inimă tandră. Caut un umăr pe care să plîng. Ştiu eu, pare ridicol, şi mie mi se pare ridicol, dar asta vreau.

— E greu.

— E greu ? Aproape imposibil. Au dispărut sufletele de bine, apte de sublim. Şi totuşi, am găsit un suflet !

— Mă bucur.

— Nu fi ironic cu mine ! mi-o reteză Mîcă. Oricît de fină ar fi o ironie, eu o sesizez !

Ironia nu-l atinsese : bucuria că a sesizat-o era atît de mare, încît nu-i mai simţise lovitura.

— De cînd te-am văzut, am strigat : „Iată un suflet ! în numele atîtor chinuri, te implor, nu mă dezamăgi. Nu pleca, sufletule, rămîi aici şi ascultă spovedania poetului Mîcă Lau- renţiu ![cc]

— Bine, dar scurt.

Mîcă se simţi jignit.

— Ce-i aia scurt ? O spovedanie la botul calului ?

— Fie, ascult.

— Noi doi — începu Mîcă confesiunea — avem talent berechet. Stofă de poeţi, nu de impostori — făcu Mîcă un gest ciudat în direcţia unde credea el că s-ar afla impostorii.

Tentativa de a mă face complice cu talentul lui nu-mi su- rîdea, aşa că mă simţii dator să-l întrerup :

— Lasă, Mîcă... nu mai generaliza şi tu...

— Ce e, domnule ? Asta e un păcat ? se înfurie Mîcă, şi începu să bată cu pumnul în masă. Nu mai e voie să generalizezi în ţara asta ? Să tragi o concluzie ? Adică, dacă eu am putere de sinteză, de ce să nu mă folosesc de ea ? Asta e un har mare, domnule dragă.

— E voie, Mîcă, e voie, dar mai încet.

— Dacă e voie, e voie ! Ascultă ceva scandalos. Am trimis unei redacţii nişte poezii. Le-am dat redactorului în mînă personal. E bine ca dînsul să te cunoască direct. Nu erau grozave, dar nici mai slabe decît cele pe care le publică alţii. Băusem o cinzeacă, şi ce mbam zis : „Hai să fiu şi eu actu- al...[tc] Dragă, poezii concrete, bine intenţionate, actuale, în spiritul momentului. Tu ştii, de zece ani caut să mă smulg din braţele formalismului. Această operaţie e foarte dificilă. Paul Valery nu te părăseşte aşa uşor. Doream să fiu actual. Sincer actual, ai cuvîntul meu! Ating toate problemele la zi. Marea Ţinleanskaia, cazul Rosenberg, o metaforă, o antiteză, contrastul dintre burghezie şi proletariat, victoria omului asupra neomului... toate problemele le-am atins fin, poetic. Bag şi puţină politică. Bag şi olecuţă de filozofie, să aibă poezia un suport, o bază. La sfîrşit, în ultima strofă, o mică auto- antologie cu ideile politice cele mai importante, ca să nu fie dubii... Dragă, totuşi aşa cum se cere. Toată poezia lăsa o senzaţie de echilibru şi armonie, te asigur !

— Şi cînd apare ? îl întreb eu perfid, convins că o asemenea operă nu va vedea niciodată lumina tiparului.

— Ce s-apară, domnule ? Păi aici e ciudăţenia. Nici vorbă să apară ! Păi cum să nu cazi în braţele formalismului ? Păi cum să nu te întorci la exerciţiile sterile ? Mi-au răspuns la Poşta redacţiei.

Arătă spre părul său alb, ca eu să ghicesc mai uşor contradicţia dintre vîrsta lui înaintată şi un răspuns la Poşta redacţiei.

Din nou perfid, mă fac a nu pricepe contradicţia.

Mîcă e indignat de naivitatea mea.

— Ei cum, domnule, nu te şochează chestia ? Ce, mai am optsprezece ani îşi-am absolvit cenaclul Păun-Pincio ? Unui om cu trei volume îi mai răspunzi la Poşta redacţiei ? „La- urenţiu Mîcă — Looo.“ Mîcă — Loco. („Mîcă — Loco —
N-aveţi talent. Nu sînt publicabile.") Nu te revolta cinismul ?

— Cum să nu mă revolte ? mă alătur amabil indignării poetului.

— Ce precizare cinică ! Loco... Adică : ştim că sînteţi în Bucureşti, dar nu ne face plăcere să stăm de vorbă între patru ochi... Loco... Loco... Ce, noi nu ştim să traducem o aluzie perfidă ? Loco... adică, mai pe româneşte huooo... marş afară !

— Ei, nu traduce nici dumneata aşa, *mot a mot*[1]...

— Cum, dragă, dar e evident... Asta e citaţie, nu răspuns. Mă izgoneşte din casa mea, din lăcaşul artei...

— Pe care ai slujit-o cu cinste... îi sar eu în ajutor.

— Nu mă las de artă... mă linişti Mîcă. Scriu înainte. Vrei să-ţi citesc ceva ?

Fără să mai aştepte aprobarea mea, îmi citi o poezioară despre o

femeie care s-a îndrăgostit de-o pictură celebră, re- prezentînd un nobil francez din secolul al XlV-lea, pasiune care a împins-o pînă la divorţ. Apoi declamă eu patos un sonet despre o bătrînă care visează în fiecare noapte o broască- ţestoasă.

— Şi unde le publici pe-astea ?

— Ce, crezi că-s prost să le public ?! *C'est pour mon pauvre ame, vous comprenez* ? -

Ca să-l mai liniştesc, îi pun o întrebare la întîmplare.

— Şi-acum ce-ai de gînd să faci ?

— Scriu un roman.

— Un roman ?

— Să încercăm şi cu proza... îşi dădu Mîcă cu părerea.

— Şi cu teatrul, şi cu eseul, şi cu critica... îi lărgesc eu orizontul

— Să vedem întîi cu proza. Lasă eseul... şi nu mă lua aşa ! Te-am avertizat... mă pricep la ironii. Romanul o isă fie axat pe o dilemă amoroasă, dar realist-socialist — se dezvălui Mîcă uitîndu-se speriat în dreapta şi-n stînga, temîmdu-se să nu-i fure cineva ideea. Vreau să introduc în literatura noastră elementul erotic... nu în detrimentul producţiei, dar totuşi... [1] [2]

Mi se păreau ciudate aceste măsuri de precauţii, dar... în sfîrşit, să trecem peste asta.

— Personajele pline de patos, un final grav şi ai să vezi ce succes monstru...

Entuziasmat, îl bat pe umeri.

— O să iasă, Mîcă !

Mîcă mă surprinde ; trist, îngîndurat, trage nişte concluzii tragice, simte nevoia să mă consoleze :

— Lasă, dragă, şi tu ai talent... Principalul e să ai ambiţie !

— N-am ambiţie, Mîcă, n-am... îmi recunosc eu infirmitatea.

— Ai... Şi talent ai... Nu te descuraja... Ia exemplu de la mine... Lupt...

— Tu o să ajungi departe, Mîcă.

Mîcă e invincibil. Iarăşi a sesizat ironia.

— Nu mă lua aşa !

— Ai talent, Mîcă, zău că ai !

— Crezi ? mă întrebă el cu o bruscă notă de melancolie în glas. Zău, dragă, nu ştiu dacă am talent. Mereu sînt ros de întrebări: Am talent, n-am talent ? Sînt geniu, nu sînt geniu ? O să scriu tipic, n-o să scriu tipic ? Pricep eu actualul ?

— Eu cred, Mîcă, că tu o să devii realist.

— Nu mă ironiza ! Pricep aluziile.

— Zău, Mîcă, precis o să scapi de formalism !

— Ah ! Formalismul ăsta... După 23 August n-am mai publicat nici o plachetă... Şi timpul zboară...

---

[1] Cuvînt cu cuvînt, în franceză. (N. a.)

[2] Astea sînt pentru sărmanul meu suflet, înţelegi ? (N. a.)

îşi trase scaunul mai aproape de mine.

— Am o soră bolnavă... de oftică, sărăcuţa... Şi-am terminat gazul!

Mîcă îşi strecură drama cu un fel de discreţie, lăsîndu-mă s-o apreciez eu în adevărata ei valoare.

— Fără argumente... Vrei un pol, nu ?

— Ai sesizat ? exclamă el, surprins.

Mă pregătesc de plecare. Chem ospătarul să facă plata. Crezînd că n-am să accept să plătească el, Mîcă hotărî să fie generos.

— Te rog... nu-ţi dau voie... Mă jigneşti... plătesc eu.

— Dacă insişti...

Au urmat cîteva minute imposibile. îşi retrage imediat galanteria.

— Nu mai insist... şi zîmibi tîmp.

Ies în stradă. Mică — după mine.

— Unde te duci, sufletule ? De ce părăseşti alt suflet ?

— Mă duc acasă, Mîcă... Am treabă...

— Nu mi-ai răspuns la întrebare... Am talent, n-am talent ? Să mă las de poezie, să nu mă las de poezie ? Nu mă cruța... Răspunde-mi ! Am talent ?

— Bine, mă Mîcă, în plină stradă pui tu asemenea întrebări filozofice ? De faţă cu femeile ? caut eu isă-1 cuminţesc.

— Am nevoie de o certitudine. Certitudini! Vreau certitudini ! urlă Mîcă. Vreau certitudini !

—• Altă dată, Mîcă.

— Acuma, acuma... şi mă apucă de braţ.

— La să-mă, Mîcă, să mă gîn desc.

Nu-mi dădea drumul. Dacă i-aş fi spus că n-are talent, ar fi ieşit scandal, discuţii, lamentări.

— Ai talent, Mîcă.

De fericire, Mîcă izbucni în plîns.

BALADA DESPRE IUBIREA NEFERICITĂ A DOMNIȘOAREI ELENA SUDITU

Domnişoara Elena Suditu e tristă. E a treia zi de cînd îşi bea singură Bodocul: nici astăzi logodnicul n-a venit la centrul de ape minerale să-şi îngrijească gastrita.

E o dimineaţă rece de toamnă. La centrul de ape minerale din Cişmigiu nu se află decît două femei în vîrstă, pe care domnişoara Elena Suditu le cunoaşte din vedere — una suferă de gastrită şi bea Bodoc, cealaltă suferă de ficat şi bea Hebe. Deşi le cunoaşte numai din vedere, domnişoara Elena Suditu e ispitită să le mărturisească durerea care-i apasă sufletul. Cu cea mai mare plăcere şi-ar mărturisi durerea oricui. Cu cea mai mare plăcere. Dornică de confesiuni, face cîţiva paşi înainte, dar cele două femei discută prea aprins între ele ; aşa că domnişoara Suditu se retrage speriată. Tot ce poate face domnişoara Elena Suditu în situaţia asta complicată e să tragă cu urechea. Divergenţele dintre cele două femei, aşa puţine şi neînsemnate cum sînt, îi mai îndulcesc sufletul.

Bolnava de gastrită nu-i de acord cu verişoară-sa. „Ligia e întotdeauna cu o dragoste în urmă“, în schimb bolnava de ficat e supărată pe vecina ei de bloc, care şi-a mîncat tru- soul cu un responsabil de depozit, om care nu merita sacrificiul.

Cînd era cu logodnicul, doamnele o salutau cu mult respect ; o dată au întrebat-o chiar şi cît e ceasul. Elena Suditu îşi aminteşte şi astăzi după atîta vreme cu cîtă căldură şi delicateţe a fost întrebată : „Sînteţi atît de amabilă să-mi

spuneţi cît aveţi ceasul ?“ Sînteţi atît de amabilă... Fără logodnic, domnişoara Suditu Elena are complexe de inferioritate, se simte jignită şi subapreciată.

Cererea de reangajare la cooperativa „Prestarea" îi amintea că totul s-a sfîrşit.

S-au cunoscut în Săptămîna Crucii Roşii, la centrul de ape minerale — şi mai precis: la ghişeul unde se vinde Bodoc şi Slănic. Blestemata, netrebnica gastrită o silea să revadă locurile care i-au fost odată atît de dragi. Domnişoara Elena Suditu se afla acum în faţa aceluiaşi ghişeu cu ane minerale. Vînzătorul, acelaşi vînzător de la începutul idilei, o vede bîndu-şi singură paharul de Bodoc şi priveşte cu dulce îngîndurare şi respectuoasă înţelegere ; înţelege că fata suferă. Parcă o serveşte şi mai politicos ca oricînd... Cu un zîmbet bun, ospătarul îi întinde paharul cu apă binefăcătoare. Fără să vrea, ospătarul îi pune o întrebare, care, deşi bine intenţionată, nu face decît să zgîndăre şi mai mult durerea.

— Domnul s-a vindecat de gastrită ?

— Probabil... răspunde domnişoara Elena Suditu, stă- pînindu-şi cu greu emoţia. Probabil...

în ziua în care-l cunoscuse, .domnişoara Elena Suditu venise ceva mai tîrziu la centrul de ape minerale ; participase la repetiţiile de dansuri naţionale — în vederea fazei a doua a concursului. Era extrem de obosită, nu voia decît să-şi bea apa şi să meargă acasă, să mai citească o carte de o reală valoare artistică şi educativă.

De la bun început, domnişoara Elena Suditu observă că el e îmbrăcat într-un costum gri-petrol de stofă fină, „de la pachet", că are o cravată argintie, aproape albă, şi o cămaşă cu butoni de aur. îi plăcuse aerul distrat cu care-şi scosese portvizitul, cît şi durerea pe care o desluşise imediat în ochii lui mici şi verzi. O doamnă cu un copil trecu în faţa lui ; el îi sărută mîna amabil, dar nu insinuant, şi-i dădu cu o voce plictisită numărul lui de telefon. Probabil numărul lui de telefon de acasă... Domnişoara Elena Suditu înţelese că bărbatul acesta brunet cu părul cârlionţat, care-şi bea paharul cu apă minerală zîmbind ironic şi îndepărtat, are o bogată experienţă de viaţă. „Omul ăsta nu poate avea decît intenţii serioase" — îşi spuse domnişoara Elena Suditu. N-ave a nici un motiv să tragă asemenea concluzii definitive, dar la domnişoara Elena Suditu concluziile definitive veneau periodic, fără nici un motiv, aşa cum după iarnă vine primăvara.

Domnişoara Elena Suditu îşi pregătise de multă vreme un surîs fermecător. Surîsul cu pricina era o creaţie colectivă, contribuise puţin şi maică-sa, femeie bătrînă şi suferindă, dar care avea experienţa ei. Zile întregi aruncase în dreapta şi-n stînga, fără nici un rezultat, zîmbetul ei fermecător. De data asta, norocul îi surise.

— Am dus-o greu... se văita domnişoara Elena Suditu, jucîndu-se cu cîrlionţii iubitului... La noi acasă n-am avut femeie de serviciu.

Ca toate fetele bătrîne, domnişoara Elena Suditu avea despre viaţă idei foarte clare.

— Viaţa e grea. Fiecare lucruşor pe care-l pui pe tine costă bani. Fiecare ban contează... Ce, dacă n-ai cinci bani nu te dă jos încasatorul ?

Domnişoara Elena Suditu descoperi cu groază că iubitul ei are ceafa prea groasă.

Iubitul simţi unde îşi pironeşte femeia privirea şi încercă să-i alunge îndoiala.

— Nu te lua după faptul că am ceafa groasă, sînt un om foarte bun. De multe ori, un fizic plăcut ascunde un caracter josnic.

— Dacă o să avem vreodată o femeie de serviciu, aş vrea să fie unguroaică. Sînt femei foarte harnice, unguroaicele.

— Asta e adevărat... admise Ovazihian.

— Dar oricît de harnică ar fi o servitoare, dacă n-o ţii din scurt, tot te fură.

După cîteva zile, iubitul o invită la el acasă. Domnişoara Elena Suditu ştia de

ce-o cheamă, dar nici prin gînd nu-i trecu să-l refuze. „Dacă mu sînt frivolă, nu mă ia de nevastă. “

Dar domnişoara Elena Suditu mai avea întotdeauna şi altceva de făcut. De aceea, îi şopti logodnicului :

— Vin... Numai să dau un telefon la o colegă.

De la acest răspuns, în sufletul iubitului începu să-şi facă loc îndoiala. Cuminţenia fetei îl îngrozise, cum atâtea lucruri îl îngroziseră în viaţă. Ar fi preferat ca fata să facă mofturi, să protesteze, măcar de formă. Răposat-a lui soţie îi cedase doar atît de greu...

— Fă-te lejeră... o rugă Ovazihian, îndată ce intraseră în casă.

— într-o secundă... consimţi domnişoara Elena Suditu, temiîndu-se să nu întîrzie cumva. înfricoşată, domnişoara Suditu se scuza tot timpul. într-o fracţiune de secundă, sînt gata.

Vedea cum se dezbracă meticulos, cum îşi aranjează fiecare lucruşor, să nu se mototolească. Căci fiecare lucruşor contează... Căci fiecare ban contează... O, dacă n-ai cinci bani, nu te idă jos din tramvai ?!

— Adu-mi un scaun unde să-mi pun fusta ; azi am căl- cat-o.

— Mai repede ! strigă enervat domnul Ovazihian.

Brusc, domnişoara Elena Suditu se lăsă răpită de alt miracol.

— Uită-ite îşi tu ce bine stă ifusta pe scăunel !

Dezbrăcată, apropierea fizică n-o preocupa ; tot ce-o preocupa era consecinţele apropierii. Dacă se mărită cu el, o să demisioneze de la serviciu, or să crape toate fetele de ciudă, o să se facă şi ea cucoană, o să fie şi ea ironică cu vecinele de bloc, o să-şi ia o servitoare — o unguroaică. Cu gîndul la vecinele de bloc şi la viitorul confort — absolut tot coinfor- tul —, domnişoara Elena Suditu uita să-şi întindă braţele drăgăstos.

Domnul Ovazihian se dă jos din pat şi-şi aprinde o ţigară profund nemulţumit şi pe deplin edificat.

— Nu prea eşti nebunatică. Răposata mea soţie se căţăra pe pereţi.

— Am să fiu... îi promise domnişoara Elena Suditu.

— Nici subtext n-ai, fetiţo.

— Am să am şi subtext... îi promise domnişoara Elena Suditu strîngîndu-şi cu răbdare şi grijă lucruşoarele.

Domnişoara Elena Suditu se şi vedea nevastă de negustor particular, lăfăindu-se într-o locuinţă impunătoare, sou- lîndu-se la 10 dimineaţa, făcînd scandal dacă ceaiul e prea dulce sau şunca nu tocmai frumos tăiată felioare-felioare — aici aşa trebuie tăiată şunca : felioare, felioare. O să aibă o femeie de serviciu, o s-o ţină de scurt. Dacă nu le ţii din
scurt, te fură... O, ce scandal o să mai facă ! „Toanto... aşa se şterge praful ?"

A doua zi, sigură de capacitatea ei de a suci capul bărbaţilor, domnişoara Suditu demisionă din cîmpul muncii.

— Mai gîndeşte-te, fetiţo... o sfătui bătrîneşte contabi- lul-şef înainte de a-i semna lichidarea.

—Am întors eu lucrurile pe toate feţele... răspunse ţanţoşă domnişoara Elena Suditu.

A doua zi îşi căută iubitul acasă.

—Ai de băut ceva tare ? întrebă domnişoara Elena Suditu îndată ce deschise uşa casei.

— Ce-i cu tine ?

— Vreau să beau.

Domnul Ovazihian o priveşte îneîntat : aşa da !

— Drăcoaico !

Domnul Ovazihian aduce într-adevăr o băutură tare : coniac grecesc. Domnişoara Elena Suditu bea pe nerăsuflate două pahare, băutura tare îi face rău, dar gîndul că după căsătorie o să aibă o servitoare căreia să-i poată spune „Toanto, aşa se .şterge praful ?“ o iface să suporte mai uşor alcoolul.

Dar, împotriva planurilor îndelung chibzuite, domnişoara Elena Suditu se dezbracă din nou meticulos, pune deoparte fiecare lucruşor, să nu se şifoneze. „A — se îngălbeni domnişoara Elena Suditu —, şi-am vrut să le-arunc cît colo, cu o mişcare neglijentă..."

— Ge faci, nebuno ? Ce faci ?

—Fiecare ban contează ! îşi aminti cu o stranie duioşie domnişoara Elena Suditu. Ce, dacă îţi lipseşte cinci bani nu te dă jos din tramvai ?

JN-o iubesc" — hotărî logodnicul, foarte fericit de această concluzie. Atît de mare fu această fericire, îneît o conduse pînă acasă şi-i sărută mîna la despărţire. Pe deplin edificat, de atunci logodnicul n-o mai căută.

Părăsită, domnişoara Elena Suditu îşi bea singură Bodo- cul la centrul de ape minerale din Cişmigiu. E hotărîtă să-şi schimbe felul de a privi viaţa. O să se căsătorească cu un cooperator. De ce să se creadă ea mai cu moţ ? Sînt şi printre cooperatori oameni plăcuţi, dornici să-şi întemeieze un cămin. O să se reangajeze, o să muncească iarăşi. O să-şi cumpere mobilă în rate... în definitiv, e tînără şi sănătoasă...

Ce nevoie are ea, om tînăr, de servitoare ? Şi de ce să-i spună servitoarei „toantă“ ? Nu-i şi ea suflet ? Sîntem cu toţii oameni...

Are în buzunarul de la pardesiu cererea de reangajare ca dactilografă la cooperativa „Prestarea[44]. Nu e încă hotărîtă să se întoarcă la serviciu, mai aşteaptă o zi-două...

„Dacă totuşi mă iubeşte ?“

...E toamnă. Domnişoara Elena Suditu e tristă. E a treia zi cînd îşi bea singură Bodocul : nici astăzi logodnicul n-a venit la centrul de ape minerale să-şi îngrijească gastrita.

Sever tovarăş era tovarăşul Mocanu ! Pe cît era de drept, pe-atît era de sever...

Ceea ce-1 caracteriza pe tovarăşul Mocanu era exigenţa. Cu dînsul nu mergea să te strecori, să-l duci cu una, cu două. Orice încercare de asemenea natură dădea greş. în mod deosebit, sesiza la timp orice abatere de la morală. Imediat, fără să se piardă în speculaţii abstracte, tovarăşul Mocanu îţi trăgea o săpuneală şi-ţi arăta calea cea dreaptă. Adevărul era că tovarăşul Mocanu nu făcea nimic din răutate. Acest sentiment, dacă se poate numi aşa, îi era complet străin. Tot interesul tovarăşului Mocanu era ea fiecare tovarăş să-şi bage minţile-n cap cu un ceas mai devreme.

CERC VICIOS

Justă, foarte justă era poziţia tovarăşului Mocanu în problema atît de gingaşă a relaţiilor dintre femei şi bărbaţi. Detesta mai ales pasivitatea care putea da naştere la fapte condamnabile. Altul în locul tovarăşului Mocanu şi-ar fi zis: „Ce-mi pasă mie pe cine iubeşte Cutărică ? N-are decît să se culce cu cine-o vrea, dar să fie exemplu la locul de muncă.“ Acest fel de a vedea problema i se părea, pe bună dreptate, îngust. Tovarăşului Mocanu îi era complet străină indiferenţa faţă de problemele personale ale salariaţilor; el însuşi dăduse un frumos exemplu de ce înseamnă rezolvarea sănătoasă a problemei: se însurase ou o tovarăşă bună şi avea doi copilaşi frumoşi şi inteligenţi.

Cum observa că doi tineri se giugiulesc peste măsură, tovarăşul Mocanu nu ezita, le punea deschis problema :

— Căsătoriţi-vă, întemeiaţi-vă un cămin.

Nici nu se pripea, dar nici nu ezita cînd situaţia o cerea. Bineînţeles, toate astea nu le spunea direct, ci frumos, pe ocolite, în aşa fel încît răscolea inimile tovarăşilor îndrăgostiţi, le crea o ifrăimîntare pozitivă. Tovarăşul Mocanu trăia activ, nu se izola de colectiv. Venea îşi la reuniunile noastre tovărăşeşti, şi niciodată singur, totdeauna cu soţia şi cele două fetiţe. Nu bea — un păhărel, aşa, de poftă de mîncare, nu se cheamă că bea —, nu dansa, nu se uita la nevestele altora, nu le făcea cu ochiul. Sta retras modest la o măsuţă şi privea cum se distrează tineretul nostru, ce frumos şi educativ, cu conştiinţa datoriei împlinite, îşi petrece timpul liber. Cît de mult suferea tovarăşul Mocanu cînd observa ceva nejust! Pentru dînsul, greşeala unui tovarăş era totuna cu greşeala lui. Cînd observa în timpul dansului strîngeri de mînă complet nesănătoase, tovarăşul Mocanu suferea, simţea că se petrece ceva cu el; în zaidar căutam să-l îmbunăm : „Tovarăşe Mocanu, nu isiîntem în comunism[£<] ; tovarăşul Mocanu suferea în continuare. Fără să stea pe gînduri şi fără să se piardă în introspecţii sterile, detesta pe Freud îşi teoriile lui despre subconştient, se (întorcea spre secretarul U.T.M.-ului şi-l săpunea, cu idorinţa isinceră Ide a-1 ajuta în muncă :

— Vezi ce fel de tineret educaţi voi ?

Cînd partenerii se întorceau cu faţa, tovarăşul Mocanu roşea; subapreciase tineretul nostru : dansatorii cu pricina erau soţ şi soţie. Dar tovarăşului Mocanu nu-i era teamă să roşească atunci cînd greşea :

— Am greşit, am roşit.

Dar ce te faci cu chermesele, că ele se ţineau în aer liber, şi iluminaţia lăsa de dorit ? se frămînta tovarăşul Mocanu. Cînd se organizau serbări în aer liber îi era greu să distingă cu maximum de precizie apartenenţa mîinilor care se mîn- gîiau pe furiş, nu făcea scandal necontrolat, căci nu voia să jigneascâ tineretul întreprinderii, dar o îndoială cumplită îi stăpînea multă vreme sufletul.

Tovarăşul Mocanu venise la clubul sindicatului să ne ţină o conferinţă despre morala proletară. Nimeni nu era mai indicat ca dînsul pentru această temă; la o asemenea conferinţă, exemplul personal contează enorm. Dacă stau :să mă gîn- desc poate că exemplul personal e chiar mai important decţţ

m

argumentaţia şi materialul bibliografic. Tovarăşul Mocanu era foarte vesel, mi-amintesc ca astăzi că făcuse o glumă usturătoare la adresa responsabilului ipoistului utemist de control, şi-am rîs cu toţii, ide la director pînă la curier, un rîs isănătos, mobilizator, educativ. Nu ifăcea glume de dragul glumelor, ei cu scopul de-a .ajuta omul să-şi vodă lipsurile într-o iformă atrăgătoare şi plăcută. Ce inteligent vorbea tovarăşul Mocanu î Nu băltea cu pumnul în masă de dragul de a bate cu pumnul, ci pentru a sublinia o idee frumoasă, o concluzie importantă. Se întîm- pla cîteoidată să şi urle ; noi nu ne speriam, nu plecam de la conferinţă, ştiam că zbiară numai şi numai spre a ne trezi din amorţeală. Noi ştiam că în spatele urletelor, ameninţărilor şi bătăilor de pumn în masă se ascunde o dragoste fierbinte, părintească, pentru fiecare salariat în parte.

Tovarăşul Mocanu se făcu roşu la faţă şi bătu cu pumnul în masă.

— Viaţa personală trebuie să fie una şi aceeaşi cu cea obştească... Acasă, <în tramvai, la reuniuni tovărăşeşti, la cinema, să ne comportăm ca într-o şedinţă. Viaţa personală e una şi aceeaşi cu cea obştească, un tot unitar de care să fim mîndri. Rău şi greşit procedează acei tovarăşi care au două vieţi.

Dar tot atunci s-a petrecut şi nenorocirea pe care am s-o povestesc din cîte cunosc personal şi din cîte mi-a povestit tovarăşul Roibu de la cadrele regiunii. Pe mine, tovarăşul Mocanu m-a ajutat mult, aşa că nenorocirea lui m-a afectat profund. Cînd, după terminarea conferinţei, tovarăşul Mo- oanu încercă să-şi adune hîrtiile, să se întoarcă acasă, în sînul familiei dragi, lîngă soţie şi cele două fetiţe, oblservă în prima bancă o tovarăşă nouă, de curînd transferată la noi. Ce era în isufletul ei, nu puteam .să ştiu, dar era brunetă, cochetă, c-o aluniţă pe otbraz, avea pe vino-nooace ; era bine ca fizic. Ea nu aplaudase, cum am aplaudat eu şi toţi oamenii de bună- credinţă. Pesemne avea ideile ei. Conferinţa n-o ajutase, asta era evident. Sta rezemată într-o poziţie de i se vedeau pulpele şi se uita cu neruşinare la tovarăşul Mocanu, care-şi spărsese pieptul pentru noi «toţi. îmi venea s-o .sugrum. „Bine, tovarăşă, poţi să nu Jfii de acord, să-ţi placă destrăbălarea, să te usuci după bărbaţi, dar în numele cui te uiţi obraznic la tovarăşul
Maciânti ? 'tine ţi-a dat permisiunea ? Cu 'ce drept al sfidezi pe omul care mi-a călăuzit paşii ?“

Noua angajată nu-1 slăbea din ochi; tovarăşul Moeanu se intimidase. îşi căuta hîrtiile şi nu le mai găsi cîteva secundes I le strânse cineva de la prezidiu, tovarăşul Moeanu le mototoli şi le azvîrli în servietă repede-repede, de parcă le-ar fi furat şi i-ar fi fost frică să nu-1 prindă. „Ce-i cu tine, tova^ răşe Moeanu, cum se explică această atitudine ?“ Se simţea ruşinat că ne vorbise nouă despre morala noastră proletară ? Dar dacă judecam greşit ? Poate îi părea rău că n-a reuşit să convingă femeia. „Şi-atunei — ,s-ar .fi întrebat tovarăşul Moeanu — oare nu mi-am pierdut degeaba trei zile cu citate şi conspecte ?“

Peste două zile aflu noutăţi. Tovarăşul Moeanu se îndrăgostise de

tovarăşa Anata — aşa o chema pe dactilografa cea nouă, ce mai, îi căzuse cu tronc, cum -spune poporul în simplitatea lui. Aflat isub influenţa acestui puternic 'sentiment, 'tovarăşul Moeanu o transferă la 'serviciul pe ca;re-l conducea dînsul, ca s-o aibă sub ochi. O primi frumos. O sfătui să critice necruţător tot ce o nemulţumea în jurul ei şi, fără falsă modestie, îi atrase atenţia că nici el nu-i scutit de critică. Mai mult decât atât : îi aranja un birou cochet şi-i făcu rost ide o maşină bună. Totdeauna i-a plăcut isă asigure salariatelor un iloc de muncă oît mai plăcut. După declaraţiile unor martori oculari, tovarăşa Aneta lasouhase respectuos toate indicaţiile şefului :

— Bine, tovarăşe Moeanu.

Dar femeia nu uitase frumoasa conferinţă despre morala proletară pe care tovarăşul Moeanu o ţinuse în faţa tuturor salariaţilor, tot se mai gîndea la conferinţă, îi era frică de şef.

Gata ! Aleluia munca obştească, putere de sacrificiu şi sprijinirea cadrelor tinere ! Se plictisise să se dedice intereselor obşteşti. Nu mai ţinea mica şedinţă fulger, „planul bătăliei", cum o numise dînsul cândva ; ne expedia repede :

— Mai descurcaţi-vă şi singuri, că nu mai sînteţi copii ! Să terminăm cu dădăceala şi cu tutela măruntă !

Cum sosea, scăpa de noi şi se ducea la tovarăşa Aneta şi-o ruga să-i bată la maşină. Dacă n-avea ce să-i dicteze,
nu se descuraja, inventa din capul lui fel de fel de rapoarte.
Era revoltător, strigător la cer ;să vezi cîte rapoarte, icîte realizări şi lipsuri născocea tovarăşul Mocanu de dragul unei simple dactilografe care nici măcar n-avea o sensibilitate aparte. Ziua întreagă şedeau împreună singuri-singurei. Tovarăşul Mocanu dicta, tovarăşa Aneta batea. Realizări măreţe obţinute cu sacrificii, lipsuri intolerabile care ne mai frînau mersul nostru înainte, propuneri inteligente, bine gîndite de tovarăşi în plenarele sindicale, toate erau dedicate acestei femei. Tovarăşa Aneta primea aceste dovezi de dragoste cu plictiseală crasă, bătea rapoartele cu răceală, nu înţelegea că în aceste rapoarte, în aceste cifre palpită durerea unui om. M-aim indignat în mod sincer. Nu vrei să primeşti curtea tovarăşului tău de muncă ?! Spune deschis : „Sînt femeie cinstită şi nu admit relaţii eu tovarăşii însuraţi !“ Nu, ea prefera să tacă, ghidîndu-se după ideea complet greşită că tăcerea e de aur. Cînd se apleca să caute indigourile şi i se vedeau sînii, tovarăşul Mocanu, ca bărbat, se uita într-a- colo, că nu era să se uite aiurea, cai verzi pe pereţi.

— Baţi excelent, tovarăşă Aneta !

— îmi dau toată osteneala.

Dar tovarăşa Aneta nu-i înţelegea frămîntarea, continua să bată plictisită.

— Fata dinainte bătea groaznic... suspina tovarăşul Mocanu.

— Poate că n-avea experienţă... răspundea femeia cu inimă de piatră.

Tovarăşul Mocanu, un tovarăş atît de bun şi serios, era chinuit de amor. O visa pe tovarăşa Aneta noapte de noapte, o visa goală, tovarăşi dragi. Cîte şi mai cîte nu făcea ca s-o convingă de profunzimea sentimentului respectiv ! A mers pînă acolo cu exagerările, încît de 8 Martie, sărbătoarea mamelor şi a tovarăşelor noastre de muncă şi de viaţă, i-a făcut cadou un fular franţuzesc, susţinînd că-i atenţia sindicatului. I l-a prins de gît şi i-a urat succes în muncă. în fiecare zi, după posibilităţi, îi pregătea cîte-o surpriză, nu lăsa să treacă o zi fără o atenţie crt de mică.

— Te-ai văzut la panoul de onoare ?

Era mica lui atenţie.

— M-am văzut, tovarăşe Mocanu — şi, după atîtea zile de aşteptare, dactilografa îl răsplăti printr-un zîmbet.

După această mărturisire, tovarăşul Mocanu îi idictă raportul cu o duioşie sporită, iar tovarăşa Aneta îl bătu fericită şi neliniştită. Ştiu din propria mea experienţă că sentimentul iubirii aduce multă neliniște.

Tovarăşul Mocanu o iubea la nebunie. Nu se gîndea să divorţeze, să-şi lase nevasta şi copilaşii pe drumuri, avea simţul datoriei, dar o iubea pe dactilografă şi trebuia să ţină seama şi de sentiment, şi de instinct. în ce hal ajunsese tovarăşul Mocanu, era de nerecunoscut. Nu mi-am închipuit niciodată că dragostea poate să nenorocească atît de cumplit un om cu atîta experienţă. îşi neglija munca, nu mai primea critica de jos, nu mai venea cu iniţiative. Ajunsese pînă acolo cu decăderea incit şi la şedinţele de analiză cu tovarăşul director de faţă se gîndea tot la tovarăşa Aneta. Concluziile mobilizatoare îl surprindeau visînd-o goală.

într-o zi, o chemă chiar la dînsul în birou. Se aşeză disciplinată pe un scăunel. Tovarăşul Mocanu o sfătui să prefere canapeaua : ea înţelese gravitatea sfatului, dar se aşeză totuşi. Femeile sînt inconştiente ! Pentru o plăcere trecătoare sînt dispuse să sacrifice itotul. De ce să fiu rigid ?... Poate că îşi inconştienţa asta are (partea ei ibună. Se gîndea să-i vorbească deschis : „Iubeşte-mă, şi-ţi măresc încadrarea ! Dragă Aneta, dă-mi măcar un surîs, o strîngere de mînă“. Nu ştia însă cum să înceapă. Se uita !în altă parte, şi-o întrebă icu toată seriozitatea :

— Ţi-ai plătit cotizaţia la sindicat ?

Tovarăşa Aneta tresări, ca trezită dintr-un vis frumos.

— Pe ce lună, tovarăşe Mocanu ?

— Cum pe ce lună ? se înfurie tovarăşul Mocanu fără sănşi dea seama. Cea în curs, aprilie...

— Mi-am plătit-o... îl asigură tovarăşa Aneta, şi-l învălui într-un zîmbet trist.

— Eşti la curent... murmură tovarăşul Mocanu, îngrijorat că nu găseşte o fisură în activitatea femeii ca să-şi

poată idovedi toleranţa şi, |pe urma, din toleranţă in toleranţă, s-o întoarcă spre altă toleranţă. Tovarăşul Mocanu avea experienţă organizatorică. Ştia să muncească cu femeile, dar tovarăşa Aneta îl intimida ; nu era ca toate femeile.

— Dumneata, 'tovarăşă Aneta, ai bunătatea să te duci la cercul ide politică curentă ?

— Mă duc, tovarăşe Mocanu... se apără proasta, distru- gîndu-şi fericirea.

— Şi-ţi iei notiţe ? se eraimponă Mocanu. Marţi ce-a fost ?

— Reducerea preţului de cost.

— Da... aprobă grav tovarăşul Mocanu. Şi cum se reduce ?

— Prin mărirea productivităţii muncii — şopti frumoasa femeie, mirată şi dezamăgită.

— Nu-ţi pierzi timpul ?

N-avea ce să-i mai spună. O salută rece şi se îndepărtă.

Pe unmă îşi dăduse seama că se purtase prosteşte, lipsit de naturaleţe. încercă isă-i recâştige inima. Se purta foarte drăguţ cu dînsa, nu mai vorbea cu „just, tovarăşă^. Cînd tovarăşa Aneta căpăta lucrări de la alte servicii, tovarăşul Mocanu venea şi-i dicta, dornic să-i uşureze munca. Voia s-o facă să înţeleagă cît de mult o iubeşte. Toate astea nu le spunea direct, ci prin referiri la citate, panouri de onoare, lozinci etc. Urmînd atîtea căi întortocheate, adevărul ajunge anevoios la inima femeii. Biata femeie se arătă foarte rezervată la început, dar pe urmă, ispita măririi salariului cu două clase o mai îmbună, îi zîmbi de cîteva ori. în sufletul tovarăşului Mocanu, după declaraţiile unor tovarăşi, care n-aveau nici un interes să deformeze realitatea, se născu speranţa.

Dar tocmai atunci — ceasul rău...

— Tovarăşe Mocanu... 'colectivul cultural are o mare rugăminte la dumneata — îi spuse preşedintele sindicatului.

— Vă ascult.

— Conferinţa despre morala proletară...

— Ce-i cu ea ? întrebă îngrozit Mocanu, căruia în acea perioadă îi era gîndul la putreda morală burgheză.

■— O, nu, nu-i nimic ! îl linişti preşedintele. E foarte bună. Şi tovarăşii de la S.R.SJC. simt mulţumiţi. N-aţi vrea s-o ţineţi şi marţea asta, înaintea filmului ?

— Iarăşi, tovarăşe ? se îngălbeni tovarăşul Mocanu — şi pe bună dreptate. Tot timpul morala proletară ! Şi acelaşi om !

— Tovarăşii noştri cer.

Tovarăşul Mocanu se înfuriase. Nu-i plăceau oamenii care văd îngust.

— Bine, ei cer... Dar mai sînt şi alte probleme. Patriotismul socialist, critica şi autocritica...

— Dar toate astea ce au la bază? Morala proletară.

— Bine, sigur că are, dar ne repetăm.

— 'Specificul instituţiei noastre e tineretul.

Tovarăşul Mocanu a fast contra, dar s-a supus majorităţii şi, conform centralismului democratic, veni să-şi ţină conferinţa.

Natural, fiind sindicalistă, printre ascultători se afla şi tovarăşa Aneta. Tovarăşul Mocanu îi zîimlbi, dar ea, femeia, ajunsese la concluzia că-i mai bine să-i întoarcă spatele. Ce rău arăta tovarăşul Mocanu ! îi venea să plîngă. Cu un efort supraomenesc, se stăpîni. Citi prima frază, se opri, căută privirea tovarăşei Aneta — s-o roage să nud creadă, să nu-l înţeleagă mecanic. Dar veni un citat din Ostrovski de care nu-şi mai amintea, nu-şi mai dădea seama de el în toiul conferinţei, nu mai reuşi să-l sară, ii citi, şi tovarăşa Aneta se supără. După ce văzu cum se luminează feţele noastre, cum noi ne străduim să ne debarasăm, înţelese că totul s-a sfîrşit. Tovarăşa Aneta plecă imediat, prin uşa din spate.

Dis-de-dimineaţă, cum sosi la birou, o chemă la dansul. Tovarăşa Aneta veni, dar înfăţişarea ei lăsa de dorit. Era rece, ţeapănă şi plictisită. Admirabila conferinţă despre morala proletară ridicase în faţa lor un zid de netrecut.

— Aveţi treabă cu mine, tovarăşe Mocanu?

— Am ! se răsti Mocanu. Dumneata eşti văduvă?

— Văduvă de război... răspunise Aneta demnă. Soţul meu a murit în Ardeal.

— în războiul antihitlerist, asta e foarte bine. Soţul du- mitale a fost un martir. Dar nu-i cinsteşti memoria. Aud me

reu că dumneata, eu bărbaţii... Văduva unui erou trebuie să se mărite, să-şi întemeieze un cămin... E clar, tovarăşă Aneta ?

— Da, tovarăşe Mocanu.

Aşa s-a sfîrşit iubirea tovarăşilor, într-un fel nefericit, ca orice iubire mare. Oînd dictează tovarăşei Aneta rapoartele pentru Bucureşti, tovarăşul Mocanu imprimă vocii o undă de melancolie: ghiceşti în timbrul tandru al vocii tovarăşului Mocanu regretul pentru tot ce-ar fi putut să fie, n-a fost şi n-o să fie niciodată. La conferinţele despre morala proletară, tovarăşa Aneta nu mai vine nici cind se foloseisc metode administrative: la ce bun să se ducă într-un loc de care o leagă atîtea amintiri dureroase?

BRÎNZĂ CU CEAPA

E plin de iconfeti de toate culorile, iar cămaşa — descheiată la toţi nasturii — şi-a murdărit-o cu vin şi ciocolată; cineva i-a agăţat de curea un fes roşu, pe care, cu un aer milităros, îl agită ca pe^o sabie.

în oglinda din holul casei îşi examinează înfăţişarea şi, ca să ,se răzbune pentru ceea ce-i dezvăluie oglinda, începe să-şi ciugulească confetiile.

— Uită-te la mine în ce hal sînt !

Descoperă de-abia acum că dejalenul e pătat de vin şi ciocolată, ceea ce-i măreşte buna dispoziţie.

Orice neorânduială pe care o descoperă în înfăţişarea lui îi măguleşte amorul propriu.

— iFii atent, îşi cămaşa...

îşi smulge fesul de la curea cu un gest de o violenţă neaşteptată şi-l calcă în picioare. îl ridică apoi, şi aşa, zdrenţuit şi turtit, şi-l aşază pe cap.

— Nu-i aşa că-s nebun ? Zău dacă eu sînt normal!

Gesticulează şi vorbeşte fără nici o clipă de răgaz, ştiind că orice-ar face şi orice-ar spune va fi ceva inteligent şi de bun gust.

— Ce făceai tu, mă?

Nu-mi aşteaptă răspunsul; răspunde el în locul meu, exact ceea ce voiam să-i spun eu.

— Citeai... Nu poţi să adormi pînă nu citeşti o pagină, două. Ai insomnii? Cum e cartea? Interesantă. Partea întîi e mai bună deoît partea a doua. Are lungimi, iar spre sfîrşit

trenează. Unele caractere sînt bine conturate, altele... Ce să mai vorbim?! Şi e verosimil ca o femeie cu temperament să se îndrăgostească de un profesor de lucru manual? E verosimil, dragă, e verosimil...

Din fericire, spiritul lui progresează cu repeziciune; ceea ce acum i se pare firesc şi inteligent, peste cinci minute îi apare greoi şi tras de păr... sau invers.

— Nu ştiu ce-i cu mine. M-arn tîmpit complet şi, îndurerat de această constatare, se trînteşte în fotoliu, proptindu-şi picioarele de masa de lucru.

—* Ai nişte brînză?

Arată triumfător spre bufet. Se ridică în vîrful picioarelor, să vadă cu ochii lui minunea. Brînză? Zîmbeşte fericit, făcîn- dunmi prieteneşte cu ochiul. Brînză? Chiar brînză? O, Doamne, brînză! Nu-i vine să creadă. Dă la o parte gemuleţul bufetului şi ciuguleşte cîteva firimituri, lingîndu-se pe buze, înfiorat de plăcere.

— Te pomeneşti că ai şi ceapă?! mă întrebă prietenul, îndoindu-se de fapt de această posibilitate.

— Am ceapă cîtă vrei.

Zîmbeşte şi imă priveşte neîncrezător.

— Ai tu ceapă, Marine?! Nu cumva vrei să-ţi baţi joc de mine ? Marine, ai tu ceapă ? Pană aci ai mers tu cu înţelegerea ?!

— Am ceapă în cantităţi suficiente.

în ciuda asigurărilor mele ferme, tot nu-i vine să creadă. Are impresia că trăieşte într-o lume de basm. Oare să fie adevărat? Qare nu cumva vreau să-mi bat joc de el? Nu se aşteptase să găsească ceapă. Brînză ca brînză; într-un fel, poate că e normal. Dar ceapă?... Există deci brînză cu ceapă? în mintea lui, cele două noţiuni sînt inseparabil legate. Asta e de necrezut. Nu m-ar fi crezut capabil de aşa ceva. Nu se obişnuise încă cu fericirea de a mîmca brînză cu ceapă. Ideea de a-mi ghiftui cămara cu brînză şi ceapă mă ridica enorm în oichii lui.

— Marine, îmi dau seama că te-am subapreciat.

Mă duc în cămară să fac ro:st de ceapă. Deşi orice mişcare îi poate fi fatală, nu-1 rabdă inima ,să nu mă însoţească, spri- jinindu-se de tot ce întâlneşte în drum.

— Poate că ai o ceapă de apă, mă roagă prietenul meu, înroşindu-'.se de îndrăzneala de a-şi nuanţa doleanţa. Ce frumos ar fi! O, ce frumos ar fi! O, ce frumos ar fi!

Aşadar, umăr la umăr, căutăm o ceapă de apă.

Ceapa de apă se ascunde, nu vrea să ne iasă în întâmpinare.

— Asta e de arpagic, spune amicul, care, în ciuda furtunilor ce-i bîntuiseră sufletul, mai era capabil să facă diferenţa.

Expediţia readuce buna dispoziţie.

•Foloseşte plimbarea în cămară ca să-şi verifice o serie de cunoştinţe practice.

— Marine, asta-;i varză, nu? O examinează pe toate feţele şi trage cu ochiul la mine, ca să observ cît de simpatic e în ignoranţa lui. Care va să zică, dumneata eşti varza. Şi idiotul ăsta e leuştean, nu? Şi migraţiunea asta de melci... conopide, nu?

Mă pregătesc să tai ceapa. Observă profanarea şi-mi smulge cuţitul, indignat.

— Ce, mă, tu tai ceapa?

Azvîrle cuţitul înapoi, în bufet.

— Parcă n-ai fi trăit la ţară, în aer curat. Nu ştii că ceapa se sparge cu pumnul?

Gîndul de a sparge ceapa cu pumnul îi aduce o mare desfătare. Omul măcinat de contradicţii dispare ca prin farmec, şi în locul lui apare omul dornic de mişcare şi simplitate. îşi suflecă mînecile, îşi încordează puterile îşi, cu o singură lovitură bine calculată, zdrobeşte ceapa.

— Aşa se mănîncă ceapa... O spargi cu pumnul! Să fim simpli, Marine!

Ceea ce nu reuşiseră nici viaţa, nici cultura, nici femeia care-1 iubise reuşise brînza cu ceapă. Brînza cu ceapă readuce în sufletul amicului meu nevoia de simplitate şi de valori indiscutabile.

Aruncă deoparte farfuria şi scobi torile şi începe să înfulece brînza cu ceapa.

— Bravo, măi Marine! Bine de tine că n-ai probleme!
mă invidiază prietenul, căutînd din ochi solniţa. După ce găseşte solniţa, invidia se preschimbă în amărăciune. Bine de voi ăştia ou reacţii simple şi directe ! ^

Deznădăjduit, începe să se plimbe prin cameră, ţinînd în- tr-o mînă ceapa, iar în cealaltă brînza.

— N-am dreptate, Marine, n-am dreptate. Spun tîmpenii, tu ştii, oînd m-apuc eu să spun tîmpenii, nici Dracu nu mă opreşte ! Dar eşti simplu. Ai un bilet, mergi la cinema, iubeşti o fată, te însori cu ea, unu şî cu unu fac doi. Tu nu eşti prost de loc, Marine. Tu eşti dat dracului, mă... Eşti simplu, Marine... Simplu şi clar. Se citeşte în sufletul tău ca într-o carte. Ah, dacă s-ar citi şi în sufletul meu ca într-o carte... Numai asta visez. Linişte, pîine neagră de ţară, o masă de lemn, o mămăligă cu ferînză, o nevastă voinică, o lampă cu gaz!

Îşi ia o pernă de pe divan şi se culcă jos, pe podea.

— De ce sînt eu aşa de straniu? Nu-i aşa că sînt straniu? De unde asta, Marine? Stau să-mi explic, mă pipăi, mă aud voiibinld, mă uit în oglindă şi nu pricep. Ce s-a petrecut cu mine ? Tu imă ştii, am învăţat

împreună, ispărgeam şi eu geamuri ca toţi băieţii, eram natural... Ai un topor?

— Ce, eşti nebun?

— Puteai să răspunzi mai inteligent, dar fie şi aşa, ţin seama de realitate. O, căite posibilităţi de a fi spiritual erau, şi tu le-ai ratat pe toate! Gîte glume reuşite! Gîte cuvinte de spirit! Gîte adevăruri suculente! Nu vreau să te omor, cre- de-mă. Mă iau după tine şi spun şi eu prostii. Vreau să fac muncă fizică.

Ideea de a face puţină muncă fizică se împleteşte armonios cu dorinţa de a face o faptă bună.

— Buturugi ai? N-ai vreo bătrînică singură prin curte, cu lemnele nesparte? De asta am nevoie urgentă, repede de tot. De nişte buturugi şi de-o bătrînică singură cuc... Vreo bătrînică simpatică şi evlavioasă, al cărei fiu a ajuns intelectual şi nu vrea să mai ştie de ea. în orice .curte există cîte-o poveste de asta. Vreau ,să i le sparg cu. Vreau să fac o faptă frumoasă.

Şi, plin de vioiciune, se ridică în picioare.

N-am putut să mă împotrivesc. A ieşit afară în curte şi timp de o oră a spart lemne. A intrat în casă asudat şi îmbujorat.

— E foarte indicată munca fizică. Ştia titanul de la las- naia Poli ana cu ce să-şi piardă timpul. Mă simt alt om, Marine! M-am transformat, Marine! Mă crezi că am făcut saltul calitativ ? Uite, am .spart lemne şi am uitat de Ciupitu.

— Cine e Ciupitu?

— Marine, tu eşti?...

Vine spre mine şi mă strînge în braţe.

— Bravo, Marine! Te iubesc! Eşti primul om care n-a făcut calambururi pe seama numelui farmacistului, primul care a rezistat ispitei. Tu ştii ce înseamnă să rezişti ispitei de a face
Un banc prost? Marine, te iubesc! Marine, sînt fericit! Marine, tu ai avut o pasiune, ţi s-a întîmplat ceva, altfel nu înţeleg progresul ăsta teribil. Cum văd o asemenea posibilitate de a face o glumă proastă, cretinii se reped ca haitele de lupi... să-şi dovedească şi ei agerimea. Săracii... Ce să-i faci?! Cine e Ciupim? Ajcu... fiindcă ai rezistat ispitei de a face bancuri proaste, am să-ţi dau amănunte. Ciupitu e un farmacist cretin care are o nevastă grozavă, doamna Ciupitu! învârte el nişte afaceri... omul trebuie să trăiască! Ciupitu e prietenul meu. Se mă- mîncă şi se bea bine la el... icre, fazani, iepuri, pui în mujdei... îngheţată de portocale, vermut italienesc, vin grecesc... Tâmpenii! Dar e un escroc! „Mă Ciupitu, îi zic eu, tare sînt curios să-ţi cunosc creierul... cum funcţionează... ,numai tu poţi să-mi explici misterul biologic al prostiei!" Dar e băiat de viaţă! Are ceva din naturaleţea negustorilor flamanzi. Şi nevastă-sa!... O tâmpită, cu aere de intelectuală! Vine la mine şi-mi zice: „Domnule Gristescu, e rînidul dumneavoastră să spuneţi ceva inteligent". Am impresia că nu-i ceva curat... se ţin de afaceri, prea au bani mulţi, idioţii ! Are şi o mutră stupidă nevastă-<sa,

o faţă rotundă, enervantă... Timpii ţi! Şi au şi un vin grecesc, dracu ştie de unde, de ăla dulce de ţi ,se întoarce stomacul pe dos. Ce atmosferă greţoasă, zău, descompusă! „Vai, hai să mergem să bem pe stradă, au propus la un moment dat. Să ne aştepte cîte-un pahar de vin la fiecare zece metri, şi aşa... pînă la capătul lumii..." Ducă-ise dracului... Burgheză cretină! Mi-au umplut capul cu bancuri porcoase... zău dacă n->ar merita să fie pălmuiţi! Şi măcar să fi fost bune, măcar... Tîm- pite toate. Şi mai era o ţipă, una vopsită, un fel de amantă culturală... De-ale a care se ţin după ţipi care s^au maturizat artisticeşte. „E adevărat că în literatura modernă se recurge la simbol?" Vrea idei! Fără idei nu poate să trăiască, curva dracului!

Amicul e scîrbit pînă în adîncul sufletului.

— Decît toţi fazanii din lume, tot mai bună e o ceapă eu brînză! Şi mai sănătoasă...

S-a întins pe divan îşi încearcă să adoarmă. Nu poate să închidă ochii, e prea preocupat de atmosfera din casa farmacistului.

— Aştia n-au nimic sfînt, mă... zău dacă exagerez... Nici eu nu sînt uşă de biserică, dar există o limită în toate... un nivel oarecare, o năzuinţă spre ceva...

Brînza cu ceapă îl obligă să gîndească, să-şi analizeze viaţa.

— Eu, mă Marine, aş vrea să fiu om simplu. Ce atiîtea nelinişti şi complicaţii?! Plec la ţară să mă fac învăţător. Joc bătuta pînă ameţesc, mă căsătoresc cu o ţărancă voinică, fac vreo şapte copii, duminica mă duc la căminul cultural şi com- hat superstiţiile... Aş vrea să mă duc la munca câmpului, să fiu strigat pe nume pe uliţă: „Bade, dănmi, te rog, grebla dumi- tale..."

iCîiteva clipe tace. Credeam că adormise şi mă pregăteam să fac acelaşi lucru, cînd, deodată, îl aud vorbind şi mai pătimaş, şi mai convingător.

— Nu pot să mai iubesc ! Am îmbătrînit poate. Mă uit la voi ăştia care vă îndrăgostiţi, şi vă invidiez. De ce nu mai sînt capabil de sentimente? De ce cînd primesc o scrisoare de amor scrisă pătimaş mă apucă plictiseala, nici n-am curiozitatea 's-o citesc pînă la capăt ? Ce plictiseală, domnule, ce plictiseală! Mai rău ca la un film de scurt metraj despre rinichiul artificial. De ce n-ajung şi eu să-mi pierd minţile? De ce dracu sînt aşa de straniu? Nu-i aşa că sînt straniu? Oamenii sînt previzibili. Ştiu ce-o să gî'ndeşti tu şi peste zece ani, ţinînd seama de evoluţia ta şi de evoluţia societăţii. Atunci, e firesc să mă plictisesc. (Spune-mi ceva simplu, ştiu ce-o să-mi spui, dar vreau să aud din gura ta, spune-mi despre o fată care iuibeşte un băiat. Spune-mi că i-a luat mîna şi-a lipitno de obrazul lui... Ce fericiţi au fost în acele clipe!

Mă prefac că dorm; asta nu-l împiedică să-işi descarce sufletul.

— Mă Marine, tu te duci des pe teren, nu? Bravo, Marine! Acolo sînt oameni adevăraţi, mă, ăia care lucrează în fabrici, nu porci ca ăştia... ca farmacistul ăla cretin... Spune-mi ceva despre un om frumos pe care l-ai cunoscut pe teren. Ce gîn- deşte el. Hai, te rog, te ascult... Un om adevărat... Zi-mi ce mai e în viaţă, că aia pe care o duci tu e viaţă adevărată... farmacistul e un porc... Zinmi ceva simplu...

De atunci, de cîte ori se întoarce de la chefurile cu domnul şi doamna Ciuipitu, trece pe la mine să-i dau să mănînce brînză cu ceapă.

CAPODOPERA

Stăpân pe mijloacele lui de expresie, cunoscutul pictor nu se grăbi să ridice receptorul. „Lasă-l să sune!" îşi spunea pictorul, convins de originalitatea talentului său. „Lasă să mai sune... S-a dus vremea cînd săream din pat la orice zgomot... Pe vremea aceea dibuiam, nu-mi găsisem drumul în artă."

Şi tot ascultând sunetul disperat al telefonului, pictorul îşi aduse aminte ,de timpul iCÎud alerga la telefon cu răsuflarea tăiată de emoţie, plin de emoţie, aşteptând o comandă de la o instituţie sau aprecierea elogioasă a unei somităţi. Dar vremea aceea trelcuse. Pictorul nu mai dibuia: avea drumul său propriu.

Cum totuşi telefonul continuă să sune, unanim apreciatul se hotărî să se dea jos din pat. Se dădu jos din pat cu mişcări dinadins încete, ca să se răzbune — cel puţin în acest fel — pentru vremea cînd alerga ca un nebun spre telefon.

— Cine e la ora asta? întrebă pictorul, cu vocea obosită şi indiferentă, încântat că, în sfîrşit, a apucat vremea cînd poate să nud mai intereseze cine anume îl caută. Trecuse o vreme cînd aşteptase cu sufletul la gură judecăţile de valoare; această vreme trecuse. V-a plăcut foarte mult ? Mersi... Pentru entuziasm, ora e cam matinală... îl întrerupse autorul atâtor tablouri pline de farmec inedit ;şi incontestabilă originalitate.

închise telefonul, dornic să se întoarcă cît mai repede la mulţumirea lui: iată, câştigase bătălia, acuma nud mai interesau laudele temutului critic, nu mai era curios să ştie cum îi defineşte personalitatea artistică^ ce trăşături noi îi mai des

coperise. Era o vreme cînd toate astea îl interesau; această vreme trecuse.

Cum se făcu destul de târziu, laureatul ultimului concurs de la Bruxelles se hotărî să ia micul dejun. Bineînţeles, nu micul dejun îl încânta, ci discuţia pe care o avea după aceea cu femeia de serviciu. Discuţia cu femeia de serviciu se purta întotdeauna în jurul aceleiaşi teme: cum anume să procedeze, ce trucuri să folosească pentru ca nimeni să nu-şi dea seama că el se află acasă.

Discuţia cu Betty era isemnul cel mai sigur al maturităţii lui artistice.

De cîte ori se gîndea la discuţia pe care o va purta cu Betty, femeia de serviciu, inoomparabilul îşi aducea aminte de zilele anevoioase ale debutului, de febrilele căutări ale drumului său propriu, de strădaniile pe care le făcuse pentru a deveni o personalitate artistică ieşită din comun. „A, Doamne- Dumnezeule, şi cît timp a trebuit să treacă, cit a trebuit să mă zbat, să mă eliberez de atîtea influenţe străine!"

De cîte ori se gîndea la discuţia cu Betty-, îşi amintea cu o blîndă ironie de toţi care-i priviseră cu neîncredere talentul şi nu crezuseră în steaua lui. Discuţia cu Betty îi amintea şi de prima lui soţie; nici ea nu crezuse în talentul lui şi fugise cu un artist mediocru, conştiincios dar lipsit de personalitate.

în aşteptarea femeii de serviciu, pictorul simţea cum talentul îi devine mai bogat şi mai ferm. încet-încet, dispăreau şi ultimele influenţe străine.

— Betty, vino te rog pînă la mine...

Spunînd aceste cuvinte, pictorul avea sentimentul că-şi bate joc de critic, care, cu ani în urmă, îi declarase de faţă cu Ciucu- reneo şi alţi pictori apreciaţi, că e lipsit de originalitate. „Uite că n-a avut dreptate, uite că sînt un talent original !“

Betty ştia de ce o cheamă domnul pictor, dar, ca să-i facă plăcere, .se arăta întotdeauna puţin mirată.

— Betty, nu sînt acasă pentru nimeni.

— Oricine vă caută?...

— Indiferelnt! Şi spunînd aceasta, pictorul avea senzaţia că-şi dispreţuieşte admiratorii — entuziaşti şi generoşi.

— Ce să le spun dacă întreabă de dumneavoastră?

— Ce vrei tu, las la aprecierea ta... surîse leneş inegalabilul, pe care îl aimuza ideea ca femeia de serviciu să hotărască într-o asemenea problemă.

— Să spun că sînteţi plecat în provincie?

—■ Cum vrei tu, Betty, ţi-am spus că las totul la aprecierea ta.

— Să vă şpun înainte cine vă caută?

— Nu-i nevoie, Betty; indiferent cine mă caută, nu simt acasă!

De fapt, cel destpre care unii susţineau că-1 depăşise pe Renoir era recunoscător femeii de serviciu cînd aceasta nu-i respecta întocmai dispoziţiile; satisfacţia era dublă: îşi manifesta direct dispreţul şi o certa şi pe Betty fiindcă nu-şi făcuse cum trebuie datoria.

Incomparabilul şi inegalabilul socotea că satisfacţiile sale de acest gen sînt pe deplin meritate. „Am muncit pentru ele, le-am cîştigat cu sudoarea frunţii. Ca să pot privi oamenii de sus, mă sculam acum zece ani la 6 dimineaţa. Ca să pot trînti cuiva telefonul în mas, mi-am sacrificat cei mai frumoşi ani ai vieţii. Ca să ajung să ascult acum laudele celebrităţilor gîndindu-mă la cu totul altceva, nu ieşeam zile întregi din atelier. Pentru tot acest dispreţ, am muncit ea un nebun."

Ambiţia de a privi oamenii de sus îi dăduse puterea, energia, o sclipire tainică în odhi îşi uneori, orieît ar părea de ciudat, chiar idei îndrăzneţe şi originale.

Cu o bucurie pe care cu greu reuşea să şi-o ascundă, o certa pe Betty cînd, din lipsa ei de atenţie, cineva pătrundea în casă. De fapt, îi era recunoscător. Putea să-şi manifeste dispreţul într-un mod mai conjcret.

— Betty, Betty, ce înseamnă asta? Ţi-am spus că nu sînt pentru nimeni acasă! Ce dacă e de la Sfat? Dacă e de la Sfat e un motiv?

Betty stătea în pragul uşii, înspăimântată şi ruşinată. Era îmspăimîntată şi ruşinată fiindcă ştia că această atitudine ii face plăcere pictorului; în definitiv, pentru această teamă şi ruşine era plătită, şi încă plătită pe deplin mulţumitor.

— Alm crezut că e ceva important... Spunea că vine să vă comunice ceva urgent, care vă interesează şi pe dumneavoastră.

Şi de data asta Betty dovedise lipsă de prudenţă; aşa se face că subiectul atîtor entuziaste şi competente studii şedeau faţă-n faţă cu un bărbat tînăr, care-1 ruga ceva foarte insiş-

tent. Ca o dovadă .sigură a maturităţii iui artistice, pictorul îşi privea musafirul cu plictiseală.

— Dacă tot aţi venit, luaţi loc.

Tolănit *în* fotoliu, privindu-şi cu o blîndă ironie naivul vizitator, pictorul se simţea în adîncul sufletului o mare putere creatoare. „Am să-l întrec pe Renoir. Da, da, de data asta am săd întrec eu-adavănat."

Ascultîind cu gîndurile aiurea pledoaria plină de patos a vizitatorului, pictorul simţea acea nelinişte fericită pe care o simţea numai cînd intra în atelier să lucreze. Cel care reuşise să-^şi formeze o personalitate artistică plină de originalitate şi să se desprindă din ceata anonimă şi difuză simţea că uitîn- du-;se la tînărul vizitator cu un zîmibet ironic şi dispreţuitor îşi realizează pînă la capăt mesajul său artistic, capodopera vieţii sale. Un sentiment de mulţumire îi stăpînea sufletul, şi acest sentiment de mulţumire şi de împlinire îl aşeza în ochii lui alături de marii pictori ai lumii, alături de Van Gogh, alături de Delacroix şi Cezanne. Renoir rămăsese cu mult în urmă.

— Ne-am gîndit că pentru o pictură monumentală, aşa cum ar trebui pentru Casa Tineretului, dumneavoastră aţi fi cel mai indicat.

— Eu aş fi cel mai indicat? mormăi pictorul, şi se retrase puţin, căutînd lumina soarelui, ca să-şi admire mai bine capodopera.

Căută cu o mişcare leneşă unghiul cel mai bun, dornic să nu piardă nici o linie, nici o lumină şi nici o culoare. „Ce-am vrut eu prin arta mea? se întreba pictorul. Să mă uit de sus la oameni. O, de ce să fiu ipocrit, asta am dorit... Am reuşit! Aceasta e capodopera vieţii mele! " Tot ceea ce făcuse pînă atunci, în atâţia ani de muncă încordată — peisaje, portrete, compoziţii, fresce — nu era decît neînsemnate schiţe, tatonări pentru opera capitală pe care o realizase.

— Ştim că sînteţi extrem de ocupat. Aţi avea toate condiţiile asigurate.

— Nu pot, tinere, sînit obosit... răspunse pictorul, cu sentimentul că arătîndu-şi atât de direct oboseala şi indiferenţa îşi desăvârşeşte capodopera.

Pictorul observă spaima care se întipări pe faţa naivului vizitator şi bucuria îi deveni şi mai mare. Ceva în care sperase, ceva care-i dăduse speranţe în zilele grele ale debutului se împlinise acum, în această clipă, aşa icum îşi închipuise el. Lucrase pînă noaptea tîrziu, cu gîndul că odată şi-odată o să i se ceară comenzi cu nemiluita, şi el o să asculte plictisit şi o să răspundă cu voce obosită: „îmi pare foarte rău! Sînt foarte ocupat..." Se gîndea în această scenă la mutra plictisită pe care o va lua, la acele magnifice cuvinte: „îmi pare rău... Sînt foarite ocupat", cum se gîndeşte la pămînt cel naufragiat în mijlocul oceanului. în mutra plictisită pe care o va lua după o anume vreme, în indiferenţa cu care va respinge comenzi pe care zeci de pictori le-ar fi socotit extrem de avantajoase, pictorul îşi găsea răsplata. Sensul secretului existase. „O, sînt fericit. Uite, în clipa asta aş putea să mor..."

Dinitr-o bucurie copilărească, pictorul repetă cuvintele sacre care-1 îmbărbătaseră în clipele grele ale existenţei.

— îmi pare rău... Sînt extrem de ocupat...

Uimit, vizitatorul ;se îmbrăcă şi plecă în grabă, în timp ce pictorul, ajuns la apogeul creaţiei, îl conduse cu privirea pînă la uşă, cu un fel de duioşie pe care străinul 11-avea cum s-o înţeleagă.

Era fericit. Ţelul pe care şi-l propusese cu ani în urmă, în timp ce lucra înitr-o odăiţă friguroasă, cu pămînt pe jois, se împlinise. „O, cred că numai Bach aştepta moartea cu liniştea şi pacea cu care o aştept eu acuma."

Din ziua aceea, pictorul nu mai intră în atelier. Din cînd în cînd îi mai spunea femeii de serviciu să aibă grijă să nu fie stingherit. Betty, ca~ntotdeauna, îi promitea să aibă grijă de liniştea lui. Curînd însă, pictorul înţelese că prudenţa se dovedise zadarnică: nud mai căuta nimeni.

Viclenia femeii de serviciu nu mai folosea la nimic. Ea, dintr-uin exces de conştiinciozitate sau dintr-o inexplicabilă tandreţe, continua să fie vicleană... dar viclenia ei se răspîn- dea în jur, tristă şi inutilă. în ciuda acestei situaţii, nevoia pictorului de a dispreţui, de a refuza comenzi cu un zîmbet ironic mai era încă vie. De aceea, conform tradiţiei, după micul dejun continua s-o instruiască pe Betty.

— Nimeni, Betty. Vezi, -că ei vin sub diferite pretexte. La nevoie, baricadează-ite. Nu te lâsa impresionată sub nici un motiv; chiar dacă sipuin că-mi dau un milion, eu nu sînt acasă.

Cu oît pictorul simţea că de fapt nimeni nu se mai interesează de soarta lui, cu atît îi dădea femeii porunci şi mai drastice:

— Oricine-ar fi, Betty, oricine-ar fi, sub nici un motiv, aibsolut nici un motiv! Auzi, Betty? Chiar dacă-i vezi plîngînd. Chiar dacă ar trimite un cqpil să mă cheme.

Betty asculta uimită şi conştiincioasă aceste inutile porunci drastice.

Ca întotdeauna, marile evenimente istorice, culturale şi personale îl găseau în preajma unei femei. Avea el acest noroc; vestea izgonirii lui Chom.be o aflase în braţele unei actriţe idin Deva. Moartea tatălui, în braţele unei achizitoare. Căsătoria surorii sale cu un aviator de la Saibena în braţele unei gportive din lotul republican de gimnastică.

lEduard aflase că urmează să fie arestat în următoarele cîteva ore; femeia hărăzită de soartă drept martoră a întîrn- plării îşi trăgea ciorapii. Femeia avea intenţii dintre cele mai bune, ar fi vrut să zîmbească, dar descoperi cu groază că i s-a rupt un fir de la ciorap; îşi dădu zâmbetul la o parte, ca pe •ceva incomod, care o împiedica să se concentreze. Aşteptînd să fie arestat, Eduard înţelese că de unele sentimente, ca de pildă duioşia, nu va imai avea nevoie ; de aceea, hotărî s-o cheltuiască acuma... cînd mai avea cum. „E adorabilă Urania... De ce dracu sînt fermecători oamenii cînd îşi recunosc deschis egoismul?"

In faţa oglinzii, femeia îşi examina cu vădită satisfacţie înfăţişarea. Era grăbită. Mergea la operă să asculte *Rigolelto* cu Ştefănescu-Goangă în rolul principal.

Dar foarte curînd, liniştea şi calmul femeii i se păruseră suspecte. De ce tocmai acuma a apucat-o dragostea de cultură? Spunea că nu-i place opera; cînd a avut timp să-şi schimbe gusturile? E pur şi simplu inconştientă...

Din dorinţa de a se întoarce intr-o lume fermă, iremediabil pierdută, Eduard se trezi filozofând pe teme care nu-1 interesau de fapt. „Cît dispreţuiesc oamenii care-şi schimbă concepţiile estetice de la o zi la alta!"

-— Mi-a spus o colega că are o montare grozavă, ciripi femeia, subliniind fiecare cuvînt cu cîte-o pată de pudră pe care o aşeza ritmic pe obraz.

— Ai să întîrzii dacă te fiţii atîta în faţa oglinzii — mormăi Eduard. Ar fi păcat să îmtîrzii, te duci atît de rar la un spectacol. Te rog eu, Urania, nu întîrzia...

Ura faţă de femeia care se învârtea în preajma lui era atît de mare, înjdîit se scufunda într-o baie de dragoste ca într-o mlaştină, căzînid jos, tot mai jos, căutînd acolo o inexplicabilă scăpare. Numai dragostea mai putea da o măsură exactă a aversiunii care-1 stăpînea.

— Mă gîndesc că nu m-am ocupat suficient de tine. Nici marea promisă nu ţi-am dat-o. Iartă-mă, Urania.

Era singur, foarte singur cu dragostea şi ura lui.

— Ce frumos am ifi putut trăi noi doi, Urania !

Aproape că n-to mai vedea pe Urania. Rămăsese intactă numai această ură perfect camuflată; devenind fără obiect, ura lui Eduard părea îngrozitor de searbădă şi tristă.

— Nu mă fiţii, mă pudrez... îi răspunse femeia, cu demnitatea pe care i-o dădea convingerea că-! va vedea pe Ştefă- nescu-Goangă în rolul principal. La un spectacol, omul se duce îmbrăcat îngrijit.

Răspunsul Uraniei i se păru bărbatului din cale-afară de ciudat;

vedea în acest răspuns o mărturie a răutăţii şi complicităţii femeii. „Cum adică: «Nu mă fîţîi, mă pudrez»? Ce, se duce la înmormântare, sau la operă?“

'Logica exactă a lucrurilor nu-i mai convenea; de la logica exactă a lucrurilor nu se putea aştepta la nimic bun, ea îi spunea că va fi în curînd arestat şi condamnat. Era desigur logic ca Urania să vrea să se îmbrace elegant pentru operă, dar această logică îl împingea spre alte realităţi, la fel de logice, dar îngrozitoare. Dacă ar fi fost după el, Urania ar fi trebuit să se ducă la operă în picioarele goale, cu părul răvăşit, nespălată, cu unghiile nefăicute, îmbrăcată în;tr-un peticit capot de casă...

Aşa ar fi făcut o femeie care l-ar fi iubit. Actriţa din Deva, care-1 adorase, s-ar ifi dus la operă într-un capot de casă — îşi spunea Eduard, căutînd în lipsa de logică a lucrurilor o rază de speranţă. Dar Urania era prea tînără ca să cunoască mirajul unui sentiment durabil, nici supusă celor mai cumplite torturi nu-tşi amintea bărbaţii cu care se culcase.

tirania şedea în pragul uşii, elegantă, frumoasă, triumfătoare.

— De la operă mă întorc direct acasă.

Bineînţeles, şi aceste cuvinte i se păruseră fără nici o noimă. încurcată poveste!... „«De la operă mă întorc direct acasă»... Nu-i lucru curat aici, se îngroaşă gluma!“

(Cum de la Urania nu mai aştepta nimic bun, Eduard cerea sprijin universului. „Cel puţin, Opera să se mute într-o magazie de lemne — tot ar fi ceva... A, şi dacă Einstein n-ar fi descoperit teoria relativităţii, alta ar fi fost situaţia... se pomeni iarăşi Eduard cugetînd împotriva voinţei sale. Cu totul alta..."

— Eu am plecat... pa!

Deşi grăbită, Urania îl sărută pe frunte.

Sărutarea Uranici îi rămase întipărită pe frunte ca o pecete — dezonorantă, ca un semn rău prevestitor. Actriţa din Deva ar fi avut atîta cap înicît să-l pălmuiască.

Temîndu-se de pedeapsa justiţiei, Eduard răsturna lumea cu josul în sus, ,speriind că într-o asemenea lume hoţii n-or să mai fie duşi la închisoare, ci trimişi în străinătate, cu burse de studii. Lumea logică îi era vrăjmaşă, Eduard înţelegea asta foarte bine. Numai într-o lume absurdă putea să aibă speranţa că va rămîne nqpedâpsit.

— Ştreangul... Să mi se pună ştreangul de gît! — izbucni Eiduard cu un fel de nebună bucurie, ca şi cum ar fi găsit soluţia salvatoare. Da, da, să mi se pună ştreangul de gît... o merit... Ştreangul, şi gata!

Izbucnirea bărbatului era numai în aparenţă lipsită de sens. înainte de a se hotărî să delapideze importante sume de bani, Eduard încercase să răzbată şi prin alte mijloace. Şi el voia isă parvină, mai ales iarna, cînd era frig şi aştepta disperat autobuzul ; atunci îl năpădeau gîndurile cele mai necurate. Nu '.suporta frigul şi asta i-a deformat caracterul. De aceea se încredinţă intransigenţei. I se părea drumul cel mai comod de a parveni — şi nu numai comod, ei, lîntr-un fel, chiar şi curat. Se dedicase acestei soluţii de parvenire cu o mare dragoste şi energie. Nu mai cunoştea odihna, dormea puţin şi mînca pe apucate. Se arăta foarte

intransigent cu abaterile de orice natură, în toate şedinţele, vocea lui mânioasă şi piţigăiată se făcea auzită. Colabora la gazeta de perete, (făcea parte din formaţia de pompieri voluntari, muta fotomontajele de pe-un perete pe altul. Nici ia concerte, pasiunea tinereţii iui, nu se mai «ducea ; decît să-l asculte pe Debuissy, prefera isă pregătească o intervenţie ucigătoare.

Dar nenorocirea lui Eduard era că în sufletul său trăia nu numai un demagog abil şi subtil, ci şi un delapidator la fel de înzestrat. Aimiîndoi îşi cereau, războindu-se crînicen, dreptul la existenţă. Natura înifăptuise şi de data aceasta ceva din măreţele ei anomalii. între cei doi exista cînd o duşmănie surdă, cînd — ce-i «drept, mai rar — ceasuri de caldă isimpatie.

Acum, cînd se aştepta să fie arestat din clipă-n clipă, Eduard se gîndea cu o liniştită şi plăcută nostalgie la vremurile cînd înfierase cu atîta logică şi bun-isimţ delapidatorii şi tot felul de infractori. Eduard deveni chiar şi puţin sentimentali, ţinea la acest fel de amintiri...

„Şi cînd te gîndeşti că nu e mult de-atunci... Nici un an n-a trecut... Ce repede trece timpul! Ce suflet avea persoana aceea! Dioamne-Dumnezeuie, ce suflet avea! Eram neînfricat şi fanatic ca un Robespierre... «incoruptibilul», «fanaticul», «rigidul» — astea erau denumirile mele de-atunci."

Amintiri dintre cele mai frumoase i se perindau prin faţa ochilor.

Cum mă lăudase directorul; era un tip sobru, greu se hotăra să-şi laude colaboratorii. Nici azi n-am uitat cuvintele lui. îmi amintesc totul, cuvînt cu cuvînt. Plină de bun-isimţ şi inteligenţă a fost intervenţia tovarăşului Eduard şi mai ales „la obiect". Ura lui faţă de jefuitorii avutului obştesc e o trăsătură a omului nou.

Da, da, avea dreptate, directorul nu spunea prostii. O trăsătură «a omului nou — repeta Eduard elogiul directorului, dare şi acuma, după trecerea timpului, îi mai măgulea amorul propriu. Dumnezeu ştie, sufletul omului e de nepătruns, poate am urît cu adevărat această categorie de oameni — încerca Eduard isă păstreze tot «ce se mai putea păstra din frumoasele timpuri de odinioară.

— Cei ce jefuiesc din avutul obştesc să fie aspru pedepsiţi! se pomeni Eduard izbucnind isteric. Nici o milă. Nici o cruţare. Să mi «se pună ştreangul !

Aţîpat de apropiata primejdie, demagogul care tăcea în sufletul lui Eduard renăştea iarăşi cu o sălbatica energie. Cumplita primejidie îl obligase să-şi amintească punctele de vedere pe care altă dată le susţinuse cu atîta căldură. Acea parte a sufletului său care se realizase ca delapidator era nemilos condamnată, ironizată şi batjocorită de acea parte a sufletului său care — în ciuda condiţiilor favorabile — încă nu se realizase pe deplin ca tip incoruptibil. Şi incoruptibilul privea cu nemărginită soîrbă la tot ceea ce pungaşul din el realizase. Cîteodată, aşa cum se întîmplă de obicei în viaţă, dispreţul se dovedea mai puternic decît aversiunea.

— Idiotule! Pe cine ai crezut tu că ai să duci?

Delapidatorul tăcea înfricoşat; în adînicul conştiinţei îi dădea

dreptate celuilalt... Acuzaţiile aduse erau atît de logice, de argumentate, înoît n-avea ce obiecta. Aşa este. „Pe cine am crezut că pot să duc? Şi apoi, în viaţă, totul e să duci pe alţii de nas?“ Dreptatea celuilalt i se părea delapidatorului atît de evidentă, înoît nu-i înţelegea crizele de isterie şi excesul în demonstraţie. Sigur că aşa e, cum spune el. Dar de ce ţipă atîta? „Fratele meu, nu te mai agita atîta!“

De multă vreme, intransigentul Eduard căutase „marea şansă“ care isă-1 impună în faţa direcţiunii îşi a opiniei publice. Iată că în sfârşit ea se ivise, tocmai clînd :se aştepta mai puţin. II va demasca pe delapidatorul Eduard ; un asemenea gest nu va itreoe neobservat. Se va idem ase a pe sine însuşi, îşi va pune singur 'cătuşe, ce-o fi, o fi, n-are importanţă, totul e ea adevărul să triumfe. Chiar şi acum, în situaţia asta disperată, triumful justiţiei continua să-l ispitească.

Soisise, în sfîrşit, ocazia cea mare.

Cu greu reuşea să-şi stăpânească scîrba pe care i-o stîrnea acest pungaş mediocru, lacom şi înfricoşat.

— După ce eşti ticălos, mai eşti şi laş. Aştepţi o minune care să te salveze. Ai merita să fii scuipat în obraz, asta ai merita.

Dar şi această ofensă fu socotită de Eduard prea blîndă.

— Nu meriţi nici asta. Numai ştreangul îl meriţi, atîta tot. M-am plictisit de tine ,şi de mutra ta plîngăreaţă, du-te!

Eduard pungaşul nu scotea o vorbă, debitul verbal al celuilalt îl îngrozise. Nu mai avea nici o speranţă, soarta lui era pecetluită. Dar recunoştea în adîncul sufletului că nutreşte o caldă simpatie faţă de Eduard intransigentul. Cît se mai zbuciumă, săracul! Pentru el, totul se sfârşise. Viaţa nu-i mai putea oferi nimic. Atunci, de ce să fie idiot şi egoist? Măcar el, demagogul, să se salveze, măcar el să iasa basma curata.

înainte de a se prăbuşi definitiv, Eduard pungaşul încerca să-ii întindă celuilalt o miîmă salvatoare. De aceea, de cîteva ori Eduard necruţătorul îl lovea cu o ironie nimicitoare, *se* bucura, îl privea încântat ca un copil recunoiscător. Aproape că-i încuraja în pornirea lui nebună. Aşa, Eduard, aşa, bieiu- ieşte-mă, umileşte-mă!

Diar Eduard simţi complicitatea celuilalt şi, văzînd în asta o cursă perfidă, hotărî să se smulgă din braţele acestei blestemate înţelegeri.

— Cu mine nu^ţi merge, n-avem nimic comun. Nu te mai uita la mine eu ochii ăştia de oaie rănită. Mediul, toată lumea dă vina pe mediu.

în genunchi, Eduard pungaşul, înfricoşat şi bucuros în acelaşi timp, îi dădea dreptate.

— Simt gata să primesc pedeapsa justiţiei populare.

îl privea cu scîrbă, îl privea ca pe-un cumplit duşman. Ca întotdeauna cînd ura devenea insuportabilă, Eduard şi-o exprima p;rintr-un gest de tandreţe.

— Ridică-te, idiotule, te dor .genunchii!

Eduard pungaşul încerca un zîrnbet bun, umil, dar Eduard

demagogul îl obligă să şi-l ascundă.

— Mi-ai distrus cariera... Degeaba mai zîmbeşti ca un idiot!

Adevărul acesta era : Eduard incoruptibilul avea în Eduard coruptibilul duşmanul cel mai cumplit. Acesta din urmă îi stricase cariera tocmai cînd lucrurile începuseră să meargă atiît de bine. îl privea ea pe-o rudă care făcuse o prostie, prostie care se răsfrînsese asupra prestigiului întregii familii. Din cauza acestui pungaş mediocru, nimeni n-o să-l mai creadă pe cuvînt. Toată munca lui de ani de zile se ducea de rîpă din pricina acestui delapidator mărginit şi vulgar. Din pricina delapidatorului, nimeni n-o să-i mai ia în consideraţie nici un 'sentiment înălţător, absolut nimeni. El, prin graba şi prostia lui, i-a distrus cariera.

Tot ce spunea Eduard intransigentul, cu atîta convingere, Eduard delapidatorul dezminţea. Impasul era deci fără ieşire. Ar fi trebuit să-l ucid, ,să-l arunc într-un rîu, să-şi piardă urma. Aş putea lua viaţa de la început.

iTîrziu de tot, Eduard neiertătorul înţelese că e una şi aceeaşi persoană eu Eduard delapidatorul. Se obişnuise greu eu această idee. De cîte ori Eduard cel care încălcase legea dădea cea mai

plăpîndă dovadă de viaţă, celălalt i-o strivea fără milă. „Ca escroc, ou mai am nici o şansă, cel puţin îngerul din mine ,să supravieţuiască... “

Spre uimirea şi bucuria lui, Eduard delapidatorul, obosit şi terorizat, îşi dădu sfârşitul. Era un sacrificiu calculat, nu voia să-i răpească intransigentului toate posibilităţile de regenerare. Bl se dăduse cu grandoare la o parte. Ce rost avea să moară amândoi ? A, dacă sacrificiul lui ar folosi la ceva...

De-abia atunci înţelese Eduard intransigentul măreţia celuilalt. Bine că s-a dus, era um idiot care mai mult mă încurca.

La proces, Eduard uitase că furase — amintirea fratelui său dispăruse cu desăvîrşire. Eliberată de amintirea fratelui, demagogia se înălţa pură şi splendidă, neroasă de nici o îndoială. Era un acuzat ciudat : îşi făcea singur rechizitoriul.

— A jefui din avutul poporului e o crimă monstruoasă...

Oamenii râdeau, dar Eduard nu înţelegea de oe rîd. Tezele prezentate i se păreau inatacabile. Naînpelegînd nimic, era convins că, în sfîrşit, cîiştigaise bătălia.

Ajpa lacului tremura înfiorată de argintul razelor de luna. Ar fi fost o prostie să nu te plimbi cu barca pe o asemenea vreme.

Se întuneicase; numai suib amenințarea bacşişului omul de la debarcader conisimți să le dea o barcă. După ce-şi strecură banii în poritvizk, îşi revizui concepţiile despre viaţă şi se porni să caute o barcă bună, din cele noi, cu lopeți uşoare.

Bărbatul privi eu o copilărească încîntare pregătirile ide plecare; demult, încă înainte de terminarea studiilor de specialitate, îi plăcuseră călătoriile de agrement.

Omul ide la debarcader le trase barca la mal îşi, amintim du-işi în treacăt de bacşiş, îi învălui într-o privire bătrînească şi ocrotitoare. în contrast cu bărbatul, femeia nu părea de loc tulburată de razele lunii şi de perspectiva unei plimbări cu barfca.

Oînd se îndepărtară de mal, Marinescu îşi întoarse privirea spre chioşcul debarcaderului ; cu mare greutate reuşi să-şi potolească plînsul.

— Ca într-un basm de Andersen... se-nfioră el, îmbrăţi- şînd cu privirea întreaga panoramă.

Comparaţia cu basmul lui Andersen nu răscoli sufletul tinerei femei. Din această pricină, bărbatul suferi şi-i păru rău de comparaţia cu basmul lui Andersen. îi părea rău pană şi de naturaleţea cu icare-şi exprimase sentimentele şi impresiile.

— Exagerezi, Cecilia... Altădată, farmecul naturii te impresiona. A, să nu crezi că nu te înţeleg. Sîntem puţin supăraţi,

e adevărat... dar asta nu înseamnă că nu trebuie să mai schirii- băim o părere sau o impresie fugitivă. Chiar cînd trece prin- tr-o depresiune sufletească, omul trebuie :să rămînă 'comunicativ. Altfel, zău, Cecilia, degeaba mai .sîntem fiinţe superioare.

— Unde vezi tu depresiune? protestă leneş femeia. Gine ţi-a băgat asta în cap?

— Ei... într-un fel, e normal. Nu-i o situaţie prea plăcută... Eu te înţeleg foarte bine.

Cecilia se ghemui în celălalt colţ al bărcii şi-şi vîrî mîinile în apă.

— E foarte caldă apa.

— Dar e firesc, Cecilia, remarcă bărbatul, cu o maximă ironie. Sîntem de-abia la începutul lui august.

— Crezi că mai prindem maşina ? se arătă femeia sincer îngrijorată.

— De ce crezi tu că n-o s-o mai prindem? se amuză Marinescu de naivitatea femeii. Eşti pur şi simplu o copilă, Cecilia... Circulă pînă la 11, şi acum nu-i nici 10.

— Aşa e... îngînă femeia privind cerul încărcat cu stele. Ca întotdeauna, tu ai dreptate...

— Dar nu-i nimic extraordinar, se supără Marinescu, care, din nevoia de a fi cît mai ironic, se hotărî să vîslească numai cu o isingură lopată. Asita-i programul maşinii. Şi, din cauza căldurii insuportabile, deveni de o excesivă modestie. E un fapt, eu n-am făcut declît să constat, e o simplă constatare.

— O s-o trimit pe Glguţa să-ţi aducă ea cărţile... schimbă vorba Cecilia. Sau să ţi le las la serviciu, la portar, şi le iei tu dimineaţă, cînjd treci.

— Mai bine acasă... o rugă bărbatul. La serviciu se interpretează...

Cecilia îşi aruncă isamdalele şi, aşezîndu-se pe marginea bărcii, îşi vîrî picioarele în apă.

— Sîntem singuri pe tot lacul, constată Cecilia.

— Da. Şi cît de mult te-am iubit ! Enorm.

— într-o perioadă, rectifică femeia.

Spre mâhnirea bărbatului, Cecilia se obişnuise repede cu ideea despărţirii. Şi — ceea ce i .se părea inadmisibil — nici nu-i făcuse scene şi nici nu-1 ameninţase cu sinuciderea.

— E firesc să existe o explicaţie... se încăpăţîna Marinescu, iritat 'de liniştea cu care femeia primise îngrozitoarea veste. Sîint un om care mă leg uşor, dar nu te mai iubesc. Dracu ştie, poate există şi un insesizabili... Un singur ouvînt căruia azi nu-i dai importanţă, mîine poate să-ţi dezvăluie caracterul unui om... Un gest aparent lipsit de importanţă. Pîmă şi felul cum îşi caută rujul în poşetă poate zdruncina totul în tine. Dracu ştie ce s-a întîmplat cu noi, ce anume ne-a făcut' să ne simţim străini la un moment dat... continuă îndurerat Marinescu. Fiecare iubire îşi are timpul ei. Nu ne mai iubim ?

— Nu.

— Ne-am iubit ?

— Da.

— Ei, vezi, asta înseamnă că a intervenit ceva. Şi te-am iubit ca un nebun, eram dispus la sacrificii de orice ordin. Dacă nu te vedeam o zi, eram un om pierdut.

Cecilia îi făcu semn să schimbe locurile : voia să vîslească şi ea puţin.

— Vreau :să fac muşchi.

„Uite la ce-i e gîndul ! se întristă Marinescu. Vrea să facă muşchi.[44]

— Şi ce frumos a fost ! îţi şedea aşa de bine îndrăgostită... Ce 'simţeam eu simţeai şi tu. Nu-mai în privinţa florilor aveam divergenţe, şi nici alea grave. Şi deodată, ca un trăsnet, sfîrşitul... Nu credeam că aşa ceva e cu putinţă, refuzam să cred, nici măcar cu ajutorul imaginaţiei...

Cecilia trase barca spre mal ; voia să ise mai odihnească puţin. Liniştea Ceciliei i se păru bărbatului de-a dreptul imorală.

— Cum poţi să fii atît de rece într-o situaţie ca asta ? Cum poţi să stai liniştită, să te gîndeşti că vrei să faci muşchi, nu te înţeleg. Orice femeie normală s-ar zbuciuma, ar plînge. Mîine o să uiţi totul şi ai să spui : „Dă-1 dracului pe Marinescu, a fost o lichea, un om lipsit de afecte...[44] Eu caut să-mi explic ce s-a petrecut în sufletul tău, caut să raţionez, şi tu...

— Te ascult.

— Sigur, sigur că da, se porni Marinescu şi mai înverşunat. Ţie ţi-e uşor să asculţi, iar eu să mă zbucium. Mi-e greu să mă obişnuiesc cu gîndul că am fost ceva efemer în viaţa ta. Alta în locul tău ar suferi. S-ar gîndi la situaţia ei nenorocită, la fericirea ei distrusă şi chiar la situaţia părinţilor. Tu crezi, Cecilia, că părinţii tăi or să se bucure ? Maică-ta mă iubea ca pe copilul ei. Dar ţie nu-ţi pasă nici de mama ta, nici de mine, de nimeni,

— De unde ştii că nu-mi pasă ?

— Ce întrebare ?! rîse sarcastic Marinescu. De unde ştiu ? Din atitudinea ta... Dacă te-ai gîindi mai bine, te-ai întreba ce-or să spună oamenii — că doar nici eu, nici tu nu trăim în codru. Amîndoi trăim în societate... colegele tale de la serviciu ce-or să zică ? Nu te doare, fiindcă te simţi vinovată.

— N-am nici o vină. Ce vină vrei să am eu ? Tu m-ai chemat la telefon şi mi-ai spus că s-a petrecut ceva cu tine, că nu ştii dacă mă mai iubeşti. Mie nici acuma nu-mi eşti indiferent. Dar nici să insist nu-mi place.

— Da, eu nu neg... Ţi-am spus că nu te mai iubesc, aşa e, aş fi fericit să te contrazic, dar nu pot. Dar cine m-a adus în halul ăsta ? Cine m-a obligat să fac pasul ăsta ? Cine mi-a pus receptorul în imînă ? Cine mi-a pus vorbele ailea în gură ? Eu ? Eu, ai ? Eu mi-am distrus fericirea.

Marinescu se ridică în picioare în mijlocul bărcii. Simţea că în această poziţie îi este mai uşor să-şi exprime sentimentele.

— Mi-ai distrus viaţa. La treizeci de ani, nimeni nu mai e un copil. Voiam să am o nevastă, o familie, un copil chiar...

— Bine... Am stabilit că ne despărţim...

— Bine... ne despărţim, dar de ce nu te gîndeşti la tine ? La viaţa ta distrusă, la părinţii tăi ? Sau cel puţin la biată maică-ta :

Spre disperarea bărbatului, femeia nu voia să se gîndească la viaţa ei distrusă.

CURĂŢENIE SUFLETEASCĂ

De atunci, de la acea discuţie intimă din cămăruţa postului de prim ajutor, Scarlat înţelese că ura pe care i-o purta lui Pândele atinse apogeul. în ziua aceea blestemată .se întoarse acasă mai abătut ca niciodată. „De ce dracu n-am şi eu curăţenia lui sufletească ? De ce nu pot şi eu să refuz o primă ? In definitiv, aş putea şi eu să refuz o primă oînri socotesc că altul o merită mai mult deeît mine. De ce n-am şi eu (suifletul lui de copil ?“

Gomparînd situaţia lui cu aceea a lui Panelele, Scarlat trase concluzia că are toate motivele să fie invidios. „De ce adică Pândele ăsta să aibă de toate, şi eu să n-am nimic ? De ce adică el să fie şi un orn politicos, să aibă şi claritate ideologică, şi putere de muncă, şi curăţenie sufletească ?“

„Eu sînt de vină'[4], îşi spuse Scarlat în apropierea casei. Prin mu ştiu ce tainică mişcare sufletească, apropierea casei făcea să-i crească sentimentul vinovăţiei. „Eu sînt de vină !“ Cu cît se apropia de casă, icu atiît îşi dădea mai lucid seama de numeroasele greşeli pe care le săvîrşise. Judecînd lucrurile la rece, Scarlat nu putea să-şi ierte, oricîte circumstanţe atenuante şi-ar fi adus, faptul că nu se alăturase mai din vreme luptei pentru desfiinţarea exploatării omului de către om. „Ce ţinută morală aş fi avut acum — incomparabilă !“ Şi chiar dacă admitea că avusese destule motive serioase care-1 împiedicaseră să se alăture din timp, Scarlat nu înţelegea de ce nu se alăturase cu mai multă sinceritate. „Pur şi simplu nu înţeleg ce-a fost atunci în capul meu ![ci]

3?1

— Proză satirică

îndată ce deschise uşa casei, Scarlat îşi închipui cu exactitate toate păcatele şi toate defectele. „De ce dracu nu pot să bat cu pumnul în masă cînd se comite o greşeală ? Culmea, care e ? Culmea e că sesizez greşeala, dar nu mă înfurie, şi de-aia nu spun nimic. De ce Pândele să bată cu pumnu-n masă, şi eu nu ?“

Nici Delia, soţia lui legitimă, nu-1 văzuse vreodată atît de abiătut. Starea soţului o impresionă atît de violent, înoît îşi puse andrelele deoparte.

— Ceri eu tine ? Eşti suferind, ai păţit ceva la serviciu ?

Scarlat nu-i răspunse imediat. Se trînti în fotoliu şi scoase uin geamăt. De-iabia după eîteva secunde, cînd observă că Delia e dispusă să-şi reia lucrul, hotărî să se destăinuiască.

— Ei, Delia-Delia, in-iam procedat bine. Am încurcat-o rău de tot. Oîind alţii istrigau „Jos Rădescu !“ eu şedeam în cîroiumi îşi beam ca un beţiv.

— De, dragă... oftă şi Delia la rîndul ei. Eu ţi-am spus să nu bei atîta. Ţie nu-ţi face bine alcoolul.

— Nu-i vorbă de asta, Delia, protestă Scarlat, căruia neînţelegerea soţiei iîi mai aduse parcă puţină alinare. Nu te mai gîndi la sănătatea mea

Neînțelegerea soţiei îi îndulcise suferinţa, şi în acest fel îi era mai uşor să privească adevărul în faţă.

Grijulie, Delia îi pregăti o cafea. Dar atenţia soţiei, în loc săd îmbuneze, îl îndîrji şi mai mult

— Ia spune tu, Delia, îmi strica mie dacă strigam şi eu „Jos Rădescu ! “ ?

— Ce te mai frămânţi atîta, acuma e inutil. N-ai strigat, n-ai strigat...

Simplitatea excesivă a Dieliei îi mîngîie iarăşi suferinţa.

— „N-ai strigat, n-ai strigat...“ Nu-i aşa 'simplu. Alţi colegi de-ai mei au strigat, au avut uin crez, eu însă nu. Ce crezi tu, Delia, eu n-aş fi putut să am un crez ? Au fost colegi de-ai mei care au înfruntat literalmente gloanţele, îşi aminti Scarlat cu un amestec de spaimă şi durere. Eu, Delia, de ce n-am înfruntat gloanţele ? Eu sînt mai iprejos decît ei ? Ei de ce da, şi eu de ce nu ?

— Știu eu ce să zic ?... Nu ştiu ce să zic.

— Trebuia să văd din itirnp că burghezia e ceva putred, mormăi Scarlat după ce sorbi cîteva picături de cafea. Ţrebyia

să mi se facă greaţă de burghezie... oftă Scarlat, căutînd cil privirea un loc unde să-şi aşeze ceaşca de cafea.

— Eşti foarte surmenat. E bine să dormi după masă un ceas sau două, îi propuse Delia după ce luă ceaşca de pe colţul fotoliului şi-o aşeză cu o subtilă ironie pe un loc mai sigur.

— Culmea e că nu-mi vine să dorm. Cred că dacă m-aş culca acuma, n-aş aţipi nici o clipă. Eu cînd sînt frămîntat de ceva nu pot să dorm. Puteam să-mi dau seama mai din vreme că socialismul e ceva măreţ. De ce m-am cramponat, Delia ?

— De unde vrei, dragă, să ştiu eu de ce te-ai cramponat ?

— Trebuie să fie în mine o aspiraţie spre frumos, căci eu, Delia, nu că eşti soţia mea, dar eu în germene aveam ceva. La gîndul că un om trăieşte pe spinarea a mii de oameni ca re muncesc, trebuia să mă cuprindă o mînie nemaipomenită. Aşa ar fi fost inteligent, Delia.

— Aveai şi tu ideile tale.

— Acum încerci să mă scuzi, mersi ! N-aveam nici o idee. Trebuia să mă rup de clasa în care m-am născut — au fost mulţi colegi de-ai mei care s-au rupt. Delia, tu poate nici nu ştii, nu ţi-am spus-o, căci nu mi-e uşor să-ţi spun, ai şi tu necazurile tale cu gospodăria, dar e dureros.

— Totuşi, ţi-ai găsit un serviciu destul de bun.

— Da. Dar aş fi fost şi eu apreciat la justa mea valoare, pe măsura capacităţilor mele.

— Ce, acum nu eşti? se hotărî Delia să se mire, negăsind altă reacţie mai la înidemînă.

— Nu sînt, Delia. Eu pot mai mult.

iQîtăva vreme, indiferenţa i se păruse Deliei o poziţie ceva mai comodă. Dar acuma simţea că amorţise în atitudinea ei de indiferenţă; voia să mai schimbe, să se mai relaxeze.

— Vai, dar e îngrozitor ce spui.

— Poate căpătăm şi eu un post de răspundere. Aş fi avut şi satisfacţia sufletească că dau mai mult, că nu-mi cruţ forţele. Aş fi fost şi eu mai bine dispus, ai fi fost şi tu mai elegantă.

Şi, înduioşat de zădărnicia acestor vise, Scăriat se trezi mîngîindu-şi soţia.

— Poate căpătăm şi o maşină...

Această ultimă frază o sili pe Delia să se dezmeticească.

— Da, dragă, parcă-ţi cădea gura dacă strigai şi tu „Jos Rădescu!".

— Ce vrei, dragă, de la mine? strigă Scarlat. Nu mi-ai spus tu că Rădescu n-o să cadă ?

Delia nu-şi amintea nimic.

— Ţi-am spus eu aşa ceva?

— Acu te faci că nu ştii!

Delia îşi învălui soţul înitr-o privire plină de dispreţ. „S-a ramolit. Cum o să-i spun eu să nu strige «Jos Rădescu»? Numai la mine de cîte ori a strigat! Eu sîmt femeie, eu nu mă ocup de politică. Soţul trebuie să ştie cînd să strige şi dînd trebuie să tacă.[c<]

— Vrei să dai vina pe mine acu'ma, 9e îndîrji Delia — nici ea nu ştia bine de ce. Dacă mă iubeai, aşa cum susţineai şi înică susţii, ţi-ar fi fost scîrbă ele burghezie. Dar tu ai fost totdeauna un egoist şi te-ai gîndit numai la tine, eu nici nu exist pentru tine...

— Nu te iubesc, Delia? Dacă nu te iubeam, nu te luam de soţie.

— Nu, nu mă iubeşti. Totul la tine e prefăcătorie.

Cinstea sufletească a colegului său de birou continua să-l obsedeze pe Scarlat, să nu-i dea pace. Nu înţelegea însă de ce nu-şi foloseşte Pândele cinstea sa sufletească.

— £ adevărat că te-au bătut maniştii cînd ai difuzat *Strîmbătat ea ?*

— Da. Mi-au tras cîteva, îşi aminti Pândele. Dar nici eu nu m-am uitat la ei.

— Mare baftă şi pe capul tău! suspină Scarlat. Uite că pe mine maniştii nu m-au bătut.

Cu capul prăbuşit pe masă, îşi mărturisi deschis suferinţa care-1 măcina.

— Stai aici, Pândele, nu pleca. Tu, mă băiatule, eşti curat ca lacrima. Eu sîmt însă putred, aici e 'chestia. D-aia te invidiez — nu mi-o lua în nume de rău. Şi nu mi-o lua în nume de rău cînd tot eu îţi ispun că eşti fraier, imă. Fraier mare. Păi să fi fost eu curat ca liaicrima...

— Ei, ce-ai fi făcut ? îl întrebă Pândele.

Auzind această întrebare absurdă, Scarlat luă figura unui om căruia i-a picat peste noapte o avere fabuloasă şi se gîn- deşte cum anume s-o folosească.

— Să fi avut eu cinstea ta sufletească, eram cineva. Ajungeam departe, mă... Ce casă mi-aş fi aranjat eu, cu ce gust,

ce amantă, ce mobilă, ce tablouri ale celor mai renumiţi pictori !... Aoleo, Pândele, să fi fost eu curat ea lacrima, să mă fi bătut pe mine maniştii...

Dar posibilitatea de a avea curăţenie sufletească i se părea lui Scarlat atît de imposibilă, încît se istovi de durere.

— îmi pare rău că n-am fost om de caracter, privit sub prisma de azi, îmi pare foarte rău. Mă copilule, să fi avut eu curăţenia ta sufletească îşi dezinteresarea ta şi trecutul tău şi sufletul tău deschis, ce nu scoteam din asta... minuni făceam ! Dar nu mi-a fost dat mie să fiu curat ca lacrima. Ei, Pandele-iPandele, dac-aş fi fost eu curat ca lacrima... Da, aşa e viaţa. Dumnezeu dă puritate celor care n-au nevoie de ea

PĂLĂRIA DE PE NOPTIERĂ

De la o vreme, spre uimirea generală, Demeter umbla cu capul gol ; el, care adorase pălăriile... Avea *şi motiv să le adore ; pălăria aruncată hoţeşte pe-o parte îi dădea un surplus de tinereţe, un aer de om victorios care trece fluierînd prin viaţă. Chiar şi micile şi neînsemnatele griji legate de întreţinerea pălăriilor — trebuie să-mi dau pălăria la curăţat, — îl ajutau să-şi menţină buna dispoziţie, viitorul i se înfăţişa pe atunci pe deplin logic, ordonat şi sistematizat. Pălăriile de pai sau de fetru duceau şi ele o parte din povara echilibrului.

Hotărîrea de a nu mai purta pălărie, hotărîre care s-a dovedit ulterior plină de atîtea neaşteptate implicaţii, o luase cu prilejul unei întîmplări dintre cele mai obişnuite. E drept că luase această hoitărîre la capătul unei beţii zdravene, dar era o beţie inofensivă, aproape oficială, prilejuită de sărbătorirea a zece ani de la absolvirea Facultăţii de medicină din Cluj, vechea încercare omenească de a prelungi tinereţea evo- cînd-o.

Bineînţeles, se petrecu tot ceea ce era obligatoriu să se petreacă într-o asemenea împrejurare : fetele pe care le iubise cîndva aveau acum copii şi principii ; Demeter le examina îndelung, şi cu principii, şi fără principii, şi în situaţii serafice, şi în situaţii obscene, dar nu găsi nici o justificare pentru itot ceea ce se petrecuse cîndva. Pe orice drum ar fi

îuat-o, reconstituirea trecutului se dovedise imposibilă. îir- ziu, înţelese că nu avea ce reconstitui. După cîteva ceasuri de efuziune sau mai exact de control febril al situaţiei profesionale şi conjugale a fiecăruia, după ce trecură în revistă tradiţionalele năzbîtii studenţeştii, totul iamuţi, şi reuniunea reînvie ceva mai tîrziu, cînd intră în legile unei beţii clasice. în timp ce dansau, o fostă pasiune îi spunea că-i fericită în căsnicie, altă fostă pasiune îi spunea că nu e fericită în căsnicie, amîndouă se lipeau strîns de el, şi lui Demeter îi era gr,eu să discearnă diferenţa. Poate erau amîndouă fericite, poate erau amîndouă nefericite.

Din pricina alcoolului şi a emoţiilor pe care zadarnic le aşteptase, pe Demeter îl cuprinse, parcă în compensaţie, o adevărată voluptate a autoflagelării. Era nevoia de a nu se mai minţi şi hrăni cu iluzii, de a arunca deoparte atîtea infinite şi imperceptibile minciuni care fac viaţa mai uşoară şi mai searbădă. Lipisită de greutate, viaţa lui Demeter înota de colo pînă colo, searbădă şi graţioasă. Desigur, multă vreme aceste minciuni se dovediseră bineouvîntate, lîl scutiseră de suferinţe, îi protejaseră amorul propriu, îi oferiseră nu puţine ceasuri de odihnă şi răsfăţ. Demeter mai încercase şi altă dată să extermine răul, să se cureţe de erori, dar din această perspectivă viitorul îi apărea ca un şir de jertfe şi de renunţări. De teamă, căpăta conştiinţa măreţiei lui şi-şi încredinţa iarăişi destinul minciunilor. Dar cu toate acestea, Demeter continua să se submineze pe ascuns, ca şi cum n-ar fi vrut să ştie nici el însuşi că se subminează. Aceste erori, din ce în ce mai multe, tindeau să-l cucerească în întregime. Demeter observa cum i se îngroaşă vocea, cum îi apar inflexiuni neaşteptate, cum îşi molfăie buzele, cum ochii privesc întotdeauna chiorîş, cum comite gesturi de care altădată se simţea incapabil. O forţă străină intrase în el îşi voia să-l cucerească în întregime. Demeter avea toate motivele să fie alarmat. Puţinul care mai rămăsese din el, Demeter se înverşunase să-l păstreze.

Ceea ce înainte vreme ar fi fost dureros, acum nu era decît bucurie şi înţeleaptă resemnare. Cercetările ştiinţifice cărora li se dedicase cu pasiune şi care, drept vană răsplată,

îi măguleau amorul propriu de cîte ori era lovit în alta parte, îi apăreau lipsite de valoare. Dar, deşi lipsite de valoare, ambigue şi trecătoare, colegii îl invidiau cumplit. „Bieţii de ei, dacă ar şti că n-au nici o valoare n-ar mai fi atît de acri." Eroarea produsă de el se răspîndi asupra tuturor ca o boală. închipuindu-şi-1 un chirurg de geniu, o femeie se îndrăgosti demenţial ide el, simpla incapacitate de a discerne adevărul se transformase în obsesie sexuală, într-o febrilă realitate biologică. Eroarea se înnobilase astfel cu prestigiul forţelor oarbe. Dar el, Demeter, la rîndul lui nu se îndrăgostise de Elvira, socotind-o o poetă mai bună decît Magda Isanos ? Din pricina incapacităţii lui de a înţelege fenomenul artistic o socotise genială pe sărmana fată, şi de cîte ori îi auzea paşii, paraliza de emoţie. Eroarea devenise atît de adîncă, încît se confunda cu viaţa, şi din această pricină luă înfăţişarea adevărului. De altfel întreaga lui viaţă sentimentală, deşertăciune a deşertăciunilor. Ambiţiile lui de Don Juan nu erau decît o penibilă falsificare a realităţii ; ice putea susţine la o judecată lucidă ? în cel mai fericit caz, femei tcare se culcaseră cu o sumedenie de bărbaţi se culcaseră şi cu el. Mizera lui consolare era că nici un Don Juan nu se putea lăuda cu ceva imai mult.

Ajunse acasă tîrziu, aproape dimineaţa, buimac de băutură.

Cu un gest plictisit, care se dovedi ulterior nu atît de neglijent şi de întîmplător, îşi azvîrli pălăria pe noptieră şi adormi aşa îmbrăcat cum era.

A doua zi, pe la prînz, cînd se trezi era alt om. Se bărbieri, se îmbrăcă ; era gata de plecare, dar nici prin gînd nu-i trecu să-şi ia pălăria, pur şi simplu uitase de ea, uitase unde o azvîrlise după teribila şi strania beţie. Uitase unde anume o aruncase, sau nu voia să-işi amintească unde anume o aruncase ; cert este că în ziua aceea plecă în capul gol spre policlinică.

Fără să vrea, cînd se înapoie de la spirali, ochii i se opriră asupra noptierei, exact pe locul unde zăcea azvîrlită şi părăsită glorioasa lui pălărie. Speriat ca de o vedenie cumplită, îşi mută aproape reflex privirea în altă parte. Un gînd rău, asemănător
cu voluptatea morţii, *il* silea să privească spre noptieră, dar instinctul de conservare îl ajuta să se stăpînească. Se gîndea s-o ascundă într-un loc mai dosnic, într-un raft uitat, departe de orice privire, dar îi era teamă să se mai atingă de pălărie. Avea senzaţia că, aşa cum şedea azvîrlită pe noptieră, părăsită, dar totuşi ameninţătoare, pălăria nu mai era pălărie, ci cu totul altceva, o realitate pe care el n-o cunoştea şi faţă de care nu ştia cum să reacţioneze. Nu se simţea capabil s-o mute de pe noptieră în dulap ; îi era frică. Mai era convins că duşmanii lui ar fi fost încîntaţi dacă şi-ar fi mutat pălăria de pe noptieră în dulap. Nu, n-o .să :le ifacă bucuria asta.

înţelese că cel mai ibun lucru era să uite urude îşi azvîrlise pălăria. iSe simţea cu conştiinţa curată, recunoscuse totul, fără nici o milă, de la ratarea profesională pînă la cea isentimentală. Un singur lucru, un fleac fără însemnătate, avea şi el dreptul să nu recunoască. Nu era însă prea limpede în ce consta acel drept şi cine anume îi dăduse acel drept.

Maică-sa, pe oare Demeter o vizita o dată pe săptămînă, se arătă intrigată icîinid pentru a nu ştiu cita oară îl văzu în capul gol. La început crezuse că e un simplu accident — în definitiv, i se întîmplă oricui să-şi mai uite pălăria; icurînd, înţelese însă că Demeter luase o hotărîre în această privinţă.

— Unde ţi-e pălăria ? De ce umbli cu capul gol ?

Demeter se făcu palid la faţă şi încercă printr-o glumă neghioabă să schimbe vorba ; avea el o suită de glume nevinovate, respectuoase, făcute anume pentru fecioare şi oameni bătrîni.

Nevinovatele glume care altădată o amuzau o făcură de data asta să se crispeze.

— Unde ţi-e pălăria ? Tu întotdeauna umbli cu pălărie î

Demeter uitase sau încercase să uite că purtase vreodată pălărie. „Uite ce blestemată e viaţa ! Vrei să te lepezi de erori, şi oamenii îţi amintesc mereu de ele. Ca şi cum lepă- dîndu-te de erori le furi lor ceva, îi frustrezi de cine ştie ce drepturi, încâlci regulile nu ştiu cărui legămînit tainic." Cine îi amintea de pălărie îi era duşman. Cine îl întreba unde îşi azvîrlise pălăria îi dorea moartea.

— Eu n-am purtat niciodată pălărie, se înapoia Deme- ter cu un fel de grabă la hotărîrea pe care o luase în dimineaţa aceea cumplită, temîndu-se parcă să nu se risipeolscă.

De-atunci, Demeter nu-şi mai vizită mama; îi trimitea bani prin mandat telegrafic, mai adăuga acolo cîteva grăbite urări de sănătate, dar de vizitat, n-o mai vizita.

Lui Demeter îi era teamă isă nu obosească şi să se pomenească astfel într-o bună dimineaţă cu pălăria pe cap. Hotărîrea luată nu depindea în întregime de el, era din cale- afară de capricioasă ; cînd îl părăsea, cînd se înapoia. De aceea, Demeter se supraveghea încontinuu, temîndu-se ca nu cumva hotărîrea să-l părăsească. Sentimentul lui Demeter încă destul de confuz era că el are ceva de apărat şi ceva de ascuns, speranţa unei fericiri dumnezeieşti sau o crimă monstruoasă. Taina cea cumplită era ori în ceea ce Demeter recunoscuse la beţie, ori ceea ce ascunsese de cînd cu renunţarea la pălărie ; această nesiguranţă năştea clipele lui ide slăbiciune. Dar dacă taina lui se afla în ceea ce recunoscuse in văzul lumii, şi ascunzîmdu-şi pălăria nu făcea decît isă- şi ia o măsură de prevedere inutilă, lăsînidu-se în realitate descoperit ? Bleste- mîndu-se, îndepărta aceste igjîmduri diavoleşti, întorcînidu-se

cu o şi mai mare credinţă la hotărîrea luată. El avea convingerea că nu ascunde nimic, nici în văzul lumii, nici în straturile intime ale conştiinţei. Sufletul se lăsa cuprins de o mare pace şi bucurie. Şi, curios, abia atunci simţea că are ceva de apărat şi ascuns.

Demeter descoperi cu spaimă cum aproape toată lumea se coalizase împotriva lui, obligîndu-l să mărturisească unde anume îşi azvîrlise pălăria. Mutrele lor jignite şi speriate păreau să-şi spună „Ce s-ar întîmpla dacă nici noi n-am recunoaşte unde ne-am ascuns pălăria ?cc Obligîndu-l să mărturisească unde anume îşi azvîrlise pălăria încercau parcă sa împiedice zdruncinarea nu ştiu cărui tainic echilibru stabilit de veacuri.

Asta nu făcu decît să-l îndîrjească pe Demeter.

— Vă priveşte ;ce faceţi voi. Eu n-am de gînd să divulg unde mi-am azvîrlit pălăria.

Femeile încercau să-l înduplece amintindu-i frumoasele vremuri de odinioară.

— De ce nu mai porţi pălărie ? îţi stătea grozav.

Prietenii îl trăgeau prin cîrciumi, îl îmbătau şi-i cereau apoi — în schimbul vinului plătit şi al devotamentului lor veşnic — teribila mărturisire.

— Spune, Demeter, unde ţi-ai ascuns pălăria ? De ce ne chinui atîta ? Vrei să ne luăm lumea-n cap ?

Cînd ise afla în mare primejdie, deşi străină de el, ca orice hotărîre, hotărîrea bună şi credincioasă nu-l părăsea niciodată.

— Eu n-am purtat niciodată pălărie.

Intrigat că nici măcar lui nu-i spune unde anume îşi az- vîrlise pălăria, cel mai bun prieten îl părăsi.

— Nu por (fi prieten cu un om care nu recunoaşte unde şi-a ascuns pălăria.

Obosit, Demeter îi dădu dreptate. Ciudat, dar adevărul acesta era : nici el n-ar fi avut încredere într-un om care nu voia să recunoască unde anume îşi azvîrlise pălăria. De la un asemenea om te poţi aştepta la orice.

Un alt prieten, înzestrat cu duhul blîndeţii, îi ceruse ca în schimbul tainei lui să primească taina lui Demeter. Dar lui Demeter orice schimb i se părea nedrept şi fără noimă. Nici faţă de un om care ar recunoaşte unde şi-a azvîrlit pălăria el n-ar mărturisi unde anume îşi azvîrlise el pălăria. Fiecare îşi azvîrle pălăria unde crede el de cuviinţă.

iCăutiînd odihna mizeră pe care i-o oferea mediocritatea celorlalţi, Demeter se întreba de ce vor oamenii să-i smulgă taina — „Zău dacă-i înţeleg, eu n-am nevoie de taina nimănui. Eu n-am întrebat pe nimeni unde şi-a aruncat pălăria."

Demeter crezuse la un moment dat că recunoaşterea deschisă a tuturor păcatelor îi va face pe oameni să uite povestea lou pălăria. Dar rezultatul nu fu cel aşteptat.

Şi atunci Demeter hotărî să recurgă la o viclenie. Se arăta dispus să recunoască totul în afară de adevăr, unde anume şi-a azvîrlit pălăria.

— Autoflagelarea lui, recunoaştem, e dibace şi convingătoare pentru naivi, a avut tocmai acest scop : să ascundă ade-

varul. Nu-i adevărat că (lucrările lui ştiinţifice ,sînt lipsite de valoare. Am aici pe masă un exemplar din ultima lui lucrare, tijpărită într-o editură belgiană. Demeter, Demeter, -spune odată, pentru numele lui Dumnezeu, unjde ţi-ai azvîrlit pălăria ?

Peste cîteva nopţi, Demeter avu un vis ciudat. O fostă iubită de-^a lui, care murise cu aproape un an de zile în urmă, îl vizită într-o noapte cu pălăria lui pe cap. Era foarte palidă, dar pălăria aruncată ştrengăreşte pe-o parte, aşa cum o purtase şi Demeter cîndva, o înfrumuseţa şi o întinerea.

Cum făcea de obicei, Amalia încerca să-i pună pălăria pe cap în glutmă. Dar ceea ce înainte fusese glumă nevinovată, acuma era totuna cu moartea. Demeter se dădu îngrozit la o parte.

— Ce vrei, Amalia ?

— Ai minţit, Demeter. De oînd îţi scormoneşti conştiinţa, susţii că m-am culcat cu tine fiindcă nu aveam alt bărbat la îndemînă. De ce murdăreşti -totul ?

Demeter nu voia să asculte ; el stabilise o dată adevărul în privinţa Amaliei, îl pusese în legătură cu alte adevăruri, n-avea de gînd să mai schimbe nimic.

Cu un efort supraomenesc, Demeter reuşi să înlăture amintirea acestei cumplite vedenii.

La patruzeci de ani, Demeter întîlni în sfîrşit marea iubire. Era o balerină pe care o cunoscuse întîmplător într-un bar de noapte. Era o balerină albă şi fragilă, cu ochii mari, care-i invadau parcă toată faţa ; numărul ei din program trebuia să sugereze o femeie care caută încontinuu un trup de bărbat de care să se -sprijine. Nu-il găsea niciodată, şi de aceea, după terminarea programului arunca priviri obosite şi neîncrezătoare printre bărbaţii din sală, în căutarea partenerului ideal. Demeter simţi căutarea femeii pe care veşnicele dezamăgiri o făcuseră tristă, aproape apatică. O aşteptă la ieşire. Balerina veni surîzînd, amuzîndu-se de timiditatea lui, jucîndu-se cu ea.

— Ei hai, nu te mai uita la mine, opreşte o maşină.

în maşină, ea simţi cum bărbatul se pregăteşte să spună ceva, pesemne ceva frumos, cum se spune într-o asemenea

împrejurare. Pesemne ceva frumos, ipocrit şi inutil. Dar eâ auzise prea multe asemenea cuvinte, aşa că îl rugă să tacă.

— Mergem la mine. Ai să vezi, e plăcut la mine.

De pe scară, balerina începu să se dezbrace în grabă, ca şi cum de vestmintele de pe ea o legau întâmplări neplăcute* insuportabile, pe oare voia să le uite ,cît mai repede.

— îmi place să ajung goală în cameră. Aşa m-am obişnuit.

Demeter tăcea, iar tăcerea bărbatului o tulbura ; ea voia să-şi şi manifeste bucuria şi să păstreze intactă tăcerea bărbatului.

— Te supără lumina ?

Matern şi leneş, îi întinse braţele, chemîndu-1. Se părea că de multă vreme trupul femeii îl aştepta.

Balerina plîngea ; Demeter nu-şi dădea seama dacă era o mare durere sau felul ei de a suci capul bărbaţilor.

— E foarte bine cu tine. Te supără dacă dau drumul la radio ? îmi place muzica noaptea.

Avea o teribilă grijă să nu-1 supere cu ceva.

— E prea tare muzica ? E bine aşa ?

Otilia începea amorul, greoi, vulgar, cu o preocupare a- proape profesională pentru fiecare amănunt, dar pe măsură ce se lăsa pătrunsă de puterea bărbatului, se schimba, se maturiza brusc, de parcă o dată ou puterea bărbatului ar fi năvălit asupra ei şi experienţa exactă a tuturor experienţelor trăite ; căpăta o gravitate dureroasă, pe care începutul n-o prevestea de loc. Puterea bărbatului nu era parcă pentru balerină decît un mijloc ca oricare altul de a străbate drumul de la conştiinţa ei tulbure pînă în miezul suferinţei ei. Se îmbăta de plăcere şi durere, se înălţa, plîngînd. Demeter se îndrăgostise ca un nebun. Se vedeau noapte de noapte. Amestecul acela straniu de femeie uşoară, obişnuită cu păcatul tuturor bărbaţilor, şi o fiinţă pură, speriată de miracolul existenţei, o fiinţă pură care se năştea parcă atunci, din întunericul şi vulgaritatea celeilalte, îl fascina de fiecare dată.

După o asemenea noapte de dragoste, balerina se trezi mai repede ca de obicei din suferinţa ei.

— Ascultă, iubituile, de ce nu vrei isă-mi spui şi mie unde ţi-ai ascuns pălăria ?

JDemeter se deşteptă parcă dîntr-un vis frumos ; balerina îi strînse mina cu putere, ajutîndu-1 isă se dezmeticească. Speriat, Demeter îşi retrase mina.

— De unde ştii tu că eu purtam pălărie ?

Balerina surise ; voia să-l învăluie şi pe Demeter în acel surîs, dar bărbatul se împotrivi.

— De unde ştiu ? Mi-am dat seama de cînd te-am zărit. Mă pricep la oameni.

Explicaţia balerinei îl îngrozi pe Demeter ; de aceea, ju- cîndu-se cu frica lui cum se jucase altădată cu timiditatea lui, balerina încerca să-1 liniştească.

— Mi-a spus o femeie că-ţi *stă grozav cu pălărie... Mie ai putea să-mi ispui unde ţi-ai azvîrlit pălăria. Eu nu ţi-am ascuns nimic.

Văzîndu-l cum tace, balerina se supără cu adevărat.

— Eşti la fel ca toţi bărbaţii. Nici unul nu vrea să recunoască unde şi-a azvîrlit pălăria.

— Nu mă iubeşti — se ridică Demeter din pat, căutînd să se sustragă zîmbetului balerinei, care parcă voia să-l prindă, să-l facă prizonier. Dacă mă iubeai, nu mă întrebai unde mi-am azvîrlit pălăria. Eşti şi tu la fel ca toate femeile.

De-atunci, n-o mai văzu pe balerină.

Curînd după aceea, într-o noapte, Demeter se simţi cuprins de febră. Se îmbolnăvi.

Cerul se despică parcă, şi o voce îngrozitoare, care semăna uimitor cu vocea caldă şi învăluitoare a balerinei, făcea încăperea ,să se clatine.

— Pălăria e pe noptieră. Ştii foarte bine că e pe noptieră. Degeaba te ascunzi. Degeaba te minţi. Uite-o colo pe noptieră.

Ga-n vis, Demeter îşi aminti că balerina îl iubise, şi-n acest ceas de cumpănă căuta un sprijin, fie şi înşelător, în vechea iubire a femeii.

— Tu mă cunoşti bine, ştii că in-am purtat niciodată pălărie.

Atunci, simţind parcă primejdia, apăru Amalia, care-1 obliga :să se uite spre pălărie, îl împingea, cu o vigoare neobişnuită pentru o femeie, îmtr^acolo. Cît timp încă ®e mai

simţea în putere, şedea nemişcat, îşi ferea privirile, ocolind locul acela blestemat.

— Uite... pălăria e pe noptieră.

Aproape fără voia lui, Demeter se ridică în pat, luă pălăria de pe noptieră, şi-o puse pe cap şi aşa, în picioare şi cu pălăria pe cap, îşi dădu sfîrşitul.

Dar cel care murea era un străin, pe care-l dispreţuia şi cu care n-avea inimic comun ; Demeter ştia asta şi era fericit.

Fred era de multă vreme treaz, dar încă nu se hotăra să se dea jos din pat; îi era frică. Această lipsă de curaj dura de multă vreme, şi intimitatea care se crease ca urmare a înldelungii lor convieţuiri îl stingherea şi-i displăcea. De multă vreme, între Fred şi propriile lui erori, ezitări şi^ slăbiciuni se crease o atmosferă de familiaritate, o suspectă înţelegere reciprocă.

Mesagerul spiritului său, expresia unei speranţe, pe jumătate nebună, pe jumătate perfidă, colinda încăperea, tatona atmosfera şi nu făcea pînă la urmă decît să stabilească itinerarul viitoarelor dificultăţi. Din dispreţ pentru concluzia care se impunea de la sine, lăsă această senzaţie să se prelingă, străină, alături.

Suferinţa era în definitiv tot a lui, era tot el, cel care avusese curajul să se trezească ceva mai devreme şi nu-i făcea plăcere să întîrzie de da o întîlnire care-i oferea prilejul să se regăsească. Cu trecerea timpului, se născuse în Fred un fel de complicitate cu dificultăţile care-1 aşteptau, le înzdră- venea parcă, le punea pe picioare, le ajuta ea să se manifeste. Cîteodată, ea pe front în primele linii în perioadele de acalmie, îşi vedea duşmanii de-aproape, îi vedea cum răsuflă şi cum se plimbă, îi privea drept în ochi, fără teamă sau repulsie.

Totuşi, nu se putea da jos din pat, şedea nemişcat ; prin această voinţă şi calculată imobilitate căpăta resursa de energie, îşi călită cuvintele şi-şi găsea expresia potrivita. Un în-

treg convoi de suferinţe şi dileme îl aşteptau să se dea jos din pat. Cineva anume îl împingea afara, dar nu voia să recunoască nici faţă de el însuşi cine anume era. Voia să ră- mînă o taină. Trebuia să rămînă o taină.

împins de forţa aceea misterioasă, se dădea jos din pat şi o dată ajuns în cameră era luat de îndată în primire — cu o graţie şi o organizare perfectă — de o altă forţă, mai puţin misterioasă.

— Spune-mi exact ce vrei să mănînci.

Acel diavolesc şi zadarnic „exact" îl îngrozea în cel mai înalt grad. în schimbul renunţării la acest cuvînt urmînd ca somaţia să se pronunţe astfel : „Spune-mi ce vrei să mănînci", promisese soţiei o călătorie la Praga, dar ea susţinea că acest schimb nu e avantajos pentru ea — şi probabil avea dreptate.

Din acea clipă fatală, Fred devenise prizonier, nu mai putea nici să se întoarcă în pat, nici să renunţe la conversaţie.

Conversaţia continua multă vreme la marginea patului. Conformîndu-se unui ciudat ritual, soţia se îndrepta cu paşi egali şi neşovăielnici spre locul hărăzit demnităţii ei — fotoliul de piele dintre pat şi birou.

Mişcările erau cele vechi, bineînţeileis, se animau doar puţin, strictul necesar. De acolo, din fotoliul de piele, forţa care-1 azvîrlise jos din pat şi-l făcuse prizonier îşi picura principiile.

— Spune-mi ce-ai de gînd să faci astăzi, detest dezorganizarea.

Nici Fred nu se mişca de la marginea patului, rămînea şi el pe locul stabilit de multă vreme pentru indiferenţa lui ; se crea astfel o simetrie perfectă, care dădea animozităţilor dintre cei doi ceva durabili, capabil isă supravieţuiască lor înşile.

— Vin la masă la ora 3.

^Femeia înghiţea parcă încetul cu încetul această frază, de faţă cu el, spre stupoarea lui.

Apoi, Elza dispărea să pregătească micul dejun. Nu pleca — dispărea, de parcă cineva ar fi apucat-o de păr şi ar fi smuls-o eu forţa din pacea şi confortul demnităţii ei jignite.

La puţin timp după aceea, o voce spartă care încerca să cuprindă cît mai multă demnitate jignită îl anunţa :

— Poţi să vii...

Ca pentru o bătălie icrînicenă şi uin drum îndelungat, Fred lua aer în piept şi pornea spre isufragerie. Niciodată mu ştia ce s-ar putea să găsească aoollo. Călca cu grijă, de parcă tlot drumul spre sufragerie ar fi fost minat. Fiecare mişcare îi cerea efort, căci orice dorinţă ar fi avut s-ar fi întors asupra lui, sub forma unei ironii. Cînd comitea imprudenţa de a mai cere încă o felie de pîine, răspunisul, după ce plutea amenințător ea un erete prin aer, îl lovea drept în creştetul capului.

— Puteai să spui de la început cîtă pîine ai nevoie...

Era ciudat cum nu se putea sustrage măcar o secundă acestei discuţii fără noimă. El, care de obicei nu înregistra nimic direct, înregistra totul cu luare-aminte, fără să piardă nimic. Femeia nu se mulţumea să vorbească, îl silea, la rîn- dul ei, din capriciu sau răzbunare, să-i înghită cuvintele, să i lle sgpe în conştiinţă, adîne şi pentru totdeauna.

Amîndoi (încercau să-şi cresteze cuvintele unul în conştiinţa celuilalt, de parcă asta le-ar fi ajutat la ceva.

Nenorocirea era că Elza nu pleca de lîngă el. Şedea pe scaun şi-l supraveghea cum mănîncă. Iniţial, într-o lume apusă, acest gest fusese o posibilă manifestare de tandreţe u- mană, dar care, din pricina timpului, devenise o pîndă inutilă şi meschină. Ciudat, dar adevărat: această pîndă meschină mai dezvăluia din cînd în cînd, mai ales în bătaia soarelui, urmele unei preistorice tandreţi umane.

în timpul mesei se creaseră astfel de raporturi, îneît el era obligat să-i respecte pîndă, să aibă grijă de ea, să-i adeverească femeii cele mai penibile (suspiciuni. La un moment dat îl năpădea mila faţă de suspiciunea pe care nu i-o justifica, faţă de acele gheare lacome şi nedibace, care nu izbutiseră să prindă nimica.

— Dă-mi puţin sifon. Aseară am băut mult...

Bineînţeles, niciodată nu putea calcula exact consecinţele şi implicaţiile fiecărui gest. Ea nu protesta violent, ci pleca de la masă, abandona pîndă, şi era greu să-ţi dai seama ce exprimau ochii ei : mulţumirea că aflase cega ce voise, sau numai un banal dispreţ antialcoolic ?

Dar la fel de neplăcută era tăcerea pe care o lăsa în urmă femeia. Era o tăcere anume, care semăna perfect cu Elza, o tăcere pe care femeia o lăsase ca să-i continue opera pe care o începuse. În timpul acelei liniști, deși sufrageria era despărțită de dormitor printr-un zid gros, Fred n-avea curajul să gîndească. Vedea în liniștea pe care o lăsase în urma ei o complice a Elzei... și nu greșea prea mult.

— Fred, tu niciodată nu vrei să faci cum spun eu.

Fred simțea cum, aflîndu-se departe de el, femeia îl blestema, arunca acele blesteme în spațiu, pe distanțe egale, îe trimitea înainte, le ajungea din urmă, și-n felul ăsta înconjura încăperea. După ce se plimba prin camere cu ajutorul acestor înfricoșătoare blesteme — adevărate puncte de orientare în spațiu —, se odihnea brusc, într-o stare de beatitudine. Elza era fericită. Din toate aceste suspiciuni, reproșuri, care-i ajungeau pînă a doua zi dimineață, strînsese (3 pradă bogată, o devora și era fericită. Nu mai dorea nimic de la viață.

Fred pleca în grabă, cu pași ușori — nu voia să-i tulbure fericirea. Elza avusese — ca-ntotdeauna — o pradă bogată și o dimineață admirabilă.

— Cît de mult s-a schimbat tovarăşul nostru Drăgan ! ofta (tovarăşul Alecu. Nu-1 mai recunosc pe 'tovarăşul Drăgan, s-a schimbat totalmente.

Uitîndu-se fix în ochii lui, Alecu i se adresă direct şi mai trist, şi mai sfâşietor :

— Te-ai schimbat, Drăgane, nu mai eşti tu.

Se simţea nevoia organică să vorbească tare, ca adunarea să înţeleagă bine despre ce anume e vorba.

— Cel care stă în faţa noastră să fie oare utecistul Drăgan, entuziastul Drăgan ? se întreba Alecu, mirat şi îngrozit. Nu, n-avea în faţă pe combativul Drăgan, pe bunul tovarăş Drăgan. Unde e atunci Drăgan cel din [5]45 ? — continuă Alecu să se minuneze din ce în ce mai mult. Unde e băiatul inimos şi dezgheţat, utecistul care difuza *Strîmbătatea* şi se bătea cu maniştii ? Unde e Drăgan care dormea în sediu pe birouri ? Unde e Drăgan, brigadierul de la Salva-Vişeu ? Unde e, tovarăşi ?

— Nu mai există tovarăşul Drăgan cel din ’45... L-a distrus îngîmfarea... trase Alecu funebra concluzie.

Murise.

Aşadar, Drăgan cel din ’45, care se bătea cu maniştii şi difuza *Strîmbătatea,* nu mai exista.

— Nu mai are înţelepciunea atît de caracteristică tineretului. Tovarăşul Drăgan a cerut sus şi tare ca doi tovarăşi de-ai noştri, care au greşit la un moment dat, să fie sancţionaţi. Ce, ne sancţionăm între noi ? Şi nici simţul cotului, dra-

gostea de muncă colectivă. Tovarăşul Drăgan, entuziastul Drăgan, tiu mai există, tovarăşi... anunţă Alecu cu vocea stinsă, de muribund.

D'ar starea de depresiune nu dură mult, îşi strînse puterile, îşi înăbuşi durerea, îşi călca pe inimă, renunţă la sentimentalism şi-şi îmbărbătă colectivul.

— Prin atitudinea sa, se va exclude de bunăvoie din mijlocul nostru. Dar, tovarăşi — se repezi Alecu să le arate partea bună a lucrurilor —, organismul tînăr are o particularitate de care sîntem mîndri : înlăturînd părţile bolnave, organismul tînăr se însănătoşeşte.

Nu-i prea plăcut să te simţi tocmai acea parte care, o dată înlăturată, face viaţa oamenilor mai frumoasă. Dar Alecu nu-i om rău, vrea să-l trezească, să-l zgîlţîie, să-l debaraseze. Părăsi locul de la masa prezidiului şi veni lînga Drăgan.

— Mă Drăgane mă, ce-i cu tine ?

Drăgan tace.

Alecu are din nou încredere în puterea de regenerare a omului.

— Ai uitat totul, Drăgane ? îi reproşă Alecu, ca o femeie părăsită care-ţi cere să iubeşti măcar amintirile. Totul ? Chiar absolut totul ? — şi-l privi iar îngrozitor de trist. Nu-ţi mai aminteşti cînd mîncam o porţie de urzici, pe din două, în picioare, la cantina Judeţenei ? Acolo, în Schitu Măgureanu ? încerca Alecu să-l trezească la viaţă. Te simpatizau tovarăşii de la sectorul ministere. îţi spuneau „puştiul cel mic“, că erai mic şi prăpădit.

Judeţeană, cantina, sectorul ministere ; tace, nu-i prea plăcut să-şi amintească tocmai acuma că acele zile frumoase le-a petrecut cu Alecu.

— Taci, Drăgane... constată el cu voce tristă. Taci... Taci, şi nu-i bine. Ţi-e ruşine unde ai ajuns. Ia poziţie, Drăgane, descarcă-ţi isufletull, pune degetul pe rană, n-o să dăm cu piciorul în spatele unui om care-şi face deschis autocritica.

Sigur pe puterea sa de convingere, anunţă victorios adunarea :

— Tovarăşul Drăgan vrea să spună numai cîteva cuvinte. Linişte, tovarăşi, vorbeşte un om...

— Nu vreau cuvîntuL, spuse iritat Drăgan, Ce poziţie ?

— Cum, ce poziţie, Drăgane dragă ? spuse Alecu ceva mai blînd, înfricoşat de gînduil ică Drăgan vrea să se ducă la Partid. Gîte poziţii sîut în lumea asjta, Drăgane ? Una singură, cea justă. Mă Drăgane, mă, şi asta ai uitat ? Ei, Drăgane- Drăgane, te-ai schimbat, eşti alt om... N-ai mai dormi pe masă, iîn sediu...

— N-aş mai dormi... minţi Drăgan, cu conştiinţa împăcată.

— Aşa, Drăgane, spune deschis, să ştim şi noi. Şi n-ai mai face de gardă noaptea. Deschis, Drăgane, ca la Saliva-Vişeu.

— Deschis, ca la Salva-Vişeu, n-aş mai face noaptea de gardă. Ce-o fi cu mine, tovarăşe Alecu ? se arătă Drăgan îngrozit. M-am schimbat, nu ?

— în rău, frate Drăgan.

— De **pe,** tovarăşe Alecu ?

— Asta trebuie să ştii tu.

— M-au ameţit succesele... îşi dădu cu părerea.

— Aşa, Drăgane, tu eşti băiat bun. O să iei poziţie autocritică. Uită-te în ochii mei... îi propuse Alecu blînd. Ui- tă-te în ochii mei, ca la Salva-Vişeu, cînd ne omoram amîn- doi după Angela.

Se uită în ochii lui. Privirile lor se ciocnesc ca două fulgere, se străpung, vor să-şi cunoască sufletele, toate ascunzişurile.

— Drăgane, nu-ţi dai seama că te arunci într-o prăpastie ? Da-mi rnîna.

I-o dă.

Alecu i-o strînge puternic, ou tandreţe aspră, bărbătească, ca la Salva-Vişeu, cînd -se felicitau reciproc pentru succese.

— Da cu cicatricea cum stai ? îşi aminti Alecu deodată. Parcă aveai o cicatrice ! O cicatrice pe piept, din ’45. Are o cicatrice în piept, tovarăşi... anunţă el vesel adunarea. De cîte ori discuţia noastră particulară căpăta un interes obştesc, vorbea mai tare, ca să audă bine tovarăşii noştri şi să bage-n cap. Da, da, tovarăşe, are o cicatrice de la bandiţi...

— S-a închis... minte Drăgan iarăşi.

— S-a închis, ai ? se îngălbeni Alecu. S-a închis ? S-a închis cicatricea ? Nu-ţi mai spune nimic cicatricea ? Nu te obligă cicatricea ?

Şi tot îi clădea în jos şi-n sus cu cicatricea, cicatricea, mereu cicatricea, numai cicatricea ; îl durea capul, îi era ruşine, îi venea să urle.

— îţi pare rău că ai căpătat cicatricea în lupta revoluţionară ? răcni vechiul său prieten, şi, scîrbit, se întoarse la masa 'prezidiului. Ai fi preferat isă capeţi cicatricea la beţie ? Ţi-e ruşine de cicatrice, de trecutul combativ ?

— N-am nici o cicatrice ! răcneşte Drăgan, pierzîndu-şi răbdarea.

— Auziţi, tovarăşi ? Auziţi ? se adresă Alecu adunării. Reneagă cicatricea, tovarăşi ! Cum de ne mai miră că nu ia poziţie ? Cu alte cuvinte, după părerea ta, tovarăşe Drăgan, universul e infinit, ai ? Am fost orbi, tovarăşi...

îl privi lung.

— în halul ăsta, Drăgane, în halul ăsta...

— în halul ăsta ! se înfurie Drăgan, gata de atac. Am dreptate... fiindcă...

— Nu pe tine te-am întrebat! izbucni Alecu ca un profesor care a pus o întrebare unui şcolar şi răspunde altul, cel neîntrebat. Nu ţie ţi s-a dat cuvîntul, ci utecistului Drăgan !

— Bine, tovarăşe Alecu, dar...

— Nici un tovarăşe Alecu ! Ce tovarăşe Alecu ? Nu pe tine te-am întrebat, ci pe adevăratul Drăgan, cel din ’45.

— Tovarăşe Alecu...

— Taci! îi acoperi Alecu vocea. Nu eşti adevăratul Drăgan. Alecu se apropie de d >şi-l luă de braţ. La 6, Drăgane, la Cireşica. Am să-ţi spun ceva...

— Care Drăgan ? întrebă el zîmbind. Cel din ’45 sau cel din ’55 ?

întrebarea lui i se păru o glumă de prost gust.

— Ce mi-e ’45, ce mi-e ’55 ? Dar să nu mă faci să aştept. Uită-te în ochii mei !

Se uită.

— Dă-mi mîna.

I-o dă.

La 6 era la Cireşica.

îl întîmpină vesel, cu braţele deschise.

— Dragă Drăgane, eşti un băiat bun, adevărat utecist, se vede c-ai foisit la Salva-Vişeu, în Agnita-Botorca. Şi începu să fredoneze : „Agnita-Botorca e deviza noastră...“

Drăgan tace, copleşit ide nostalgii : Salva-Vişeu, Agnîtâ-Botorca, Bicaz, Craiova etc.

— Am vorbit şi cu nevastă-mea. Ea te cunoaşte, lucra la Capitală cînd tu erai la sectorul ministere.

Drăgan tace, intimidat de amintiri.

— Nu te-ai schimbat de loc. Cam colţuros, ca toţi tinerii, dar băiat de treabă. Tu ai dreptate, ăia sînt nişte tieăloişi, şi-au făcut de icap, au furat, au 'delapidat, dar există un dar... Ce vrei (să fac eu ? Am icopii, nevastă... şi nu ştiu cum o să iasă chestia. Eu pe tine te iubesc... Nu mă crezi, ai ? Spune drept, Drăgane ! Nu miă crezi ? Nu minţi, uitănte în ochii mei...

Drăgan se uită în ochii lui.

Privirile lor se ciocnesc ca două fulgere, se străpung, sfredelesc.

— Dă-rni mîna ! Să fim prieteni ca la Salva-Vişeu. Ce mobilizări făceam noi ! Răscoleam satele... Şi apoi în ’46, cînd te-au atacat maniştii. Atunci te-ai ales cu cicatricea... S-a vindecat ?

— Nu prea.

— Nu-i bine de loc... şi Alecu oftă sincer, din adîncui inimii. Şi ai dreptate, Drăgane, perfectă dreptate. Şeful contabilităţii e un escroc, mare escroc, de mult n-a mai dat Cîm- pina un escroc de (talia llui.

— Ei, chiar... escroc...

— încă ce escroc ! Şeful escrocilor... preciză Alecu, indignat de blîndeţea lui Drăgan.

— Poate nu-şi dă seama.

— Cine nu-şi dă seama ? sări ca ars Alecu. Olănescu ? îşi dă perfect seama. Cum l-ai numit tu, mă, la şedinţă ?

— Oportunist,

— Nu-i rău, dar e puţin, e vag, Drăgane, vag, trebuie să-i spui înfaţă : „Eşti un escroc, nu eşti demn de titlul de membru de partid, dă carnetul la mine...f<

— Dar l-ai apărat.

— L-am... oftă Alecu. Ce să-i faci ? Eu am nevastă şi copii. Şi Alecu oftă încă o dată. Cînd eram burlac, eram şi eu combativ. Dar tu, nu te lăsa intimidat.

— Să-i dau înainte.

— Mi-ai ghicit gîndul... surîse blînd Alecu, şi după cî- teva clipe .se lăsă iarăşi copleşit de nostalgii. Ce muncă era

în sectorul ministere în [5]46 şi [5]47 ! Ştii tu, mă Drăgane, dînd imergeam icu munca la iţară şi difuzam *Scînteia satelor* ? Era frumos, mă... Era atunci, mă, în [5]45, în ’46, în [5]47... M-am schimbat, Drăgane, nu ? Nu mai sînt omul care am fost... Ce sînt eu, Drăgane ? Spune deschis, prieteneşte !

— Un tovarăş fricos.

—Numai fricos ? Minimalizezi, Drăgane. Ce fricos ? Asta n-ar fi cine ştie ice ! Sînt... o lichea, mă Drăgane.

— Da de unde ! Ce-ţi veni ?

—Eşti iblînd, Drăgane, eu mă cunosc mai bine. Zău ică sînt lichea !

— Măi Alecule frate...

—De ce, vai ? Crezi că-mi pare rău ? Viaţa e grea... Cînd lucram la Salva-Vişeu nu-mi dădeam seama... Mă crezi ? Nu mă crezi... Uită-te iîn ochii mei...

S-a uitat.

Altă şedinţă.

Din nou Drăgan e criticat.

Ca întotdeauna, ia cuvîntul şi tovarăşul Ale cu.

— Cît de mult s-a schimbat tovarăşul nostru Drăgan ! Unde e tovarăşul Drăgan de altădată, inimosul şi dezgheţatul Drăgan, utecistul care difuza *Strîmbatatea* ?

Veni lîngă Drăgan işi-l cercetă ca pe-un om grav bolnav.

—Ce~i cu tine, Drăgane ? Spune sincer, ee-i eu tine ? Ia poziţie, Drăgane, ca la Salva-Vişeu, uită-te în ochii mei, Drăgane.

îl vedeam cum se zbuciumă, cum se chinuieşte să-i zgîlţîie conştiinţa, să-i cunoască sufletul.

— Drăgane, nu-ţi dai seama ? Nici acu, Drăgane ? Nu mai eşti utecistul Drăgan, ei imic-burghezull Drăgan. Şi de elemente mic-burgheze blazate ne lipsim cu braţele deschise...

După şedinţă îl luă prieteneşte de braţ şi-l conduse pînă la tramvai.

— La 6, la Cireşica...

La 6 fix, punctual, la Cireşica; Alecu venise mai devreme şi-l întîmpină vesel, cu zâmbetul pe buze.

— Cam tîrziu, entuziastule, cam tîrziu...

— Ce să fac, frate Alecule ?... 'Ou două tramvaie...

— Mi-ai plăcut, Drăgane. Nu te laşi de loc ! Ca atunci,

1a Agnîta-Botorca, te critica instructorul Judeţene!, dar nu-ţî păsa... Dă-i înainte, Drăgane, pînă la urmă adevărul ca untdelemnul, învinge, Drăgane...

Şi, bine dispus, sorbi o halbă pînă la fund.

— Mi-o făcuşi, nene Alecule...

— Ce ţi-o făcui ? îl cercetă supărat vechiul prieten. Ţi-o făcui ? Asta e iblînid zis. Te-am băgat la apă, nu ite văd bine, Drăgane. Mă crezi că te-am băgat ia apă ? Uiită-te în ochii mei...

Se uită în ochii lui, deschis, ca la Salva-Vişeu.

Peste cîteva zile, altă şedinţă.

— Tovarăşe Drăgan, îţi vorbesc ea unui prieten drag. Cel puţin acum, în ceasul al Unsprezecelea... Atitudinea ta e cit se poate de greşită. Mă imiră că asta vine de la tine, om trecut prin şantiere şi uzine. Apoi, brusc, izbucni eu ură : Nu mai eşti uteciistul Drăgan, entuziastul Drăgan, ci mic-burghezul Drăgan, blazatul Drăgan...

Părăsi locul de la masa prezidiului şi veni lîngă Drăgan. îi puse mina pe umăr, iîi miîngîie părul.

— Ai albit, mă Drăgane, constată Aleicu, înduioşat. Spune, Drăgane, ce-i cu tine ? Ce-i cu itine, Drăgane ? strigă Alecu, şi strigătul lui dureros înfioră atmosfera.

Drăgan nu spuse nimic ; nu ştia ce-i cu el.

Alecu ise întoarse la masa prezidiului şi, de emoţie, de-a- bia mai reuşi să ispună :

— Tovarăşul Drăgan nu mai are ce căuta în mijlocul nostru, nu e demn de titlul de tovarăş.

...La 6 fix, la Cireşica !

REGRETE SINCERE

Se apropia ora de închidere. Ştiţi cu toţii ce insuportabilă şi deprimantă e această oră ? Pi,colii, grăbiţi să nu piardă ultimul tramvai care trece prin Piaţa Bălcescu la orele 1 şi 10, strîng agitaţi feţele de masă, în timp ce clienţii mai mănîncă încă, răstoarnă scaunele cu josul în sus, cercetează cu suspiciune clienţii care întîrzie să ceară nota de plată. Chelnerii cu experienţă s-au şi retras în unghere dosnice. Aici, îşi cercetează notele de plată, să vadă cît le-a ieşit, se chinuiesc să dea o formă legală ciubucurilor pe care le-au comis spontan în timpul zilei. Cu răbdare şi maximă seriozitate, caută să-şi repare micile greşeli de calcul, făcute în vîrtejul pasiunii, modifică cu dibăcie notele de plată. După ce delictul e ascuns, după ce-1 pun în concordanţă cu legile fiscului, sufletul ile e năpădit de o mare de (linişte şi echilibru.

Mă pregăteam tocmai de plecare — numii plac restaurantele la aceste ore tîrzii şi triste —, cînd un omuleţ chel, între două vîrsite, îmi atrage în mod deosebit atenţia. Era beat turtă, tot trupul îi tremura, dar observînd privirile ironice ale celorlalţi meseni făcea eforturi supraomeneşti ca să-şi păstreze demnitatea. în cazul de faţă, demnitatea nu era lucru prea complicat ; se confunda cu echilibrul. De aceea, bărbatul chel cu o expresie impresionantă căuta să nu se clatine. „Ţin să asigur onorata clientelă că nu sînt bieat.“ Mă descoperi în sfîrşit pe mine şi mă examină iscoditor cîteva minute. Pentru faptul că fumam ţigări Virginia, beam vermut şi şedeam picior peste picior îi căpătasem brusc simpatia. Se apropie de masa mea şi

mă întreba încet, temîndu-se parcă să inu fie auzit de oamenii dimprejur :

— Dumneavoastră... Dumneavoastră fumaţi întotdeauna ţigări Virginia ?

— Evident...

Răspunsul meu îl mulţumi pe deplin. îşi luă un scaun şi se aşeză la masa mea. Era cît pe-aci să se prăbuşească ; noroc că i-am venit la timp în ajutor.

Orgolios, trecu incidentul cu vederea.

— Vreau să stau de vorbă cu dumneata... Sînteţi singurul om din acest local care fumează ţigări Virginia.

Şi, cu o sinceritate de copil lovit pe nedrept, încerca să-şi explice durerea. Pesemne că îşi explicase de mai multe ori această durere, căci o oarecare rutină se putea observa în această spovedanie aparent haotică.

— Mă plictisesc singur.

— Cînd vă plictisiţi, gîndiţi-vă la lucruri vesele — îl sfătui! eu blînd.

— Ei, lucruri vesele şi dumneata... Nu există lucruri vesele pentru un om nefericit.

îşi aduse aminte că nu mi s-a recomandat.

— Daţi-mi voie... Un om care nu aşteaptă nimic de la viaţă.

Crezînd că glumeşte, i-am răspuns pe acelaşi ton :

— Un om care mai aşteaptă ceva de la viaţă.

— Sîntem diferiţi atunci, trase logic concluzia. Complet diferiţi... Polul Nord şi Polul Sud. Două lumi, două concepţii ... Aşa se spune exact ? îmi ceru el, cu modestie, părerea.

— Şi aşa...

Suferinţă — de multă vreme pregătită — în curs să se desfăşoare.

— Omule care mai aştepţi ceva de la viaţă, am să-ţi fac o mărturisire îngrozitoare.... Dumneata ştii ce mi s-a întîm- plat mie, în seara asta, la 12 noiembrie anul curent, în acest local public ? A fost ceva subit, ca un atac de apoplexie... O apoplexie psihologică... Mi-am dat seama că mi-am trăit viaţa prost. Fals. Mincinos. Absurd. Imoral. Inestetic... Vezi ce de cuvinte radicale ştiu ? De la nevastă-mea le-am învăţat... Ce de cuvinte radicale, franceze, engleze, sonore, ştie nevastă-mea ! Ce să mai lungim vorba, o femeie cultă... Dar să lăsăm femeile.., Totdeauna ele ne îndepărtează de la esenţa lucrurilor...

Ştii dumneata, omule care mai pretinzi ceva de la viaţă, ce înseamnă să ajungi la asemenea concluzie ? M-am născut în timpul regelui Ferdinand I de Hohenzollern şi al reginei Maria, şi de atunci s-au ,schimbat guverne, s-au făcut revoluţii, s-a inventat penicilina, s-au decernat latîtea premii Nobel. Şi eu... atît'a vreme ani trăit prost, lamentabil. Lamentabil ! Ce frumos cuvînt ! Asta mi l- a băgat în cap un văr de-al meu. Trăiesc o viaţă falsă, tinere... în toate am greşit : în dragoste, în politică, în afaceri... Şi de ce-am greşit ? o să mă întrebi dumneata. Am greşit fiindcă am ascultat de alţii, iar mie însumi ini-am astupat gura. Ce 'amarnic am greşit în dragoste ! Mie îmi plac femeile

aşa, mai vesele, mai piperate, mai superficiale dacă vrei, dacă le ciupeşti de şolduri să nu se supere. Mie îmi plac femeile care să mă înşele, să mă mintă — ipocrizia mă excită grozav... Atunci — se indignă musafirul — , de ce m-am însurat cu o femeie inteligentă, sensibilă, cultă ? Ce eroare groaznică ! Nici măcar n-o iubeam... Era frumoasă, dar nu puteam să-mi dau seama că nu ne potrivim ? Şi ce-a fost căsătoria noastră ? O, a fost ceva îngrozitor ! Discuţii nesfîrşite despre Bach şi despre Voltaire... Ce e viaţa, are sufletul materie, cine a descoperit America, Anton Pavlovici Cehov, care e menirea omului, ce e adevărul, binele, iubirea, Platon, Diogene, Mahatma Gaindhi... Sufletul meu e simplu. Un suflet de negustor, nu de artist. Sufletul meu era încătuşat... Ce voiam eu ? Tînjeam după o brunetă, omule care aştepţi ceva de la viaţă. O brunetă, un adulter, o escapdă la Sinaia, un chef la Şosea... Şi eu, imbecilul, îmi risipeam viaţa... Discutam despre visul doctorului Astrov, Paganini, Luther, Frangois-Marie Arouet... Bruneta — se poate oare compara toată ironia lui Voltaire eu o brunetă ? — m-a părăsit. Era indusă în eroare. Credea, sărmana, că m-am dedicat unei vieţi austere. Am rămas singur... Am rămas singur, cu nevastă-mea, cu desăvîrşirile morale. înnebuneam, domjnule, literalmente... Literalmente... Ce frumos cuvînt ! Tot nevastă-mea m-a învăţat şi cuvîntul ăsta idiot... Oare ide ce trebuie să existe pe lumea asta atît de multe cuvinte, icînd necesităţile sînt atît de puţine ? îmi venea să urlu. Şi pqntru divorţ n-aveam curaj... Cum mă mai plictisea inteligenţa ei, bunătatea ei cum mă sufoca, cum îmi strangula sufletul ! Nu-mi dădea voie să fac afaceri necurate. „Omul trebuie să fie cinstit", îmi spunea ea. Şi aşa, domnule, am ajuns

acum, la bătnneţe, cinstit şi sensibil, admirator ai lui Antotl Pavlovici Cehov...

Simţindu-se vinovat de situaţia lui jalnică, încerca să se apere :

— Fără să vreau... împotriva voinţei mele... Coustrîns de mediu, de nevastă, de regim, de prieteni... Dar, crede-mă, pe cuvînt de onoare... Nu sînt cinstit... Nevastă-mea mi-a distrus viaţa... Mi-a spus : „Nu-i frumos ce gîndeşti... Comuniştii au dreptate, trebuie să munceşti şi tu !“ Şi am muncit... M-am dus în producţie, m-am înscris îin sindicat... M-au luat drept cinstit, serios, devotat, mi-au uitat originea... Şi mi-au dat sarcini, loc în prezidiu, o muncă mai ,ca ilumea... Şi pe urmă alte obligaţii, alte tragedii... Să fii modest, disciplinat, fruntaş, să nu bei peste măsură, să nu fii afemeiat... Şi am fost, domnule, am fost... Coinstrîns de împrejurări, ce nu face omul ?! Şi n-am făcut nici un rău... Dar mi-am violat sufletul... Am trăit cinstit, şi regret enorm.

Pe faţa-i buhăită, răvăşită de beţie, se citea o tristeţe nesfârşită.

— Mi-am distrus viaţa, domnule, asta-i... Am fost credincios în dragoste, disciplinat, moral... şi...

Căzu cu capul pe masă.

— Şi o regret... sincer. Bunicul meu mă învăţase să trăiesc altfel. A venit însă nevastă-mea de-a doua, 23 August... N-am pe conştiinţă nici o amantă, nici o ilegalitate, nici o fraudă, nici un adulter... Un om fără amintiri e un om mort... Totul e cristal... alb şi groaznic... Mi-am ratat viaţa... *C'est* ***finie*** *la comedie...* [3] Ce pot să mai fac acum, domnul meu ? Nimic. Nu-mi rămîne decît dulcea resemnare. O să-i spun nevesti-mi c-o iubesc, o să-mi iau frumos locul în prezidiu, o să4 citesc pe Anton Pavlovici Cehov — ce plicticos scriitor, bun pentru oamenii care stau prea mult pe acasă, am auzit că a apărut o nouă ediţie, o să ascult înfiorat *Eroica...* Ah, cuim urăsc pe acest Beethoven, care mi-a distrus viaţa ! Ce n-aş da, domnule, să pot dormi o dată buştean în timpul concertului, să mă răzbun ! Uită-te, îmi spunea nevastă-mea, Ce eroic lupta împotriva destinului, ce acorduri măreţe ! Să mă răzbun pentru cîte lacrimi le-am vărsat... consitrîns de împrejurări...

[3] S-a sfîrşit comedia... (în limba franceză.) — (N. a.).

Crezînd că nu-l mai ascult, mă apucă de mînecă.

— Cumpăr eu două bilete la *Eroica...* Să dormim împreună, să sforăim... Hai să dormim împreună la *Eroica !* Nu sîmt prost, .domnule. Ştiu exact, precis, de ce urăsc regimul. A făcut din (cinste, din drlagoste, din profunzime, din virtuţi lucruri obligatorii, paragraf de lege. Profunzimea mă sufocă. Nu mă las, nu depun armele. Divorţez de nevastă-mea. Demisionez din (sindicat ! îl arunc pe Anton Piavlovici Cehov în foc !

După ce-l blestemă pe Cehov, se prăbuşi sub masă. Chelnerul mă invită să achit nota. îi scotocesc buzunarele, îi aflu adresa şi-l arunc într-un taxi.

Şedea undeva prin Batişte. Sun, şi apare o femeie frumoasă, de vreo patruzeci de ani. îi explic doamnei cele întâmplate ; nu se arată de loc scandalizată.

— Aşa e el cînd bea prea mult; decade... Dar cînd se trezeşte... e adorabil !

La şiruil nesifîrşit de ofense, Adela mai adăugă uina. După ce-o catalogă, oftă.

— Nici în piesa lui Shaw nu m-au distribuit...

Cineva îi atrase atenţia că ea, în comparaţie cu meschinăria generală, e bună şi generoasă. îi atrase atenţia în treacăt, cum ai atrage cuiva atenţia că umblă cu şireturile desfăcute sau ciorapii rupţi, dar Adela ţinu minte. Cum era o fire chibzuită, transforma imediat orice gînd sau amintire *în* convingeri ; în acest fel i ise păreau mai uşor de păstrat şi memorat.

— Octavian, ţie ţi-o fi foame, mănîncă tu, nu mă aştepta pe mine.

O clipă, fu ispitită să adauge la jignirea regizorului, indiferenţa soţului.

— Mă auzi, Octavian ? Tu nu mă auzi niciodată.

Bărbatul avea o sarcină ingrată, el trebuia să-i ratifice umilinţele primite şi s-o umilească şi el, la rîndul lui, cînd umanitatea nu se arăta prea crudă. Afurisită treabă ! suspină descumpănit Octavian. Cînd dracu să le faci pe toate ?

Jignirea din glasul nefericitei fiinţe se strecura ca un şarpe pînă-n bucătărie, încolăcindu-1 şi sufocîndu-1. Te-am prins, iubitule, nu-mi mai scapi. Acum vrîud-nevrînd, o să tremuri pentru soarta mea, îşi spunea înverşunată Adela. Din fotolliu, ifemeia iîl privea bună şi liniştită, ca şi cum nu ea trimisese în lume acel animal ide pradă, ca şi cum suferinţa aceea ar fi fost independentă de ea. Se plictisise de atîtea roluri

m

episodice — blestematele glume cu actorul care duce tava — se înăcrise tot aşteptînd ca numele ei să apară, măcar o dată* pe genericul unui film, se îmbolnăvise tot aşteptând o călătorie de studii în străinătate, şi energia stârnită de atîtea îndelung repetate umilinţe se preschimbă cu timpul într-un animal de pradă. Adeseori, Adela îi dădea drumul în lume, să amintească tuturora marile ei nefericiri ; voia ca jignirile ei isă fie mereu prezente în memoria umanităţii ; se înfuria cînd cineva uita că ea de multă vreme nu mai jucase un rol principal.

— Nu mai sînt aşa tînără, Octavian. Ar trebui să atac marele repertoriu...

Acolo, în bucătărie, din pricina chibriturilor pe care le* găsise anevoie, Octavian se simţea incapabil să-şi sprijine nevasta în cariera ei artistică... în ceea ce-1 priveşte, Octavian' era dispus la toate sacrificiile ; mai bine s-ar culca o dată cu* regizorul şi n-ar mai veni acasă cu mutrele astea. Era convins că Adela îşi apără cu atâta îndârjire fidelitatea conjugală numai ea să-i amărască lui viaţa. Da, da, din răutate nu se culcă cu regizorul.

Incapacitatea soţului de a întreprinde ceva practic lua în mod mecanic forma tandreţii. De unde şi cum apărea acea tresărire de caldă duioşie ? Dumnezeu ştie, el habar n-avea... De altfel, de multe ori, Octavian se trezea trăind cu intensitate un sentiment la care nici în vis nu se gîndise. Resemnat şi iritat, nu-i rămînea decît să ia lucrurile aşa cum sînt, nu vedea nici un rost să se împotrivească. Cu timpul, taina se dezvălui ; zâmbetul acela sfios, cart i apărea în colţul gurii nu-i aparţinea, era în întregime rodul combinaţiilor Adelei, ea îl silise să zâmbească în acest fel. Când îi alina ambiţiile rănite sau o desconsidera făţiş, Octavian nu făcea decât să restituie sentimente care de drept aparţineau isoţiei. El îndeplinea în tot acest joc doar o treabă mecanică şi nu prea înţelegea de ce Adela îl chinuie atâta pentru nişte fleacuri.

— Ai treizeci de ani şi n-ai jucat încă un Shakespeare, ofta Octavian executînd conştiincios comanda pe care o primise.

Uitînd că această compasiune era în întregime opera ei» Adela o aştepta cu febrilă încordare, o compara imediat cu cea de ieri, apoi se resemna şi-o orânduia lîngă celelalte dovezi de compasiune.

— Şi ce vină am eu, Octavian ? în institut eram socotită marea speranţă, toţi mă apreciau. Tu m-ai văzut în Goldoni.

După această compasiune, smulsă cu atîta greutate, Adela, din nevoia de mai multă certitudine, comanda o jignire. Octavian nu-i îndeplinea dorinţa cu inima uşoară. Se hotăra greu s-o jignească — în această operaţie avea impresia că el pierde, şi soţia cîştigă.

— Şî la tine, Adela, există prea multă inconştienţă cîte- >dată. Fără o bogată cultură, un actor... incultura duce la iiiletantrsm.

De oîte ori o umilea, îi era ciudă pe sine însuşi : „Iarăşi l-am făcut pe plac !“

— Aî dreptate, Octavian. Sînt neserioasă.

Adela primea ofensa aproape cu recunoştinţă, ca şi cum ea ar fi

prevestit cine ştie ce dreptate măreaţă şi viitoare.

— Da, da, Octavian — încerca Adela să-şi amplifice umilinţa. Sînt o diletantă, e ceva care nu merge. O, şi ce frumoasă ar fi putut fi viaţa !

Adevărul era că, ofensată, Adela se simţea admirabil. Jignirile îi umpleau viaţa, ierarhizarea suferinţel e [A]* mai toată vremea, le muta de colo pînă colo, le analiza şi le împrospăta, în fiecare clipă avea ce face. Observaţiile răutăcioase pe care oamenii le făceau la adresa ei îi dădeau Adelei conştiinţa de sine, cu gîndul la acele nedrepte jigniri cunoştea stări de adevărat extaz. Nu mai avea nevoie de nimic ; dacă ar fi foiSft după ea, ar fi renunţat şi la viaţa sexuală. Răstignită între două nedreptăţi, adormea imediat. Cînd, în singurătatea **cea** mai deplină, trecea în revistă toate ofensele pe care reuşise să le acapareze, ele nici nu mai erau ceea ce numim în mod comun ofense, afronturi, ci o amintire plăcută, la fel de încîn- tătoare ca amintirea unei croaziere pe Mediterană sau a unei calatorii de nuntă la Paris. Cînd ieşea în lume şi-şi purta iarăşi crucea, afronturile îşi recăpătau sensul lor iniţial, croaziera **pe** Mediteranra devenea din nou rolul principal luat pe ne**drept** tocmai în preajma premierei şi dat de către un regizor **impostor** unei actriţe fără talent şi fără caracter.

De cîite ori cineva îi spune că vocea ei are un sunet de **lemn,** parcă se îngraşă — îşi spunea soţul, îngrozit de capaci**tatea femeii** de a strînge mereu tot felul de umilinţe şi jigniri.

El era convins că Adela nu suferă degeaba, adună jignirile într-un scop anume, urmărea ceva, punea ceva la cale.

Femeia simţea că Qotavian o suspectează ; de altfel, era: convinsă că mulţi oameni o urmăreau şi-o invidiau în ascuns Era însă hotărîtă să păstreze tot ceea ce adunase cu atîta trudă ; în definitiv, fiecare trăieşte cum îl taie capul.

Cu timpul, Adela devenise un cerber abil şi vigilent al propriei sale conştiinţe. Acum ştie cu exactitate ce anume sa lase să intre şi ce anume să oprească. Cînd Octavian, din cine ştie ce motive, fie ele dezinteresate, spontane, nutrea faţă de ea ura sentiment de reală simpatie, Adela se împotrivea, nu-î lăsa sa pătrundă în conştiinţa ei, n-avea încredere decît în sentimentele impuse şi comandate de ea. Presimţind ceva urît în actul de refuz al Adelei, soţul se îndîrjea şi încerca să adoarmă vigilenţa femeii, obligînd-o să-i primească expresia de simpatie* să se bucure de ea. Cu ajutorul 'acelui gînd, care-i aparţinea în întregime şi pe care-1 împingea aproape cu forţa în conştiinţa femeii, Octavian nădăjduia să-şi spioneze soţia, siîînd-a să înregistreze dragostea pe care i-o purta. Spionul ascuns într-un gest de caldă afecţiune îi aducea informaţii alarmante : Adela se pregătea să-i înăbuşe personalitatea. Surd şi încrîn- cenat, între cei doi soţi se ducea o luptă pe viaţă şi pe moarte. Cîteodată, spionul se întorcea acasă cu mîna goală ,- asta însemna că Adela, priintr-un mare efort, reuşise să-l anihileze şi să-l facă inofensiv. Bineînţeles, şi Ootavian devenise circumspect cu momentele în care Adela. î!l privea drept în ochi* clipele tandre şi efuziunile sufleteşti se dovediseră a fi nu numai cele mai plăcute, dar şi cele mai primejdioase. O dată* cînd Octavian îşi îmbrăţişase soţia pierdut într-o fericire totală* o asemenea privire curată îl pătrunse în conştiinţă, la puţina vreme după ce-1 încîntă şi-l făcu să plîngă de bucurie, privirea cu pricina se dovedi mijlocul prin care ea îl supraveghea.

— E revoltător... mi-au spus «să pregătesc rolul, susţineau că-mi vine ca o mănuşă. Şi azi, regizorul s-a răzgîndit, zice că are o altă viziune a spectacolului — suspina Adela, dornică de o nouă şi proaspătă mărturie a răutăţii şi mediocrităţii.

Animalul de pradă născut din jignirile Adelei stătea *în* preajma soţului, supraveghindu-i fiecare mişcare.

— A, mizerabila condiţie umană ! ofta Octavian, înfricoşat de apropierea animalului de pradă. Mizerabila condiţie umană!

3651

De undeva, din adîncurile sufletului ei plin întotdeauna cu de toate, Adela preschimba o veche şi de mult nefolosită umilinţă într-un zîmbet ironic, pe care, după ce-1 cîntări puţin, îl Iasă să-i inunde faţa.

— De cînd m-am măritat, nici UFT regizor nu mă are în viziunea lui. Susţin că eu mu trec rampa. Mă auzi, Octaviane ?

Cu fiecare lovitură ipe care i-o dădea soarta, Adela devenea mai puternică. îşi domina şi-şi stăpînea soţul.

Octavian observă cu uimire că în bucătărie nu se poate indigna cum

trebuie. Cu farfuria de supă în mină, ajunse pînă în mijlocul camerei, şi acolo se opri brusc, ca şi cum ar fi intuit atunci, intr-o fracţiune de isecumdă, încă un mobil al meschinăriei umane.

— Revoltător, Adela, auzi, viziunea modernă. Vorbe goale.

Farfuria îl împiedică să-şi ducă mînia pînă la capăt, de aceea o aşează pe birou, alături de fotografiile care o înfăţişau pe Adela jucînd pe scena institutului în Shaw şi Goldoni. Octavian puse farfuria pe biir'ou cu atâta grijă şi într-un asemenea mod, încît, iprimtr-o putere magică, devenise şi ea o mărturie a talentului soţiei şi un teribil cap de acuzare.

— E revoltător, Octavian... Dacă ai şti ce mutră avea regizorul cînd mi-a spus că nu mai joc ! N-a vrut să-mi dea nici dublură. Susţine că nu mai intru în viziunea lui.

După ce-şi vărsă năduful, Adela îşi ascunse indignarea într-un ungher anume, vrînd s-o păstreze intactă, s-o mai folosească şi cu alt prilej, să ştie oricînd de unde s-o ia, cînd o să aibă trebuinţă. în sufletul Adelei, jignirile se adunau ameninţător una după alta, dar, spre cinstea ei, ţinea o ordine exemplară în această sumbră împărăţie. Riguros ierarhizate şi catalogate, de cîte ori avea nevoie de-o nemulţumire o găsea imediat. Adela învăţase să-şi împrospăteze jignirile, o jignire de acum cîţiva ani arăta pe faţa ei sensibilă şi econoamă ca nou-nouţă.

Octavian se plictisise tot justificîndu-i Adelei dezastruoasele şi nemeritatele ei insuccese, deşi, la drept vorbind, nu de plictiseală era vorba în primul rînd, ci de ceva mult mai grav : avea convingerea că procedînd cu atîta criminală slăbiciune aşi săpa mormîntul cu prqpnia lui mîină. „Nu degeaba se vaită femeia asta ; cine ştie ce mîrşăvie urmăreşte ?!“

Din pricina Adelei şi a veşnicelor ei nemulţumiri, Octa- vian nu reuşea să-şi pună în practică planul lui de autoperfecţionare. La începutul căsniciei sperase să zboare spre mari înălţimi morale, iar Adela să-i urmărească evoluţia cu admiraţie, dîndu-i în cel mai fericit caz replica, topită de fericire. Ce s-a ales din toate aceste planuri frumoase ? Nimic... Asta nu se poate numi viaţă...

Octavian nu-i ceruse Adelei decît o fidelitate oarbă, şi în loc de asta ea-l făcuse martorul eşecurilor ei artistice. Avea şi el, slavă Domnului, atîtea principii, dar cum să şi le manifeste, cînd Adela se văicărea de dimineaţă pînă seara, cînd ea îi rezervase rolul unui partener mecanic, slugă a planurilor ei diavoleşti ?

Cînd lipsea pentru mai multă vreme, Adela îşi lăsa nemulţumirile în grija acelui animal ciudat. Animalul acela îngrozitor, văzut şi nevăzut, real şi ireal în acelaşi timp, şedea intr-un colţ al camerei şi-l supraveghea încontinuu. Cum se gîndea la planurile lui de autoperfecţionare, cum animalul mîrîia amenințător, gata să-l slîşie... Animalul i se părea şi nu i se părea cunoscut, dar, deşi n-aveau nici o trăsătură comună, semăna perfect cu Adela. De unde venea această senzaţie de perfectă asemănare nu se putea şti. Cîteodată, vedenia era apatică, cu gîndul aiurea, nu-l mai urmărea cu atîta încordare ; atunci, Octavian simţea cum Adela e ipocrită faţă de propria ei sinceritate, cum, din motive neînţelese, se trădează, pe ea însăşi.

Mirat şi încîntat în acelaşi timp, Octavian simţi într-o bună zi că şi nevoia lui de autoperfecţionare, dorinţa lui de exigenţă morală, e gata să nască un animal de pradă, la fel de credincios şi de puternic. Sentimentul acestei ciudate şi inexplicabile paternităţi îl bucura sincer, de cînd voia Octavian să aibă şi el un copil...

Se petrecu un lucru îngrozitor, la care, la drept vorbind, Octavian se aştepta. Ce spectacol sălbatic şi magnific ! Animalul de pradă născut din nevoia lui Octavian de autoperfecţionare sfîşia în linişte şi cruzime animalul de pradă născut din jignirile adunate de atîta amar de vreme în sufletul Adelei.

Adela nu înţelegea unde anume greşise, dar îşi dădea seama Că pierzînd jignirile pierduse bătălia. Hăituită şi înfricoşată, neştiind unde să se ascundă, pînă la urmă Adela se refugia

în dragostea umilă şi devotată faţă de soţ. Adela n-avea ce alege, altă ascunzătoare nici nu exista, îşi respecta soţul şi se făcea mică de frică.

De data asta, semnele victoriei erau de partea lui Octa- vian. îndată ce se făcea comod, Octavian începea să povestească ce anume l-a mai scîrbit în ziua aceea. De fapt, semnalele indignării se auzeau încă de cînd îşi agăţa pălăria în cuier.

— Cretinii î

Adela, devenită prin forţa împrejurărilor sincera admiratoare a exigenţelor soţului, îl ajuta să se facă comod, căutînd cu înfrigurare bineeuvîntaţii şi întru totul meritaţii papuci de casă. Cu cît găsea mai repede papucii, cu atît Octavian i: se părea mai bun şi mai generos. Acolo, chircită sub pat, mai avea puterea să-şi compare destinul cu cel al fericitei Mag- dalena, soţia şi mai fericitului Bach. Ieşind de sub pat cu destinul astfel comparat, îi întindea papucii cu nemărginită recunoştinţă.

De fapt, Octavian intuia că acolo, sub pat, Adela punea ceva la cale, dar îi era greu să ghicească întotdeauna ce anume. De cîte ori apărea la suprafaţă cu papucii în mînă, o urmărea cu atenţia încordată, dar fără succes, căci Adela, neştiind exact ce anume făcuse acolo — dacă îşi lăudase, sau blestemase soţul —, îşi lua, pentru orice eventualitate, măsuri de prevedere. De fapt, Adelei îi era frică de orice gînd rău în legătură cu Octavian. Adevărul era că numai admirîndu-şi şi iubindu-şi isoţull se simţea în siguranţă, fidelitatea faţă de Octavian rămăsese singurul ei adăpost. în asemenea circumstanţe* ipocrizia era totuna cu sfîrşitul ; ipocrizia ar fi lipsit-o pe Adela de singurul ei reazim.

Superioritatea morală a lui Octavian era atît de mare, în- cît uneori bănuia că Adela îşi compară soarta cu cea a Mag- dalenei Bach. Presupusul gest al femeii nici măcar nu-l măgulea. I se părea că femeia îi e datoare o asemenea comparaţie. Tot ce se întîmpla în jurul lui — de la accidentele de tramvai pînă la recunoştinţa Adelei — nu făcea decît să-i consolideze edificiul etic, să mai adauge încă ceva la baza lui, şi aşa destul de trainică.

Era de data asta rîndul Adelei să se îngrozească şi să se întrebe ce urmăreşte soţul adunînd atîtea principii. Edificiul

moral se dovedise nesăţios precum gîtlejul unui gurmand. Octavian înghiţea şi digera mereu tot felul de dogme şi aforisme şi nu se declara niciodată sătul. Aceste principii se dovediseră la un moment dat mai multe decît are omul trebuinţă în scurta^ lui trecere sub soare. Cu toate astea, Octavian nu arunca nimic — orice principiu o dată captat devenea şi valabil în acelaşi timp.

Cu cît soţul devenea mai moral, cu atît Adela se simţea mai plăpîndă, gata să-şi dea sfîrşitul. Lipsită de ajutorul jignirilor, bietei femei îi era greu să se orienteze şi să ia o hotărîre. Simţea cum zi de zi Octavian pătrunde în conştiinţa ei, prădînd-o de tot ce găsea acolo, lăsîndu-i neatinsă numai fidelitatea faţă de el. Cînd în suflet îi mijea un zîm- bet, observa cu uimire cum, fără să mai aibă timp să se dezmeticească, acel zîmbet apărea brusc pe faţa lacoţnă şi glorioasă a soţului. Nefericitei Adela îi era teamă ca nu cumva •soţul, confundîndu-se sau ridicînd-o la rangul de principiu, să n-o înghită cu desăvîrşire. Acum, după cele petrecute, totul era cu putinţă.

Cînd talentul nu-i era batjocorit şi desconsiderat, viaţa i se părea Adelei searbădă, oprită în loc — fără nici o posibilitate de continuitate. Se simţea fără vlagă, dezorientată, incapabilă să se bucure de ceva, incapabilă să mai stabilească relaţii normale cu oamenii ; totul căpăta un gust fad. Ea comunicase cu oamenii prin intermediul ofenselor. Pentru ea, de pildă, exista numai „cretinul de farmacist", farmacistul pur şi simplu nu însemna nimic pentru Adela, era pentru ea o realitate abstractă, care nu-i spunea nimic. Dispărînd ■ofensele, dispăruse şi această solidă punte de legătură, oamenii îi apăreau ca nişte fantome lipsite de viaţă. Se gîndea cu nostalgie la vremurile cînd regizorul declarase că prezenţa •ei într-un spectacol înseamnă o catastrofă sigură. Jignirile o ţinuseră în viaţă, ele erau fericirea, răsplata şi bucuria ei. Nici măcar aprecieri estetice nu mai era capabilă să facă, un spectacol dacă nu era lamentabil nu exista pentru Adela. Soţul ei, printr-o viclenie de geniu, îi dăduse încrederea în ea, dar această încredere îi era cu desăvîrşire străină şi vrăjmaşă, această încredere era aliata soţului ei şi duşmana ei. Adela avea nevoie de repulsia colegilor şi plictiseala regizorului.

Acordîndu-i încredere, Octavian o dezrădăcinase şi o gonise din lumea certitudinilor ei, o dusese într-o p.ră străină, unde ea nu ştia nici să vorbească, nici să umble. La capătul acestei încrederi simţea cu o mare acuitate răsuflarea de gheaţă a morţii.

Dar acest devotament obligatoriu nu era lipsit totuşi de o anume delicateţe şi farmec. Deşi terorizată, Adela simţea nevoia să participe la înrobirea ei, să nu lase totul pe seama soţului, să mai adauge şi puţin „inefabil feminin<c. Femeie din creştet pînă-n tălpi, ea îşi apropia legile universului imagi- nîndu-şi mutrele luate de glorioşii bărbaţi în clipa în care le descoperiseră. Era ferm convinsă că Newton trebuie să fi arătat grozav de simpatic în clipa în care descoperise legea gravitaţiei, îl vedea pe Napoleon luîndu-se cu mîinile de cap după bătălia de la Waterloo. Ce mutră o fi făcut atunci cor- sicanu'l ! Bineînţeles, nici soţul nu scăpa

acestui criteriu feminin... „Doamne, de cîtă gingăşie sînt în stare în situaţia mea !“ se arăta Adela sincer uimită şi încîntată. Cînd Octavian se crispa de atîta mediocritate, făcea gropiţe în obraji. Asta o mai făcea să uite de starea mizerabilă în care se zbătea. De aceea, vrînd să işi-1 răsfeţe, îi cerea să-şi ntai manifeste încă o dată aversiunea şi dezaprobarea ; flatat în conduita lui morală, Octavian făcea din nou gropiţe în obraji.

Adela se amuza cu adevărat.

Octavian nu se indigna în sensul obişnuit, de fapt îşi muta principiile dintr-un loc în altul, mereu nemulţumit de locul stabilit cu o zi înainte.

— Teribil m-a înfuriat Ştefan ! Dar cum e posibil, spune şi tu, Adela, cum e posibil ? E atît de talentat ! I-ai văzut expoziţia ?, se prostituează. Talentul implică, nu-i aşa, o anume responsabilitate...

Dezbaterea morală dintre fragila Adela şi diabolicul Octavian semăna cu exerciţiile unui dans suplu şi agreabil. Soţul punea în discuţie tema. Adela îi dădea greutate şi francheţe printr-un sincer „idiotule“, Octavian prelua invectiva, o nuanţa, i-o întindea iarăşi înfricoşatei şi graţioasei Adela, Adela i-o înapoia după o secundă, înviorată de o nouă înjurătură, şi aşa mai departe pînă ce adevărul triumfa. Regulile jocului impuneau o anume participare, dar Adela nu se mişca decît la comanda şi în limita perimetrului stabilit de Octavian.

La sfîrşitul discuţiei, docilă, Adela înapoia soţului unul cîte unul toate principiile pe care le folosise. Rămînea iarăşi aşa cum şi-o dorea Octavian, îndrăgostită şi înfricoşată.

Discuţiile pe teme etice atît de sistematic repetate începuseră să capete forme şi cadre fixe de manifestare. Pornirile etice ale soţului se petreceau de obicei în camera soţiei — acolo era mai intim şi mai comod. în conştiinţa femeii domnea o atît de mare neorânduială, încît ea se pregătea pentru avînturile etice ale soţului la fel ca şi pentru cele erotice, se îmbăia, se parfuma cu levănţică, căuta o muzică languroasă, făcea lampa mai mică. Ciudată senzaţie : de cîte ori făcea lampa mai mică o apuca sila de atîta impostură ; era un sentiment vechi, uitat aproape, pe care excitaţia erotică reuşise să-l conserve. Dacă în timp ce-şi desfăcea juponul întâmpina o greutate nebănuită — mediocritatea — de atîtea ori lovită, îşi mai primea încă o dată răsplata.

— Cine a spus că obişnuinţa e raţiunea celor proşti ? Vol- taire mi se pare...

Cînd în indignarea ei picura şi puţină informaţie culturală se topea de plăcere, îşi dădea seama că Octavian e totuşi singurul bărbat alături de care se simte bine în pat.

în timp ce se dezbrăca şi gîndea în acest fel, vedea cum Octavian, puţin iritat, dar şi ou o anume blîndeţe faţă de tre- cătoarea ei slăbiciune, îi controla sistematic conştiinţa. Atunci, Adela îşi dădea seama că această idee aparţine de drept soţului, şi nu ei. Da, da, de ce să-ţi treacă prin cap idei care aparţin altora ? Sigur pe iubirea femeii, Octavian aştepta în liniște ca ea să-i înapoieze surîzînd şi de bunăvoie tot ceea ce gîndise.

— Spuneam, Octavian, că obişnuinţa e raţiunea celor proşti.

în sufletul lui adînc, Octavian îngropa cu grijă aceasită frază de spirit, alături de alte numeroase fraze de spirit.

Vara se indignau pe verandă. Mirosul de tei răspîndea un parfum îmbătător ; soţul — într-o cămaşă albă cu gulerul răsfrlînt — (protesta, ea — îmbrăcată în ceva subţire — îi dădea dreptate, sorbeau un pahar de vin rece, de la gheaţă, din cameră ajungea pînă la ei dezmierdarea unei nostalgii italiene, era plăcut. Adeseori, soneria îl întrerupea pe Octavian tocmai cînd aveau mai multă dreptate, dar nu se supăra nici

el, nici ea. Mai veneau uneori prieteni de-ai casei, se indignau şi ei, bîrfeau, protestau, ironizau, beau, luau şi o gustare, era foarte plăcut.

De data asta se indignaseră în camera soţului. După ce blestemaseră împreună impostura, Adela ieşi afară pe verandă, să ia puţin aer.

îi plăcea să-i dea dreptate soţului şi în lipsă. Această nouă dovadă de fidelitate se adăuga peste celelalte dovezi, dar parcă nu mai încăpea, se sufoca. Doamne-Dumnezeule, ce mă fac cu atîtea dovezi de credinţă veşnică ? Unde vor încăpea toate astea ? Ce-am să fac cu atîta iubire ?

Obosită, se aşeza pe şezlong, să se odihnească. „Prea multă fidelitate, unde să tot pun atîta fidelitate ? Octavian ar trebui să se sature odată, ştie doar că-1 iubesc ca o nebună. Ce mai vrea de la mine ?“ Această stare de uşoară indispoziţie fizică o ajuta să înţeleagă mai exact ce anume se petrecea între ea şi Octavian. Octavian avusese ca întotdeauna dreptate, dar nu mai fusese bărbatul viril de întotdeauna. Astenie ? Nu-i era clar dacă discutase sau se culcase cu Octavian, dar îi era clar că nu se mai dovedise bărbatul viril care fusese.

„Mă înşală, mă umileşte, îşi cheltuieşte energia cu altă femeie — ajunse femeia cu un efort supraomenesc logica din urmă. Doamne-Dumnezeule, mă înşală, mă loveşte în orgoliul meu de soţie... Doamne, ce bine...", îi era sincer recunoscătoare pentru această trădare, infernala încredere se sfîrşise, infernala încredere care o terorizase şi-i paralizase personalitatea. Mult aşteptata infidelitate a soţului era singurul lucru bun care-1 făcuse pentru ea. Binecuvîntă igîndurile întunecate care-1 împinseseră în braţele altei femei. Era jignită, era salvată,.. Scăpase, se eliberase, din nou o să fie umilită, desconsiderată, batjocorită, ofensată, într-un cuvînt: o să trăiască. Bune, vesele şi gălăgioase, jignirile se înapoiaseră în sufletul Adelei, învăluind-o într-o nemărginită bucurie.

De pe verandă îl privea cum doarme adînc, ca un prunc. Aproape că-i devenise iarăşi drag şi apropiat.

— Mă înşeli — murmură fericită femeia. Tu mă înşeli, Octavian.

Buimac de somn, Octavian căută îngrijorat printre atîtea principii adunate principiul isalvator. Or, tocmai de un asemenea principiu nu reuşise încă să facă rost. Adunase

atîtea principii şi tocmai pe principiul salvator nu reuşise să pună mina.

— Eşti urîtă ; te-ai uitat în oglindă ?

— Da, Octavian, sînt urîtă, aşa e cum spui tu, inhală Adela recunoscătoare ofensa bărbatului.

De-acum înainte, semnele victoriei se arătau de partea femeii : pentru Octavian începea o perioadă dintre cele mai grele.

Animalul acela de pradă, născut din jignirile Adelei, animalul acela ciudat, pe care-1 credea mort pentru totdeauna — şedea în faţa lui, sălbatic şi demn, gata să-l sfîşie la cea mai plăpîndă împotrivire.

îl chema simplu Ion Dumitrescu, dar mulţi uitaseră că-1 cheamă Ion Dumitrescu, şi de aici, cred eu, a pornit toată nenorocirea. Nu-i mai spuneam pe nume — mi se părea asta o impietate, o grosolană lipsă de respect —, ci dumnealui, sau, frumos şi mistic, dînsul, binefăcătorul. Oînd ne aflam faţă-n faţă eu dînsul adăugam în continuarea pronumelui de reverenţă cîteva cuvinte menite să arate că între dînsul şi logică nu pot exista animozităţi. „Dumneavoastră, de bună seamă, ne ajutaţi să vedem mai profund lipsurile..." „Dumneavoastră analizaţi problema mai adînc, o dezbateţi pe toate feţele, pe toate laturile, pe cînd noi vedem numai o latură“... „Dumneavoastră nu vă pierdeţi în fleacuri, sesizaţi esenţa, care esenţă nouă ne scapă"... „Dumneavoastră ştiţi să puneţi întotdeauna punctul pe i, pe cînd noi bîjbîim amarnic pînă găsim veriga de bază."

DINSUL

Numele lui era echivalent cu un principiu, ca de pildă principiul centralismului democratic, sau cel al bătrînului Archimede. Pentru cine se ploconea în faţa dînsului, numele dînsului ţinea loc şi de autobiografie, şi de capacitate, şi de devotament. Mai mult chiar. Numele dînsului înlocuia cu succes argumentele ; într-o discuţie ideologică, dacă nu voiai să-ţi baţi capul ca să găseşti argumente în favoarea tezei tale, aminteai ide dînsul, îşi logica era de partea ta.

— Judeci profund greşit, tovarăşe... Dînsului n-o să-i placă.

De aceea, mulţi dintre salariaţi nu-şi chinuiau mintea ca să descopere punctul de vedere just — asta ar fi fost şi prea uşor —, ci punctul de vedere care se bănuia, după anumite calcule, că ar fi punctul dînsului. Punctul de vedere just se ghicea repede, îţi sărea în ochi, era la mintea omului... Ce să faci însă cu punctul de vedere just ? Cine are nevoie de punctul de vedere just ? Ce păţeşti mai tîrziu, dacă se dovedeşte că dînsul are alt punct de vedere decît cel just ? Şi cel just, în situaţia asta, sincer vorbind, mai era el cu adevărat just ?

Punctul de vedere just devenea... aşa-zisul punct de vedere just.

— Da... sigur... oftă preşedintele sindicatului —, just ar fi să mutăm clubul în sala cea nouă, că de aia am şi făcut-o. Admirabilă construcţie ! Clubul vechi e o magherniţă nenorocită, nici nu-ţi vine să citeşti în cocina asta...

Pe^ de altă parte însă, dînsul, după cum a vorbit ieri la şedinţă, ne dădea să înţelegem că nu prea e de acord cu soluţia asta. Aşa că ipoteza asta cade.

— Cade... ofta şi responsabilul clubului la rîndul lui. Cade ipoteza... şi ce păcat ! Clubul actual e o calamitate dacă vrem să ne gîndim, să luăm lucrurile aşa cum sînt. Te îngrozeşti numai cînd îl vezi. Şi ce frumoasă e sala nouă ! Are şi ring de dans... să danseze tovarăşii. Şi cînd te gîndeşti că oamenii au făcut muncă voluntară în direcţia asta ! Dar poate că noi vedem numai o latură a problemei, pe cînd dînsul are în vedere toate laturile... îşi recunoscu în cele din urmă vina.

Discuţia ţinu aşa vreo două ore, pînă cînd un tovarăş just indignat de atîta pălăvrăgeală mic-burgheză ceru cuvîn- tul şi puse punctul pe i.

— Tovarăşi... eu am impresia că batem apa-n piuă. Ne pierdem timpul de pomană, cînd atîtea probleme mai importante ne aşteaptă. Nu văd ce rost are această discuţie, nu-i văd nici o raţiune. Sensul... iertaţi-mă, tovarăşi... dar nu-i văd sensul... logica. Totul e clar, atît de clar încît dacă m-aş încumeta să vă demonstrez de ce e clar v-aş jigni amorul propriu, mi-aţi spune „Stai jos, asta ştim şi noi...“ Totul e limpede ea bună ziua. '.Problema a ifost cla-ri-finca-tă... şi răs- cla-ri-fi-ca-tă. Dacă dînsul nu e de acord, nu văd raţiunea discuţiei, nu văd de ce ne-am adunat aici şi pălăvrăgim de atîtea ceasuri. înseamnă că noi n-am înţeles bine problema, n-am aprofundat-o... fiindcă altfel nu văd cum de avem altă părere. Atunci, n-ar fi mai bine să adoptăm o poziţie autocritică ? Dacă n-am fi cunoscut poziţia dînsului, să zicem că am mai fi putut discuta. Dar aşa ?... Dar aşa, tovarăşi ?... Noi — şi problema asta vreau s-o ating în special, aici vreau să insist — cunoaştem purtatul dînsului de vedere. Atunci, dacă-l cunoaştem, şi-l cunoaştem bine, căci dînsul s-a exprimat cît se poate de clar, eu mă întreb : de ce mai discutăm problema ? De ce facem mahalagisme ? De ce discutăm o problemă căreia dansul i-a dat deja o rezolvare justă ? De ce să discutăm o problemă deja clarificată ? Iată de ce propun să sistăm discuţiile.

Totuşi, responsabilul clubului avea alt punct de vedere decît punctul dînsului — motiv pentru care i-a solicitat o audienţă. Secretara l-a înscris

pe o listă şi l-a sfătuit să aibă răbdare, căci sînt mulţi tovarăşi înscrişi pe listă. Peste o săptămână şi-a făcut timp şi l-a primit.

— E ceva urgent... ceva presant ? îl luă dînsul de la bun început în primire.

— Da... oarecum.

— Sau nu cumva e o chestiune personală ? — şi dînsul se uită bănuitor la responsabilul ăsta cam ciudat. Mulţi tovarăşi încep să discute o chestiune obştească, de producţie, ca pe urmă să degenereze în probleme strict personale. Vezi... scurt... ideile de bază... îl avertiză dînsul, ca să-l oblige să dea discuţiei o bază solidă, principială. Numai dacă crezi că e o chestie serioasă...

— Cu clubul... cunoaşteţi dumneavoastră problema... Cred că ar fi bine să-l mutăm în localul cel nou...

— Asta e părerea dumitale personală ? îi spuse asta cu tonul cu care i-ar fi reproşat: „Care va să zică... şi taică-tu a ţinut cîrciumă...“

— Da... e a mea... personală...

— Foarte bine. îmi plac oamenii cu păreri personale. Eu însă, după cum e firesc pentru un om obişnuit să gîndească cu propriul lui cap, am şi eu părerile mele personale. Dacă nu eşti de acord, foarte bine, dar adu argumente... corectea- ză-mă... ajută-mă, spune-mi... unde am greşit...

— Ideea dumneavoastră nu e justă, nedreptăţeşte salariaţii...

—M-da... 'mormăi dînsul, prefăcîndu-se că se gîndeşte la cu totul altceva. Aş vrea să-ţi pun o singură întrebare : dumneata ai putea să-mi dai o definiţie cît de sumară a ceea ce înţelegem noi prin conducerea unică ? Mă rog... nu sîntem la seminar... numai ideile principale, ideile călăuzitoare...

— Nu văd legătura.

— Nu vezi nici o legtăură ? Asta-i bună !

Era foarte indignat că salariatul nu vede legătura.

—Dumneata crezi că toate astea n-au nici o legătură, că, de pildă, clubul poate fi privit ca o chestiune în sine ? Nimic nu există în sine şi pentru sine. Ai urmat cursul de la Raion ?

— Nu.

— Se resimte.

—Păi de aia au muncit oamenii, ca să se odihnească mai ca lumea — se înfurie responsabilul ocolind înadins aspectul ideologic al problemei în favoarea aspectului practic.

—Nu mi-ai răspuns la întrebare. Te rog insistent, fără diversiune. Poţi să-mi dai o mică definiţie a principiului conducerii unice ? Mă rog, nu ţin să fie completă, că nu sîntem la examen... numai aşa, ideile de bază.

Responsabilul dormise pesemne prost, căci nu avea chef de loc să dea o mică definiţie a principiului conducerii unice.

Faptul că un salariat avea alte păreri personale decît părerile lui personale îl neliniştea. Prescrise responsabilului o lungă reţetă întăritoare, ca unui bolnav pe patul de moarte.

—Mă îngrijorezi, tovarăşe. Nivelul dumnitale ideologic e inexistent aproape. Dacă nu te schimbi, ştii ce se întîmplă ?

Responsabilul nu ştia ce se întîmplă.

Dînsul însă ştia ce se întîmplă.

—Rămîi în urma vieţii. Trebuie să înveţi cu seriozitate, metodic. La început o să fie mai greu, cu timpul o să te descurci. Ţi-aş indica să conspectezi pe baza studiului individual broşura despre conducerea unică... Nu e mare, are vreo şaizeci de pagini, dacă nu mă-nşel, se găseşte şi la biblioteca noastră. Dacă nu... poţi s-o cumperi... nu strică s-o ai la în- demînă. Peste o săptămînă te prezinţi cu caietul la mine. Controlul e o formă a ajutorului tovărăşesc. Sînt convins că o să-ţi revizuieşti poziţia. Singur o să-ţi dai seama de gravitatea greşelii. Un om cu nivel politic vede altfel lucrurile. Am încredere lîn dumneata — işi-i strînse mina cu putere.

Ca orice muritor, dînsul ţinea la părerile lui. Ca să fie sigur că ideile sale vor fi înţelese în toată gravitatea şi frumuseţea lor, le şi transforma în ordine şi circulare, în dispoziţii şi instrucţiuni, avertismente orale şi avertismente scrise. O dată ce ideea înceta de a mai fi o biată idee şi devenea o energie circulară, nimeni nu mai punea

la îndoială justeţea ideii. Ca o idee să pară oamenilor logică şi justă nu era tocmai simplu, trebuia să întreprindă multe şi energice acţiuni organizatorice. Prelucra o droaie de oameni şi ameninţa alta. Retrograda vreo doi, avansa vreo patru, transfera pe unul la Calafat, pe cel de la Calafat îl aducea la Bucureşti... o întreagă mişcare de cadre. Doamne, cîte măsuri, cită bătaie de cap, cîte avansări şi retrogradări pentru o singură idee ! Dar şi în acele clipe încordate păstra simţul măsurii, nu exagera importanţa părerilor lui personale, era oricînd dispus să asculte alte idei, cu condiţia să fie bine argumentate.

— Dragă... asta e părerea mea, dacă greşesc... spuneţi-mi. Sînt om şi pot să greşesc şi eu.

Cu ce plăcere se transforma zeul în simplu muritor de rînd !

— Oricine poate greşi...

Dacă cineva încerca să-i combată ideea nu mai avea ce. Ideea nu mai era a lui. Modesta lui părere personală nu mai era a lui. ci a partidului, iar dînsul, membru disciplinat... nu făcea decît să se supună.

— Nu eu, partidul...

—M-aţi chemat dumneavoastră ? Chiar dumneavoastră ?... Credeam că tovarăşa secretară îşi bate joc de mine. Nici nu credeam că chiar dumneavoastră, cu adevărat... zîmbi omuleţul prăpădit şi chel, tovarăşul just, cel care ştia să pună punctul pe i.

Dînsul îl privi dispreţuitor — nu-i prea plăcuse cum se exprimase tovarăşul.

—Nu eu, tovarăşe Mericle, nu eu. Să-ţi intre bine-n cap. Nu eu... partidul te-a chemat. Dumneata, tovarăşe Mericle, iubeşti partidul, ai încredere în partid ?

— Cum nu... cum să n-am încredere în partid ? Că doar dumneavoastră...

— Nu amesteca persoana mea... îl dojeni dînsul, puţin iritat. Te rog... Ai încredere iîn partid ? Răspunde clar : da, sau nu ?

— Da...

— Eşti gata să ajuţi partidul ?

— Cum să nu ?... orice sarcină.

—Ai putea să-mi dai o definiţie, o mică definiţie — preciză dînsul, vrînd parcă să-i facă o concesie — a ceea ce înţelegem noi prin vigilenţă ?

Mericle dădu pe loc o mică definiţie.

— îmi place cum- pui problemele. Dacă le-ar pune toţi ca dumneata... Partidul, dragă tovarăşe Mericle, se află în primejdie. Anumite elemente descompuse vor să-l surpe, să-i strice coeziunea.

— Coeziunea ?

—Da, Mericle... coeziunea, îl linişti dînsul. Tovarăşul responsabil al clubului are cu totul şi cu totul alte păreri de- cît cele ale partidului. Susţine să imităm clubul în sala cea nouă. N-are nici un rost să-ţi demonstrez cît de nejustă e această concepţie, cît de... aventuristă.

—E clar... E limpede că-i nejustă... De ce să mutăm clubul în sala cea nouă ?... se înfurie Mericle, mirat că un oarecare subaltern e capabil să ceară ceva atît de logic şi firesc.

— Nu e vorba în primul rînd de club, ridică dînsul tonul, văzînd că Mericle e dispus să nu înţeleagă întreaga gravitate a problemei. Nu trebuie să privim clubul ca o chestiune în sine, ci să vedem ce se ascunde în spatele clubului... Căci clubul nu e decît o manevră, ca să provoace diversiuni, să ne zdruncine unitatea noastră. Partidul însă, tovarăşe Mericle, nu poate lua o poziţie pasivă...

— Nu (poate sta cu braţele încrucişate...

— Sigur... cine ştie ce iese ide-aici ?!

Lui Mericle nu-i venea însă să creadă că cineva e în stare să ,se ia la harţă cu şeful. „Zău... dacă-l înţeleg pe Stănescu ! Ce i-o fi venit să se pună contra ? După cîte ştiu eu, e însurat şi are patru copilaşi... Ce fel de tată o fi ?“ Din punctul

lui de vedere, greutăţile familiare îl scuteau pe orice individ de povara personalităţii.

— Nu, nu... aici greşeşti — îl întrerupse dînsul, oarecum' neliniştit că Mericle nu e chiar atît de prost. Aici greşeşti profund. Din punctul ăsta de vedere, îl respect. Are curaj. Trebuie însă văzut cui îi foloseşte acest curaj : partidului, sau contrarevoluţiei ?

— Păi aici e toată chestia...

Răsuci cheia de două ori, închise fereastra şi uşa care dădea în baie, scoase telefonul din receptor şi porunci secretarei să nu dea nimănui voie să-l deranjeze. îi făcu semn lui Mericle să vină mai aproape. Mericle era emoţionat ; n-a fost niciodată atît de aproape de dînsul. Numai la serbarea pomului de iarnă... şi atunci erau despărţiţi de un şir de scaune.

— Tovarăşe Mericle... Stănescu... în numele reacţiunii, o să ridice problema la şedinţă. Aveţi grijă cum daţi cuvîntul oamenilor. Mare grijă. Orientaţi-vă mai politic. Mai matur. Dată trecută... ştii doar ce-a fost data trecută ! Aţi procedat greşit, inadmisibil. După părerea mea, aţi procedat chiar foarte, foarte greşit. M-a mîhnit atitudinea voastră. Aţi dat cuvîntul în ordinea înscrierilor, ceea ce însemna că v-aţi situat în coada masei. Voi trebuie să imprimaţi o atmosferă justă, principială. Dar atmosfera justă, dragă tovarăşe Mericle, nu pică din cer, pară mălăiaţă, trebuie imprimată cu hotărîre, cu pricepere. Ca şi în oricare alt domeniu, e indicat să dăm în- tîietate tovarăşilor buni, devotaţi partidului, bine verificaţi, ca de pildă tovarăşii Ionescu, Gheorghieş, Sile Păun, capabili să aducă o contribuţie pozitivă. Ultimul la cuvînt trebuie să fie întotdeauna — asta e lege — un tovarăş bun, care să tragă un fel de concluzii din partea maselor. Şi felul în care aţi repartizat timpul a fost aşa de mecanic, de nelalocul lui. Cinci minute de fiecare vorbitor... Nu vreau să discut dacă timpul e sau nu suficient, asta o hotărîţi voi, dar de ce cinci minute pentru fiecare vorbitor ? De unde egalitarismul ăsta, străin marxismului ? De unde ? Şi timpul, dragă tovarăşe Mericle, se limitează tot în raport cu interesele partidului. Acum, în cazul de faţă, cu şedinţa de mîine, ca să aplicăm teoria în practică... Dacă cineva se află pe poziţia partidului

şi-l demască pe Stăneseu, lăsaţi omul să spună tot ce are pe suflet, puteţi să-i daţi şi o oră, că nu-i greşit. Dacă are o poziţie greşită, adică îl ia în braţe pe Stăneseu, şi două minute îi sînt de-ajuns ca să-şi verse ticăloşiile şi demagogiile. Asta înseamnă să înţelegi situaţia în mod creator. Adunarea trebuie organizată sistematic. Ştii unde duce spontaneitatea ?

Mericle nu ştia.

Dînsul ştia.

—în coada masei, la pierderea perspectivei. Să nu vorbească tovarăşii ce le trece prin cap. Fiecare tovarăş e bine să aibă scris pe o bucăţică de hîrtie ideile de bază. Fiecare să atingă o problemă, altfel, ne repetăm şi există primejdia să batem apa-n piuă... Unul să vorbească despre vigilenţă, altul despre necesitatea întăririi conducerii unice, un alt tovarăş bun — despre disciplina liber consimţită, bineînţeles pe concret, legat de atitudinea lui Stăneseu.

îşi scotoci cu un gest neglijent buzunarele şi scoase afară un ghemotoc de bilete, mici ca nişte răvaşe de plăcintă.

—Astea sînt nişte idei... dă-le tovarăşilor. Pentru şedinţa de mîine.

Mericle îşi şi rezervă un asemenea bileţel ; şeful se supără puţin.

— Nu lua două idei, să nu rămînă altul prost.

Dînsul se grăbi să discute despre Stăneseu şi cu şeful cadrelor.

— Dumneata, tovarăşe, ai încredere în partid ?

—în partid ? se miră şeful cadrelor. în partid ? In cine să am încredere dacă nu în partid ?

— Da... Şi cînd se află în primejdie, îl ajuţi ?

— Oricînd.

—Atunci, ai putea să-mi spui dumneata, în cîteva cuvinte, ce înţelegi prin vigilenţă revoluţionară ?

Şeful cadrelor mărturisi în cîteva cuvinte ce crede el despre vigilenţa revoluţionară.

—Văd că teoretic cunoşti problema. Practic nu prea. Teoria — teorie, dar practica ne omoară. Ai fost la şedinţa de ieri ?

— Cum sa nu ?

— Şi... şi... simţul de clasă, vigilenţa dumitale ?...

— Nimic.

— Mă uimeşti. La 24 februarie, î,n Piaţa Palatului, gîn- deai altfel. Oamenii se schimbă... şi atitudinea lui Stănescu nu te-a intrigat ? Nu te-a iritat măcar, nu te-a călcat pe nervi ?

— Puţin.

— Puţin... Ce vot de blam ai merita pentru acest „puţin“ ! Puţin pentru dumneata, pentru partid e mult ! răqni dîn- sul, bătînd cu pumnul în masă. Omul ăsta vrea să provoace o dezbinare. Chestia e mult mai adîncă decît părea la prima vedere. Mult mai adîncă. Dar voi întotdeauna vedeţi numai o latură, şi nu o latură esenţială. Esenţialul nu e ceea ce a spus Stănescu, nu faptul că eu am fost terfelit şi calomniat, ci ceea ce se ascunde în spatele acestei atitudini. Ce urmări politice poate avea manevra lui ? La asta te-ai gîndit ?

— Nu... aspectul ăsta mi-a scăpat... se scuză şeful cadrelor.

— Tocmai ceea ce ţi-a scăpat dumitale e veriga de bază, esenţialul. Sper însă că ai cerut referinţe despre Stănescu.

— Şase ! raportă şeful cadrelor cu mîndrie, fericit că poate servi şefului o autocritică atît de operativă şi atît de concretă.

— Şase ? Ce, eşti nebun ? Prea mult. Mult, dragă, îi re- proşă dînsul cu blîndeţe, făcîndu-i-se parcă milă de bietul Stănescu. Doar nu e hoţ de cai. V-am spus de-atîtea ori : nu umblaţi după cantitate, ci după calitate.

— Am pierdut asta din vedere... se scuză iarăşi şeful cadrelor, ascunzîndu-şi faţa de ruşine.

— Ce-ai pierdut dumneata din vedere... e esenţialul. Măcar ai descoperit ceva din trecutul lui ? îl întrebă dînsul, dispus să treacă cu vederea excesul de zel, dacă cumva cantitatea s-a transformat în calitate. Că oamenii ăştia, dragă tovarăşe, au întotdeauna un trecut dubios. Păcatele lor actuale au la bază altele mai vechi, mai oribile. întreaga experienţă revoluţionară dovedeşte asta.

— N-am găsit nimic... se miorlăi şeful cadrelor, sincer necăjit de virtutea acestui element suspect. Nimic. Cristal, dragă tovarăşe. Nici măcar că ar fi învăţat prost la şcoală, că

s-ar fi înhăitat cu o femeie, că s-ar fi îmbătat, că s-ar fi întors cu maşina acasă... că pe urmă îi dădeam noi o interpretare... mai... realistă.

— Şi dumneata susţii, cu alte cuvinte, că greşelile lui prezente au apărut aşa, din senin, nu au la bază un trecut dubios J JToată experienţa revoluţionară, dumneata o ştergi cu o trăsătură de condei.

— Nu... se dezvinovăţi şeful cadrelor, mirat că ideile sale sînt greşit înţelese. Nu pot să admit aberaţia asta. Sînt convins că e un bandit. Inima îmi spune că e un... bandit. Dar, pe de altă parte, nu găsesc acte, dovezi... probe...

— Acte, dovezi, probe... iar uiţi esenţialul. Ai un talent de a neglija esenţialul, ceva de speriat ! Nu dovezile sînt esenţialul în cazul ăsta... — sublinie ultimele cuvinte, vrînd să arate că în alt caz şi dovezile ar fi putut juca un rol oarecare. Actele, probele sînt o chestiune pur formală, noi nu judecăm oamenii după hîrţoage... Care este în cazul de faţă esenţialul ? Esenţialul e, obiectiv, că, indiferent de originea lui socială, Stănescu joacă rolul unui duşman de clasă. Obiectiv, e duşmanul partidului. Tu n-ai decît să-i faci rost de o autobiografie pe măsura ticăloşiilor săvîrşke. Obiectiv e, chiar dacă subiectiv...

— N-am dovezi — se văi ta şeful cadrelor. N-am dovezi. De unde dracu să le scot ?

— Ce dovezi, tovarăşe ? Termină cu... dovezile astea ! Obiectiv, e duşmănos ?

—Bine, dar fără probe ?

— Tovarăşe... fără diversiune... răspunde la întrebare. Obiectiv, e ?

—E .greu... oftă işeiful cadrelor.

—Atunci ?...

—E greu... oftă şeful cadrelor.

—Dumneata, tovarăşe... crezi în partid ?

Şeful cadrelor dădu din cap, înspăimîntat.

—Da...

— Crezi... şi şovăi ? Partidul ţi-o cere ! Poţi să-mi dai o mică definiţie...

Şeful cadrelor ştia că dacă dînsul ajunge la „o mică definiţie" nu mimase-a bine, aşa că cedă.

Veni şi ziua şedinţei. Cînd se uită în sală se îngrozi. Cel care fusese transferat la Calafat şedea liniştit şi-şi fuma ţigara. Alţii — vreo zece, care trebuia să fi plecat de mult pe teren — erau tot aici şi-ntrebau de ce întîrzie şedinţa.

Ideea nu se transformase în circulară.

Cineva de la prezidiu se ridică în picioare.

— Deschidem ședința...

Dînsul ştia precis că de data asta o să iasă zdrobit. „Dacă o idee nu se transformă în circulară, mai e oare o idee justă ?“

SUFERINŢĂ ABSURDĂ

La restaurantul Mureşul, la măsuţa de lîngă bufet, doi bărbaţi îngânduraţi stăteau de multă vreme în faţa a două cinzeci de ţuică. Ospătarul se uita cam ironic la cei doi clienţi, care de două ceasuri încheiate nu mai comandaseră nimic. „Poate că nu mai au bani“, încerca ospătarul să-şi explice taina nemaipomenitei zgîrcenii.

Ospătarul se înşela profund. Cei doi clienţi mai aveau bani. Şi adevărul era că n-aveau nevoie de prea multă băutură ca să-şi dezvăluie unul altuia concepţiile asupra vieţii.

— Dragă Gogule, nu ştiu dacă mă crezi, dar cei mai frumoşi ani ai vieţii mi i-am petrecut luînd bicarbonat.

— Eu unul, dragă Gicule, nu-mi place să mă avînt în necunoscut.

S-ar putea ca unui om din afară legătura dintre bicarbonat şi teama de necunoscut să i se pară nefirească. Durerea de a-şi fi trăit cei mai frumoşi ani ai vieţii luînd bicarbonat nu era în fond decît cealaltă faţa a fricii de necunoscut şi imprevizibil : cînd întorci medalia descoperi, bineînţeles, regretul de a fi trăit cei mai frumoşi ani ai vieţii luînd bicarbonat. O dovadă în sprijinul acestei afirmaţii era şi faptul că cei doi salariaţi vorbeau despre bicarbonat şi necunoscut cam în aceiaşi termeni, încît cu mare greutate mai distingeai necunoscutul de bicarbonat şi bicarbonatul de necunoscut.

— în fiecare zi ,să-ţi dai seama că nu poţi scăpa de el...

— Mi-a fost teamă de el de mic copil. Cînd mă trezeam, în fiecare dimineaţă.

Pe măsură ce ating probleme de serviciu, cei doi devin şi mai apropiaţi sufleteşte unul de celălalt. Cunoscîndu-se, încep să se aprecieze mai mult. îşi trec cu vederea unul altuia anumite scăderi, îşi scot la iveală calităţi nebănuite, trăsături de caracter admirabile.

iGicu descoperă la Gogu mult spirit de dilscernămînt. Gogu descoperă la Gicu putere de sacrificiu.

—Ai citit chestia asta ? — şi Gicu scoate din servietă un jurnal mototolit şi i-1 vîră sub nas.

— Am citit-o, dragă Gicule, am citit-o.

— Nu-i aşa că-i porcărie ?

Gogu dă din cap întristat, ca dovadă că-i de aceeaşi părere.

— Mare de tot, dragă Gicule. O crimă.

—Să critici un salariat care se dă bine pe lîngă şefi... Asta nu e normal. Servilismul nu e o trăsătură de caracter, ci o chestie de protocol. Sau cam aşa ceva.

Gogu tresare, plăcut surprins. Nu s-a înşelat cînd jşi-a înzestrat prietenul cu atîtea calităţi. încîntat că descoperise în sfîrşit un om capabil să-i înţeleagă durerea, Gogu făcu semn ospătarului să se apropie.

— încă două ţuici...

— Realitatea e că se interpretează greşit... oftă Gicu. Eu am fost criticat că de ce nu iau cuvîntul la şedinţe, de ce tac chitic. „Dumneata n-ai nici o părere ?“ îţi dai seama ce enormitate debitau indivizii.

— Ce prostie ! consimţi fericit Gogu.

Gicu îşi stăpîni cu greu rîsul.

—Dacă nu era directorul de faţă, izbucneam într-un rîs homeric. Pe cuvîntul meu, cred că mă apuca un rîs nemaipomenit. Ce, dacă tac chitic nu pot să fiu funcţionar loial ? Ei văd în asta o contradicţie.

Lui Gogu, aproape că nu-i vine să creadă. Se uită bănuitor la Gicu. Oare chiar aşa să fie ? Oare nu exagerează puţin i?

— Ei vad mereu numai contradicţii, asta e distracţia lor.

—Adică e musai să-ţi dai ou părerea ? De ce ? Nu văd raţiunea, pe cuvîntul meu dacă văd raţiunea. Sînt om în etate, n-am nevoie de idei personale.

— Vezi lucrurile foarte adînc, recunoscu Gogu cu uimire, îneîntat că, după puterea de sacrificiu, descoperă la Gicu o altă calitate : putere de analiză. Ai o logică fermă, dragă Gi- cule. Puţini oameni au la vîrsta asta logica ta de fier. Sesi- sezi orice contradicţie. Şi mie mi s-a întîmplat ceva similar. A venit la mine şeful şi rn-a criticat că-1 linguşesc, că asta nu cadrează cu un funcţionar de tip nou. La noi la I.P.R.O.V.I.M. se sare peste cal...

— A spus că nu cadrează ?

— Textual.

Gicu dă din umeri. Nu ştie ce să mai creadă. în cele din urmă,

zîmbeşte cu ironie leneşă.

— Dacă-l linguşeşti, te critică ; dacă eşti demn, te dau afară ; dracu să-i mai înţeleagă ! Şi împărţirile astea arbitrare... Funcţionar de tip nou, funcţionar de tip vechi... Ce-s aberaţiile astea ? Ce-s chestiile astea ? Ar trebui să se faca ordine, să ştii pe cine să linguşeşti şi pe cine nu. Dineu la loc fix !

— Plinea la loc fix... Dragă, termină, că nu mai pot ! Eşti grozav.

După puterea de sacrificiu, după puterea de analiză, Gogu descoperă la Gicu o altă calitate : simţul umorului.

La rîndiul său, Gicu, după spiritul de discernămînt, îi recunoaşte lui Gogu încă o calitate : capacitatea rară, pe care nu o au mulţi oameni, de a înţelege rapid şi exact tot ceea ce li se spune.

— înţelegi, Gogule, mă bucur. Mă bucur că înţelegi.

— Adică, n-am voie să mă port bine cu şeful ? strigă aproape Gogu, în culmea deznădejdii. N-am voie să rîd în hohote cînd el povesteşte o anecdotă proastă ? N-am voie să-i ajut nevasta la cumpărături ? N-am voie să tac la şedinţe ?

— Nu, n-ai voie, i-o reteză cu brutalitate Gicu. Aceste atitudini nu sînt caracteristice pentru un funcţionar de tip nou. Sînt rămăşiţe ale trecutului.

— Şi eu, eu ca om, eu ce sînt ? îl întrebă Gogu cu neaşteptată durere în glas.

Curiozitatea nefericitului salariat nu era prefăcută, ci naturală. Gu adevărat, Gogu nu mai ştia cine e. Aştepta cu su-

fletul la gură ca Gicu să-i spună cine e el în condiţiile nou create. Numai magnificul Gicu putea să-l ajute.

— Cine sînt eu ? întrebă încă o dată Gogu.

— O rămăşiţă a trecutului, îi răspunse liniştit Gicu.

— Bun, să admitem că aşa e cum spui tu, încercă Gogu să înţeleagă situaţia. Să zicem că sînt o rămăşiţă a trecutului ; şi ce să fac în cazul asta ?

— Să munceşti, să fii demn, să fii activ. Ce, parcă tu nu ştii ?!

— Eu am nevoie de un sfat omenesc, nu de lozinci, protestă Gogu cu tristeţe în glas.

— Spun şi eu prostii, recunoscu în cele din urmă Gicu. Sînt surmenat şi prost dispus. Aş pleca undeva departe... Iar mă apucă afurisita aia de teamă de necunoscut.

— Lasă prostiile. Spune mai bine ce facem ! Ce facem totuşi ?

— Nu ştiu, zău că nu ştiu. N-am nici o idee.

— îţi vine să-ţi iei lumea-n cap.

— Da, şi pe mine mă apucă. Dar teama de necunoscut...

După un scurt răstimp de melancolie, devin brusc demni, siguri de ei. Sînt îneîntaţi că împreună au gustat din cupa amară a înfrîngerii şi tot împreună şi-au ridicat frunţile spre soare.

— O să le pară rău după noi, funcţionarii de tip vechi. Aveau ei mentalitatea burgheză, dar erau oameni dintr-o bucată.

Gicu e foarte demn. Are în ochi priviri de oţel.

— Nu admit să renunţ la concepţiile mele. Pentru nimic în lume ! Dacă eu vreau să fiu servil, cine mă poate împiedica ? Poate să mă împiedice cineva ? Eu vreau să fiu servil, e bine ? Asta e vocaţia mea. Cum spunea şi poetul Omar Khayyam. Decît făţarnic în templu, mai bine sincer în tavernă.

Numele lui Ornar Khayyam i se păru lui Gicu din cale-a- fară de duios, aşa că iîncercă imediat să uite ceea ce auzise şi să discute la concret.

— Nimeni ! strigă Gogu, foarte hotărît să meargă pe drumul pe care şi l-a ales. Nimeni, scumpe prietene, nimeni. Dacă o dată, o singură dată mă mai critică directorul pen

tru manifestări de servilism, îmi dau demisia şi i-o spun în faţă. Adică, eu nu sînt om ? N-am voie să am şi eu un crez al vieţii ?

— Şi eu procedez identic. îmi dau demisia. Ce cred ei ? Că eu pot fi călcat în picioare ? Că eu n-am onoare ?

— Da, nu mai pot să trec încă o dată prin ce-am trecut, recunoscu Gogu, fac o ultimă încercare, una singură. îi mai dau şefului o singură dată bilete la operă, şi dacă şi acum îşi mai rîde de mine, îi şi pun demisia pe masă.

— Hai să mergem, spuse sumbru Gicu. Să plătim şi să mergem.

Era o zi frumoasă de mai, cînd natura renaşte la viaţa, liliacul înfloreşte, şi păsările călătoare se reîntorc din îndepărtata lor migraţiune. Familia Gorunescu, cu toate păcatele ei, nu se putea sustrage acestui proces de regenerare a naturii. Cei doi soţi, care se luaseră din interes, se treziră în acea dimineaţă de mai foarte apropiaţi unul de altul şi foarte bine dispuşi.

— Ce zici tu, ce zi splendidă ! spuse doamna Gorunescu, dîndu-se jos din pat să deschidă larg ferestrele.

— Arăţi foarte frumoasă, ai întinerit — îi răspunse acru soţul, care, încă cu o zi înainte, hotărîse s-o învăluie într-o privire plină de duioşie. Arăţi ca o femeie în vîrstă de... şi după ce se mai gîndi cîteva clipe adăugă cu siguranţă în glas : de treizeci îşi cinci de ani.

Complimentele pe care le aducea domnul Gorunescu — altfel, totdeauna graţioase şi binevenite — aveau într-adevăr acest mare păcat : după ce preciza superlativul decisiv, făcea o pauză de cîteva secunde... „arăţi ca o...“ şi numai dacă erai înzestrat cu o răbdare de fier aflai pînă la urmă adevărul. Poate că domnul Gorunescu ar mai fi adus soţiei şi alte complimente, dacă ar fi găsit din timp scrumiera pe care o căuta, dar, negăsind-o, fu silit să-şi canalizeze energia în această direcţie.

— Unde dracu mi-e scrumiera ?

— E pe etajeră, răspunse femeia fără să ia în seamă mormăiala soţului.

Cînd doamna Gorunescu se hotăra să fie bine dispusă, cu greu mai putea ifi clintită jdin hoitărîrea ei.

— Vino lîngă mine... o invită domnul Gorunescu, foarte fericit că-şi găsise scrumiera mai repede decît bănuise. De treizeci de ani sînt împreună.

Dar nici duioşia căminului fericit, domnul Gorunescu n-avea puterea s-o trăiască pînă la capăt ; totdeauna îi venea altă idee în cap.

— închide fereastra. E curent şi trage.

Soţii Gorunescu se luaseră din interes, dar o dată cu trecerea timpului, sulb presiunea conversaţiilor, a sărbătorilor petrecute împreună, a diminutivelor şi chiar a inevitabilelor certuri familiale, căpătaseră convingerea că se luaseră din dragoste, ceea ce n-a mirat şi n-a deranjat pe nimeni. Cînd doamna Gorunescu îşi amintea cum venise pentru prima oară tînărul Gorunescu în casă, cum fusese prezentat părinţilor, cum îi sărutase mîinile, cum o întrebase cîţi metri pătraţi are casa, cum ciocănise mobila, să vadă dacă e de nuc sau de trandafir, izbucnea în plîns, năpădită de o mereu proaspătă emoţie feciorelnică.

— Ce-ar fi s-o chemăm pe Cireşica, să ne facă o vizită ? De cînd s-a măritat, nu prea dă pe la noi.

— Aşa sînt fetele. Cînd devin mari, zboară de la cuibul lor. De altfel, nu văd de ce ţipi la mine fără nici un motiv.

— Da. Căsătoria are avantaje şi dezavantaje, asta e un fapt, n-are rost să ne văităm. Faptele trebuie să le constaţi, de ce să le conteşti ?

— Ţi-aminteşti ce-i plăcea Cireşicăi mai mult şi mai mult ? se hotărî domnul Gorunescu să se lase copleşit de amintiri.

Domnului Gorunescu îi plăcea să se lase copleşit de amintiri, doar cînd îşi tăia unghiile de la picioare mai simţea o senzaţie la fel de plăcută.

—• Cum să nu ştiu?! se miră doamna Gorunescu, uşor jignită de întrebarea soţului. Iaurtul !

— Curios lucru — constată cu o bruscă îngrijorare domnul Gorunescu : la toţi din familia noastră ne-a plăcut iaurtul, fără nici o excepţie !

— E un aliment foarte hrănitor... căută doamna Gorunescu să-şi explice, cu mintea ei de femeie, enigma.

Dar domnul Gorunescu, în viaţa căruia iaurtul jucase pesemne un rol mult mai important, nu împărtăşea această explicaţie primitivă.

— Şi ce dacă-i hrănitor ? replică prompt domnul Gorunescu. N-o să fiu tocmai eu omul care o să susţină că iaurtul nu e un aliment hrănitor. Dar asta nu poate fi singura explicaţie. Parcă nu mai sînt şi alte alimente hrănitoare ? Fasolea, de pildă, e foarte hrănitoare, totuşi nimeni dintre noi nu se dă în vînt după ea.

— Depinde cum o prepari.

— A, draga mea, iar vii cu obiceiul tău prost de a judeca după

aparenţe ! Nu spun ceva original cînd susţin că aparenţele înşală. Şi fasolea poate să fie distinsă dacă e bine gătită.

— Ei sigur, dacă e bine gătită, sigur că da... Dar cine mai ştie să gătească ?

îndoiala doamnei Gorunescu displăcu profund domnului Gorunescu. Adică, de ce să n-avem încredere în oameni ? Nu, nu crede că soţia lui are dreptate. De ce să urască aşa toate femeile, fără discernămînt ? De ce să credem că toate femeile sînt la fel ?

— Mai sînt şi femei care ştiu să gătească. Totdeauna tu te grăbeşti să generalizezi. Eu nu susţin aberaţia că toate femeile ştiu să gătească, dar nici nu stau pe poziţia ta... desuetă... se hotărî brusc domnul Gorunescu. Mai sînt femei care ştiu să gătească.

— Care sînt alea ? se mira soţia, care-şi ţuguia şi ea buzele tot a nesfîrşită superioritate. Arată-mi-le şi mie.

— Ei, care sînt alea î... Mai sînt, dragă, mai sînt... Nu toate femeile sînt curve.

Dar, după o mică incursiune în rîndul celorlalte alimente, se reîntoarseră de unde au plecat, adică la iaurt.

— Cine, dragă, avea iaurtul cel mai bun, cum dracu îi spunea, am numele pe limbă şi-mi scapă...

— Aşa eşti tu, uituc... şi icînd e ziua mea onomastică uiţi, trebuie să-ţi atrag eu atenţia. Nici o bucurie nu eşti în stare

s-o faci spontan, din toată inima, pentru toate trebuie să te tragă omul de mînecă. De cîte ori nu m~ai lăsat singură de ziua mea, cu luminările aprinse ! Deşi tu susţii că eu n-am memorie, totuşi eu îmi amintesc că Tonei avea iaurtul cel mai bun.

Domnul Gorunescu se uită la doamna Gorunescu ea la o femeie care nu ştie ce spune. Aproape că nu-i venea să creadă că propria lui nevastă, cu care trăise împreună în bună înţelegere atîta amar de vreme, eare-i născuse o fetiţă adorabilă, cu care împărţise şi bucuriile, şi suferinţele, e capabilă să spună asemenea prăpăstii.

—Stai ani de zile cu un om, crezi că-1 cunoşti, şi cînd colo... Cum, dragă, ăla era iaurt ?

— Mie îmi plăcea.

— îţi plăcea fiindcă eşti proastă, alt motiv nu văd.

Doamna Gorunescu se gîndi o clipă să se arate jignită, această idee o ispitea cu adevărat, dar pentru asta trebuia să se retragă în camera ei şi-i era lene. Cînd demnitatea nu-i aducea puţină destindere, doamna Gorunescu nu-i vedea rostul. Aici, deşi umilitor, era comod şi plăcut. Aşa că rămase pe loc şi înghiţi jignirea.

—Ce-ţi pui tu mintea cu o femeie ? Sigur, e normal ca tu, bărbat, să te pricepi mai bine la iaurt.

Măgulit, domnul Gorunescu se retrase în modestie.

— Nu e vorba cine se pricepe mai bine : eu, sau tu. Nu asta mă preocupă. Vreau să-mi amintesc de iaurgeria aia grozavă la care mîncam cînd eram student. Şi iaurtul pe care-1 făcea Tonei era reuşit, totuşi am mîncat şi iaurt mai bun. Ce iaurt făcea omul ăla... Avea seriozitate, lucru pe care-1 găseşti foarte rar astăzi, mai ales la oamenii tineri.

Sosi şi ziua vizitei Cireşicăi

Plăcerea revederii fu brusc întunecată de mărturisirea neaşteptată a Cireşicăi:

— Eu mănînc iaurtul fără zahăr.

Uimit, domnul Gorunescu tace o clipă, în speranţa că Cireşica o să-şi dea singură seama de greşeala pe care o făcuse. Dar Cireşica nu părea de loc să-şi regrete mărturisirea.

—O auzi ce spune, o auzi ? Vezi dacă n-ai ţinut-o de scurt ? Vezi dacă nu i-ai făcut educaţia *şi* ai lăsat-o să se înhăiteze eu fel de fel de indivizi ?

Văzînd că soţia întîrzie să intre în luptă, domnul Goru- nescu fu nevoit să-şi apere singur cauza.

—Ei află, ifata tatii, că se mănîncă cu zahăr — greşeala e omenească, dar nu-mi place cînd omul persistă într-o greşeală. Nu ştiu de unde ai luat tu apucăturile astea. în casa noastră, iaurtul s-a mîncat întotdeauna eu zahăr. Noi am fost oameni cinstiţi, care n-am jinduit niciodată la bunul altuia. Chiar cînd am fost strîmtoraţi, nu ne-am milogit în faţa nimănui.

—Fiecare om cu gustul lui — spuse mama, dorind să-i împace pe amândoi. Unora le place cu zahăr, altora fără zahăr... Fiecare persoană îşi are gusturile ei. Nu se pot stabili criterii precise. în toate domeniile, părerile sînt împărţite ; mie de pildă nu-mi place Brecht.

—Ce e aia nu se poate stabili criterii precise ? Apoi, cum văd eu, tu optezi pentru haos. Şi nu e vorba de alţii... se în- verşună domnul Gorunescu. Ce-avem noi cu alţii ? Eu nu m-am îngrijit niciodată să fac ordine în casa altora. E vorba de noi, e vorba de tine...

—De ce taci, mămico ? Care e părerea ta ? se îndîrji şi Cireşica. Vreau să ştiu dacă ai fost sinceră cu mine.

Cu blîndă viclenie, doamna Gorunescu căuta o zonă neutră.

—Eu ştiu că iaurtul nu trebuie mîncat proaspăt. Trebuie lăsat cîteva zile, să se mai închege.

— Proaspăt sau neproaspăt, asta e altă problemă.

—Aici, mama are dreptate... interveni Cireşica, amin- tindu-şi că nici ea nu mănîncă imediat iaurtul. Unde are dreptate, are...

— PirOiStii ! mormăi apatic domnul Gorunescu.

—Da, da ! se înfierbîntă Cireşica. Eu mîncam iaurtul cu pîine. Eu nu mă schimb de la o zi la alta, cum fac alţii...

—Ce gusturi şi pe tine ! se îmbufnă domnul Gorunescu. Iaurt cu pîine ! Altă aberaţie ! Numai aberaţii se aud în casa asta ! V-aţi abrutizat. Şi asta fiindcă nu vă mai duceţi la un concert, la un spectacol, nu mai puneţi mîna pe o carte !

— Ei, ce te miri aşa ? Eu mîncam iaurt cu pîine şi cînd eram mică, dar dumneata nu ştiai. Acum sînt căsătorită şi tot mănînc iaurt cu pîine.

— Aşa, frumos, frumos !... se întunecă domnul Gorunescu. Voi acasă mîncaţi iaurt cu pîine, îşi mie îmi spuneţi că-l mîncaţi gol... A, cîtă făţărnicie în casa asta ! în casa asta nu există decît făţărnicie.

— Lasă, dragă, nu pune toate la inimă.

— Dacă tu eşti rece şi indiferentă, nu-mi cere şi mie să fiu la fel. Iaurtul se mănîncă gol ! tună domnul Gorunescu. întreabă pe oricine ! întreabă pe oricine dacă pe mine mă socoţi un cretin.

— Nimeni nu te socoate cretin. Ţie îţi place să cazi în extreme ; cîrnd te autoflagelezi, cînd te lauzi peste măsură. Tu exagerezi, dragă... interveni cu blîndeţe doamna Gorunescu. Cînd am fost la masă la doamna Herescu, nu ni s-a dat iaurt cu mămăliguţă ? Familia Herescu e o familie care inspiră oricui încredere.

— Eu am mîncat întotdeauna iaurtul gol, fără pîine. Cu puţin zahăr, dar fără pîine ! tună domnul Gorunescu. Eu n-am mîncat niciodată iaurt cu pîine şi, slavă Domnului, sînt perfect sănătos, nu mă plîng de nimic, nu cer nimănui nimic.

Tonul prea poruncitor al tatălui, ifelul în care spusese ică el mîncase numai iaurt cu zahăr, aerul de zbir pe care şi-l luase îi amintiră Cireşicăi că ea e în definitiv măritată, locuieşte pe bulevardul Magheru, în blocul Patria, are un soţ foarte apreciat la locul de muncă, e o femeie liberă şi poate să facă ce vrea.

— Eu acum mănînc iaurtul cu pîine ! — ţipă Cireşica, bătînd cu vîrful pantofilor în podea. Nici soţul meu nu-l mănîncă gol, şi dacă el procedează aşa, înseamnă că aşa trebuie.

— Potoleşte-te, dragă ! Cu bătaia nu faci nimic. Are fata părerile ei, îşi apără fiica doamna Gorunescu. E măritată doar.

Domnul Gorunescu făcu un pas înapoi, dar îi aruncă fetei o privire plină de ură.

— Mă învaţă ea pe mine, om cu părul alb, cum se mănîncă iaurtul...

— Eu mănînc iaurtul cum vreau. Sînt femeie măritată şi nu permit...

— Cireşico, ţine-ţi gura ! interveni înfricoşată doamna

Gorunescu. Nu vezi în ce hal l-ai adus ?

Capul familiei, jignit, se retrase în camera lui. „Ce poamă o să iasă din fata asta a mea... O să-şi înşele bărbatul, o să divorţeze şi o să ia un beţiv. “

— Trebuia să nu-l contrazici. Ştii cît ţine el la iaunt.

— A, mămico, de ce vorbeşti aşa ? Ce, parcă mie nu-mi place iaurtul ? N-am negat iaurtul ca aliment cu pîine ! De unde a mai scos-o şi pe-asta ? Dacă el nu-l mănîncă cu pîine, crede că toată lumea e obligată să procedeze la fel. Adică să ajungem la concluzia banală că oamenii sînt făcuţi după acelaşi tipic. Soţul meu a călătorit mult în străinătate.

— E un om mai în vîrstă, e tatăl tău. E un om mai în vîrstă, e firesc să aibă păreri mai demodate.

— Da, ce să zic, se omoară de dragoste după mine...

— Te-ai schimbat după măritiş.

Aici, doamna Gorunescu avea dreptate. De cînd cunoscuse misterul fiziologic al dragostei, Cireşica căpătase un aer triumfător, se uita de sus la toată lumea, aproape nici nu mai dădea bună ziua.

— Cred şi eu, nu mai sînt fecioară.

Această discuţie, care risca să ia o întorsătură atît de nefericită, fu întreruptă de femeia de serviciu, care anunţă pe doamna Gorunescu că, în sfînşit, sosise iaurtul.

— Să-l anunţăm şi pe tăticu... propuse doamna Gorunescu, convinsă că, în sfîrşit, găsise drumul împăcării. Du-te şi tu şi-l cheamă. Spune-i că a venit iaurtul. O să se bucure. E totuşi un om de treabă. Are el gură rea, da e un om de treabă. Şi pe mine m-a jignit. Şi nu numai în legătură cu iaurtul.

— Eu ? De ce nu te duci tu ? M-aţi chemat aici, special ca să mă jigniţi ?

Doamna Gorunescu o împinse uşor spre camera soţului.

— Ascultă, Cireşica. în ultimul timp nu ţi-am cerut nimic. Nici în căsătoria ta nu m-am amestecat. Nici nu m-am

mirat c-ai făcut totul fără să mă întrebi, ca şi cum n-aş fi mama ta. Acum, însă, te rog, anunţă-l că a venit iaurtul.

Cireşica devenise iarăşi domnişoara Cireşica, fata sfioasă şi plăpîndă, care nu adormea pînă cînd domnul Gorunescu n-o săruta pe obraji şi n-o înfăşură cu pătura pînă la gît.

Deschise încet uşa, fără să facă nici un zgomot. Merse încet, în vîrful picioarelor, cum mergea în copilărie, cînd tata lucra şi ea nu voia să-l tulbure. Cînd ajunsese în apropiere, izbucni în plîns :

— Tată, iartă-mă, a venit iaurtul !

SUMAR

Datoria de-a avea garsonieră	5
Strigăt tîrziu	10
Amantul reginei	13
O crimă perfectă	17
Drumul spinos al iubirii	21
Internazionale	30
Hochei pe gheaţă	34
Maria Popescu nu vrea să fie Maria Popescu	39
Inhalaţia	45
Cele două analize	48
N-auzi paşii şefului ?	53
Nescafe	61
Soluţia mediocrităţii	72
Iluzia	78
Hoţul şi Giordano Bruno	88
Mijloace de locomoţie	121
Nostalgia infernului	126
Subtilul de pe strada noastră	209
Mititelu	213
Un orizont ceva mai larg	221
Suspiciune	228
Ai stricat toată seara	232
Confuzia	236
Un tovarăş cu perspective	244
Gangsterul	251
Spovedania unui idiot	257
Intr-o noapte de viscol	264

Patronul 268
Afară plouă cu găleata 271
Mică 276
Balada despre iubirea nefericită a domnișoarei Elena Suditu 288
Cerc vicios 289
Brînză cu ceapă 298
Capodopera 304
Dușmanul ascuns 310
O plimbare cu barca 317
Curăţenie sufletească 321
Pălăria de pe noptieră 326
Prada cu durere adunată 336
Cicatricea 340
Regrete sincere 347
Vara, pe verandă 352
Dînsul 364
Suferinţă absurdă 375
Iaurtul și cunoașterea lumii 390